

ОКСАНА ПЕЛЕНЬКА

УКРАЇНСЬКИЙ ПОРТРЕТ НА ТЛІ ПРАГИ

**УКРАЇНСЬКЕ МИСТЕЦЬКЕ СЕРЕДОВИЩЕ
В МІЖВОЄННІЙ ЧЕХО-СЛОВАЧЧИНІ**

Наукове Товариство ім. Шевченка в Америці
Національна бібліотека Чеської Республіки - Слов'янська бібліотека

Оксана Пеленська

УКРАЇНСЬКИЙ ПОРТРЕТ НА ТЛІ ПРАГИ
УКРАЇНСЬКЕ МИСТЕЦЬКЕ СЕРЕДОВИЩЕ
В МІЖВОЄННІЙ ЧЕХО-СЛОВАЧИНІ

Нью Йорк - Прага
2005

Рецензенти:

доктор мистецвознавства, проф. Мирослава Мудрак (США)

доктор історичних наук, доцент Богдан Зілінський (Чеська Республіка)

KATALOGIZACE V KNIZE - NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Pelens'ka, Oksana

Ukrajins'kyj portret na tli Prahy : ukrajins'ke mystec'ke seredovyšče v mižvojennej Čecho-Slovaččyni / Oksana

Pelens'ka. -- 1. vyd. -- Praha: Národní knihovna ČR -

Slovanská knihovna, 2005. -- 224 s. -- (Publikace Slovanské knihovny ; 51)

ISBN 80-7050-469-2

72/76.071.1 * (=161.2) * 314.15-026.44 * 72/76(477)

* 72/76:069.5 * (477) * (437.311)

- výtvarní umělci -- Ukrajina -- 20. stol.
- Ukrajinci -- emigrace a imigrace -- 20. stol.
- Ukrajinci -- Česko -- 20. stol.
- ukrajinské výtvarné umění -- Česko -- 20. stol.
- umělecké sbírky -- Česko
- Praha (Česko)
- monografie

72/76 - Výtvarné umění

Ця книга виходить завдяки фінансовій допомозі

Наукового Товариства ім. Шевченка в Америці з фонду Наталії Данильченко

СЛОВ'ЯНСЬКА БІБЛІОТЕКА І ПОЛІТИЧНА ЕМІГРАЦІЯ З КОЛИШНЬОГО СРСР

Слов'янська бібліотека відразу від свого заснування в 1924 р. систематично доповнює, опрацьовує, зберігає й відкриває перед широкою громадськістю літератури слов'янських країн та фахову славистичну літературу. За час свого існування бібліотека збирала 750 тисяч книг та багато інших матеріалів. Мабуть, найціннішою частиною книжкового фонду є збірки книг, часописів, газет, а також архівних матеріалів і мистецьких творів, які пов'язані з діяльністю еміграції з Росії, України, Білорусі та інших, нині вже пострадянських регіонів у міжвоєнний період. Однак від 1939 р. у зв'язку з ідеологічним кліматом у тодішній Чехословаччині емігрантська проблематика належала до заборонених тем.

Від кінця 1989 р., після падіння режиму в центральному і східноєвропейському регіонах, модерне опрацювання й відкриття унікальних збірок, пов'язаних з діяльністю еміграції, належить до наших головних і довготривалих цілей. Слов'янська бібліотека організувала сама чи у співавторстві з іншими установами низку великих фахових акцій. Можу згадати, наприклад, винятково успішну міжнародну конференцію "Російська, українська та білоруська еміграція між двома світовими війнами в Чехословаччині", що відбулась у 1995 р., чи конференцію, присвячену 75-літтю заснування Українського Вільного Університету, що мала місце роком пізніше. В 2002 р. бібліотека взяла участь у проведенні міжнародної конференції, присвяченої особі й творчості Дмитра Чижевського.

Так само і видавнича робота бібліотеки останніх років була націлена на презентацію емігрантських фондів. Найважливішим починком у цій ділянці стало видання бібліографічної публікації в трьох частинах "Праці російської, української та білоруської еміграції, видані в Чехословаччині в 1918-1945 рр." Старанням її авторів - Зденьки Рахункової, Міхаєли Ржегакової та Іржі Вацека вже вийшов перший том із задуманої кількатомною серії праць. Згодом побачила світ прайзкка "Адресна книжка російських, українських та білоруських емігрантських

організацій”, опрацьована Анастасією Копржівою в 1995 р. (1999 р. - друге, доповнене видання). Доступність фондів бібліотеки сьогодні значно спрощує той факт, що генеральний каталог Слов’янської бібліотеки так само, як і унікальний каталог бібліотеки Російського історичного інституту можна знайти на Інтернеті. Поліпшенню доступності каталогу сприяло також проведення програми мікрофільмування найбільш унікальної частини фондів емігрантської періодики. Водночас бібліотека намагається упорядковувати свої архівні збірки, які складаються з архівних матеріалів емігрантських інституцій і персональних архівів, щоб зробити їх доступними для громадськості.

В межах цієї діяльності справжньою сенсацією стало несподіване виявлення великої збірки творів образотворчого мистецтва українських емігрантських митців з міжвоєнної Чехословаччини. Досі не помічені, ці твори більше, ніж півстоліття зберігались в підвалах Національної бібліотеки Чеської Республіки в Празі. При ближчому ознайомленні із збіркою з’ясувалось, що йдеться про унікальну знахідку, яку потрібно було швидко опрацювати і знайти для неї відповідні умови зберігання. Цією відповідальною роботою з великою охотою зайнялась Оксана Пеленська - фахівець в ділянці українського еміграційного мистецтва. Завдяки її зацікавленості вся колекція – понад 1000 творів 68 митців – емігрантів була відносно швидко описана, науково опрацьована і розміщена в спеціальних папках. У процесі вивчення збірки Оксана Пеленська намагалась також розшукати і доповнити біографічні дані окремих авторів. Ці свої відкриття вона успішно використала під час підготовки конференції “Українське мистецтво в міжвоєнній Чехословаччині”, присвяченої 80-літтю заснування Української Студії пластичного мистецтва в Празі, що її наприкінці 2003 р. провела Національна бібліотека Чеської Республіки.

Книжка Оксани Пеленської, яку ми видаємо, є поєднанням як дослідницької роботи авторки, присвяченої пізнанню українського мистецького життя в міжвоєнній Чехословаччині, так і праці над каталогом української мистецької збірки, що тепер зберігається у фондах Слов’янської бібліотеки. Завдяки цьому почину публікація відкриває перед широкою громадськістю одну з форм багатогранної діяльності емігрантського середовища в міжвоєнній Чехословаччині. Таким чином книжка допомагає поширенню еміграційної тематики і відкриває нові можливості її дослідження. Водночас у фаховому середовищі праця підіймає авторитет Слов’янської бібліотеки як одного з головних європейських центрів у ділянці збору інформації й дослідження життя політичної еміграції з теренів колишнього Радянського Союзу.

др. Лукаш Бабка
директор Слов’янської бібліотеки

МІСТ ІЗ МИНУЛОГО У МАЙБУТНЄ

Національна культура є не тільки продуктом обдарованих мистців, письменників, учених. Шекспір завдячує свою славу не тільки своєму ґенієві, але також цілій армії режисерів, акторів, перекладачів, критиків, видавців, вчителів і читачів, що ось уже п'яте століття передають з покоління в покоління його велику спадщину.

Українська культура мала і має чимало ґеніяльних і високообдарованих людей. Але трагічна історія не сприяла передачі культурних надбань із покоління в покоління. Історичну пам'ять українського народу вороги навмисне замулювали і нищили, виховуючи покоління безбатченків, що не вміли і не хотіли передавати в майбутнє надбання минулого.

В часі між двома світовими війнами Прага була важливим центром української науки, літератури і мистецтва. Тут діяв заснований ще 1921 року Український Вільний Університет, тут працював Музей Визвольної Боротьби України, тут серед інших спеціалізованих українських шкіл давала фахову освіту Українська Студія Пластичного Мистецтва, тут працювали визначні українські поети, що їх згодом назвуть "празькою школою".

Історія Музею Визвольної Боротьби України особливо драматична і повчальна. Заснований 1925 року, щоб зберегти історичні матеріали з часів тільки-що програної визвольної війни, включно з архівними документами з таборів інтернованих українських воєннопонених, Музей швидко виріс на поважну інституцію з власним будинком і багатотисячною бібліотекою. І варто відмітити, що цей Музей не мав державних субсидій, а утримувався на кошти всієї української еміграції і мав меценатів із США та інших країн. В час війни, підчас бомбардування Праги 1945 року, бомба знищила недавновідкритий будинок Музею разом із великою частиною його експонатів. Але і закінчення війни не принесло полегші, а навпаки. Після комуністичного перевороту в Чехословаччині, в лютому 1948 року музей був офіційно закритий. Згодом деякі врятовані з музею матеріали були відправлені до СРСР, але більшість їх і досі не віднайдені й не досліджені. За свідченням Миколи Мушинки, в 1962 році частина експонатів, привезених ще 1958 року до Києва, а серед них збірка прапорів Української Народної

I.

**УКРАЇНСЬКЕ МИСТЕЦЬКЕ СЕРЕДОВИЩЕ
НА ЧЕСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У ПЕРІОД
МІЖ ДВОМА СВІТОВИМИ ВІЙНАМИ**

1. УКРАЇНСЬКА ТВОРЧА ЕМІГРАЦІЯ В ПРОЦЕСІ СТАНОВЛЕННЯ ПРАЗЬКОЇ ХУДОЖНЬОЇ ШКОЛИ

У 1947 р. Святослав Гординський в альманасі “Українське мистецтво” поставив проблему формування національної малярської та графічної школи. Моделюючи концепцію, він зупинився на двох паралельних шляхах розвитку мистецтва:¹ шлях поступової еволюції, котра, розвиваючи старі вартості, доводить їх до завершення, при цьому вдихаючи в них новий дух. Гординський вкозує на тяглість традиції, циклічність і зосередженість – з нинішнього погляду, майже гедоністична розкіш, котрої українське мистецтво минулого століття в Україні практично не знало. І другий шлях: замість тяглости настає, за визначенням Гординського, перескок, приходять чужі впливи, суперечні не раз своїм рідним. Та надійде час, кали цих два рiчшща об’єднуються, обмінюються елементами, щоб творити нові форми і відчуття.

Докладне вивчення цих двох шляхів чи паралельних мистецтв, їх уважний аналіз є, значною мірою, ключем до витворення цілісної, не виправленої, не сфальсифікованої, без стереотипу вторинності історії українського образотворчого мистецтва. Досі цьому перешкождали кордони, “запечатані”, як їх понад 10 років тому назвав Іван Дзюба,² архіви, а також відсутність державної концепції пошуку і вивчення завданих втрат. Не в останню чергу і те, що масшта-

1. С. Гординський – На великих шляхах. До проблеми сьогочасного українського образотворчого мистецтва. – “Українське мистецтво”. Альманах. 1947 р., № 1, с. 26.

2. І. Дзюба - Культурна спадщина і культурне майбуття. – Наука і культура. Щорічник. Академія наук Української РСР. Товариство “Знання” Української РСР. Київ, 1990 р., с. 92-102.

би не досліджених, свідомо прихованих чи знищених комуністичним режимом мистецьких збірок, архівів чи окремих творів, мала або цілковита недоступність наукової інформації з вільного світу на початку дороги недооцінювались. Тільки зароз віднодне минуле України постоє великою глибою, вортою доби то її творців. Штучно витворені пустоти, що моли завершити вимивоння українського зі світового культурного контексту, паступово зоповнюються. В цьому контексті віднодана восени 1998 р. в прозькому Клементинумі* збірка творів українського оброзотворчого мистецтва (понод 1000 робіт переважно оригінольної графіки 68 українських художників, чиї творчі й людські долі перетнулись чи склались у Празі) є знаковою подією, котро підтверджує, слідуючи за відомим українським пражанином Євгеном Малонюком, життєвість певної генетичної лінії, що проводить ож до "місця зродження" мистецтва.³

Для багатьох відомих українських художників, поетів, музиконтів "місцем зродження" творчості, формування їхніх мистецьких смаків, становлення особистих і творчих контоктів стало міжвоєнно Чехо-Словаччина, передусім – столичне місто Прага. Переважно вони опинились тут не за влосним вибором, а внаслідок нового історичного перерозподілу Європи. Український історик Микола Павленко, визначаючи його причини, зазначив: "Поразка визвольних змагонь 1917–1930 рр. то триволі збройні протистояння істотно поглибили й загострили соціально-політичні суперечності в українському суспільстві. Одним із найтяжчих наслідків такого становища стала масова еміграція з теренів України. Поза її межами опинилась велика кількість української людності в першу чергу активних прихильників української незалежності."⁴

На думку українського вченого Степана Віднянського, за кордонами України внаслідок Першої світової війни, більшовицького перевороту в Росії й поразки українських державотворчих змагань опинились "активні учасники цих подій – керівні діячі Центральної Ради, Гетьманської держави, Директорії, Української Народної Республіки, Західно-Української Республіки і Кубанської Народної Республіки, афіцери і солдати армій цих українських державних утворень, службавці держанага апарату і працівники закарданних представництв українських урядів, значна частина тадішніх палітичних партій, представники національно-свідомої української наукової та культурної інтелігенції, а такаж українців – калишніх військовополонених російської армії" (переклад О. П.).⁵ На теренах Чехо-Словаччини, згідно зі статистикою, на початок 1922 р. зосередилось близько 20 тис. осіб. З відкриттям на початку 1920-их років українських вищих і середніх навчальних закладів, початком роботи видавництв, професійних об'єднань і комітетів ця кількість зросла ще на 2 тис. осіб.⁶

Налагодженню життя, розквіту талантів сприяли надзвичайно прихильні умови демократичної Чехо-Словаччини Томаша Масарика. На думку чеського вченого Багдана Зілінсько-

3. Є. Маланюк – Нариси з історії нашої культури. Книга спостережень. Том другий. Накладом видавництва "Томін України". Торонто, Онтаріо, Канада, 1966 р., с. 66.

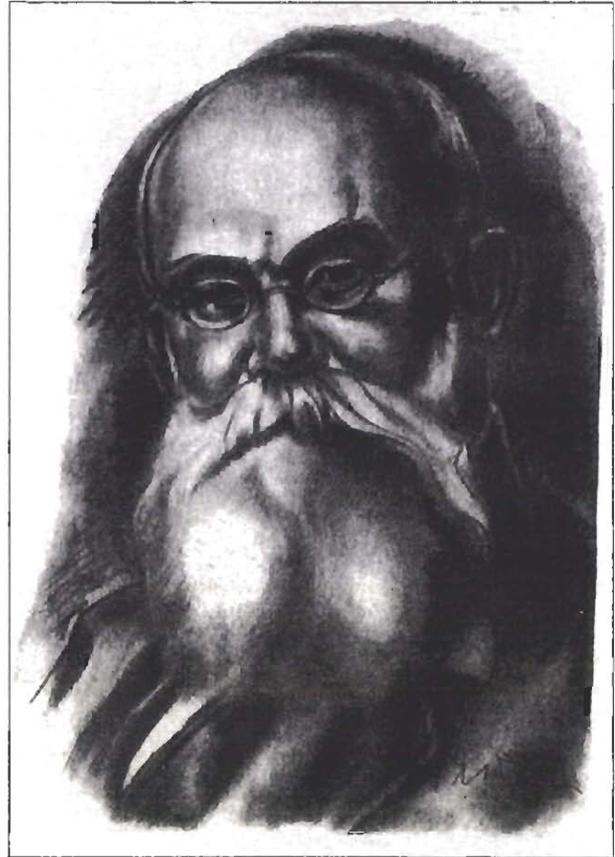
4. Павленко Микола – Українські військовополонені й інтерновані у таборах Польщі, Чехословаччини та Румунії: ставлення влади і умови перебування [1919-1924 рр.]. Київ, 1999 р., с. 2-4.

5. С. Віднянський – Украинская эмиграция в межвоенной Чехословакии: результаты и перспективы научных исследований на Украине. – Русская, украинская и белорусская эмиграция в Чехословакии между двумя мировыми войнами. Международная конференция. Сборник докладов. Славянская библиотека при Национальной библиотеке Чешской Республики. Славянский институт АН ЧР. Общество по изучению Восточной и Средней Европы в Чешской Республике. Прага, 1995 г., часть 1, с. 141-142.

6. В. П. Трощанський, А. А. Шевченко – Українці в світі. Том 15. Видавничий дім "Альтернативи", Київ, 1999 р., с. 211.

* Клементинум – другий після Граду за величиною архітектурний комплекс Праги, був зведений для потреб ордену Єзуїтів протягом XVI-XVII ст. До комплексу входять барокові костели Св. Климента, Св. Сальватора, Дзеркальна каплиця, Астрологічна вежа, будівлі бібліотеки колишнього монастиря, друкарні, низка інших. У Клементинумі від 1924 р. розташована Національна бібліотека Чеської Республіки. Слов'янська бібліотека є її складовою.

го, засновник і перший президент Чехо-Словаччини Т. Г. Масарик мав "виважене ставлення"⁷ до українського питання, особисто знав чільних українських політиків і вчених, зокрема президента УНР Михайла Грушевського, Івана Горбачевського (професор Карлового Університету в Празі, в 1902–1903 рр. – його ректор), Максима Славінського (у 1919–1920 рр. голова Української дипломатичної місії в Чехо-Словаччині), Дмитра Антоновича (в 1918–1919 рр. голова Української дипломатичної місії в Італії, професор історії мистецтва, в 1928–1930 рр. і 1937–1938 рр. – ректор УВУ, один із засновників УІФТ), Івана Борковського (археолог, професор УВУ, один з перших дослідників Празького Граду), Олександра Колессу (від 1926 р. – професор україністики Карлового університету в Празі). Уряд молоді Чехо-Словаччини на початку 1920-их років матеріально підтримував діяльність низки українських високих шкіл, з власної ініціати-ви зі свого фонду допомогу надавав і президент Т. Г. Масарик. Зокрема, в 1924 р. Концелярія президента Чехо-Словаччини повідомила про те, що "Президент Масарик призначив на Святу Вечерю 10.000 кч. для українських студентів".⁸ Ці обставини, як зауважує Вітолій Чишко, "визначили тенденцію активного переміщення українських громадян як з України, так і емігрантів з країн їхнього попереднього перебування до Чехо-Словаччини, передусім – до Праги" (переклад – О. П.).⁹ Немоловажливим притягальним фактором була і мовна спорідненість, відносно географічна nobлиженість до ботківщини. В Чехо-Словаччині сформувались сприятливі передумови для згуртування співвітчизників, активної професійної та громадської роботи. В цій атмосфері носамперед перед творчою інтелігенцією відкрилась широка дорога для самореалізації, якої українські митці, письменники, вчені в тодішній Україні були позбавлені. Умові для праці вони знайшли на чужині, в самому серці Європи. Зокремо, українські митці в Празі концентрували в собі могутній творчий та інтелектуальний потенціал. З іншого боку вони були надзвичайно розмаїті за віком, мистецькими смаками, життєвим і творчим досвідом, хоча й зв'язані спільністю духовних запитів, ідейних переконань і цілей.

Збірка НАЧР

Оксана Лятуринська – Михайло Грушевський. 1934 р. Листівка. Видавництво Ю. Тищенка Прага.

7. Bohdan Zilynskij – Ukrajinci v Čechách a na Moravě. (1894) 1917-1945 (1994). Nakladatelství X-Egem, s.r.o., Praha, 1995, s. 19.

8. НАЧР, папка 15, інв. № 290 - Повідомлення Канцелярії Президента Т. Г. Масарика.

9. В. Чишко - Деятели науки и культуры украинской эмиграции в Чехословакии на страницах Украинского биографического словаря. - Русская, украинская и белорусская эмиграция в Чехословакии между двумя мировыми войнами. Международная конференция. Сборник докладов. Славянская библиотека при Национальной библиотеке Чешской Республики. Славянский институт АН ЧР. Общество по изучению Восточной и Средней Европы в Чешской Республике. Прага, 1995 г., часть 1, с. 372-373.

На початку 1920-их років протягом короткого часу на чеських теренах була заснована низка національних високих шкіл. Значною мірою успіх у цій справі забезпечив Український Громадський Комітет (далі УГК), заснований у Празі в травні 1921 р. Вже в вересні того ж року при Комітеті розпочав роботу культурно-освітній відділ. УГК швидко став головним осередком культурно-національного життя українських емігрантів за кордоном, намагаючись їм “дати можливість приєднатись до культурного життя, здобути освіту і знання, необхідні для роботи українського народу”.¹⁰

Роль лідера, головної наукової й навчальної установи, яка впродовж усього міжвоєнного періоду задавала тон в інтелектуальному житті української еміграції в цілому, в Чехо-Словаччині – зокрема, відігравав Український Вільний Університет (далі УВУ). Заснований у Відні в січні 1921 р., за визначенням Симона Наріжного, як “хронологічно перша українська висока школа за кордоном”,¹¹ Університет завдяки підтримці чехо-словацького уряду вже в жовтні того ж року перемістився до Праги. Таким чином у чехо-словацькій столиці зосередилась найпотужніша група українських учених за межами України. Їхня активна професійна та громадсько заангажованість швидко привернули до Праги увагу як учених в Україні, так і західноєвропейських учених. Олександр Колесса (перший ректор УВУ), Дмитро Чижевський (історик культури, літератури, філософ, славіст, професор УВУ та Українського Вищого педагогічного інститут ім. М. Драгоманова), Іван Панькевич (викладач української мови в Карловому університеті в Празі), Федір Слісаренко (філолог, історик, проф. УВУ), Олександр Шульгин (історик і політик, у 1918 р. – голова Української дипломатичної місії в Софії, в 1920 р. – голова надзвичайної дипломатичної місії УНР в Парижі, в 1923-1927 рр. – проф. УВУ та Українського Вищого Педагогічного інституту ім. М. Драгоманова), Вадим Щербаківський (археолог і етнограф, проф. УВУ, один із засновників УІФТ) – ці та багато інших українських учених водночас поповнили професорський склад інших вищих навчальних закладів та академічних товариств, передусім у Празі, але також у Відні, Варшаві й Мюнхені, куди були запрошені на роботу.

Серед перших уже в червні 1922 р. розпочала роботу Українська Господарська Академія в м. Подєбради (далі УГАП), що неподалік Праги. Одним із засновників і першим ректором УГАП став відомий український учений Іван Шовгенів, на трьох її факультетах навчалось понад 300 студентів. Викладачем рисунку на кафедрі будівництва УГАП був професор Української Студії пластичного мистецтва в Празі Сергій Мако, навколо якого швидко згуртувалась творча молодь. Творча активність С. Мака швидко здобула йому авторитет і в чеських колах. У 1926 р. Сергій Мако отримав замовлення оформити зали ресторану і кав'ярні найбільшого тоді подєбрадського санаторію “Лазенскі” (сьогодні санаторій “Лібенскі”, великі полотна і медальйони виявити не вдалось). Оформленням інтер'єру в Подєбрадах С. Мако займався вперше, однак робота вдалась, принаймні сучасники її оцінили високо. “Майстер Сергій Мако, професор Української Академії пластичних мистецтв у Празі ... добре узгодив кремові барви і золоту орнаменту стін з коричневим і темно-червоним деревом на вікнах і дверях, що є прекрасною комбінацією кольорів і відтінків. Цю гармонію барв зі смаком доповнюють виконані майстром Маком художні композиції – округлі медальйони з античними головами, що розташовані в цен-

10. Микола Кугутяк – Діяльність Українського Громадського Комітету в Чехословаччині. - Українська еміграція.

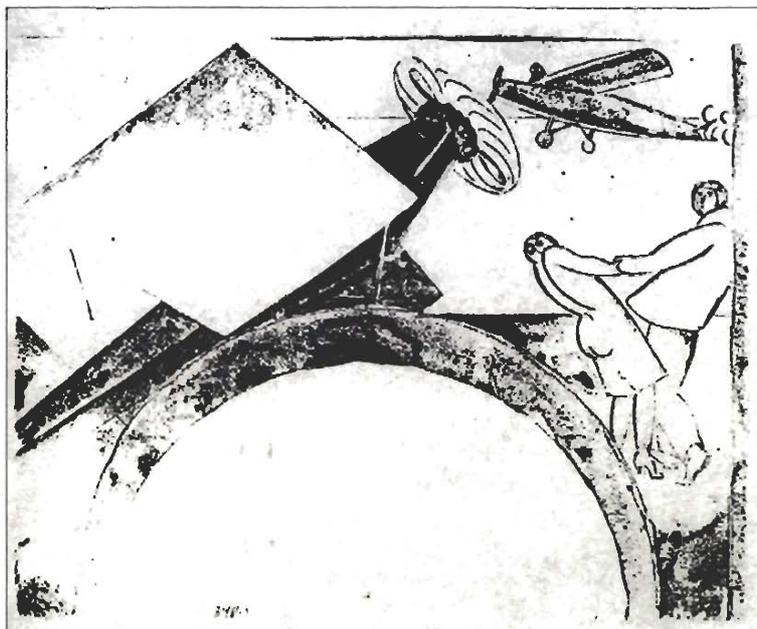
Історія і сучасність. (Матеріали міжнародних наукових конференцій, присвячених 100-річчю еміграції українців до Канади). Львів, “Каменярь”, 1992 р., с. 310.

11. С. Наріжний 1 - с. 119

трі орнаменту. ... Верхню частину стіни заповнив Мако великою декоративною картиною" – писав тоді часопис "Лазне Подебради" (переклад – О. П.).¹² На великому полотні зображені сценки з античних купалень, на думку сучасників, темою і стилем виконання задум цілком відповідав духаві й цілям санаторію. Важливо і те, що декорація інтер'єру є єдиною досі відомою роботою цього майстра в галузі монументально-декоративного мистецтва.

У пражському Музеї – пам'ятнику національної писемності зберігається ще один проєкт оформлення інтер'єру ресторану для міста Подебради, виконаний С. Маком в середині 1920-их років. Проєкт настінного розпису призначався для вхідної стіни зали, на ньому зображені дві сценки з аеропланами і летунами – сюжет для свого часу авангардний як за темою, так і за умовним, дещо спрощеним рисунком. На жаль, цей розпис віднайти у Подебрадах не вдалось, так само, як і не вдалось виявити жодної іншої інформації про цю роботу С. Мака. Не можна виключити, що до реалізації цього проєкту не дійшло взагалі.

Очевидно, що успішна творча діяльність професора малярства Української Студії С. Мака привернула до митця увагу і професорів Української Господарської Академії. В 1932 р. С. Мако отримав від ректорату замовлення – створити історико-мистецький літопис Академії. Як свідчать архівні документи, Мако поставився до роботи з особливою відповідальністю й намагався бути послідовним в її виконанні. Зокрема, в листі до ректора Академії Бориса Іваницького в листопаді 1933 р. Сергій Мако повідомляв про хід роботи: "я надалі проводжу працю, яка мені була доручена Академією ще торік, а саме – зібрання мистецько-історичного матеріалу пам'ятників Академії... Я особисто до своєї задачі відношусь як до дуже цікавого мистецькаго зовдоння. Однако, справа не легка, не дивлячись на мій великий художній опит. Треба відбити життя Подебр. Акад. правдиво, не в красивих образках, малюнках, а в монументальних речах, що там були... Коли моя праця лишиться в межах видумки артиста-маляра, вона стане безцінною. До сього часу зібрана зарисовки, матеріал, який я маю вже в кількох альбомах".¹³ Відомо, що складовою частиною зодуму мала бути портретна галерея професорів Академії, про що також згадував митець. Та, на жаль, на цьому вичерпується інформація про те, які остаточно художні форми набрала робота С. Мака над пам'ятником Академії, коли і чи взагалі ця праця була доведена до кінця.

Власність МПНП

Сергій Мако – проєкт розпису ресторану в м. Подебради. Рисунок, не датований. Власність МПНП

12. Dekorace lázeňského hotelu. - Lázně Poděbrady, číslo 16 (48), ročník III. 1926, s. 187.

13. ДРАН, фонд Української Господарської Академії в М. Подебради, коробка № 12, папка № 51/14. - Лист С. Мака ректорові Української Господарської Академії в м. Подебради Б. Іваницькому від 12 листопада 1933 р.

Творча активність Сергія Мака висунула митця до групи найпомітніших осіб у Подєбрадах. Особливо до нього горнулася творча молодь. До тих, хто привотно навчовся у проф. С. Мака в Подєбрадах, належав, наприклад, випускник УГАП, уродженець Києва Валерій Добровольський, згодом – активний учасник мистецького аб'єднання "Скіфи", низки пражських художніх виставок.

Упродовж двох десятиліть Подєбради поряд з Прагою стали важливим центром наукової, культурної й громадської діяльності української еміграції. В 1924 р. в Подєбрадах відкрив школу танців відомий майстер танцювального мистецтва Василь Авраменко. Перед від'їздом до Канади його колектив виступив перед громадянами Подєбрад. У збірці Слов'янської бібліотеки в Празі зберігається проект декорації до вечора танців В. Авраменка, який виконала студентка УСПМ Наталія Геркен-Русова. Відбувались тут також вистави Української театральної студії, що її в 1926 р. заснував актор і режисер родом з Єлизаветграду (нині м. Кіровоград) Олександр Загаров. Окремі вистави Студії режисерував Микола Садовський.

В 1923 р. прийняв перших студентів Український вищий педагогічний інститут ім. М. Драгоманова в Празі, заснований, як і УГАП, з ініціативи і за підтримки Українського Громадського Комітету. Осередком музичного виховання і вокальної культури на довгі роки став його музично-педагогічний факультет, один з чотирьох в Інституті. Професорами Інституту протягом десятиліття його роботи (Інститут закрито в 1933 р.) були відомі теоретики музики Федір Шешка і Василь Барвінський, композитори Нестор Нижанківський і Федір Якименко (брат відомого композитора Якова Степового), диригент Платонида Щуровська-Рассіневич, археологію викладав Вадим Щербаківський, філософію – Дмитро Чижевський, історію мистецтва - професор УСПМ Володимир Січинський. Історик Симон Наріжний, який в Інституті був викладачем всесвітньої історії середніх і нових віків, особливо виділяв високий рівень наукової роботи педінституту. Його професори, крім видання збірників наукових робіт Інституту, також "друкували свої праці і в збірниках – в Записках НТШ, різних органах УАН, працях Історично-Філологічного Т-ва, в Українській Загальній Енциклопедії, Книголюбі, Суспільстві, Мистецтві й інш, а також багатьох публікаціях чужомовних".¹⁴

Євген Маланюк назвав народження української національної вищої школи поза теренами України, на чужих землях "чудом": "Це було чудове видовище – спостерігати, як з людського матеріалу часом ще досить сирового (або й навпаки – занадто вже спетрифікованого), щомісяця, щодня, щогодини, по аудиторіях, по лабораторіях, по креслярнях – вирізьблювалася, виформовувалася й вишліфовувалася особистість, особистість повновартісна і національно конструктивна".¹⁵

У 1926 р. з ініціативи Олександра Колесси в Карлавамуніверситеті в Празі відкрилась кафедра україністики. Цього ж року в Празі було засноване Українське Товариство прихильників книги, яке очолив Степан Сірополко (1872–1959). Товариство мало свою бібліотеку книгознавчої й бібліографічної літератури й видавало часопис "Книголюб" (15 чисел протягом 1927–1932 рр.). А створена в 1933 р. зусиллями Українського жіночого союзу в Чехії "Українська їдальня" протягом короткого часу вийшла на рівень важливого центра культурного життя української еміграції, де відбувались літературні вечори і зустрічі. Серед частих

14. С. Наріжний I – с. 177

15. Маланюк Євген – Четверть століття. З ювілейної промови 16 травня 1947 року. – Україна-Чехія. Частина II. Фонд сприяння розвитку мистецтва України. Київ, 1999 р., с. 219-220.

відвідувачів “Української їдальні”, як згадує українська поетеса родом із Закарпаття, нині пражанка Марія Горова-Мишанич, був Олександр Олесь – “людина ввічлива, серйозна, охоча допомогти іншим людям, коли це було потрібно”.¹⁶

Український Вільний Університет, Український вищий педагогічний інститут ім. М. Драгоманова, Українська Студія пластичного мистецтва, Український Академічний Комітет, Українське Історико-Філологічне Товариство, Українське товариство книголюбів, Музей Визвольної боротьби України, Українська гімназія в м. Ржевнице поблизу Праги, низка українських видавництв і друкарень – діяльність цих то інших установ притягала на чеські землі передусім інтелігенцію та студентську молодь. Прага, на думку С. Віднянського, “стала на той час поряд з Харковом, Києвом і Львовом одним з центрів українського культурного, наукового і навіть громадсько-політичного життя і до 1945 р. залишалася найактивнішим осередком української еміграції в Європі”.¹⁷ Про інтенсивність і різносторонність фахових і громадських інтересів свідчить також активний розвиток преси і періодичних фахових видань. За короткий час, всього за два десятиліття, було створено 180 видань,¹⁸ яким, з різною інтенсивністю і фаховим рівнем, все ж удалось втамовувати значні духовні та інформаційні потреби українських емігрантів на чеських теренах.

Симон Наріжний, підсумовуючи культурну працю української еміграції в Чехо-Словаччині, зазначив, що вона виконувало передусім таких три головні завдання: 1. Задоволення власних культурних потреб; 2. Підготовка кадрів національної інтелігенції; 3. Українська національна пропаганда серед чужинців.¹⁹ Реалізація цих завдань потребувала великої праці, зусиль, не раз – самопожертви. Тверде переконання тисяч емігрантів у потребі зберегти отчу культуру для майбутніх генерацій живило ці зусилля. І вони не були марними. На чеському ґрунті українська культурна присутність була відзначена вже на початку 1920-их років. Увагу чеської громадськості привернули культурні акції української громади – художні виставки, виступи хорових і танцювальних ансамблів, зокрема, успішне турне Української Республіканської Капели в травні – червні 1919 р. (міста Прага, Пльзень, Простейов, Оломоуц, Хрудім), вистави театральних груп, творча робота українських митців, у тому числі й їхня співпраця з чеськими видавництвами (Г. Мазепа, Ю. Вовк, Р. Лісовський, В. Січинський). Успішна наукова діяльність українських учених - хіміка Івана Горбачовського (засновник празького Інституту лікарської хімії, в 1902–1903 рр. – ректор Карлового університету в Празі), археолога Івана Борковського (перший археолог Празького Граду за президента Т. Масарика), фізика Івана Пулюя підняла авторитет української громади в очах чехів. На початку 1920-их років про українців говорилось, у чеських кав'ярнях лунала українська пісня, а в літньому сезоні 1921 р., як зазначив столичний тижневик “Národní politika”, до моди ввійшли вишивані “рукави українських жіночих сорочок”.²⁰

Серед тих, хто формував українську творчу еліту на еміграції в міжвоєнній Чехо-Словаччині, були також відомі поети Олександр Олесь, Євген Маланюк, Юрій Дараган, Оксана Ля-

16. Марія Горова-Мишанич – “Гори мої, гори”. [Поезії, оповідання]. Видавництво М. П. Кошиця. Київ-Нью-Йорк, 2000 р., с. 199.

17. С. В. Віднянський – Політика чехословацького уряду щодо української еміграції в міжвоєнний період. – “Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки”. Київ, 1993 р., випуск 3, с. 44.

18. Савка Мар'яна – Українська еміграційна преса у Чехословацькій Республіці (20-30-ті рр. ХХ ст.). Львів, 2002 р., с. 6.

19. С. Наріжний II – с. 72.

20. Můda. Letní šaty - „Národní politika“. Nedělní příloha. Číslo 125., 8. května 1921, s. 3

туринська, Олекса Стефанович, Леонід Мосендз, Олена Теліга, історики і теоретики мистецтва Дмитро Антонович, Іван Мірчук, археологи Ярослав Пастернак, Олег Кандиба, Євген Чикаленко, композитори і музиканти Нестор Нижанківський, Віра Березовська, Платонида Щуровська-Россиневиц, архітектори Артемій Корнійчук, Сергій Тимошенко, Ярослав Фартух. Та ймовірно, найбільшою в Празі була група художників. Одні прибули до столиці вже сформованими митцями (Іван Кулець, Михайло Бринський, Роберт Лісовський, Іван Мозалевський), інші тут навчались (Петро Холодний Молодший, Віктор Цимбал, Степан Колядинський, Євген Норман), ще одних притягнули до Чехії тимчасові фахові або родинні інтереси, чи пошуки праці (Василь Хмелюк, Галя Мазуренко, Онуфрій Пастернак). Для більшості українських митців празький період уклався до 10, 20 чи навіть 30 років життя і праці, в залежності від того, хто і коли до тодішньої Чехо-Словаччини прибув і коли її покинув. Важливо, що переважна частина творів з ново віднайденої в Празі збірки зродилась саме тут, у Празі. Таким чином, з погляду періодизації, твори художників з празької збірки заповнюють важливу часову прогалину в історії українського мистецтва першої половини минулого століття і можуть служити ключем до пізнання подальшої творчої еволюції багатьох митців.

Симон Наріжний (1898–1983)

Зрештою, на значний творчий потенціал митців, унікальну палітру особистостей, зібраних у міжвоєнній Празі, звернули увагу і чеські мистецькі копо. В 1925 р. Прага заговорила про Віктора Цимбала – українського студента празької Художньо-промислової школи, який здобув найвищу нагороду в національному конкурсі на кращий графічний портрет чеського історика Франтішка Палацького. Відомий історик мистецтва Артур Новак виділив поряд з паризькою, львівською чи, скажімо, варшавською групою в окрему – празьку групу графіків, чи як він її назвав – “колонію”: “В Празі працює велика колонія. Про Р. Лісовського, Січинського чи Бутовича ми вже згадували. В Празі працюють також вартій уваги майстер деревориту І. Анісімів, пильна К. Антонович, розпорошена різнобічними інтересами Г. Мазепа і Юрій Вовк, графік-портретист, на якого вплинув нео-класицизм” (переклад О. П.).²¹

Прагу як один з найважливіших українських мистецьких центрів у міжвоєнній Європі виділяли й інші сучасники, наприклад, Софія Русова, Симон Наріжний, Дмитро Антонович, Степан

Сірополко, пізніше, вже з часової перспективи – також багато митців та істориків мистецтва в Україні та поза нею, зокрема Василь Касіян, Галя Мазуренко, Микола Мушинка, Мирослава Мудрак, Олександр Федорук, Роман Яців та інші. Но “групу українських малярів т. зв.

21. Arthur Novák. Ukrajinská grafika. “Hollar”. Sborník grafické práce. Ročník X. Vydal Hollar, Sdružení českých umělců a grafiků v Praze. 1934. s. 83.

празької школи” в 1985 р. звернув увагу Мирослав Семчишин.²² І Святослав Гординський виділяє як один з найважливіших факт, що в Празі “українські молоді митці мали змагу придбати мистецьку освіту серед висококультурного оточення, в якому перехрещувались впливи чеські з західно європейськими, передусім німецькими, але й тим, що завдяки напливові української еміграції там витворилося своєрідне українське оточення”.²³ Зрозуміло, що один із суттєвих важелів такої аргументації – відкриття і діяльність в Празі Української Студії пластичного мистецтва (далі УСПМ) та Музею визвольної боротьби України в Празі.

Як поодинокі, зустрічаємо й інші погляди на роль празької Української Студії пластичного мистецтва в формуванні мистецького середовища міжвоєнних десятиліть у Чехо-Словаччині. В 1932 р. в першому числі часопису “Мистецтво”, що його видавала Асоціація незалежних українських митців у Львові, зазначено: “Студія, в своїй попередній мистецькій діяльності – не виправдала надій, які на неї покладали наші мистецькі кола”.²⁴ Гадаю, причиною цього дещо поспішного і не зовсім виваженого висновку послужила поширена інформація про припинення фінансування Студії від 1932 р. з боку уряду Чехо-Словаччини, тобто про загрозу її закриття. Після цього Студія продовжувала роботу ще протягом двох десятиліть, однак передбачити подальший успішний розвиток подій тоді було важко.

Залишила поза своєю фаховою увагою Прагу, наприклад, український дослідник Наталія Асєєва. В 1989 р. серед європейських художніх центрів, особливо важливих і притягальних для українських митців на початку ХХ ст., вона, не згадуючи Праги, виділяє тільки три міста – Краків, Мюнхен і Париж.²⁵ Причину, ймовірно, слід шукати в тому, що для Н. Асєєвої, як і низки інших дослідників у тодішній радянській Україні, факти щодо діяльності Української Студії, як і навчання низки українських митців у чеських мистецьких високих школах (В. Касіян, М. Бутувич, В. Кобринський, Я. Фартух, О. Лятуринська, Г. Мазепа, Н. Левитська та інші) були, на жаль, відомими лише в загальних рисах. Відкриття бібліотек і архівів, що стосуються діяльності Української Студії пластичного мистецтва, творчого життя художників у міжвоєнній Празі, вільний обмін інформацією в цілому є досягненням останніх років у незалежній Україні.

Історія Української Студії пластичного мистецтва бере початок з Українського Гуртка пластичного мистецтва, заснованого 1922 р. в Празі. Наступного року в липні Гурток організував свою першу виставку, а наприкінці 1923 р. переформувався в Українське Товариство пластичного мистецтва. Саме цьому Товариству завдячуємо створення УСПМ – одного з найавторитетніших мистецьких закладів на теренах тодішньої Чехо-Словаччини. Так подає історію створення Студії сучасник подій історик Симон Наріжний. Він зокрема, зазначив: “Студія почала працю 24 грудня 1923 р. і в ближчих літах стала найбільшим осередком української мистецької діяльності закордоном”.²⁶ Так само, як і створення вже згаданих вищих навчальних закладів, так і Українську Студію покликало до життя прагнення української творчої еліти до національного самовизначення. При цьому митці, як і тисячі інших учених, українських військовиків у тоборах інтернованих, членів українських робітничих бригад намагались вийти за межі свого середовища, щоб заявити про себе і налагодити контакти з

22. Мирослав Семчишин – Тисяча років української культури. Історичний огляд культурного процесу. Нью-Йорк – Париж – Сідней -Торонто, 1985 р., С. 527.

23. Віктор Цимбал. Маляр і графік. Монографія за редакцією Святослава Гординського. Нью-Йорк, 1972 р., с. 8.

24. “Мистецтво”, 1932 р., ч. 1, с. 27.

25. Н. Ю. Асєєва – Украинское искусство и европейские художественные центры. Конец XIX – начало XX века. Киев, «Наукова думка», 1989 г.

26. С. Наріжний I - с. 190.

чеськими “господорями” на професійному, громадському і чисто людському рівнях. У цьому контексті, наприклад, варті уваги численні акції, що організовувались українськими студентськими громадами з нагоди українських і чехо-словацьких державних свят, літературних та історичних ювілеїв. Унікальним свідомством цих контактів є, наприклад, вітальна Грамота з нагоди 75-річчя від дня народження Президента Томаша Масарика (1925 р.), що зберігається в колекції Слов’янської бібліотеки в Празі. В документі, що його підготували професори і студенти Української Студії, зокрема, записано: “найвидатнішому лідерові братнього чехословацького народу, відкривачеві чеської й загальнолюдської культури” (переклад – О. П.). Невідомо, з яких причин Грамота не була вручена адресатові, (ймовірно, вона була лише зачитана), але сьогодні цей унікальний документ має не тільки художню вартість (вправно закомпонований текст в обрамленні тонкого візерунку рослинного орнаменту на пергаменті), але й важливе історичне значення (містить, наприклад, автентичні підписи учасників події Дмитра і Катерини Антоновичів, Івана Мірчука, Івана Кулеця, Софії Зарицької, Івана Мозалевського та ще 27 інших відомих митців). Грамоту виконав Ярослав Фартух – талановитий український архітектор і графік, чия творчість тільки зараз відкривають його співвітчизники.

Інавгураційна виставка УСПМ в Празі. Загальний вигляд експозиції. 24 листопада 1924 р.

УСПМ працювала, хоча і з різними хвилями інтенсивності, майже 30 років. Зобов’язання, з якими вийшли професори Студії до своїх студентів на еміграції й ширше – до сучасників у Чехо-Словаччині й поза нею, свідчать, що їм від самого початку йшлося не тільки про традиційний фаховий вишкіл, хоч це завжди залишалось головною метою. Професори Української Студії на всіх етапах її роботи намагались навчити своїх студентів розуміти духовні потреби середовища, не боятись зіткнень раціонального та інтуїтивного начал у творчості. Очевидно, що право вільної руки в експериментуванні, у виборі творчої манери могли дати тільки вчителі, які самі знали ціну такої аргументації. Прага мала таких майстрів. Професорами УСПМ були надзвичайно різнобічні й яскраві творчі особистості. Логічний колорист Іван Кулець, який з повагою ставився до мистецького експерименту, викладав малярство, Сер-

гій Мака - майстер надчасових реалістичних портретів, у своєму малярському класі здобув авторитет темпераментною і відкритою манерою спілкування зі студентами. Іван Мозалевський навчав майстерності точного рисунку, намагаючись довести графічну техніку до артистичності. Скульптуру в Студії викладав Кость Стаховський – майстер анімалістичної пластики, захоплення якою зумів передати багатьом своїм учням. Сергій Тимошенко, який очолював клас архітектури, одним з перших українських учених зумів показати студентам українську та світову архітектуру в логічних співвідношеннях, у взаємозв'язках з європейською традицією. Професорський склад, за визначенням директора Студії Дмитра Антоновича, був "групою п'яти самостійних незалежних артистичних індивідуальностей, ... кожен із майстрів виступив вповні определеною артистичною величиною".²⁷

Довготривалість і до певної міри – стабільність навчального процесу, принаймні в тому, що стосувалось основ малярства і рисунку, пояснюють, чому зі Студією пов'язані життєві й творчі долі багатьох видатних українських митців і художників інших національностей – чехів, словаків, поляків, болгар, білорусів, євреїв, росіян. Передусім потреба творчої самореалізації, духовного становлення наперекір складним матеріальним і соціальним умовам життя еміграції втягнули впродовж трьох десятиліть до орбіти Студії десятки відомих українських митців – Михайла Гаврилка, Михайла Бринського, Володимира Кобринського, Миколу Кричевського, Павла Громницького, Галину Мазепу, Василя Хмелюка, Степано Колядинського, Івано Іванця, Петра Холодного Молодшого, Віктора Цимбала та багатьох інших.

З роботою УСПМ був тісно пов'язаний Музей визвольної боротьби України (далі – МВБУ), заснований у травні 1925 р. Музей, який швидко став важливим осередком культурного життя української Праги, працював виключно на добровільних засадах, без жодної фінансової підтримки Уряду Чехо-Словаччини і продовжував свою роботу аж до кінця війни, коли під тиском комуністичного режиму в Чехословаччині в 1945 р. був спочатку закритий, а в 1948 р. ліквідований взогалі. Українська Студія та Музей тісно співпрацювали, втілюючи ідею професійної та духовної самореалізації української творчої інтелігенції на еміграції в Празі. Відразу на початку, в 1925 р. УСПМ однією з перших передала до збірки Музею рисунки і фотографії – всього 23 позиції, рисунки і листування – всього 64 позиції цього ж року передав Музеєві Юрій Вовк, рисунки і листування з чужинцями – всього 679 позицій передала в дар Українському Музею мало відома в Україні театральна художниця Наталія Геркен-Русова, а В.Січинський передав музеєві 2 плакати.²⁸ Упродовж усього міжвоєнного періоду навколо Української Академії та Музею розгортались найголовніші громад-

Збірка НАЧР

Ніл Хасевич – Почесна грамота Д. Антоновичу від митців гуртка "Спокій" у Варшаві. 1937 р.

27. Група Пражської Студії. Прага, 1925, с. 14.

28. Вісті Музею Визвольної Боротьби України. Прага, ч. 1, 1925 р., липень, с. 3-4.

сько-культурні й мистецькі події: відкриття виставок, художні конкурси, творчі звіти, лекції, видавнича робота, зустрічі з відомим українцями – гостями Праги.

Виконуючи свою головну функцію – збирача і охоронця, Музей став головним центром збереження пам'яток історії, культури і мистецтва української еміграції з усього світу. Цей факт, пояснює, зокрема, чому до празької збірки входять художні афіші та програми з культурних акцій української еміграції у Франції, Німеччині, Австрії, Румунії й навіть США. Наявність музейних позначень (шифрів) на більшості робіт безумовно свідчить, що віднайдені у Слов'янській бібліотеці твори є експонатами Музею Визвольної Боротьби України в Празі.

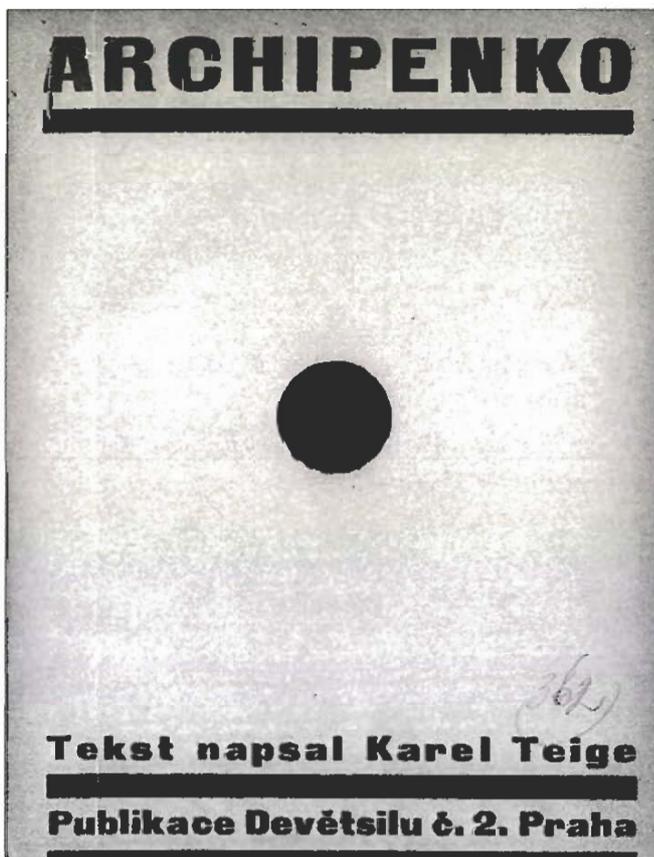
Активна діяльність Української Студії та Українського Музею притягнули до себе, по суті, всі інтелектуальні сили, творчу еліту української громади в міжвоєнній Чехо-Словаччині. В цьому мистецькому середовищі народжувались нойпродуктивніші ідеї, які були рушієм українського культурного життя, визначали і наповнювали сенс українськості цілком конкретними вчинками.

Українське мистецьке середовище в міжвоєнній Чехо-Словаччині творило сукупність багатьох явищ – щоденний насичений навчальний процес в УСПМ, збиральницька і видавнича робота МВБУ, організація художніх виставок, власне творча робота в усьому розмаїтті про-

явів, творчі конкурси, праця над підручниками і методичними посібниками, видання фахової літератури і періодики, створення музейних та виставочних експозицій, формування музейних збірок. У надрах одних творчих процесів народжувались інші, реакція оточення, передусім - чеського, втворювала умови для необхідного і надзвичайно цінного в умовах чужини діалогу. Якщо, за визначенням Максима Розумного, "в увявленні про українську ідею ідеться про сукупність, повноту культурного розмаїття і водночас про найзагальніше вираження внутрішнього зв'язку української культури",²⁹ то в чеській Празі був створений ґрунт для формування української національної ідеї. При цьому українська присутність на чеських теренах не була явищем у собі, а успішно акумулювалась в багатьох формах українсько-чеської творчої співпраці.

Зрештою, і ново віднядена празька колекція свідчить, що українська мистецька громада в міжвоєнній Чехо-Словаччині жила повнокровним творчим життям.

У Празі митці бачили себе в руслі європейських мистецьких процесів і в жодному разі не відчували себе відсунутими до якогось мистецького гетто. Від самого початку вони були відкритими для діалогу і, шукаючи своє творче віддзеркалення, прагнули знайти його на-

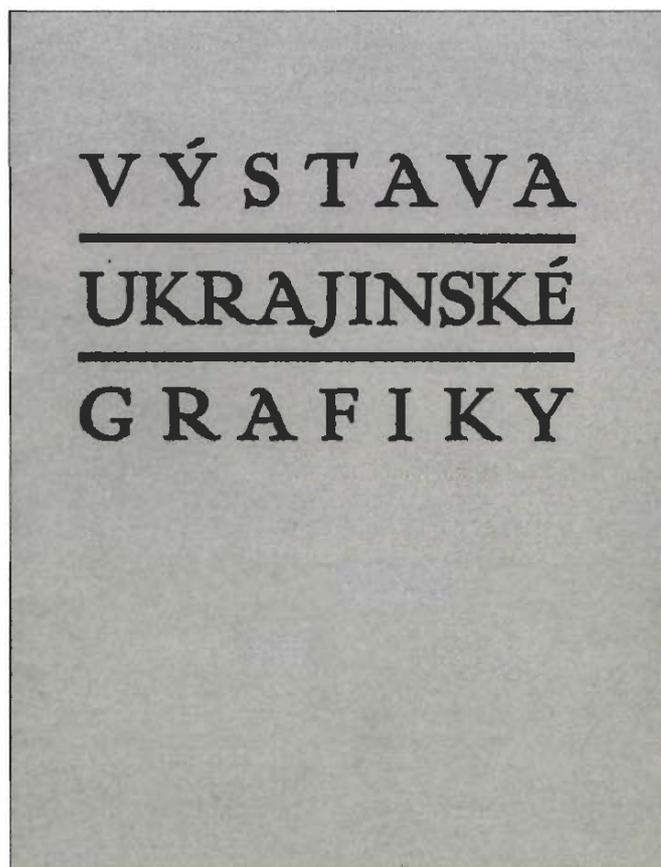

Олександр Архипенко. Обкладинка каталогу виставки. Прага, 1923 р.

29. Максим Розумний – Українська ідея на тлі цивілізації. Київ, "Либідь", 2001 р., с. 273.

самперед у чеському мистецькому середовищі. Частина художників після чи водночас із навчанням в Українській Студії пластичного мистецтва вчилась у празьких мистецьких закладах, передусім – у Художньо-промисловій школі та в празькій Академії мистецтв. Артемій Карнійчук, Оксана Лятуринська, Микола Бутавич, Софія Зарицька, Степан Колядинський, Микола Кричевський, Галина Мазепа, Михайло Михалевич, Ярослав Фартух, Віктор Цимбал навчалися у чеських вищих мистецьких школах, спілкувались з чеськими митцями, нав'язували з ними творчі й особисті контакти. Багато з них, як свідчать архіви, блискуче оволоділи чеською мовою, що, як гарна візитка, благодійно впливало на налагодження фахової співпраці з чехами. Юрій Вавк, Галина Мазепа і Роберт Лісовський октивно співпрацювали з празькими видавництвами і часописами, архітектор Артемій Корнійчук був добре знаний у чеському середовищі будівничих, працював у прозькій майстерні відомого архітектора Франтішка Ройта (1876–1942). Був і зворотний зв'язок: за майже три десятиліття роботи Української Академії в Празі її студентами стояли десятки іноземців, та найбільше – понад 50 чеських і словацьких художників.

Українські митці не могли не відчувати на собі впливів прозької художньої школи, передусім – графічної. Прага, котро завжди тяжіла до європейської мистецької традиції, на початку ХХ століття вперше широко відкрилась новим впливам Зоходу. В 1902 р. тут мав свою виставку творів Огюст Роден, у 1905 р. виставляв своє малярство Едвард Мунк, о в 1909 р. пражони вперше побочили оригінальні скульптури Еміля Антуана Бурделя. В ролі послонця мистецтва європейського овангарду в Празі в 1914 р. виступив також Олександр Архипенко на вистовці, організованій празьким мистецьким об'єднанням "Манес". Вдруге твори О. Архипенка експонувались у Празі в 1923 р, тоді україноського скульптора запросило до столиці відоме чеське мистецьке об'єднання "Дев'єтсіл" (Devětsil), зокремо, один з його лідерів Корел Тойге. Відбулась у Празі й персонольна виставко театральних костюмів і декораций Олександри Екстер. Воно відкрилась у прозькому Художньо-промисловому музеї в 1937 р. Художні виставки, виставочна робота в цілому значною мірою реалізували потребу пошуку творчої ідентичності як форми сомостійного виходу митців на професійну сцену. Авторитет Української Студії пластичного мистецтва в фохових колах значною мірою здобули саме її вистовки. Вже в 1924 р. Студія зпочаткувало тродицію щорічних виставок робіт своїх професорів і студентів. І в свої найтяжчі періоди, під час війни і за часів комуністичної Чехословоччини вистовки залишались вожливым стимулом творчого життя і моли добрий резонанс у празьких професійних колах. Українські художники в міжвоєнній Празі були учосниками низки чеських і міжнародних вистовок,

Виставка української графіки. Обкладинка каталогу. Прага, 1933 р.

передусім графічної культури і мистецтва книги. Важливим фактом, що засвідчує вагомість українського голосу на чеській мистецькій сцені, є наявність сотень творів українських художників у музеях Праги, інших міст Чехії та Словаччини.

Українські митці в Празі не намагались налагодити своє професійне життя за зразком, скажімо, Варшави, де зі своїм статутом працював гурток "Спокій". Вони не відчували в цьому потреби, тому що мали тут свою Українську Академію і свій Музей, українські вищі й середні навчальні заклади, блискучу рідну професуру, численні українські видавництва, академічні комітети і фахові часописи, що сторицею компенсувало брак творчої спілки чи аб'єднання. Таким чином на сприятливому інтелектуальному і творчому ґрунті успішно викристалізувались риси, які виходили за межі творчої спілки і ширше – часу, коли були сфармовані. Це риси, що тварять поняття школи: систематичність і послідовність творчого процесу, спільність духовних запитів, ідейних переконань і цілей, єдність місця життя і праці. Гадаю, що сьогодні є правомірним говорити про українську празьку мистецьку школу, беручи до уваги, що празька поетична школа є вже фактом незаперечним. Зрештою, подібність передумов привела свого часу відомого українського вченого-археолога Ларису Крушельницьку ствердити факт існування "празької школи" в українській археології,³⁰ а історика Юрія Хорунжого – до ствердження існування "української історіографічної школи" в Празі.³¹

У цьому контексті важливим фактором, що визначав авторитет празької мистецької школи в міжвоєнний період, була активна співпраця професорів і студентів УСПМ з українськими митцями на еміграції поза Чехо-Словаччиною та в Україні. В силу складених історичних обставин витворився унікальний українсько-український діалог по лінії Прага-Париж, Прага-Берлін, Прага-Відень, Прага-Краків чи Прага-Варшава і в зворотному напрямку, але також між українськими митцями в Празі з їхніми побратимами по той бік кордону, передусім у Києві, Львові та Харкові. В матеріалах численних виставок, періодики, архівів, передусім у листуванні й каталогах розкриваються масштаби та інтенсивність цього творчого обміну, ясніше викристалізовується спільність цілей, які водночас живили творчість українських митців у Празі, Берліні, Парижі й Кракові, і в той самий час – в Україні. "Тепер ставилося за мету чіткіше зафіксувати спільні якості українського мистецтва", – зазначає з приводу цього діалогу львівський дослідник Олена Ріпко.³² Наприклад, графічну частину другої виставки АНУМ з творами митців варшавської групи "Спокій" і празької Студії пластичного мистецтва в 1933 р. побачили глядачі в Берліні, Празі й Римі.

Аналіз цього обміну значною мірою дає відповідь на запитання, які мистецькі інтереси домінували, або як політичні й економічні фактори часом умить змінювали рівень та інтенсивність творчої праці. Насильно роз'єднані кордонами, не з власної волі вирвані з дому, часто позбавлені родинного тепла, українські художники на еміграції в Празі берегли як найдорожче живильне джерело контакти між собою. Вони обмінювались ідеями і творами, брали активну участь у спільних виставках і конкурсах, спільними зусиллями видавали мистецькі ча-

30. L. Krushel'nytska – "Prague school in Ukrainian Archaeology". – Russian, Ukrainian and Belorussian Emigration between the World Wars in Czechoslovakia. Results and Perspectives of Contemporary Research. Holdings of the Slavonic Library and Prague Archives. Prague, August 14-15, 1995. Proceedings. 1st part. Prague 1995, p. 377–388.

31. J. Khorunzhyj – "Prague Ukrainian Historiography School" - Russian, Ukrainian and Belorussian Emigration between the World Wars in Czechoslovakia. Results and Perspectives of Contemporary Research. Holdings of the Slavonic Library and Prague Archives. Prague, August 14-15, 1995. Proceedings. 2nd part. Prague 1995, p. 542–547.

32. Ріпко Олена – У пошуках страченого минулого. Ретроспектива мистецької культури Львова ХХ століття. Львів, "Каменярь", 1996 р., с. 87.

сописи. Зрештою такої багатой збірки образотворчого мистецтва празький Український Музей ніколи не зібрав би, якби не ця україно-українська співпраця.

Сьогодні, зваживши здобутки і знаючи втрати, є можливість визначити, в яких пропорціях – мистецьких та історичних, бачиться роль митців української Праги, празької художньої школи у формуванні європейського мистецького простору, а відтак - куди можна чи потрібно розширити його межі. Надзвичайно важливим, гадаю, є визначення ваги українського голосу на карті європейського авангарду першої половини ХХ століття.

2. УКРАЇНЬКА СТУДІЯ ПЛАСТИЧНОГО МИСТЕЦТВА 1923–1952

Історія Української Студії пластичного мистецтва в Празі /далі УСПМ/ бере свій початок з Українського Гуртка пластичного мистецтва, заснованого в 1922 р. в Празі. Наступного року Гурток організував свою першу виставку, а наприкінці 1923 р. переформувався в Українське Товариство пластичного мистецтва, яке очолив Дмитро Антонович – відомий український учений, дипломат і громадський діяч, талановитий організатор культурного життя українців за кордоном. Саме це Товариство 24 грудня 1923 р. заснувало Українську Студію пластичного мистецтва – найбільший і єдиний український мистецький навчальний заклад поза межами України в період між двома світовими війнами. Академічна за своєю суттю навчальна програма Студії тривала 4 роки і охоплювала п'ять дисциплін: малярство, графіка, скульптура, ужиткове мистецтво і архітектура. Після закінчення випускникам присвоювався ступінь Майстра мистецтва (*Magister Artis*). Кількість студентів Студії коливалась в середньому від 25 до 50 осіб за рік. Максимальну кількість Студія мала, як зазначає Симон Наріжний, в 1925 р. – “67 студентів; для більшого числа не вистарчало помешкання”,¹ найменше – 16 студентів навчалось у 1933 р. Для отримання диплому обов'язковою була участь студентів у щорічних виставках.

Студія, котру вже незабаром сучасники, передусім з чеського середовища, назвали Українською Академією, від початку і до 1926 р. отримувала невелику дотацію від Міністерства закордонних справ Чехо-Словаччини /3 тис. крон щомісячно/, та в 1927 р. фінансування було припинене. В 1928–1929 навчальному році Студії фінансову допомогу надало чехо-сло-

1. С. Наріжний 1 – с. 191.

вацьке Міністерство освіти. До 1932 р. Студія отримувала також субсидії від Українського Громадського Фонду. Від 1932 р. і до своєї ліквідації в 1952 р. УСПМ працювала виключно на добровільні вклади і незначну, переважно несистематичну, оплату за навчання від студентів /100–140 крон на місяць/. Студія розташовувалась у самому центрі Праги по вул. Конвіктська 5, хоч інаугураційна виставка професорів Студії й перші місяці роботи відбувались за іншою адресою - в залах престижного ательє в центральній частині столиці по вул. Народні тржідо 25 (там сама довгі раки мав тварче ательє і займався зі студентами професар Студії Іван Кулець).

Первісно заклад називався “Українська академія пластичного мистецтва”, однак на прохання пражкої Академії мистецтв змінив свою назву на УСПМ: “В 1923 р. за прикладом мистецьких закладів була заснована Українська Студія пластичного мистецтва в Празі під назвою “Українська Академія образотворчого мистецтва”. Чеська академія образотворчого мистецтва висунула проти цього заперечення, але і незважаючи на це Українсько Студія ввійшла до свідомості як Українська Академія” (переклад – О. П.).²

У 1932 р. уряд Чехо-Словаччини припинив фінансування Студії. Її директор Дмитро Антонович усвідомлював, до яких наслідків токий стон може призвести. Зокрема, з приводу скрути, що ностола і загрожувало діяльності Студії, в листі до сино Михайла в жовтні 1933 р. він писов: “не знаю, чи переживе сама Студія. Моємо досить жолкий дефіцит в кілько тисяч... Українців студентів цього року в Празі дуже поменшало”.³

Від закриття Українську Студію пластичного мистецтва врятував її професар Іван Кулець. Йому вдалось перетворити Студію в привотну окадемію, тоді ж їй було повернена первісна нозво “Укроїнська Академія”. Також завдяки зусиллям І. Кульця, не змінюючи назви, “Укроїнська Академія” продо-

вжувала процювати і в раки німецького протектороту. Від комуністичного перевороту в Чехо-Словоччині в лютому 1948 і до своєї ліквідації новим режимом в 1952 р. Студія носило назву “Нородно Академія” (lidová okademie).

Одним із засновників УСПМ та її директором до 1932 р. був Дмитро Антонович – відомий історик мистецтво, якому належить низка наукавих праць з історії укроїнського мистецтва і театру, в таму числі й виданих у Празі – “Скорочений курс лекцій історії укроїнського мистецтва” (1923 р.) та “Триста раків укроїнського театру. 1619 – 1919” (1925 р.). Симон Наріжний зазначає, що за таких несприятливих матеріальних умов тільки “зовдяки енергії то

Група студентів УСПМ. Клас І. Кульця (сидить). Прага, 1931 р.

Фото НАЧР

2. Václav Veber, Zdeněk Sládek, Miluša Bubeníková, L'ubica Harbul'ová - Ruská a ukrajinská emigrace v ČSR v letech 1918 – 1945. Seminář pro dějiny východní Evropy při Ústavu světových dějin FF UK v Praze. Praha, 1996, s. 18.

3. Лист Д. Антоновича синові Михайлові з Праги від 30 жовтня 1933 р. – НАЧР, папка 29, інв. № 660.

старанням її ініціатора проф. Д. Антоновича, який зумів згуртувати біля себе громаду ідейних та працьовитих людей”,⁴ Студії вдавалось долати несприятливі періоди, зокрема, зменшення, а згодом і цілковите припинення фінансування з боку уряду Чехо-Словаччини. “Може про такі речі й не пишуть, – згадувала на своїй останній еміграції в Лондоні колишня студентка УСПМ Галя Мазуренко, – але я любила мою Академію таку, якою вона була, – страшною ідеалісткою під далекою благословенною тінню проф. Антоновича”.⁵ Через багато років, за океаном в американському Міннеаполісі, згадуючи Прагу і Українську Студію, ще одна її колишня студентка – Оксана Лятуринська в листі до Катерини Антонович написала: “... проф. Антонович заслужив на гідне відзначення. Це професор, який викликав велику пошану до себе... Проф. Антонович – це з тих науковців, якими нам треба гордитися. Хто-хто, Ви найбільше знаєте про заслуги професора і конче треба їх зафіксувати”.⁶ Відтоді минуло понад півстоліття, та порушена О. Лятуринською проблема не втратила своєї актуальності, з плином часу стала хіба що більш очевидною.

Шлюб Зої з Равичів та Євгена Маланюка. Ліворуч стоїть подружжя Галі Мазуренуко-Равич та Євгена Равича з донькою Мариною. Россошки, 20 серпня 1925 р.

Українська Студія не прагнула зібрати під своїм дахом викладачів – представників якогось одного мистецького спрямування, чи як зауважив з цього приводу Д. Антонович, – спільного “кредо”. До певної міри такі ж вимоги, тобто найчастіше об’єднання за ознакою території, диктувались і самими умовами еміграції, в яких опинились як професори, так і студенти Студії. Під впливом цих факторів сформувався надзвичайно цікавий, творчо різносторонній колектив викладачів, які передусім

навчали фаху, “мистецькій умілості в Студії, як високій школі мистецтва в Празі”.⁷ Завдання УСПМ її директор професор Д. Антонович сформулював так: “Студія повинна задовольняти на часі спрагу до мистецької науки всіх молодих українських сил за кордоном України, тому вона не може обмежитись якимись напрямками в мистецтві. Мистецтво українського народу є ширше, ніж об’єднання певних мистецьких напрямків, які знаходять свій вираз і своє місце в широкій течії загального українського мистецького поступу”.⁸ На цей визначальний принцип методики навчання в Студії згодом звернула увагу низка істориків мистецтва як в Україні, так і за її межами. Зокрема, на початку 1970-их років відомий український митець і мистецтвознавець Святослав Гординський зауважив: “Бажаючи задовольнити всю різноманітність мистецьких зацікавлень української молоді, Студія нікому не накидала якогось одного мистецького напрямку,

4. С. Наріжний I – с. 190.

5. Галя Мазуренко – Скит поетів. Лондон, 1971 р., с. 6.

6. Лист О. Лятуринської до К. Антонович від 28 червня 1958 р. Національний Архів Канади, Оттава. Фонд К. Антонович, папка 6, № 17.

7. Група Пражської Студії. Прага. 1925 р., с. 10.

8. Там само, с. 10

а дбала про всебічний розвиток того, з чим адепт мистецтва приходив до неї".⁹ Згодом американський учений Мирослава Мудрак, яка займається дослідженням українського мистецтва першої половини ХХ століття, також наголосила: "Підтримуючи всі, без обмежень, мистецькі напрямки та стилі, академія стала тим необхідним для українських митців-емігрантів центром, який дав змогу їм поновити і зміцнити своє національне коріння в процесі здобуття серйозної академічної освіти в галузі образотворчих мистецтв".¹⁰

Концепція вільного розвитку талантів, що лягла в основу навчального процесу Студії, повною мірою відбивалась і в педагогічній діяльності її професорів – надзвичайно різних за методикою викладання, естетичними уподобаннями та образотворчими засобами. Запрошення до Студії прийняв випускник Краківської Академії мистецтв, професор малярства Іван Кулець, єдиний, котрому було суджено прожити зі Студією від першого і до останнього дня всі 29 років її історії. Значною мірою саме завдяки старанням І. Кульця в 1932 р. вдалось врятувати Студію від закриття, перетворивши її в приватну Українську Академію. Г. Мазуренко згадує, як і потім І. Кулець неодноразово витягав Академію з матеріальної скрути, періодично відносячи "батьківський годинник в заклад".¹¹ Творчі й людські властивості І. Кульця впродовж усіх років позначались на щоденній роботі Студії, на її великих справах і поточних турботах. Чеський дослідник Мілена Славічка в 1979 р. з цього приводу зазначила: "Очевидно, що наскільки сягають до тих часів спомини учнів, які ще живуть, тільки він сам визначав ідейний і творчий профіль студії" (переклад

Професори УСПМ Р. Лісовський, І. Кулець, К. Стаховський

Група професорів і студентів УСПМ. Прага, 1931 р. За столом сидять (зліва направо) Р. Лісовський, Д. Антонович, Ю. Русов. На передньому плані зліва – Марія Тушицька-Руда

Фото НАУФ

9. Віктор Цимбал. Маляр і графік. Монографія за редакцією Святослава Гординського. Нью Йорк, 1972 р., с. 9.

10. М.Мудрак. Українська Студія пластичного мистецтва у Празі та творчість Івана Кульця. "Хроніка – 2000".

Український культурологічний альманах. Україна – Чехія. Частина II, Київ, 1999 р., с. 253.

11. Галя Мазуренко – Скит поетів. Лондон, 1971 р., с. 6.

О. П.).¹² І. Кулець приходив до Академії щоденно, він, як згадувала М. Славіцка, переходив від мольберта до мольберта, давав поради, підправляв рисунок, часом влаштував імпровізовану лекцію, що завжди була дотепною, живою, цікавою. "Він говорив про мистецтво, про радості й пристрасті й про таємниці життя, ...однак ніколи про себе, ця тема була табу.Свої картини він учням принципово не показував і це становило основу його таємничості, коли взагалі він їх малює" (переклад О. П.).¹³ Таємницею на загал були оповиті й розмови студентів, фахового оточення про І. Кульця, про його подорожі до Парижа й товаришування з Фернаном Леже, про інтерес до кубізму, який у той час закрутив головами багатьох творчих людей в Європі. Сміливі творчі експерименти раннього періоду, так само як спогади сучасників про успіх творів І. Кульця на інавгураційній виставці в Празі також відбилися на творчій атмосфері роботи Студії. Передусім сучасники відзначали колористичну та композиційну дисципліну як домінуючу властивість творчості І. Кульця в цілому і методики викладання – зокрема. На цьому наголошував і сам І. Кулець, виділяючи п'ять головних пунктів у системі викладання в Студії: образ-форма, характер колориту, простір, цілісність усього і техніка. На практичне застосування цих принципів Кульця-художника і педагога звернула увагу М. Мудрак: "підхід Кульця до мистецтва стає зрозумілішим, якщо придивитися до його методу викладання в Українській академії".¹⁴ З цією думкою перегукується і характеристика М.Славіцкої: "образотворча концепція Кульця свідчить, що в її формуванні виразну роль грав інтелект, теоретизуюча увага, в усякому разі більшу, ніж безпосереднє малярське чуття і темперамент".¹⁵ У своїй "Низочці споминів про Українську Академію мистецтва в Празі" Галля Мазуренко також наголошує на увазі, якою огортав І. Кулець особливо талановитих учнів: "Спокійно і твердо на своїм місці тримавсь Кулець, відкриваючи нам недвижну красу яблук, квітів і красу жіночого тіла в олійних барвах. Він лірично відчував все гарне і спокійне і я не забуду, як вже потім під час другої війни, коли не стало яблука, ще задержались квіти, він обережно і любовно розвивав на них чулу і залякану душу нашої найкращої малярки Галини Мазепи. Вона малювала й малювала в його студії і вся так і світилась тихим, ласкавим полум'ям".¹⁶ Фактично Студія перестала існувати зі смертю І. Кульця в березні 1952 р.

Іван Кулець – Каталог виставки творів. Обкладинка. Прага-Свидник, 1979 р.

На запрошення Д. Антоновича до Праги з Ніцци приїхав Сергій Мако, за плечима якого була Петербурзька Академія мистецтв та Академія Жульєна в Парижі. Важливо, що до Праги С. Мако приїхав, уже маючи досвід педагогічної роботи: в 1910–1922 рр. він провадив

12. Ivan Kulec. Národní galerie v Praze. Muzeum ukrajinskej kultury vo Svidníku. 1979, s. 8.

13. Там само, с. 8.

14. М. Мудрак. Українська Студія пластичного мистецтва у Празі та творчість Івана Кульця. "Хроніка – 2000".

Український культурологічний альманах. Україна – Чехія. Ч. II. Київ, 1999 р., с. 259.

15. Ivan Kulec. Národní galerie v Praze. Muzeum ukrajinskej kultury vo Svidníku. 1979, s. 9.

16. Галля Мазуренко – Скит поетів. Лондон, 1971 р., с. 7.

вლოსну школу-студію в Ніцці, де новчолось до 30 учнів.¹⁷ Про приїзд С. Мако до Проги інформувов у своєму березневому числі й часопис "Нова Україно", що його редогуволи Володимир Винниченко і Миколо Шаповал. У розділі "Хроніко – На еміграції" зокремо, ноголошено, що в Ніцці "отельє С. Мако тішилось більш ніж десять років як-найкращим поводженням і приваблювало багато учнів, особливо Англіїців. Справжнім фахом С. Мако є реалістичний портрет, маркований заразом шляхетною окодемічною вправністю".¹⁸ С. Мако обійняв у Студії клас малярства і мав зночний вплив на формування мистецьких уподобань багатьох студентів. Галя Мазуренко, згадуючи роки навчання в УСПМ, виділяє в С. Мака, зокрема, сильний творчий темперамент: "Мені він нагадував Марсельєзу: імчав вперед, а ми за ним стрімголов у безвісти, у найголоволонніші кольорові відчущання, вихорем, не роздумуючи".¹⁹

Відомий дослідник мистецтва української діаспори Володимир Попович, який першим зібрав матеріали до біографії С. Мака (стверджує, зокрема, угорські корені роду Мако), стосовно його педагогічної манери зазначає: "Як професор, Мако відзначався добрими педагогічними прикметами, він умів зацікавити учнів предметом, слідкував точно за працями і поступами студентів і вони горнулися до нього. В його клясі панувала завжди велика дисципліна і він мав багато учнів. Через знайомства з чехами, Мако ставав нероз у пригоді Студії в тяжких її хвилинох".²⁰ В Празі С. Мако заснував і очолював міжнародне мистецьке об'єднання "Скіфи" (1929-1932), куди входило і кілька студентів УСПМ.

Професором графіки і прикладного мистецтва УСПМ до 1926 р. був Іван Мозалевський, який закінчив Київське художнє училище і Петербурзьку Школу Товариства Підтримки художників (учень "міріскусніка" Івана Білібіна). І. Мозалевському, без сумніву, відповідала концепція вільного розвитку творчої особистості в Українській академії й він без вагань прийняв запрошення на посаду професора графіки. На загал празький період І. Мозалевського пазначений надзвичайною творчою активністю, створенням низки знакових тварів, між якими, наприклад, печатка для Українського Вільного Університету в Празі (1923 р.), актуальна і нині, півстоліття після переїзду УВУ до Мюнхена. Запрошення до Києва на викладацьку роботу до Української Академії мистецтв, по суті, закінчило перший, важливий період у творчості І. Мозалевського.

Іван Мозалевський
(1890–1975)

В 1926–1928 рр. на відділі графіки Студії в якості інструктора працював чеський художник Едвард Карел (1861 – 1950). Дасі в друкованих джерелах і архівах не вдалось виявити жодної рецензії чи інших матеріалів, які б аналізували аба порівнювали вплив чи методику викладання графічного мистецтва студентам у класах І. Мозалевського та Е. Карела. Лише Євген Маланюк, який у 1926 р. бачив другу виставку рабіт студентів УСПМ, не з'ясовуючи, на жаль, причин, констатує: "Здається, що заміною п. І. Мозалевського – п. майстром Карельм, Студія не лише не програла, а скаріше виграла. Де-який "професійний" – прикладний

17. Автобіографія С. Мака (без дати, ймовірно 1923–1924 рр.) – ДРАН, фонд Української Господарської Академії в м. Подебради, коробка № 10, полка № 51.

18. Українське ательє у Празі. – "Нова Україно", № 9, вересень 1923 р., с. 151–152.

19. Галя Мазуренко – Скит поетів. Лондон, 1971 р., с. 7.

20. Володимир Попович – Сергій Мако. "Нотатки з мистецтва", 1982 п., № 22, с. 46.

ухил, зрештою вийде тільки на ліпше”.²¹ Сьогодні важко встановити, що конкретно спонукало Є. Маланюка до цього висновку. Ймовірно, його уваги не минув факт, що напружена творча робота відбирала в І. Мозалевського надто багато часу, відповідно його залишалось менше для праці зі студентами. Однак це тільки припущення.

Після І. Мозалевського і Е. Карела в 1929 р. клас графіки УСПМ очолив випускник Берлінської Академії мистецтв Роберт Лісовський, який працював у Студії до свого від'їзду з Праги в 1946 р. До учнів Р. Лісовського належала, зокрема, Г. Мазуренко, яка виділила майстерність і надзвичайну тактовність педагогічної манери вчителя: “...одного разу я заглянула, щоб зрозуміти, що робиться в класі графіки, коли там навчає проф. Лісовський. Там не було вихорів Мако, спокійних натюр мортів Кулеця, посмішкуватого “спідзор’ю” погляду Стаховського, але було “щось”: Щось... як би то ясніш сказати? Ну, ось, – зовсім непевно почола я свої “чорно по білому” малюнки. Одержала то тут, то там тактовну замітку, помалу почола відчувати лінію, пляму, композицію...непомітно досвідчена рука вела мене”.²²

Клас скульптури провадив проф. Кость Стаховський, який здобув освіту в академіях Варшави, Парижа і Мюнхена. Анімалістична скульптура була головним захопленням К. Стаховського, на що свого часу звернув увагу і Д. Антонович: “здається, ще з більшою любов’ю, ніж до людської натури, Стаховський використовує натуру четвероногих. В царстві звірів майстер у себе дома, в своїй, як видно, любимій атмосфері”.²³ Під впливом скульптора захоплення анімалістичною пластикою перейняла і низка його студентів, наприклад, Оксана Лятуринська чи одна з одна з останніх студенток К. Стаховського, пражанка Марія Леонтович-Лошак.²⁴ Про роки навчання в класі К. Стаховського М. Леонтович-Лошак згадує: “Проф. К. Стаховський був анімаліст. Він їздив по зоологічних парках і шукав звірят, яких у Чехії не було. Його твори були дуже оригінальні. Початки творчості позначені впливом сецесії”.²⁵ Анімалістична пластика К. Стаховського і О. Лятуринської була представлена в мистецькій збірці МВБУ і не раз експонувалась на його виставках.²⁶

Клас архітектури було доручено вести проф. Сергію Тимошенкові (водночас був професором будівництва та архітектури Української Господарської Академії в м. Подєбради, в 1927–1928 рр. – її ректор) - авторові проектів близько 400 цивільних споруд і церков, зведених у Львові, Києві та Харкові. Естетику викладав проф. Іван Мірчук – випускник Віденського університету, автор, зокрема, “Загальної естетики” – підручника, виданого для потреб УСПМ в 1926 р. в Празі. “Лекції Мірчука стали філософським підґрунтям навчального процесу в академії, – наголошує М. Мудрак, – яке він окреслив у загальному підручнику з естетики”.²⁷ Професором рисунку і перспективи в Студії був Володимир Січинський – графік, мистецтвознавець, архітектор, автор низки аналітичних праць і підручників, зокрема, виданих у Празі “Конспекту історії всесвітнього мистецтва” (1925 р.), “Вступу до українського краєзнавства” (1937 р.), “Monumenta architecturae Ucrainae” (1940 р.). В. Січинський одним з перших україн-

21. Є.М. – Виставка учнівських праць Української Студії пластичних мистецтв”. – “Студентський вісник”, 1926 о., № 11, с.27.

22. Галя Мазуренко – Скит поетів. Лондон, 1971 р., с. 8.

23. Група Празької Студії. Прага. 1925 р., с. 13.

24. Марія Леонтович-Лошак походить з роду відомого українського композитора Миколи Леонтовича. В УСПМ у класі проф. К. Стаховського навчалась рік - у 1952 р. Підтримувала з ним творчі стосунки і після ліквідації Студії аж до його смерті в 1959 р. Дружина скульптора Івана Лошака (1913-1990), який закінчив УСПМ в 1946 р.

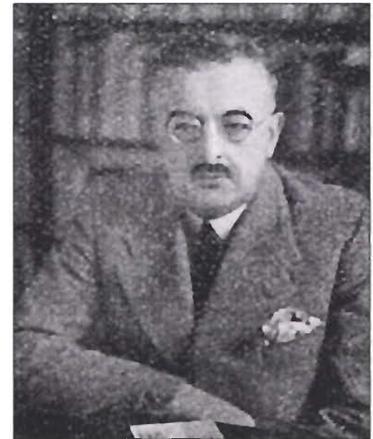
25. З виступу М. Леонтович-Лошак на міжнародній науковій конференції, присвяченій 80-літтю УСПМ. Прага, 13 листопада 2003 р.

26. С. Наріжний – НАЧР, кор. 2, інв. № 12.

ських мистецтвознавців критично переосмислив надбання своїх попередників і на цій основі, як зазначає український дослідник Микола Гелитович, реконструював цілісність художнього процесу. В тому числі й у його підручниках для студентів УСПМ вирисовується очевидною концепцією потреба розглядати українське мистецтво в контексті світового: "Сичинський дає огляд українського мистецтва на тлі розвитку мистецтва всієї Європи. Вчений намагався охопити художній процес у межах окремих епох, стилів, шкіл, напрямків" (переклад – О. П.).²⁸

Кафедру пластичної анатомії спочатку обіймав Степан Літов, а від 1925 р. – Юрій Русов – доцент УВУ, син відомого українського педагога і громадського діяча Софії Русової. Класичну археологію в Студії викладав випускник Петербурзької АМ, історик, автор низки праць з античної історії Федір Слюсаренко. Врешті благодатну для творчості атмосферу витворювала Прага, котра своїм мистецьким смаком хоча й тяжіла до Заходу, все ж давала всім однакові можливості для вибору творчих пріоритетів. "Прага знаходилась на перехресті мистецьких доріг, – зауважив Олександр Федорук, – це був свого роду форпост західної культури, що вирвалася з вузьких штампів натуралізму ХІХ ст."²⁹

УСПМ ніколи не відчувала браку уваги до себе. Високий фаховий рівень викладацького складу, щорічні, відкриті для широкій публіки студентські виставки, систематичність і вимогливість навчального процесу сприяли авторитетові, вазі Студії в професійних українських і чеських колах. За майже три десятиліття роботи Української Академії в її стінах навчались сотні митців, найбільше, зрозуміло, українців. Успіхи одних притягали до Студії дальші покоління талановитих молодих людей, яких доля змусила до еміграції. До Української академії в Празі тягнулись як українські митці – початківці, так і ті, хто вже мав певний навчальний досвід в академіях Львова, Варшави, Берліна чи Парижа. Одні відвідували окремі класи Студії й тільки протягом кількох семестрів, інші тут здобули диплом. Серед перших студентів Української Студії був, зокрема, Василь Касіян, який водночас учився в пражській АМ у Макса Швабінського. В 1923 р. студентам Української Студії став киянин Юрій Вовк – племінник відомого українського етнографа та археолога Федора Вовка. Після успішного закінчення Студії Ю. Вовк понад 15 років працював художником пражських видавництв Шолц-Шімачек та Ї. Р. Вілімек,

Іван Мірчук (1891–1961)

Юрій Русов – доцент УВУ, викладач пластичної анатомії УСПМ

27. М. Мудрак – Українська Студія пластичного мистецтва у Празі та творчість Івана Кулеця. "Хроніка – 2000". Український культурологічний альманах. Україна – Чехія. Частина II, Київ, 1999 р., с. 260-261. "Загальна естетика" І. Мірчука в 2003 р. дочекалась свого перевидання завдяки старанням проф. УВУ в Мюнхені Миколи Шаповала.

28. М. Гелитович – Искусствоведческие концепции Владимира Сичинского в контакте современного искусствоведения. - Russian, Ukrainian and Belorussian Emigration between the World Wars in Czechoslovakia. Results and Perspectives of Contemporary Research. Holdings of the Slavonic Library and Prague Archives. Prague, August 14-15, 1995. Proceedings. 1st. Prague 1995, p. 411.

29. Олександр Федорук – Василь Хмелюк. Київ, "Тріумф", 1996 р., с.50.

став їхнім улюбленим автором. Комуністичний переворот у Чехословаччині в 1948 р. драматично обірвав цей творчий зліт Ю. Вовка (створив сотні книжкових репродукцій та обкладинок і рекламних плакатів), подальша творчість митця вже ніколи не досягла глибини та інтенсивності міжвоєнного періоду.

Софія Зарицька – одна з кращих учениць школи Олекси Новаківського у Львові, на стипендію митрополита А.Шептицького приїхала до Праги в 1923 р. Вона зуміла сумістити навчання в УСПМ з наукою в Академії мистецтв у Празі (1923–1928 рр., клас проф. Карела Краттнера). Софія Зарицька та Петро Омельченко – також студент Української Студії, побралися в Празі в 1926 р. В Українській Студії розпочали мистецьку дорогу Оксана Лятуринська, Петро Холодний Молодший і Степан Колядинський. Учасник цих подій та їхній літописець Симон Норіжний засвідчив: “З українців в Студії вчилися між іншими: К. Антонович, Н. Білецька, Юр. Вовк, П. Громницький, С. Зарицька, І. Іванець, В. Касіян, С. Колядинський, М. В. Кричевський, О. Лятуринська, Г. Мазепа, Т. Мазепа, Є. Норман, П. Омельченко, І. Паливода, М. Тушицька-Руда, Я. Фартух, П. П. Холодний, В. Хмелюк, В. Цимбал, М. Частухина, Н. Шиманська-Левитська, Г. Яковлева та баг. інш.”³⁰

Павло Ковжун, Микола Бутович, Роберт Лісовський

Упродовж літ в Українській Академії навчалось також багато іноземців, насамперед із сусідніх і близьких країн – з Австрії, Угорщини, Німеччини, Польщі, але також з Білорусі й Росії. Та звичайно найбільше серед них було чехів і словаків. Зокрема, М. Мудрак згадує Йозефа Шестака з Югославії, Бланку Таубер з Угорщини, чехів Зденека Кремлічку, Веру Гавлікову, Карела Габрієла, Карела Черни та інших.³¹ Відомий україніст з Університету в Пряшеві (Словаччина) проф. Микола Мушинка стверджує, що

дипломи Української Академії отримало 59 професійних митців з Чехії та Словаччини: Яромір Паур, Франтішек Блажек, Ярослав Зеленка, Людвіг Єлінек, Ян Юнгман, Воцлав Длоуги та багато інших.³² І Святослав Гординський звернув увагу на те, що в Українській Академії студіювали чехи: “Це була фактично приватна академія, з подібною, що й Академія офіційна, програмою, хоч, звичайно, доступ до такої студії був легший. Тому в цій українській школі студіювали також чехи.”³³

В чеських мистецьких колах інтерес до Української Студії не спадав ніколи. Маючи можливість широкого вибору мистецької освіти, молодь часто давала перевагу Українській

30. С. Норіжний I – с. 192.

31. М. Мудрак – Українська Студія пластичного мистецтва у Празі та творчість Івана Кулеца. “Хроніка – 2000”. Український культурологічний альманах. Україна – Чехія. Частина II, Київ, 1999 р., с. 269.

32. Микола Мушинка. Українська Студія пластичного мистецтва у Празі – кузня майстрів образотворчого мистецтва. – “Дукля”, 1991, ч. 2, с. 61.

33. Віктор Цимбал. Маляр і графік. Монографія за редакцією Святославо Гординського. Нью-Йорк, 1972 р., с. 9

Академії. Висаку ацінку Студії забезпечував насамперед стабільний фаховий навчальний процес. На цьому також нагасив у 1936 р. відаий чеський істарик мистецтва, директор Музею Праги Франтішек Гарлас: “мажна пересвідчитись у добрій навчальній системі. В ній є здарава метадика, працюється прирадна, малюється завні праста неба і в цілому бачимо в Студії прагнення здобути технічну базу, на основі якої молоді митці пізніше можуть зводити свою будівлю, свій храм мистецтва таким, яким вони його подумки витворили” (переклад – О. П).³⁴

І через два десятиліття після заснування Українська Академія не знизила рівень новчально процесу. Наприклад, один з останніх чехів – студентів УСПМ Верослав Бергр згадує: “Серед випускників були Зденек Кремлічка, брат прословленого художника Рудольфа Кремлічки, далі Герітесова (Зденька Герітесова-Червінкова – О. П.)... Українську аодемію закінчило, як пригадую, декілька видатних художників. Зі Словаччини Зослужений художник Бедржіх Гоффстатер, Народна художниця Морія Медвеца, з чеських передусім Карел Черни, картини якого дуже цінуються і досягоють но аукціонах мільйанів... Заслуга засновника Української аодемії Івона Кульця полягає носамперед у тому, що він виховав багато прословлених художників. Його школо мало свій влосний характер”.³⁵

УСПМ працювало з різними хвилями інтенсивності мойже 30 років. Довготривалість і зночною мірою - стобільність навчального процесу, приноймні в тому, що стосуволось основ рисунку і малярство, пояснюють, чому зі Студією пов’язані життєві й творчі долі як баготьох видотних українських митців, ток і десятків художників інших ноціональностей. З погляду М. Мудрок, “Програму Укроїнської аодемії, зосереджену но мистецтві як но практиці, як ремеслі і навіть як “техне” у клосичному розумінні, було зорієнтовано но розуміння мистецтва як мистецтва. Тому в ній спершопочатку проводилися зоняття з філософії мистецтва”.³⁶ В цьому, ймовірно, головна причино, чому новчоння в Студії відповідало потребам усіх – почотківців і тих, хто вже мав за собою певний сомостійний творчий досвід. Співзвучна з цим і думка омериконського вченого Мирослава Семчишино: “Появились на еміграції мистці вже заавансовані і тут дасконалили свою майстерність, а були й початківці. Першим здоровим почином помагти саме цим адептам мистецтво, було створення у Празі – Української Студії Пластичного Мистецтво. Прийшло до цього у 1923 р.”.³⁷ Потрібно також зва-

Кость Стаховський з випускницею УСПМ Марією Леонтович-Лошак. Прага, 1953 р.

34. Dr. F. X. Harlas – Výstava školy „Ukrajinská akademie“. – Národní politika, 13.10.1936, č. 281, s. 5.

35. З виступу Верослава Бергра на міжнародній науковій конференції, присвяченій 80-літтю УСПМ. Прага, 13 листопада 2003 р.

36. М. Мудрак – Українська Студія пластичного мистецтва у Празі та творчість Івана Кульця. “Хроніка – 2000 . Український культурологічний альманах. Україна – Чехія. Частина II, Київ, 1999 р., с. 260.

37. Мирослав Семчишин – Тисяча років української культури. Історичний огляд культурного процесу. Нью-Йорк-Париж-Сідней-Торонто, 1985 р., с. 526.

жити на те, що в Празі, й ширше – на теренах центральної й східної Європи пачатку і першої половини ХХ ст. не була вільної школи чи студії образотворчого мистецтва в академічному сенсі цього терміну (щась на кшталт паризької Академії Жюльєна), яка б докладна навчала ремеслу і при цьому давала експериментувати, шукати себе, переходячи від учителя до учителя, з класу до класу, від одного виду мистецтва до іншого. “Прага віддавна потребувала доброї приватної чи напівприватної школи, – зазначає М. Славічка, – яка б підхоплювала таланти, що з тих чи інших причин не дістались до Академії чи Художньо-промислової школи (маються на увазі мистецькі заклади в Празі – О. П.). Від кінця ХІХ століття і до 20-их років цю місію зразково виконувала відома школа Фердинанда Енгельмюллера, а після її занепаду ця функція автоматично перейшла на училище Кульця. ...А кали весною 1939 р. нацисти закрили спеціальну прагресивну школу Вілема Новака, залишилась Українська академія в Празі єдиним місцем, де була мажна щось дізнатись про модерне мистецтво”.³⁸

Під час війни, особлива – протягом 1944–1945 рр. кількість студентів, зокрема – українців в Українській академії значно зменшилась, серед них почали переважати іноземці, насамперед – чехи і словаки. В 1954 р. в Торонто, згадуючи Українську Академію, один з її професорів Володимир Січинський, який покинув Прагу на

**Оксана Лятуринська – Симон Петлюра.
1941 р. Прага. Приватна збірка.**

початку 1945 р., також зауважив, що “в останнє десятиліття вчилось там найбільше чужинців – чехів, словаків, німців, харватів, румунів та ін, видаючи визначних митців, що згодом здобували великі успіхи і поза межами Чехословаччини”.³⁹ Наприкінці війни українські студенти, так само, як і викладачі Української Академії пачали масово покидати Чехо-Славаччину. Щоб уникнути репресій нового комуністичного режиму, вони разом з родинами, зрештаю, як і переважна більшість інших українських емігрантів, були змушені їхати далі на Захід. Попереду їх чекала далека дорога – найчастіше до Німеччини, а звідти переважно до США і Канади. Залишаючи рідні могили, свої не спаквані, розкидані по різних усюдах твори, цінні бібліотеки та особисті архіви, балісно і часто назавжди розриваючи людські й творчі стасунки, виїхали з Праги Галина Мазепа, Оксана Лятуринська, Катерина Антонович, Юрій Русов і Наталія Геркен-Русова, Роберт Лісовський, Іван Паливада, Микола Битинський, Петро Омельченко та багато інших. Прагу пакинули

і вже ніколи до неї не повернулись українські вчені, історики, поети, архітектори, видавці. Історія празької Української Студії пластичного мистецтва близилась до кінця.

Для тих українських емігрантів, передусім з кіл інтелігенції, які в Чехословаччині залишились, перші мирні дні травня 1945 р. перетворились на час жорстоких репресій і переслідвань з боку комуністичних репресивних органів. Свідок цих подій Симон Наріжний зазначив:

38. Ivan Kulec. Národní galerie v Praze. Muzeum ukrajinskej kultury vo Svidniku. 1979 r., s. 8.

39. Каталог виставки українського мистецтва. Малювання, графіка, скульптура. Мистецька галерія Канадської національної виставки. Торонто, 1954 р., с. 6.

“Скоро після приходу советських військ до Праги почалися арешти українців... Спочатку брали ніби самих політиків, потім також партійних і громадських діячів, а також і педагогів, науковців та інших... Совети брали з емігрантів кого хотіли – брали старих і молодих, брали здорових і інвалідів, брали нансеністів (власників так званого нансенівського паспорту – О. П.) і чсл. (чехословацьких – О. П.) підданих. Це викликало паніку й страх, які серед українців були загальними. Ніхто не чувся безпечним від мажливого арешту й вивозу...”⁴⁰

Значна кількість українських емігрантів, передусім – представників творчої та інтелектуальної еліти, стали жертвами репресій, перед загрозою вивезення в радянські тюрми і канцтабери вони були безраді. Відомий празький учений, дослідник історії української еміграції в Чехо-Словаччині Багдан Зілінський – син українського літературознавця Ореста Зілінського, про ці події, зокрема, зазначає: “Списки, які досі маємо в розпорядженні, свідчать, що українці на чеських теренах стали другою найчисельнішою потерпілою групою всередині еміграції зі Східної Європи щодо кількості затриманих, депортованих і в СРСР ув’язнених осіб (після росіян – О. П.)... Переважно йшлося про представників інтелігенції, зокрема, про вчителів досі ще чинних українських шкіл і об’єднань”.⁴¹ У перші травневі дні був репресований, наприклад, Августин Волошин – президент Карпатської України, відомий учений і педагог (помер від катувань 19 липня 1945 р. в московській Лефортовській тюрмі). Чеський дослідник Анастасія Капржівава, аналізуючи цей період, наголошує: “Ув’язнення продовжувались цілий місяць, навіть по суботах і неділях. За всього 20 днів - від 11 до 31 травня було в Празі ув’язнено понад ста осіб... Да групи найстарших ув’язнених належав і 77-літній проф. М. Славінський” (переклад – О. П.).⁴² Голова Дипломатичної місії УНР в Чехо-Словаччині, професор новітньої історії Української Гасподарської Академії в м. Подєбради і УВПІ Максим Словінський був вивезений до Києва, де в червні 1945 р. в одній з тюрем памер. Архітектор Артемій Карнійчук був арештований 12 травня 1945 р., він правив 10 років в концтаборах Сибіру і Мордовії й до Праги дістався тільки в 1955 р. Серед репресованих був також калишній міністр господарства та збройних сил Карпатської України Степан Ключурак, який повернувся з Варкутинських канцтаборів тільки в 1957 р. Художник Павла Грамницький був у 1945 р. насильно вивезений до СРСР, де прийняв радянське громадянство і сім років (1945-1952 рр.) служив у Радянській Армії. До споминів про цей період один з найвідоміших празьких художників міжвоєнного періоду П. Грамницький ніколи не повертався, після війни він творчо майже не працював і до кінця життя (памер у Празі в 1977 р.) своїх робіт публічно не показував. У 1948 р. поспішна пакинув Прагу, виїхавши на периферію, на Словаччину, випускник УСПМ Юрій Вовк, творчість якого вже ніколи не досягнула вершин інтенсивного, творчо насиченого міжвоєнного періоду. Були і випадки самогубств. Як зазначає Б. Зілінський, “українці, яким пагрожувала небезпека і які вчасно не виїхали на Захід, могли сьогодні як екстремальний вихід із ситуації вибрати власну смерть. Так уник ув’язнення видатний український видавець і діяч скаутського руху Євген Вировий, який вистрибнув з вікна свого виноградського помешкання (Винагради - назва празького кварталу – О. П.) після того, як переканався, що за ним приїхали будівники нового світу”.⁴³

40. Наріжний Симон – Як рятували музей ВБУ. Цюрих, 1959 р., с. 56-57.

41. Zilinskyj Bohdan – Ukrajinci v Čechách a na Moravě /1894/ 1917 – 1945 /1994/. Nakladatelství X-EGEM pro výbor “Oni byli první”. Praha, 1995, s. 55-56.

42. Anastasie Koprřivová - Střediska ruského emigrantského života v Proze. (1921-1952). Národní knihovna České republiky. Slovanská knihovno. Praha, 2001, s. 80.

43. Zilinskyj Bohdan – Ukrajinci v Čechách a na Moravě /1894/ 1917 – 1945 /1994/. Nakladatelství X-EGEM pro výbor “Oni byli první”. Praha, 1995, s. 56.

Всі українські навчальні заклади й інші установи в Чехословаччині – професійні й громадські організації, видавництва, друкарні, бібліотеки, - режим ліквідував, їхнє майно знищив або ж на нього був накладений арешт. У травні 1945 рр. з викладачів у Студії в Празі залишались тільки І. Кулець та К. Стаховський. Саме завдяки зусиллям І. Кульця Українську Академію вдалось уберегти від закриття. Як вказує М. Мушинка, “на підставі Закону № 130 від 26 жовтня 1945 р. “Про державне піклування освітою” її навесні 1946 р. було перейменовано на “Народну академію” – відділ образотворчого мистецтва. Програма навчання залишалась майже не зміненою. І надалі це була приватна школа Івана Кулеця, який був затверджений міністерством освіти її директором”.⁴⁴

Завдяки активній пошуковій роботі Миколи Мушинки йому вдалось виявити і значною мірою зберегти унікальні архівні й мистецькі пам’ятки української еміграційної культури в міжвоєнній Чехо-Словаччині. Зокрема, в особистому архіві М. Мушинки зберігається один із звітів І. Кульця до Міністерства освіти Чехословаччини (не датований), з якого ясно проступає прагнення митця і в комуністичній Чехословаччині зберегти основні принципи роботи УСПМ: “Метою школи не є збільшення числа художників, а знайомство слухачів із справжньою якістю художніх творів. Якщо між учнями появиться непересічний талант, йому надається можливість дальшого розвитку... Всі учні опанують технікою малювання та засвоять теорію мистецтва”. Однак загроза закриття Народної академії все ж не минула. Ще раз, цього разу востаннє, вона нависла над нею в квітні 1950 р, коли чехословацьке Міністерство освіти видало наказ закінчити роботу Академії. Всупереч наказам і численним погрозам І. Кулець з усіх сил намагався продовжити роботу Академії. До своїх останніх днів, не полишаючи надії, він писав протести, оббивав чиновницькі пороги, та марно. Життя великого Майстра та Української Академії обірвалось водночас - у березні 1952 р. З ліквідацією Української Академії в Празі була перегорнена, по суті, остання сторінка насиченого, активного життя української творчої еміграції в міжвоєнній Чехо-Словаччині, однак український слід тут залишився назавжди.

Міжнародна наукова конференція, присвячена 80-літтю заснування Української Студії пластичного мистецтва, яка відбулась у Празі в листопаді 2003 р., пересвідчила, наскільки значним нині є інтерес до цього періоду українського мистецтва, і водночас – як досі мало вивченою є пражська школа українського образотворчого мистецтва. Спільними зусиллями учасників конференції з України, Чеської Республіки, Словаччини, Німеччини, Канади і США вдалось проаналізувати як досягнення на шляху вивчення українського мистецького середовища в міжвоєнній Чехо-Словаччині, так і сформулювати головні цілі, на яких би мав зосередитись пошук і дальше пізнання української мистецької Праги. Основою подальших ширших досліджень може стати ново віднайдена в Слов’янській бібліотеці в Празі збірка творів українського образотворчого мистецтва. Понад 1000 робіт, які первинно належали Музею Визвольної Боротьби України, вперше вводяться до наукового обігу і можуть стати інспірацією до нових наукових відкриттів. Важливо також, що і сьогодні в контексті українсько-чеських культурних відносин діяльність українських творчих установ, праця багатьох митців у міжвоєнній Празі не втратила актуальності й викликає значний інтерес у фахових колах України та Чехії.

44. Микола Мушинка - Українська Студія пластичного мистецтва у Празі – кузня майстрів образотворчого мистецтва. – “Дукля”, 1991, ч. 2, с. 66.

3.

МУЗЕЙ ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ УКРАЇНИ В ПРАЗІ ВТРАТИ І ЗНАХІДКИ 1925–1945

До найвизначніших українських науково-освітніх і культурних установ, які були засновані й працювали в Чехо-Словаччині у міжвоєнний період, належить Музей визвольної боротьби України в Празі (далі – МВБУ). З ініціативою його створення виступив Український Вільний Університет у Празі, а реалізації задуму завдячуємо групі видатних українських учених та громадських діячів, яку очолили відомий хімік Іван Гарбачевський та історик і мистецтвознавець Дмитро Антанович. Серед заснавальників Музею були також Степан Смаль-Стоцький, Олександр Калесса, Василь Біднов, Андрій Яковлів, Дмитро Дорашенко, Володимир Січинський та інші.

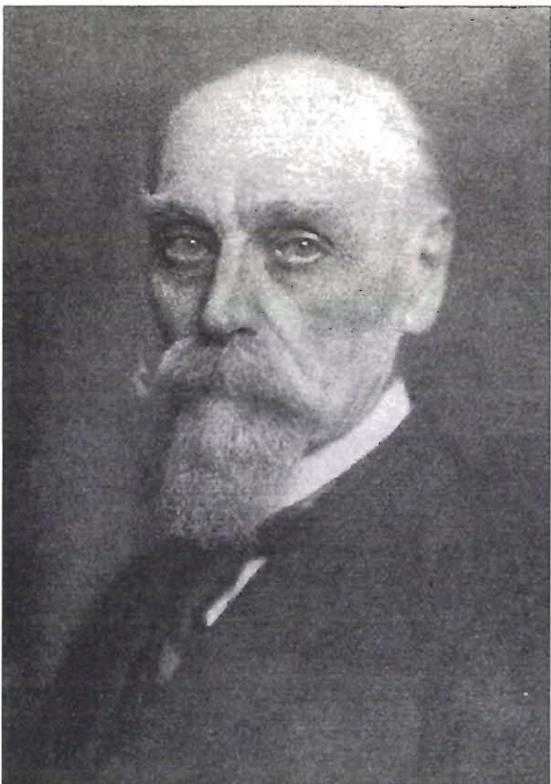
Свідок цих подій, відомий український історик і бібліограф Степан Сірополко так визначив головну причину, яка призвела до нагальної потреби заснування Українського Музею: “в зв’язку з ліквідацією українських військових таборів у Йозефові, Ліберці та Німецькім Яблоннім (нині м. Яблонне в Пад’єштєді – О. П.) Головна Команда Української Галицької Армії звернулася 1924 року до Українського Університету в Празі з проханням виготовити статут Музею з метою зібрати в ньому історичні матеріали, що освітлюють визвольну боротьбу України”.¹

Перші підрозділи Української Галицької Армії появились на теренах Чехо-Словаччини в 1919 р. й були розміщені в таборі в місті Німецьке Яблонне на півночі Чехії. Збільшення кількості полонених українців змусило чехо-словацьке командування перевести частину з них згодом до ще одного табору в м. Ліберець. Потім, у 1921 р. українських військовиків з табо-

1. Ст. Сірополко – Історія Товариства “Музей Визвольної Боротьби України в Празі” – “Тризуб”, 16.07.1939 р., № 27-28, с. 5.

рів у Німецькому Яблонному і Ліберці перевели до табору в м. Йозефов, який отримав офіційну назву “Український військовий табір”, оскільки у двох попередніх залишались робітничі сотні.

Від самого початку в таборах розгорнулася активна культурно-освітня робота: працювали бібліотеки, численні гуртки – з вивчення рідної мови, літератури, історії й навіть гімназійні курси, організовувались військові й спортивні заняття, видавались часописи, проводились, при чому завжди за великої підтримки всіх інтернованих, а не раз – і чеського оточення, численні акції: пам’ятні академії, вистави аматорських театрів, відзначались державні й релігійні свята. Всіма формами діяльності в таборах керував Культурно – просвітній гурток, у руках якого поступово зосередились надзвичайно важливі документи доби – протоколи засідань гуртків, рукописи статей і сценаріїв, листування між таборами, з чеськими урядовими особами й представниками української еміграції на Заході, афіші й програми до різноманітних акцій. Уже в першому з таборів – у Німецькому Яблонному з ініціативи Культурно-просвітнього гуртка був заснований архів, який інтенсивно збирав свідчення свого часу – військові документи, грошові знаки, звіти і корти воєнних дій, відзнаки, знамена і печатки. За понад шість років таборового життя інтернованих (останні бараки в таборі Йозефов опустіли в 1926 р.) накопилася велика кількість архівних документів, предметів і книг, збереження яких для майбутніх поколінь потребувало великих зусиль сучасників. Для реалізації цих потреб згодом спеціально повстав окремий відділ Музею Визвольної Боротьби України – військовий, який очолив генерал УНР Михайло Омелянович-Павленко (1878–1952). Український історик Микола Павленко зазначає, що вже в таборах “планувалося передати архів до українських

Іван Горбачевський (1854–1942). Прага.

наукових інституцій для подальшого зберігання і користування, що й було зроблено після ліквідації режиму інтернування УГА в Чехословаччині. У 1925 р. його матеріали зосередились у Музеї визвольної боротьби України в Празі”.²

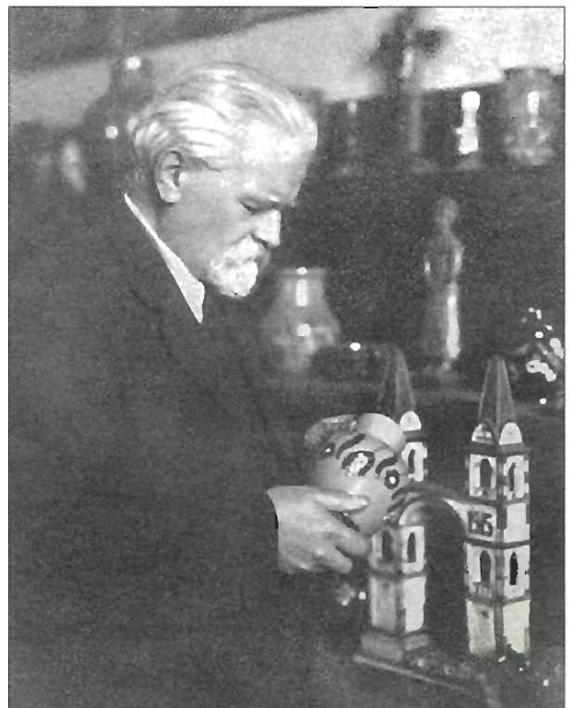
Ліквідація таборів інтернованих українських воєнків на теренах Чехо-Словаччини прискорила роботу ініціативної групи у справі заснування музею. Свої перші засідання Підготовчий комітет провів уже в січні 1925 р. Тоді ж був опрацьований і погоджений з Міністерством внутрішніх справ Чехо-Словаччини Статут Товариства “Музей Визвольної Боротьби України”. У травні цього ж року задум створення МВБУ був також узгоджений з Урядом Чехо-Словаччини, зокрема, з Міністерством культури. Переговори з чеськими урядовцями від імені Товариства провадив Іван Горбачевський – відомий і шанований у чеських наукових колах учений, засновник Інституту лікарської хімії в Празі, в 1902–1903 рр. – ректор Карлового університету. Важливою і принциповою умовою досягнутих

2. Микола Павленко – Українські військовополонені й інтерновані у таборах Польщі, Чехословаччини та Румунії: ставлення влади й умови перебування (1919–1924 рр.). Київ, 1999 р., с. 199.

домовленостей було те, що Музей процюватиме виключно на громадських зосодох, тобто без жодних державних дотоцій і слід зозночити, що за понод 20 років своєї роботи Музей ніколи не зродив цієї зосади. В Стотуті Музею було також обумовлено, що “Мотеріали музею включно з книжками можна вивчати лише на місці у визначені години. Використання музейних матеріалів для агітаційно-політичних цілей суворо заборонялося. ...Вхід у Музей був вільним”.³

Перше, установче засідання Товариства МВБУ відбулось 23 травня 1925 р., а через три дні на загальних зборах Товариство була обрана його Управа. Першим Головою Управи став проф. І. Горбачевський (на цій посаді незмінно працював до 1935 р.), його заступником був обраний Олександр Лотоцький, членами Товариства стали генерал Михайло Омеляновича-Павленко, Олександр Колесса, Василь Біднов, Володимир Старосольський, Мирон Коновалець (секретар). Дмитро Дорошенко і Андрій Яковлів представляли в Управі УВУ. Членами Товариства продовж багатьох років його діяльності була також низка відомих українських учених, митців і громадських діячів - Катерина Антонович, Леонід Білецький, Євген Вировий, Іван Іванець, Максим Славінський, Володимир Січинський, Олександр Шульгин та інші.

Головною метою Товариства “Музей Визвольної Боротьби України” було, як записано в його Стотуті, “наукове вивчення всього, що таркається визвольної баротьби, шляхом збирання, переховування, опису всіх предметів та матеріалів, зв’язаних з цими завданнями, та уможливлення на їх підставі наукової праці”.⁴ Потрібна відзначити, що від своїх перших кроків і до останніх днів роботи, і перед лицем загрози цілковитої ліквідації режимом комуністичної Чехословаччини, Музей послідовно реалізовував намічені цілі. Вже в першому числі “Вістей МВБУ” – нерегулярного видання Музею, яке виходило в 1925–1938 рр., Товариство опублікувало звернення “До Українського Громадянства”, в якому докладна розтлумачило свої завдання і визначила конкретніше, яку збірку має намір формувати. Музей ставив метою збирати і зберігати все те, що пов’язане з визвольною боротьбою України, і “може мати значіння як пам’ятка, як історичний документ, як джерело для пізнання цих подій, людей, що приймали в них участь, ідей, змагань, настроїв, побуду та відносин”.⁵ Зрештою, сама назва - Музей Визвольної Боротьби України - визначала головні пріоритети збирацької політики. Музей прагнув збирати все, що відбиває українську історію, всі її форми і періоди, починаючи з часу перед Першою світовою війною, в тому числі – експанати, що розповідають про життя в Україні й поза нею, на еміграції й у таборах, про життя політичних партій, урядових установ, “дипломатію, збройну боротьбу в усіх її

Дмитро Антонович в експозиції МВБУ.
1930-ті рр.

3. Микола Мушинка – “Музей визвольної боротьби України та доля його фондів”. Університет ім. Монаша. Відділ славістики. Мельбурн, 1996 р., с.17.

4. Вісти МВБУ. Прага, ч. 1, липень 1925 р., с. 1.

5. Там само, с. 1.

фазах та формах – організоцію армії та неправильних частин, життя на фронті та в запілля, бої, походи..., культурну працю в усіх її формах – наукову, освітню, мистецьку; економічні відносини..., відносини публичної моралі..., благодійну діяльність українського громадянства і чужу...".⁶ Управа Музею, звертаючись до українців в Україні й поза нею, на еміграції в Чехо-Словаччині й у тих державах, куди їх закинула доля, подала у Зверненні докладний перелік предметів, якими Музей насамперед цікавився: урядові відозви, військові відзнаки і рапорти, зброя, поштові марки, фотографії, різні формуляри, музичні інструменти, програмки, книжки. "Предмети, що сьогодні видаються нам нецікавими та мало вартими, – зазначено у Зверненні, – можуть мати через якийсь час величезне значіння, якого тепер навіть передбачити не можна".⁷ Важко не помітити, наскільки далекоглядною і водночас реалістичною була стратегія музейного будівництва, в яких державницьких масштабах мислила Управа Музею, намагаючись і в умовах тимчасавості, про чужині дбати про майбутнє свого народу.

У Зверненні також наголошувалось, що Музей має намір збирати експонати як на постійне, так і на тимчасове збереження (депозитний фонд). При цьому були зазначені порядок і умови прийняття речей на тимчасове збереження та їх наступне повернення власникам. Не вагаючись, можна стверджувати, що у Зверненні були закладені, по суті, основи внутрішніх правил і розпорядку роботи Музею, які стосувались збирацької, охоронної й навіть дослідної роботи, оскільки обумовлювалось, наприклад, і право Музею вести наукову працю на основі всіх збірок, у тому числі – й відкладених до депозиту. Звернення "До Українського Громадянства" як перший офіційний документ Товариства МВБУ визначало і долю своїх збірок на випадок розпаду Товариства. У цьому разі всі збірки мали б бути передані у власність Української Академії наук у Києві або Наукового Товариства ім. Т. Шевченка у Львові.

На другому засіданні Управи МВБУ, що відбулось 11 червня 1925 р., директором Музею одноставно був обраний Дмитро Антонович, який на цій посаді самовіддано служив Музеєві до кінця свого життя (помер у Празі в 1945 р). В Державному Центральному архіві Чеської Республіки зберігається біографія Д. Антоновича, складена, ймовірно, Симоном Наріжним у 1935 р. з нагоди першого 10-ліття Музею (одна сторінка тексту на друкарській машинці з окремими правками чорним чорнилом). Її автор зазначає, що під проводом Д. Антоновича "повстають в Празі мистецька "Студія", Історично-філологічне Т-во і багато інших українських закладів, серед яких найвизначнішим є Музей Визвольної Боротьби України. Цій установі, в якій все влаштовано руками її директора, проф. Д. Антонович віддає тепер всього себе. Його мрією є перенести цю українську святиню до власного музейного помешкання".⁸

Саме Д. Антонович зацікавився кількома першими сотнями експонатів, які поступили до Музею, віддавши для цих потреб частину свого празького помешкання. Незабаром надійшла допомога від уряду Чехо-Словаччини, який поставився до справи створення Музею "із звичайною для нього в таких випадках висока інтелігентною прихильністю та ласкава виявив ділову підтримку".⁹ Від 1 червня 1925 р. Міністерство закордонних справ надало Музеєві невелике приміщення – одну із зал Фолькенштейнського палацу в центрі старої Праги, що стала першим, хоч і тимчасовим, приміщенням Музею. Саме туди поступили архіви з дипломатичних місій УНР та ЗУНР за кордоном, які поклали початок історично першому відділові

6. Там само, с. 2.

7. Там само, с. 2.

8. Проф. Дмитро Антонович. Директор Музею Визвольної Боротьби України. - Біографія. - ДЦАЧР – папка 28, інв. № 648.

9. Вісти МВБУ. Прага, ч. 1, липень 1925 р., с. 1

Музей ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ УКРАЇНИ

Адреса:
UKRAJINSKE MUSEUM
PRAHA - ŽITŠKOV,
Karlovna, 14 (Osvoboditelství).

ДИРЕКТОР МУЗЕЮ проф. Д. Антонович.

Адреса:
Prof. D. Antonovič, PRAHA-Nusle, 843.
Поштове konto Музею:
PRAHA 80940 Museum o. b. Ukrajinu.

УПРАВА Т-ВА

„МУЗЕЙ ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ УКРАЇНИ“:

Амал. Проф. Др. І. Горбачевський, голова.
Проф. Др. В. Сімович, вступний голова.
Проф. С. Сірополько, секретар, Прага VIII., 1315.
С. Віковий, старший, Прага XII., Chodská 16.
Антоновичка.

Полк. Д. Ажовчук.
Проф. Д. Дороштаню.
Ген. М. Омелюквич-Павленко старший.
Проф. А. Яковля.

ПРАГА

Хвальне Товариство!

Музей Визвольної Боротьби України оцим просить Вашої допомоги на будівлю Українського Дому в Празі.

Акція Українського Дому заснована на жертвенности українського свідомого громадянства - на допомозі наших організацій і патріотичних одиниць. Своєї держави, що допомогла б збудувати Український Дім, у цей час не маємо; чужою допомогою Музей не користувався й користуватися не буде. Віримо, що наша національна свідомість і організованість досягли вже того ступня, що можуть забезпечити здійснення власного дому для нашого Музею Визвольної Боротьби. Якщо кожна українська організація й установа дасть свою пожертву, то цього цілком вистачить, щоб забезпечити існування й дальший розвиток Музею у власному музейному домі. На перешкоді цьому можуть стати й здійснення справи відтягти не наші матеріяльні труднощі й не сучасна економічна скрута - лише наша байдужість. Її маємо побороти.

Оцим звертаємося до Вашої Хвальної Організації. Просимо дати й Валу цеглину на будівлю Українського Дому в Празі. Разом з тим просимо закликати до цього національного чину всіх Ваших членів. Віримо, що Ваше Товариство буде з першими, хто запише своє ім'я в памятних книгах Музею Визвольної Боротьби України.

З висловом високої пошани

Голова Управи Музею

D. Antonovič
Директор Музею.

ІМЕНА ВСІХ, і тих найменших жертводавців, Музей збереже Україні у своїх памятних книгах; хто ж дасть одразу або частками \$ 10, буде записаний в окремій Памятній Книзі ВУНІАТОРІВ УКРАЇНСЬКОГО ДОМУ; а хто дасть \$ 25 - буде записаний в Золотій Памятній Книзі ДОБРОДІІВ МУЗЕЮ ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ УКРАЇНИ; імена всіх жертводавців, хто дасть \$ 100, буде уміщено на окремій почесній стіні Українського Дому, імена всіх, хто дасть по \$ 500, буде виписано золотими літерами на окремій мармуровій таблиці при вході.

Прощі пересилати на адресу Директора Музею або приложенню складанкою поштової одиниці.

Лист-звернення
директора Музею
Визвольної
Боротьби
України в Празі
Д. Антоновича
до українських
установ
з проханням взяти
участь у будівництві
Українського дому.
1933 р.

Музей допоміг вивести американський підприємець українського походження Григорій Каленик Лисюк (1889 – 1980), який прибув до Праги в 1929 р. Дослідник історії МВБУ та долі його збірок, учений-україніст з Пряшівського університету на Словаччині Микола Мушинка з цього приводу зазначає: “Познайомившись з характером зібраних матеріалів, а паралельно – з безрадінним фінансовим станом Музею, він зобов’язався його фінансувати. Утримання Музею на той час становило 300-350 дол. щорічно. Ця фінансова допомога сприяла похваленню діяльності МВБУ”.¹⁰ Г. К. Лисюк матеріально підтримував Музей до початку Другої світової війни, в 1939 р. контакти між ним і керівництвом Музею припинились. Завдяки добродійності українського мецената в грудні 1929 р. вдалось орендувати для потреб Музею нове, більше приміщення – в будинку на Карловій вул. № 14 три великих кімнати і два гаражі

10. Микола Мушинка – “Музей визвольної боротьби України та доля його фондів”. Університет ім. Монаша. Відділ славистики. Мельбурн, 1996 р., с. 3.

(в 1934 р. кількість кімнат зросла до семи), в яких Музей працював до лютого 1938 р. Про фінансову допомогу Г. К. Лисюка, яка протягом багатьох років підтримувала роботу Музею, писала також низка сучасників подій, наприклад, Степон Сіраполко і Петра Зленко. С. Сіраполко, зокрема, в 1931 р. зауважив: “завдяки допомозі К. Лисюка – в життю і діяльності Музею розпочалася нова ера, яка відкриває широкі перспективи для розвитку музею в майбутньому”.¹¹

Стабілізація ситуації сприяла активному припливу експонатів до Музею. У своєму повідомленні з нагоди сьомої річниці заснування Управа МВБУ особливо наголошує на поповненні еміграційного відділу за рахунок матеріалів, отриманих від українських установ та організацій з європейських країн, а також з Америки, Африки та Азії, зокрема, тих, що відбивають політичну, наукову, культурну і мистецьку діяльність. Серед інших документів і матеріалів “треба зазначити велику колекцію невиданих рукописів різних діячів, письменників і т. д., почасти вже покійних, які можна була б уже негайно використовувати для друку. Показними то імпульсними виходять колекції мистецької творчості українських артистів за кордоном, твори скульптури, малярства, гравюри, рисунки, та що, а також театральний відділ, що збирає матеріали до діяльності й окремих артистів за кордон, і цілих товариств, як архів Республіканської капелі О. Кошиця, таборових театрів, балетних зборів В. Авраменка і т. д.”.¹² Музей збирав також українську періодику, що видавалась українськими громадами за кордоном, негативи і фотографії, практично від самого початку до його складу ввійшло “кілька десятків бібліотек різних військових та культурних і наукових організацій, які зберігаються в Музеї не розрізнено, а як бібліотеки тих установ, що їх зібрали, що не перешкоджає в Музеї тими книгами користуватися”.¹³

МВБУ працював виключно на добірочинних засадах, від перших матеріалів і до останніх надходжень, всі його експонати були добровільними внесками окремих громадян чи інституцій з усіх кінців світу, в тому числі – й від чехів та словаків. Наприклад, у 1936 р. пражанка Ярослава Шматера-Коваржова подарувала Музею “старий український килим незвичайно рідкого рисунку. Килим із доброї вовни, на білім сріблястім тлі має посередині постать хлопчика, що несе на голові кошик квітів. Навколо теж квіти і ряд літер-ініціалів. Фахівець проф. В. Щербаківський оцінює цей килим дуже дорого. Килима подібного рисунку не було в багатьох збірках українських килимів ні в Полтаві, ні в київських музеях”.¹⁴

В 1945 р. фонди Музею нараховували близько одного мільйона експонатів включно з періодикою й газетними витинками з так званої збірки “Ucrainica” – газетні матеріали, присвячені Україні, на різних, крім української, мовах. Жаден з експонатів Музею, що є унікальною рисою в збирацькій роботі, не був закуплений. З цього приводу М. Мушинка зазначає: “МВБУ був академічною науково-дослідною установою, яка існувала виключно на кошти української еміграції й ніяких позичок від держави за всю свою славу історію не просила і не брала, аби лише зберегти власну незалежність”.¹⁵ Створення Музею, за висловом Степана Смалья-Стоцького, стало найкращою ілюстрацією високої національної свідомості й жертво-

11. Степан Сіраполко – “Музей Визвольної Боротьби України в Празі”. – “Тризуб”, № 40 (298), 25.10. 1931 р., с. 4-5.

12. Музей Визвольної Боротьби України в Празі. Прага, 1932 р., с. 4.

13. Там само, с. 5.

14. Комунікат МВБУ, число 1, Прага, 1 грудня 1936 р. – ЦДАЧР, папка 2, інв. № 12.

15. Микола Мушинка – “Музей визвольної боротьби України та доля його фондів”. Університет ім. Монаша. Відділ славістики. Мельбурн, 1996 р., с. 18.

МУЗЕЙ ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ УКРАЇНИ.

Перший список пожертв, одержаних на Український Дім у Празі.

В коронях чеських: Академія Проф. Др. І. Горбачевський 500.-, Український Академічний Комітет у Празі /перша рата/ 500.-, Академія Проф. Др. Ст. Смалль Стоцький 200.-, Український Центральний Комітет у Варшаві 110.10. Союз Українських Пластунів Емігрантів, Українське Т-во Прихильників Книги, Українське Педагогічне Т-во в Празі, Українське Об'єднання в ЧСР, Українське Історично-Етнологічне Т-во в Празі, С. Вировий, інж. Ст. Шараневич, проф. А. Ясвалів, полк. Д. Антончук, проф. Д. Дорошенко, інж. І. Ф. Ман та Празька Громада Укр. Радик. Демократ. Партії по кч. 100.-, Др. П. Лісецький, інж. Ф. Кордонський, інж. С. Гловінський, Др. Н. Білик, Проф. І. Кедачів, Український Жіночий Союз, інж. П. Гайковський та Проф. Др. А. Артимович по кч. 50.-, Збірка в Укр. Пед. Інституті 34.-, Укр. Т-во в Празі 30.-, Н. Козицька 25.-, Інж. В. Власенко, Проф. Л. Балицький, інж. О. Гульшик, Др. В. Дебриловський, П. Крамаренко, інж. Г. Кушин, Проф. Смелеченко та Др. О. Мандиба по 20. Н. Дорошенко, інж. А. Кушинський, Др. А. Городиский, А. Ф., Т. Ф., В. Стафіняк, інж. В. Буратинський, інж. П. Яремевич, Проф. С. Бородавський та Проф. інж. М. Косюра по 10.-, Редакції часопису "Український Тиждень" у Празі замість новорічних привітань передали: інж. П. Цісар 50.-, Проф. Д. Антонович 10.-, Н. Зленко, І. Янушевич, М. Битинський та З. та І. Мірні по 5.-.

В амер. доларах: В-во Української Молоді в Празі 10.-, Носол О. Луцький 5.-, /в переїзді Прага/ Надрадн. А. Вітошинський, Відень 10.-.

У Європах бельгійських: Т-во Незалежна Україна, Брюссель, Представництво в Бельгії Головної Еміграційної Ради та Х. і Ю. Яновліви по 100.-, Демократична Громада Укр. Емігрантів у Бельгії 30.-, Я. Косець, Брюссель 20.-.

В злотих польських: Ген. В. Сальський 27.-, Інж. Ю. Чельник 10.-, М. Оволановський 5.-, А. Сакович 5.-.

Акад. Проф. Др. Ст. Смалль Стоцький передав Музеєві на Український Дім вкладну банкову книжку бувшого Українського Клубу в Празі, що ще в 1920 р. почав збирати гроші на Укр. Народній Дім у Празі. Всього з відсотками та збірка виносить тепер кч. 1261.95.

Українське Бюро в Лондоні, що, як відомо, згодилося додавати до кожних зібраних на Укр. Дім у Празі 100.-доларів ще своїх 100.-доларів додає до цієї першої збірки від себе 200.-дол. а крім того надіслало Управі Музею 1000.-кор. чеських на витрати для організації збіркової акції.

Зголошено вже чимало нових пожертв на досить значну суму. Список буде складено після одержання їх.

Інж. Ф. Кордонський, посилавши кч. 50.- глик Управі Музею: "зараз, як більшість наших, без праці, тому посилав маленький дарунок, але як будете зачинати будувати, дам від себе на 1000 цеглин /приблизно 220.-чч./ Щастя Вам, Боже."

Др. Е. Чамінський /інвалід/ прислав записку, що буде працювати на будівлі дому. Така заява є навіть од людей, що живуть далеко поза Чехією.

Управа Музею Визвольної Боротьби України висловила всім жертводавцям-патріотам глибоку подяку і гаряче закликає все українське громадянство, всі наші товариства, установи, підприємства, школи, кооперативи, зокрема молоді, - внести неодкладно свої пожертви, щоб сирому з будівлею Укр. Дому в Празі можна було почати якнайскорше /поможливіше це цілі весни/.

Пожертви надсилати на адресу Директора Музею Проф. Д. Антоновича:
Prof. D. Antonovský, Praha, Nusle 245.

Конто поштової надії Музею в Празі 80.940.

Перший список
пожертвувань на
Український дім
у Празі. 1932 р.

ності тисяч українців, виявом культурності нації: "Це перший роз українська думка дозріла до того ступня культурності, що уважає своїм обов'язком шанувати національну традицію, шанувати і цінити усі пам'ятки творчого національного Духа, створити для них хром, народню святиню, і тим поклясти тверді підвалини нашого відродження і переродження в справді культурну націю з своєю державністю як запорукою тої волі".¹⁶

У кожному числі "Вістей МВБУ" – від першого числа в липні 1925 р. і до останнього випуску в травні 1938 р. – Управа Музею оприлюднювала списки жертводавців з зазначенням внесених коштів, а також перелік предметних дарів і осіб чи установ, що їх передали. Наприклад, у січневому числі "Вістей" за 1934 р. серед дарителів значаться: "родина Антоновичів – Дмитро, Катерина, Михайло, Марко і Марина – 80 чеських крон, проф. Іван Горбачевський

16. Степан Смалль-Стоцький – Слово до земляків в день святкування 10-літнього ювілею товариства Музей Визвольної Боротьби України 30 травня 1935 р. – "Український тиждень", Прага, № 23 (138), 3.06.1935 р., с. 2.

– 500 крон, архітектор А. Корнійчук – 40 крон, проф. Ольга Гузар з Румунії – 100 румунських лей, Василь Біднов з Польщі – 85 злотих польських, митрополит А. Шептицький з Галичини – 50 злотих польських, Жанна та інж. Юрій Яковлеві з Бельгії – 240 бельгійських фронків, Іван Петрик з Люксембурго – 5 фронків, проф. Івон Мірчук з Німеччини – 200 крон чеських, Ольго Петлюро з Франції – 200 фронків, Ольго Стецюк із США – 1 долор, Спілко українінських інженерів у Бротислові – 45 крон, о Українське товариство “Просвіто” то Товариство “Сокіл” з м. Буенос-Айрес в Аргентині – 17 долорів США і 5 песо”.¹⁷

Особливий інтерес представляють предметні дари, які щорічно поповнювали музейні збірки. Наприклад, у відповідності до звіту Музею, протягом 1934–1935 рр. його фонди збагатились сотнями унікальних експонатів за рахунок добровільних пожертв, що йшли до Праги з усього світу: “Інж. Дм. Андрієвський (Бельгія)- гравюри, фотографії; др. М. Антонович (Берлін) - збірку рецензій на укр. праці в німецьких органах; К. Антонович свої малярські праці і різні оголошення; полк. Д. Антончук – книги, витинки з чужої преси і чеські пресові видання про Україну, різні друки; др. М. Аркас – збірку часописів кавказьких, балканських, американських і ін., театральні афіші і програми з р. 1892; проф. др. А. Артемович – публікації, легітимації й фотографії з 2 З’їзду славистів у Варшаві, конфісковані укр. часописи й різні друки; А. Бабюк (Канада) – газети; Е. Бачинський (Женева) - чужі часописи з українікою; К. Безкровний (Подєбради) - архівні матеріали про РУП, часописи; Г. Бендзар (Аргентина) – газетні матеріали; Д. Береза-Кудрицький – оригінали наказів Першого Запорозького авіаційного відділу з 1920 і 1921 рр.; сотн. М. Битинський – військові видання, гравюри, фотографії, плякати й рисунки; проф. В. Біднов (Варшава) – відбитки своїх праць, часописи й різні друки з українського життя у Варшаві; С. Богданович (Букурешт) – образ козацької могили власного пензеля; др. І. Борковський - багато укр., поль., рос. і інших часописів, відбитки своїх праць; М. Бутович – гравюри, екслібриси...”.¹⁸

Музейні збірки розростались надзвичайно інтенсивно. З кожним новим експонатом все ясніше вирисовувалась потреба мати власне музейне приміщення. Першим з ідеєю збудувати будинок для МВБУ 9 червня 1927 р. виступив громадський і політичний діяч, професор права УВУ Володимир Старосельський (1878–1942). Однак реальні контури задум набув тільки через 5 років, на засіданні Управи Музею 8 червня 1932 р. Тоді скарбник Музею Євген Вировий (видавець і філателіст, відомий, зокремо, своєю унікальною збіркою українських марок) звернувся до присутніх з пропозицією оголосити збір коштів для будівництва власного музейного приміщення - “Українського Дому”. Ідея була підтримана і за кілька днів Товариство, за свідченням Степана Сірополка, “звернулося до українського громадянства з відозвою про пожертви на Український Дім в Празі та визначити день 22 січня днем Музею з тим, щоб у цей день переводити скрізь збірку на фонд будови Українського Дому в Празі. Заклик Товариства знайшов загальне признание, ... збіркова акція на Український Дім у Празі справді набрала характеру всенаціональної справи”.¹⁹

З тією ж метою з ініціативи Управи МВБУ 1 жовтня 1933 р. відбулась добродійна лотерея на користь Музею, в якій було 1500 виграшних квитків. Зокрема, виграші складались “з фотоапарату, бібліотек, картин, книг, різн. мистецьких праць, вишивок, фотографій, філа-

17. Вісти МВБУ. Прага, ч. 4, січень 1934 р., с. 2-6.

18. Вісти МВБУ. Прага, ч. 8, квітень 1935 р., с. 12.

19. Степан Сірополко - Історія Товариства “Музей Визвольної Боротьби України в Празі”. – “Тризуб”, № 27-28 (677-678), 16.07.1939 р.

Дарісна багата, як українці з усього світу
чужини за чотирмама скіндають національ-
ний дар на Український дім у Празі - на-
віть безробітні емігранти, ба навіть жиди.
Діти! Як ви такі хороний визначніший
та за покринієм нам дієте ви дієчка і коф-
на випадніма національма організаціє
ви установка - усі дами свого чужини, то
коро маєма було бажкнути зібрву.

Ліній харяєм багачням є, щоб нам
Музей Визвольної Боротьби України
в швейцарському році [1938] влас пер-
шого ресадництва дієте як національ-
ний дар обідчаного українства, виступу
жату - Український дім у Празі.

Горбачовський

**Артемій Корнійчук – Проект “Українського дому”
в Празі і звернення Івана Горбачовського. 1934 р.**

“Жертви в грошах і в експонатах ішли майже з усіх частин світу. Слали свої “вдовині лепти” навіть і ті, що самі були в досить скрутному матеріальному положенні. Знайшлися свої меценати поміж приватними людьми, українськими установами і організаціями. Музей Визвольної Боротьби в Празі стався **ВСЕУКРАЇНСЬКОЮ НАЦІОНАЛЬНОЮ УСТАНОВОЮ**” (виділено Г. К. Лисюком).²¹

На думку М. Мушинки, це була дуже вигідна купівля: будинок загальною площею 285 кв. м. мав 21 кімнату і 8 підвалів, придатних під склади.²² В музейному будинку дістали також помешкання директор МВБУ Д. Антонович і музейний працівник С. Наріжний. Перевезення му-

телістичних колекцій..., для лотереї подарували свої рукописні поезії О. Олесь, Є. Маланюк, Юр. Липа, О. Степанович, О. Ольжич, Н. Левицька-Холодна, О. Печеніг (Оксана Лятуринська – О. П.), Г. Мазуренкова, О. Шовгеніва, Б. Лепкий та ін.”.²⁰ Також на засадах доброчинності приступили архітектори Артемій Корнійчук і Сергій Тимошенко до створення проектів “Українського Дому” в Празі. В 1934 р. Управа вибрала проект архітектора Артемія Корнійчука, який того ж року в опрацюванні автора був виданий у вигляді листівки.

Однак через брак потрібних коштів реалізація проекту затягувалась, у той час, як збірки Музею щороку розростались тисячами нових експонатів. У 1937 р. було вирішено не чекати з будівництвом, а придбати вже готовий будинок у власність Товариства МВБУ. Таким чином 16 березня 1938 р. Музей Визвольної Боротьби України врешті дістав власну домівку – трьохповерховий будинок з ділянкою по вул. Горимиравій 6 (сьогодні вул. Штеткова) в районі Нусле на півдні Праги. Згадуючи цей період історії Музею, Каленик Лисюк у 1955 р. наголосив:

20. Правила річевої лотереї, затверджені Управою МВБУ у травні 1933 р. – НАЧР, папка 2, інв. № 7.

21. Каленик Лисюк – “Шляхом світлої традиції” (Дещо про Празький Музей і перспективи Каліфорнійського). - “На слідах” (On the Traces), 1955 р., січень-лютий, № 1, с. 30.

22. Микола Мушинка – “Музей визвольної боротьби України та доля його фондів”. Університет ім. Монаша. Відділ славистики. Мельбурн, 1996 р., с. 11.

зейного майна закінчилось 1 квітня 1939 р. Урочисте відкриття нової експозиції Музею, першої й єдиної – у власному приміщенні, відбулось 29 червня 1939 р., за кілька місяців до початку Другої світової війни.

Чехо-Словаччина втратила незалежність ще раніше – вже в березні 1939 р. внаслідок Мюнхенського договору країну окупували нацисти, новий режим проголосив захоплені терени німецьким протекторатом Чехії та Морави. Відразу на початку окупаційна влада вида-ла розпорядження закрити всі громадські установи. Так над Музеєм уперше нависла загра-за ліквідації. Однак завдяки старанням Д. Антоновича, С. Наріжного та інших українських учених і громадських діячів, які на початку Другої світової війни ще залишались у Празі (Єв-ген Вировий, Степан Сірополко) вдалось переконати окупаційний режим у тому, що Музей є незалежною громадською організацією, жодної політичної роботи не провадить і його не закрили.²³ І на думку проф. Ярослава Рудницького з Торонто, головним мотивом, чому ні-мецька влада, ліквідуючи чеські та інші слов'янські установи і товариства, не закрила МВБУ та УСПМ, було те, “що вони не були в орбіті чесько-німецького безпосереднього конфлік-ту, а маргінальними, “нейтральними” установами, товариствами. В дальшому вони належа-ли до “антисовєтського” фронту, зорганізованого втікачами й виселенцями з-підсовєтської України”.²⁴

Однак, як свідчать протоколи за-сідань Товариства МВБУ, протягом війни окремих працівників Музею (Д. Антоновича, С. Сірополка) нео-дноразово викликали в гестапо, ви-магали пояснень щодо кожної му-зейної акції й в цілому вся робота Музею пильно контролювалась по-ліцією.²⁵ Та подія, котра драматично змінила всю подальшу долю Музею, сталась наприкінці війни. 14 люто-го 1945 р. під час бомбардування Праги одна з бомб знищила будівлю Музею. Удар прийшовся на час, ко-ли Музей готувався до відзначення

Вхідна зала до Музею Визвольної Боротьби України в Празі. 1932 р.

20-ліття своєї діяльності. До цього вже ніколи не дійшло, так само, як уже ніколи не судилось Музею зібрати під одним дахом всі свої експонати. Зночна частина з них, передусім – сотні творів з експозиційних залів, загинула під час бомбардування. Рятуючи інші, не раз ризику-ючи власним життям, С. Наріжний, С. Сірополко, В. Міяковський, В. Дорошенко, ще кілька студентів-ентузіастів з Української гімназії в м. Модржани, що поблизу Праги, зуміли знайти для них нове місце зберігання. Долаючи великі труднощі, вони перевезли тисячі експонатів частково до Клементинуму до підвалів празької Національної бібліотеки – це була “більша

23. Там само, с. 19.

24. Ярослав Рудницький – УВУ й наукові установи Праги в роках 1939 – 1945. – Міжнародна наукова конференція “Від Наукового Товариства ім. Шевченка до Українського Вільного Університету” (Пряшів, Свидник, 12-15 червня 1991 р.). Матеріали. Київ - Львів-Пряшів – Мюнхен – Париж - Нью-Йорк – Торонто - Сідней, 1992 р., с.216.

25. НАЧР, папка 1, інв. № 4 – протокол № 147 від 18.11.1939 р., протокол № 154 від 5.04.1941 р.

частина і більш цінних матеріалів”,²⁶ частково також до приміщень Міністерства внутрішніх справ Чехословаччини (пл. Лоретанська № 6 в Празі). Як зауважив прозський учений, історик з Корлового університету Богдон Зілінський, “бомба, котро під час нольоту впала на будівлю Музею, перетворило всі зусилля двох попередніх десятиліть дослівно в руїни... В цьому випадку було вже пізно розпочиноти розмови про можливу евакуацію устони далі на Захід. Доля Українського музею визначило перспективи всієї української еміграції”.²⁷

Питоння про евакуацію збірок Музею неодноразово порушувалось і раніше. Зокрема, ще в 1939 р., відчувуючи зогрозу війни, Г. К. Лисюк висловив думку про необхідність переведення МВБУ з його унікальними збірками на Захід. Проблемо збереження збірок періодично виникала і обговорювалась також у середовищі музейних процівників і в широких колах української громадськості, наостанку – у квітні 1945 р., коли, однак, ще не втратила чинності заборона німецької окупаційної влади вивозити будь-яке майно з Праги.

На одному з останніх засідань Товариства МВБУ у квітні 1946 р. С. Наріжний був обраний директором Музею, тоді ж дійшло і до зміни назви на Товариство “Український музей у Празі”, яка, на думку членів Товариства, більше відповідала політичній орієнтації нового режиму. Однак чехословацькі органи зміну назви Товариства офіційно не визнали.

До травня 1945 р. Чехословаччину покинула більшість музейних співробітників, а також професорів УВУ, Української Студії пластичного мистецтва, працівників інших українських вищих і середніх навчальних закладів та установ. Ті українські емігранти, що залишились у Празі, зі страху перед репресіями відсторонились від будь-якої громадської роботи. Так наодинці з Музеєм і його розкиданими по Празі збірками залишились тільки Симон Наріжний і кілька ентузіастів, на очо яких почали зникати побратими. Жертвами репресивної машини стали, зокрема, останній голова Товариства МВБУ, громадський діяч і письменник Володимир Бірчак (за кілька місяців загинув від тортур у тюрмі в Іркутській області) і його заступник, учений, професор економіки Української Господарської Академії в м. Подєбради Микола Добриловський (висланий на 9 років до концтобору в Сибір).

У червні 1945 р. дійшла черга і до Музею: на все його майно був накладений арешт. Завдяки пошуковій роботі М. Мушинки дістались до наукового обігу документи, які ілюструють три останні роки історії Музею. Зокрема, йдеться про матеріали з родинного архіву останнього директора МВБУ Симона Наріжного. Їх надала старша донька С. Наріжного - Наталія Жуковська, яка нині живе в м. Канберра в Австралії. Саме Австралія стала місцем останньої еміграції родини Симона Наріжного – вченого і громадського діяча, який віддав Музеєві 25 років свого життя. Результати дослідницької роботи М. Мушинки лягли в основу книжки “Музей Визвольної Боротьби України та доля його фондів”. З опублікованих документів довідуємось, що С. Наріжний, намагаючись захистити Музей від ліквідації, написав 4 листи Сталінові. В них він, зокрема, наполягав на тому, що майно Музею, який довгий час матеріально підтримував американський громадянин, мало б дістатись під опіку США – союзника СРСР у війні з нацизмом, конкретно – Злученому Українсько-Американському Комітетові, а відтак чехо-словацькі органи Музей ліквідувати не можуть. І на еміграції в Австралії С. Наріжний продовжував цю роботу, не покидаючи надії, що музейні фонди у Празі ще можна врятувати.

26. Симон Наріжний – “Як рятували Музей ВБУ”. Цюрих, 1959 р., с. 96.

27. Zilinskyj Bohdan – Ukrajinci v Čechách a na Moravě /1894/ 1917 – 1945 /1994/. Nakladatelství X-EGEM pro výbor “Oni byli první”. Praha, 1995, s. 52.

З цієї ж метою ще в Прозі С. Норіжний проводив, при чому – під постійною загрозою орешту, октивне листування з низкою відомих політиків, громадських діячів, з керівником установам як у Чехословаччині, так і на Заході включно із Злученим Українсько-Американським Допомоговим Комітетом у Філадельфії та ЮНЕСКО в Парижі, ні миті не вагаючись у тому, що зуміє переконати їх подати Музеєві руку допомоги. До останніх днів на чеській землі, до від'їзду з Праги в лютому 1950 р. Симон Норіжний намагався захистити музейні збірки від руйнації. Та після комуністичного перевороту в Чехословаччині в лютому 1948 р. натиск режиму вже зупинити не було можна. 26 березня 1948 р. Музей був офіційно закритий, а ще через кілька днів - 30 березня 1948 р. постановою Земського народного комітету ч. 2-6-1139/49 було ліквідоване і Товариство "Музей Визвольної Боротьби України". Мотив рішення – політичний. У постанові, зокрема, наголошуволось: "Товариство... має в Празі осідок від 1925 р., й було засноване право орієнтованою групою української еміграції, що спиралося на різноманітних противників сов'єтського режиму, згромаджує під видом наукової праці проти-сов'єтський політичний матеріал".²⁸ Історія МВБУ вступила у свою кінцеву фазу, почався інтенсивний процес руйнації, вивозу музейних збірок із Праги, їх розпорощення по кількох країнах та багатьох установах, а також свідомого знищення.

Протягом трьох років – від часу, коли будинок Музею був знищений бомбардуванням, й до дня офіційної ліквідації Товариства МВБУ режимом комуністичної Чехословаччини, врятовані після бомбардування музейні експонати зберігались у Празі: частково в Міністерстві внутрішніх справ, частково – в Клементинумі, в приміщенні Національної бібліотеки. М. Мушинка зазначає, що "ці матеріали становили понад мільйон одиниць збереження вагою не менше сорока тонн. Значним їх попавненням стали архівна-музейні колекції людей, що наприкінці війни втікали від Червоної Армії з Праги на Захід".²⁹ Українські емігранти (тако сама доля спіткала російську та білоруську еміграцію в Чехо-Словаччині) покинули в Празі й інших містох свої бібліотеки, художні твори, особисті архіви. Як свідчать документи, до МВБУ тільки протягом 1944 р. "занотовано біля тисячі поступлень. Всі зібрані матеріали, і ті найцінніші з них – походять виключно з дарів... від М. Россіневич – альбом і рисунки".³⁰

Перша спланована ліквідаційна акція музейних збірок відбулась у квітні 1948 р., коли на подвір'я Клементинуму в'їхала шість вантажівок, невідомі особи заповнили їх па вінця експонатами МВБУ і машини назавжди зникли в невідомому напрямку. Восени 1958 р. дальші збірки, передусім бібліотека і матеріали відділу преси МВБУ також загадково пропали з приміщень Клементинуму. Цією операцією керував тодішній директор Центрального Архіву Кінофотодокументів Гордій Пшеничний, в її наслідку з Праги було вивезено понад 10 тонн експонатів. Вивіз збірок Музею з Праги завершило третя операція, праведена в липні 1983 р. під керівництвом Консульського відділу Посольства СРСР у Чехословаччині. В її результаті, як повідомила в 1995 р. тодішній директор ЦДАВО Лариса Яковлева, да Києва на адресу Ради Міністрів УРСР було відпровлено "архівні матеріали, упаковані в 27 ящиках".³¹ Масштаби ліквідації збірок Українського музею в Празі доводиться міряти в тоннах, ящиках і вантажівках. На жаль, крім розрізнених інформацій повних списків експонатів чи інвента-

28. Микола Мушинка – "Музей визвольної боротьби України та доля його фондів". Університет ім. Монаша. Відділ славистики. Мельбурн, 1996 р., с. 40-41.

29. Там само, с. 81.

30. Комунікат МВБУ від 29 грудня 1944 р. – ДЦАЧР, папка 2, інв. № 12.

31. Лариса Яковлева – "Празькі фонди в Києві". – "Пороги". Часопис для українців в Чеській республіці. 1995 р., № 2, с. 7.

Музей Визвольної Боротьби України в Празі. Фрагмент експозиції військового відділу. 1932 р.

операцій, проведених радянським режимом на чехословацьких теренах, експонати МВБУ були розпорошені й у своїй більшості вивезені за межі Праги. Нині вони знаходяться не тільки в Україні й Росії, але також у кількох містах Чеської Республіки й Словаччини.

На думку М. Мушинки, найвірогідніше, що експонати МВБУ з перших шести вонтожівок спочатку дісталися до Москви, а потім більшість з них було перевезена до Києво і нині є власністю Центрального Державного Архіву Вищих Органів Влади і Управління України (далі ЦДАВО). Туди ж були передані й десятки тисяч експонатів, вивезених з Праги в 1983 р. Таким чином сьогодні цей київський архів володіє найбільшою кількістю експонатів з МВБУ. Тут переважно зберігаються архівні матеріали і документи з трьох основних відділів Музею: дипломатичного, військового та еміграційного, в тому числі – персональні архіви Д. Антоновичо, І. Огієнко, М. Шаповало, О. Оглоблина, С. Наріжного то інших. Зокрема, у фонді С. Наріжного знаходяться матеріали до другої частини його унікального літопису “Українська еміграція”. Ця книжка побачила світ у Києві в 1999 р. завдяки зусиллям працівників ЦДАВО та за підтримки Національної комісії з питань повернення в Україну культурних цінностей при Кабінеті Міністрів в Україні.³²

Частина експонатів МВБУ, привезених до Києва в 1958 р., особливо з так званих “непрофільних” фондів, тодішнє радянське керівництво розформувало, передавши їх до архівів у Волинській, Львівській, Рівненській, Тернопільській та Харківській областях, а також до тодішнього КДБ. Йдеться про десятки тисяч експонатів, які досі не були досліджені, зрештою, так само, як до тепер не відомо, які експонати і збірки залишились у Москві, в яких установах вони сьогодні зберігаються і чи збереглись взагалі. Була також розформована бібліотека Музею (відомий український учений-бібліограф Орест Зілінський одним з останніх працював над каталогом музейної бібліотеки), тематичні книжкові фонди й персональні бібліотеки, подаровані чи залишені на тимчасове зберігання в Музеї багатьма видатними українськими вченими. Значна частина з них була розпорошена, згодом окремими групами книги діста-

ризаційних книг МВБУ досі віднайти не вдалось.

Свідком вивозу збірок МВБУ з Клементинуму в 1958 р. була, зокрема, скульптор Ніна Левитська – на той час працівниця Слов’янської бібліотеки: “Люди, причетні до цієї справи (наприклад, голова українського відділу Слов’янської бібліотеки Ніна Левитська), не сумнівалися в тому, що їх було вивезено до Радянського Союзу. Одні говорили, що в Москву, інші – в Київ”.³² І перші й другі у своїх твердженнях не помилялись. В результаті кількох цільових

32. Микола Мушинка – “Музей визвольної боротьби України та доля його фондів”. Університет ім. Монаша. Відділ славистики. Мельбурн, 1996 р., с. 83.

33. Симон Наріжний – “Українська еміграція. Культурна праця української еміграції. 1919 – 1939”. Матеріали, зібрані С.Наріжним до частини другої. Київ, видавництво імені Олени Теліги, 1999 р.

лись до празької Слов'янської бібліотеки, о також до низки бібліотек у Києві. Відомо, що певна кількість експонатів із збірки МВБУ, привезених до Києва в 1958 р., була передана в березні 1962 р. до фондів Київського державного історичного музею (нині Національний музей історії України): це "воїнські ордени і медалі, нагрудні значки з тризубом, кокарди, головні убори, шеврони, прапори, зразки печаток різних емігрантських інституцій тощо".³⁴ Як повідомляє М. Мушинка, ще одна, досі не досліджена частина празького Музею – 117 коробок, зберігається в Центральному Державному Архіві Громадських Об'єднань України в Києві (колишній архів Інституту історії Компартії України) й потрапила туди в 1988 р. з архіву КДБ.³⁵

Слід празького Музею Визвольної Боротьби України можна знайти й у Словацькій Республіці, зокрема, в Музеї української культури в м. Свидник, що в східній Словаччині. До збірки цього музею, однак, з великими втратами, експонати МВБУ потрапили переважно через тодішній Культурний Союз українських трудящих у словацькому м. Пряшів. Якщо спочатку мовилось про десятки тисяч предметів, потім – про три тисячі, то сьогодні, згідно із списками, йдеться про кілька сотень предметів. У документації Свидницького музею зазначено, що ці речі є депозитом чи дарунками з Праги. На думку М. Мушинки, йдеться про частину збірки МВБУ.³⁶ Без сумніву, що протягом численних перевезень, транспортування за межі Чехословаччини, невмілого зберігання в непристосованих тимчасових приміщеннях тисячі експонатів МВБУ були втрачені, розкрадені чи просто знищені.

Встановити сьогодні докладно обсяг втрат празького Музею Визвольної Боротьби України неможливо. Ці втрати величезні. Почати потрібно від 14 лютого 1945 р., дня, коли під час бомбардування Праги був зруйнований будинок МВБУ: "зникла велика зала засідань у першому поверсі (де була приміщена канцелярія управи й дирекції музею, де склалися новіші поступлення й знаходилися деякі музейні колекції та шафи з двома бібліотеками); не стала також і великої виставкової зали на другому поверсі, в якій були виставлені картини, скульптури та вітрини, де знаходився різнний мистецький матеріал. Сильно пошкоджені були ... кабінет і помешкання директора, кімната з Шевченкіаною й різними мистецькими матеріалами... Внизу, в підвалі, де був приміщений дублікатний фонд і деякі матеріали з таборів полонених

Будинок Музею Визвольної Боротьби України після бомбардування Праги 14 лютого 1945 р.

34. Микола Мушинка – "Музей визвольної боротьби України та доля його фондів". Університет ім. Монаша. Відділ славістики. Мельбурн, 1996 р., с. 88.

35. Там само, с. 98.

36. Там само, с. 98 – 100.

Відзнаки – В.Цимбала,
В. Добровольського,
видавничий знак Укр. Історико-
Філологічного Товариства в Празі
– автор К. Антонович

українців за першої світової війни, після вибуху була глибока яма, а в ній перемішані з цеглою, порохом і дошками якісь пакунки, папери й різні окремі речі, або їхні частини. Вгорі, над ямою, висів готовий упасти дах і частина горіщо...”.³⁷ Докладного опису втрат Музею в результаті бомбардування віднайти досі не вдалось. Швидше до винятків відносяться поодинокі згадки про події цих днів. Про одну з них повідомляє, наприклад, відомий український мистецтвознавець з Парижа Володимир Попович: гіпсовий портрет Дмитра Антоновича, створений Ніною Левитською в 1942 р. в імпресіоністичному стилі, був знищений у Музеї під час бомбардування Праги.³⁸

До дальших втрат експонатів з МВБУ дійшло в 1962 р. в Києві. Відомо, зокрема, що на підставі актів від 31 березня 1962 р. і 4 квітня 1962 р. була знищена частина збірок, привезених до Києва в 1958 р.: “між ними колекція прапорів Української Народної Республіки та різних бойових частин ... були знищені як такі, що “не мали історичного і наукового значення”.³⁹ Микола Мушинка також повідомляє про факти знищення експонатів МВБУ комуністичним режимом на Словаччині. Зокрема, в Музеї української культури у Свиднику – “багато експонатів текстильного характеру було списано тому, що їх знищили молі, багато інших виявилися “непридатними для збереження”.⁴⁰ Чи серед згаданих текстилій був списаний чи знищений і унікальний український килим, подарований Я. Шматерою-Коваржовою, невідомо. В усякому разі досі не вдалось натрапити на слід цього експонату в жодному з архівів чи музейних збірок.

Невідомою є також і доля тієї частини книжок з празького Українського музею, які, як “ідеологічно шкідлива” література були передані тодішньому Культурному Союзові українських трудящих у м. Пряшів. Відомо зате, що саме в Пряшеві книжки з дублетного фонду Музею надійшли свого часу до вільного продажу. В цілому зникла безслідно, ймовірно, була знищена як “ідеологічно шкідлива” більша частина унікальної бібліотеки МВБУ – десятки тисяч томів, виданих переважно зусиллями української еміграції в Празі, а також у Варшаві, Кракові, Берліні, Парижі, Відні. Між тисячами розпроданих, втрачених чи свідомо знищених книжок були як укомплектовані бібліотеки, так і окремі книги відомих українських поетів і письменників, політиків, громадських діячів, часто з авторськими підписами, екслібрисами, печатка-

37. Наріжний Симон – Як рятували музей ВБУ. Цюрих, 1959 р., с. 42.

38. Володимир Попович – Ніна Левитська [1902 – 1974]. Накладом Відділу ОМУА у Філадельфії. 1976 р., с.8.

39. Микола Мушинка – “Музей визвольної боротьби України та доля його фондів”. Університет ім. Монаша. Відділ славістики. Мельбурн, 1996 р., с. 88.

40. Там само, с. 101.

ми багатьох українських установ та організацій, що діяли в міжвоєнній Чехо-Словаччині й на еміграції поза нею.

Знищення експонатів із збірок МВБУ не минуло і Праги. Воно торкнулось, зокрема, тієї частини музейних фондів, які після бомбардування дістались на збереження до будинку Міністерства внутрішніх справ Чехословаччини. Як згадує С. Наріжний, до приміщень Міністерство “були перевезені розбиті й перемішані орхівалії, дублікатний фонд і рештки видовництв”.⁴¹ В 1972 р. ці експонати були передані до Національного Архіву Чеської Республіки в Празі (далі – НАЧР), де в 1988 р. зокінчилося їх інвенторизація. Як зазначає Раїса Махатково – упорядник фонду МВБУ в НАЧР, під час інвентаризації, “при розборі вибракувано 31 коробку макулатури і просто непотрібного матеріалу – зіпсовані обгортки, коректурні гронки наукових публікацій, копії творів, а також непридатні для подальшого користування негативи і фотографії”.⁴² Хто був автором наукових публікацій, про які копії творів йшлося – графіки, літератури чи народної творчості, хто чи що було зображене на старих фотографіях і негативах – відповіді на ці запитання ми, на жаль, вже ніколи не дістанемо.

Унікально подія, яко значно розширила дотеперішню уяву про якісний склад і масштаби збірок Музею Визвольної Боротьби України в Празі, сталась восени 1998 р., коли двоє працівників Слов'янської бібліотеки – мгр. Людмила Панково і др. Їржі Вацек при опрацюванні колишніх, так званих “засекречених” фондів виявили дальші експонати Українського Музею. Цього разу вперше після ліквідації прозького МВБУ вдалось віднайти велику – понад 1000 творів, збірку образотворчого мистецтва Музею. Йдеться про творчість таких відомих українських митців, як Г. Нарбут, В. Кричевський. І. Кулець, І. Івонець, С. Гординський, С. Зариць-

Михайло
Михалевич –
Крути. (54)

Збірка СБ-НБ

41. Наріжний Симон – Як рятували музей ВБУ. Цюрих, 1959 р., с. 96.

42. Український Музей у Празі. (1659) 1925 – 1948. Опис фонду. Упорядкувала Раїса Махаткова. Київ – Прага, 1996 р., с. 17.

ка, В. Касіян, Л. Гец, М. Гаврилко, П. Ковжун, О. Кульчицька, Ю. Вовк, М. Бутович, Я. Фартух, М. Битинський, К. Антонович, Я. Музика, М. Осінчук, М. Гаврилко, В. Перебийніс, М. Михалевич, та багатьох інших - всього понад 60 авторів. На переважній більшості робіт є музейні позначки (шифри), що безсумнівно підтверджує їхню приналежність до збірки МВБУ в Празі. Нововіднядена празька збірка як цілість вперше відкрила можливість докладніше торкнутись проблеми формування, авторського складу і мистецького рівня образотворчого відділу Музею.

Тієї ж проблеми торкається і низка важливих документів, що їх вдалось виявити в Національному архіві Чеської Республіки в Празі. Ці документи також прямо чи опосередковано підтверджують приналежність віднайдені у Слов'янській бібліотеці мистецької колекції до відділу образотворчого мистецтва Музею. Один з документів – опис збірки образотворчого мистецтва Музею, зроблений 20 вересня 1933 р. Симоном Наріжним. Характеризуючи в цілому мистецьку колекцію МВБУ, автор зазначає: “приваблюють увагу твори ... українських майстрів закордоном, особливо багата колекція скульптури (коло 150 номерів), малярства (олія, темпера, акварель, рисунок – кілька сот номерів), гравюри (коло тисячі номерів), навіть архітектура, а також визначний відділ української діяльності в мистецтві театральному. По матеріалах музею можна студіювати діяльність закордоном не тільки окремих майстрів, але й цілих організацій (капела Кошиця, інші хори, театральні товариства в Європі, Америці, Азії тощо). На Україні є театральний Музей в Києві, але він майже одрізаний від матеріалів про українських артистів закордоном, і в цій частині Музей Визвольної боротьби України одинокий, що цю галузь виповнює”.⁴³ Через 10 років, у 1944 р. Симон Наріжний повернувся до цієї теми ще раз: “матеріал до історії українського театру зібраний вже в такій кількості й такої вартості, що дає можливість для оформлення його в окремий спеціальний відділ Театралія”.⁴⁴

Серед віднайдених у Слов'янській бібліотеці мистецьких творів виявлено частина згаданої С. Наріжним збірки. Мова про проекти театральних декорацій і костюмів мало відомих в Україні театральних художниць Тетяни Княгиницько-Душенко й Наталії Геркен-Русової, а також проект театральної завіси (1921 р.) для театру інтернованих українських вояків у таборі в польському місті Ланьцут Степона Дзидза. В цьому контексті особливої уваги заслуговує висока оцінка сценографічної творчості Н. Геркен-Русової, яку в 1935 р. дав, ймовірно, Дмитро Антонович. Зокрема, щодо її проекту театральної декорації “Версаль” (не зберігся) автор зазначив: “Проект театральної декорації ... представляє сцену у версальському парку, де в останніх промінях заходячого сонця, зійшло товариство вдягнене у пишні одяги Luis XIV. Легкі, рожеві, майже прозорі постаті на тлі темної масивності барокового замку та парку, здаються фантостичними примароми, що вийшли зі старовинних портретів, щоб згадати минулі часи та відіграти галонтну пасторалю. Мимоволі пригадується поет-маляр легковажного рокако – меланхолійний Ватто”.⁴⁵

До віднайдені празької збірки належать також архітектурні проекти церков і цивільних споруд Миколи Битинського, які він виконав для потреб інтернованих українських вояків у таборах на теренах Польщі, й креслення Степана Колядинського з років навчання в Празькій

43. Симон Наріжний – опис збірок МВБУ, Прага, 20 вересня 1933 р., - НАЧР, папка 2, інв. № 8, с. 13.

44. Симон Наріжний – Щодо правил внутрішнього розпорядку Музею і організації його збірок і праці. Рукопис, 1944 р. (?) – НАЧР, папка 2, інв. № 10, с. 3.

45. Д. Антонович (?) – “Збірка пластичного мистецтва Музею Визвольної Боротьби України в Празі” - НАЧР, папка 2, інв. № 12, с. 266.

**Архітектор Артемій
Корнійчук (1898–1978)**

чий аналіз, зроблений автором статті, а також докладне знання складу збірки, можна, гадаю, без вагань припустити, що її автором є директор Музею Дмитро Антонович. Цінність огляду полягає також і в тому, що він дає як інформацію про склад мистецької збірки, так і кладе увагу на принцип її формування. Зокрема, Д. Антонович вважав за потрібне роз'яснити, чому Музей збирає твори різних фахових рівнів – від етюдів митців-аматорів до творів високого мистецького рівня відомих художників: "Музей... керується при збиранні у всіх відділах, передовсім міркуваннями документарно історичної вартості... Так, цікаві як історичний документ, а почасти й курйоз, являються великі іконостаси тоборових церков (з Вещляру та Фрайштоту), виконані руками полонених та збережені в Музеї фрагментарно: 12 півпортретів св. Апосто-

лів, сім дванадесятих празників; та тайна вечеря теперішнього відомого історика мистецтва М. Голубця. Та вже неперечну вартість мають деревляні різьби, ліпки, скульптури та майоліки скульптурної школи Раштадтського табору... Великий лев роботи Ф. Якименка терпить може трохи браком пластичної модуляції, але зате справляє сильне вражіння декоративне. Майолічна фігура качки, зробленої п. Шиліном з Харькова дорівнює скульптурам звірів К. Стаховського, що в цій ділянці є неперечно нашим найбільшим майстром".⁴⁷ Згадані іконостаси, так само, як ікони з тоборових церков не збереглися, ймовірно, вони загинули під час бомбардування Праги.

Серед інших творів Музею Д. Антонович окремо виділяє групу монументальних скульптур, а серед них – тонко опрацьоване погруддя Тараса Шевченка роботи Федора Балавенського і портрет письменника і громадського діяча Омеляна Огоновського (1833–1894), виконаний невідомим львівським автором у 90-их роках XIX ст.

Крім чотирьох анімалістичних пластик Костя Стаховського автор згадує також позолочену жіночу стотуетку Михайло Бринського. Та до найцінніших експонатів Музею, на думку Д. Антоновича, належали скульптурні твори Степана Колядинського: "особливої уваги заслуговує мармурове дівоче погруддя, де класичний спокій та простоту форм підкреслює шляхетний матеріал. Вражіння, що їх справляють твори Колядинського, примушує жаліти за трагічно помершим в молодому віці, так талановитим майстром" (причина смерті – самогубство, О. П.).⁴⁸ Якщо твори М. Бринського і К. Стаховського частково збереглися у державних музейних чи приватних збірках, то про рівень тварчості С. Колядинського сьогодні можна скласти уяву лише на підставі окремих рецензій та фотографій з творів, які зберігаються в НАЧР ("Жіночий портрет", 1931 р., мармур, "Дитина з яблуком" – 1931 р., гіпс, "Чоловіча голова" – дерево, "Проект пам'ятника літунам" – гіпс).

У збірці образотворчого мистецтва Музею були також твори Василя Масютина і близько 30 скульптур (переважно гіпсових відливів) Опаноса Шевчукевича – лікаря зо фахом, самобутнього митця родом з Буковини. На особливості творчої манери О. Шевчукевича, яка передусім проявилась в його портретах і фігурках людей, звернув увагу Д. Антонович: "здеформовані нелюдськими гримасами маски облич та конвульсивно покручені тіла з під-

47. Д. Антонович (?). – "Збірка пластичного мистецтва Музею Визвольної Боротьби України в Празі" – НАЧР, папка 2, інв. № 12, с. 265.

48. Там само, с. 265.

креслено неправильними пропорціями у творах Шевчукевича справляють оригінальне враження, однак йому не можна заперечити силу експресії”.⁴⁹ Ток само чернівецький мистецтвознавець Тетяна Дугаєва відзначила, що чоловічим і жіночим портретам О. Шевчукевичо властиве “несомовито-екстатичне напруження форми, промовиста розкутість і свобода творення, передача гострих, крайніх почуттів”. Т. Дугаєва першою через понад півстоліття збирила матеріали і дослідила творчість О. Шевчукевича⁵⁰ і таким чином повернула ім'я цього митця до історії українського мистецтва.

У відділі скульптури МВБУ Д. Антонович згадує також твори Федора Стовбуненка - великих розмірів голову Т. Шевченка, призначену, ймовірно, для пам'ятника, партрети гетьманів, та “інспіровані орієнтальним мистецтвом декоративні фігури”.⁵¹ Ще раз про скульптурні твори Ф. Стовбуненка згадує Д. Антонович у листі до сина Михайла 11 листопада 1933 р.: “із Подєбродів до Музею скульптури Стовбуненко привезли в досить пошкодженому вигляді”.⁵² На жаль, жодної інформації про подальшу долю цих творів віднойти не вдалось. Ймовірно, вони загинули у вирі війни.

Стосовно скульптури Оксани Лятуринської, то в музейній збірці був її “Жіночий акт” (гіпс) і “Пастух” (гіпс). Не можна, однак, виключити, що два недатованих твори – “Портрет дівчинки” і “Портрет Григорія Косинки” О.Лятуринської, що сьогодні зберігаються в Музеї української культури в м. Свидник на Словаччині, потрапили туди з розпорошених збірок МВБУ з Праги.

Відділ малярства Музею, на думку Дмитра Антоновича, не мав системного характеру, а швидше – принагідний, тому що “Музей не має змоги нічого купувати, а поповнює свої збірки річима отриманими у формі подарунків, або пожертв”.⁵³ І все ж, з огляду на авторський склад, і ця збірка Музею мала значну мистецьку вартість. Зокрема, у відділі малярства Музею, як зазначає Д. Антонович, були дві картини на українські теми фран-

Степан Колядинський в ательє.
1925 р.

Степан Колядинський – “Дитина з яблуком”. 1931 р., гіпс.

Фото НАЧР

49. Там само, с. 265-266.

50. Дугаєва Тетяна – Скульптор, доктор медицини Опанас Шевчукевич. Чернівці, видавництво “Зелена Буковина”, 2002 р., с. 35.

51. Д. Антонович (?), – “Збірка пластичного мистецтва Музею Визвольної Боротьби України в Празі” - НАЧР, папка 2, інв. № 12, с. 266.

52. Лист Дмитра Антоновича синові Михайлові з Праги, 19 листопада 1933 р. – НАЧР, папка 29, інв. № 660.

53. Д. Антонович (?), – “Збірка пластичного мистецтва Музею Визвольної Боротьби України в Празі” - НАЧР, папка 2, інв. № 12, с. 266.

Фото НАЧР

Оксана Лятуринська – Виноградарі.
Прага, 1931–1932 рр. Випалена глина.

Збірка СБ-НБ

Георгій Нарбут – Екслібрис (5)

цузького художника імпресіоністичного напрямку Моріса де Бека, стилізований у візантійському дусі образ "доброго пастиря" невідомого художника Бойчуківської школи, олійні портрети Сергія Мака "доби переходу від певно окресленої пластичної форми до негування лінії та контуру і цілковитого розкладу форми імпресіоністичним способом; приємний портрет режисера Загарова, виконаний Миколою Кричевським способом м'якого сфумато, два невеликих пейзажі Олекси Новаківського та йога ж рисований пером партрет митрополита А. Шептицького, воєнні сценки Івана Іванця, образи визвольної війни роботи Ю. Балицького і багато пейзажів Богдана Лепкого, які дістались до збірки Музею разом з берлінським архівом поета".⁵⁴

Окремо виділяє Д. Антонович праці студентів Української Студії пластичного мистецтва в Музеї - Василь Хмельюк, Віктор Цимбал та Ярослав Фартух були представлені переважно портретами. "Крім того справжньою окрасою Музею являються роботи наших відомих малярів: невеликого розміру Nature Morte Г. Мазепи, простенький сюжетом, але приємний свіжістю барв, Підкарпатський краєвид М. Рудої-Тушицької та кілька портретів К. Антонович".⁵⁵ Детального огляду відділу графіки Музею Д. Антонович не подає, відзначає однак, що він дуже великий й заслуговує окремої статті. В цьому контексті варта особливої уваги інформація про збірку книжкових обкладинок у Музеї. Про неї Дмитро Антонович згадує 30 жовтня 1933 р. в листі до сина Михайла: "За обкладинки буду вдячний, бо в Музеї колекція обкладинок виглядає досить поважно – коло 250 штук. Недавно придбав одну не дуже гарну, але дуже рідку обкладинку Нарбута".⁵⁶ У збірці Слов'янської бібліотеки є дві обкладинки роботи Г. Нарбута – до книжки Володимира Нарбута "Аллилуя" (1919 р.) та до літературно-мистецького тижневика української секції Всеукрліткому "Мистецтво" (1919 р.). Цілком можна припустити, що їх подарував Музею його директор Д. Антонович.

54. Там сама, с. 266.

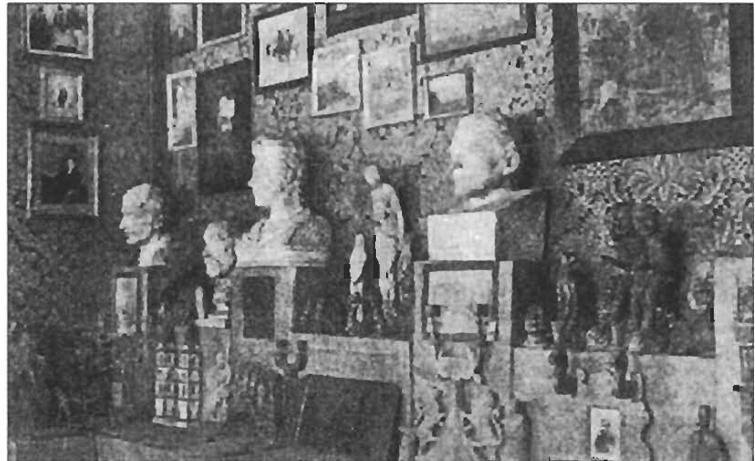
55. Там сама, с. 266.

56. Лист Дмитра Антоновича синові Михайлові з Праги, 30 жовтня 1933 р. – НАЧР, папка 29, інв. № 660.

У віднайденій у Слов'янській бібліотеці збірці не виявлено творів О. Новоківського, Б. Лепкого, портретів В. Цимбала і В. Хмелюка, малярських робіт Г. Мазепи чи краєвидів М. Рудої-Тушицької й їхня доля невідома. Є, однак, підстави вважати, що частина збірки образотворчого мистецтва МВБУ зберігається нині у Свидницькому Музеї української культури. Зокрема, про це повідомив учений Владислав Грешлик з Пряшівського університету на міжнародній науковій конференції, присвяченій 80-літтю УСПМ, що відбулась у листопаді 2003 р. в Празі. Дослідник вважає, що роботи Сергія Мака, "Портрет чоловіка у військовій формі" (1922 р.) Віктора Цимбала, "Чоловічий портрет" (1924 р.) Миколи Кричевського, низка портретів Катерини Антонович, графічні твори включно з відомою "Голгофою" (1923 р.) Василя Касіяна, твори Василя Петрука є частиною збірки МВБУ в Прозі.

Великої історичної ваги документ про склад збірки образотворчого мистецтва Музею залишив також Симон Наріжний.⁵⁷ Його стаття "Мистецький відділ Музею Визвольної Боротьби" (4 сторінки рукописного тексту) була написана після переїзду Музею до власного приміщення, тобто восени 1938 р. чи на початку 1939 р. На цьому наголошує сам автор, ззначаючи, що експонати мистецького відділу були розміщені в одній великій залі й п'яти менших кімнатах і що в експозиції серед кількох сотень творів українських митців переважали роботи художників, які працювали на еміграції. На основі цих надзвичайно важливих зауважень можна зробити очевидний висновок про те, що згаданий опис є, мабуть, єдиним і остаточним свідченням про авторський склад великої частини експозиції, й ширше – мистецької збірки МВБУ в цілому. Зрештою, в ДЦАЧР зберігається ще один важливий документ, який цю гіпотезу підтверджує.⁵⁸ Ним є докладний перелік експонатів МВБУ, як вони були розміщені в першій та другій музейних залах (9 машинописних старінак, без зазначення точної дати і автора). Цей список творів цілком співпадає з даними, що їх подав С. Наріжний у статті "Мистецький відділ музею Визвольної Боротьби". До переліку, що його, як і попередній, можна датувати 1938–1939 рр., внесено 204 найменування творів скульптури, малярства і графіки з докладним зазначенням розташування їх по вітринах, стінах і пристінках експозиції Музею. Завдяки цим двом документам можна відтворити авторський образ великої частини експозиції Музею, якою вона була в останні місяці перед бомбардуванням, тобто на початку 1945 р.

Як зазначає С. Наріжний, кожен з митців був представлений в експозиції Музею кількома роботами. Виняток становив тільки Василь Масютин, "представлений у вітринах цілими серіями своїх медальних рельєфів, що він їх розпочав перед кількома роками на основі ґрунтовних історичних студій і над закінченням яких продовжує працювати і далі. В цих серіях медальних

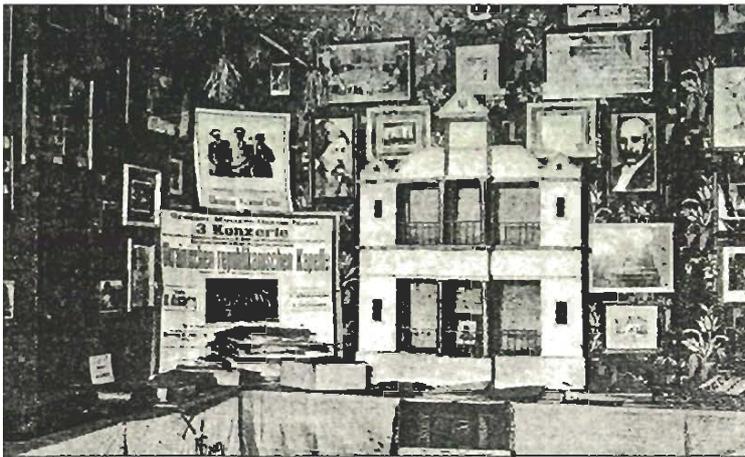

Музей Визвольної Боротьби України в Празі. Фрагмент експозиції образотворчого мистецтва. 1932 р.

57. С. Наріжний – Мистецький відділ Музею Визвольної Боротьби України" – НАЧР, папка 2, інв. № 12.

58. Опис експозиції МВБУ, зала 1, 2, – ДЦАЧР, папка 2, інв. № 12, с. 267-275.

портретів гіпсові чернені відливи українських гетьманів, запорозьких кошових, культурних діячів і т. інш.⁵⁹ Всього у двох вітринах в експозиції було виставлено 33 твори В. Масютина – від № 72 до № 104 за списком.⁶⁰ тоновані гіпсові медалі митрополита Петра Могили, гетьмана Павла Полуботка, Івана Скоропадського, Семена Палія, Раїни Могиляки кн. Вишневецької, князя Костянтина Острозького, Петра Кальнишевського, Михайла Дорошенка, Максима Залізняка, Самійла Кішки та інших. Крім виставлених в експозиції Музею були й інші твори В. Масютина:

Музей Визвольної Боротьби України в Празі. Фрагмент експозиції. 1932 р.

насамперед його відомі гравюри гетьманів – Б. Хмельницького, І. Мазепи, П. Скоропадського та С. Петлюри; серед скульптурних речей В. Масютина звертає на себе увагу погруддя Б. Хмельницького.⁶¹ Про твори В. Масютина в 1936 р. згадується і в Інформаційному виданні – Комунікаті МВБУ: “мистецькі збірки збагатились кількома графічними працями В. Масютина, між якими гарна робота печатки Української Громади в Німеччині”.⁶²

Як Д. Антонович, так і С. Наріжний серед скульпторів особливо виділяють творчість молодого талановитого автора

Степана Колядинського, чотири твори якого домінували в експозиції Музею – “Жіночий портрет”, “Дитина з яблуком”, “Чоловіча голова” і “Проект пам’ятника літунам”. Скульптор Іван Севера, учень відомого чеського майстра Яна Штурси (1880-1925) в празькій Академії мистецтв, був представлений в експозиції МВБУ двома творами з другого празького періоду – “Автопортретом” (1925 р., гіпс) та виконаним з натури портретом професора Українського педагогічного інституту ім. М. Драгоманова в Празі, композитора Федора Якименка (1925 р., гіпс). Дослідник творчості І. Севери Богдан Горинь зазначив, що Ф. Якименко був задоволений портретом, у Парижі згодом “показував знайомим фотографію з виконаного Северою портрету, який усім подобався. Композитор написав Севері листа, що авторитетні люди хвалили портрет”.⁶³ Крім “Автопортрету” і “Портрету композитора Ф. Якименка” в Музеї були ще дві скульптури І. Севери періоду першого приїзду до Праги – “Закована” (1921 р., гіпс) та “Філософ” (1921 р., гіпс). Як пише Б. Горинь, через багато років у Берліні, І. Севера згадував про ці свої роботи, він знав, що вони “знаходяться у Празькому музеї, але пересвідчитись, що ці твори збереглися, не було можливості”.⁶⁴ Нині, на жаль, без сумнівів можна констатувати, що перші два твори І. Севери з експозиції загинули під час бомбардування Праги, ймовірно така сама доля спіткала і два інших.

59. С. Наріжний – Мистецький відділ Музею Визвольної Боротьби України” – НАЧР, папка 2, інв. № 12., с. 259.

60. Опис експозиції МВБУ, зала 1, 2, опис – ДЦАЧР, папка 2, інв. № 12, с. 274-275.

61. С. Наріжний – Мистецький відділ Музею Визвольної Боротьби України” – НАЧР, папка 2, інв. № 12., с. 259.

62. Комунікат МВБУ, Прага, число 1, 1 грудня 1936 р. – ДЦАЧР, папка 2, інв. № 12.

63. Богдан Горинь – У пошуках берега. Життя і творчість скульптора Івана Севери. – Інститут українознавства НАН України. Львів, 1995 р., с. 88.

64. Там само, с. 88.

В експозиції Музею було виставлено шість онімолістичних пластик професоро УСПМ Костя Стоховського – “Слоник” (гіпс), “Пелікон” (мойоліко), “Курко” (мойоліко), “Бізон” (1923 р., мойоліко), і гіпсово “Група молодих левів” (1924 р.). Оксона Лятуринська було предстволена великим гіпсовим портретом Симона Петлюри, який належав до її останніх робіт прозького періоду, (твір після бомбардування Музею врятувала адна українська емігрантка і нині він зберігається в її приватній збірці у Празі), а також “Жіночим актом” (гіпс) і гіпсовою статуеткою “Словак-пастух”. В експозиції Музею були також три скульптурних твори Ніни Левитської – “Портрет генерала Михайла Омеляновича-Павленка”, “Портрет генерала Всеволода Петрова” (1928 р.) і “Портрет Дмитра Антоновича” (1942 р.). Професор УСПМ Юрій Русов мав в експозиції “Портрет О. Базилевської” (гіпс) та “Портрет Дмитра Донцова” (гіпс). Крім цього в музейній збірці були ще два твори Ю. Русова - портрети українського правника і громадського діяча Ігоря Лоського та відомого драгомановознавця Михайла Мухина. Олександр Колесса подарував МВБУ свій портрет роботи відомого чеського скульптора Франтішка Фабіонєка (1884–1967), який токож експонувався в відділі скульптури Музею. У цьому ж відділі Музею⁶⁵ значились токож твори випускників УСПМ Євгена Нормано – гіпсове “Жіноче погруддя”, скульптурна група “Кумасі” (гіпс), “Лицар темної ночі” (гіпс), “Декоративний проект” (гіпс) і “Контвий лист” (гіпс) і Морії Чостухиної “Портрет поето Степана Масляко”, а також два скульптурних твори Катерини Антонович – “Баба гуцулка” (майоліка) і “Дівчина” (майоліка).

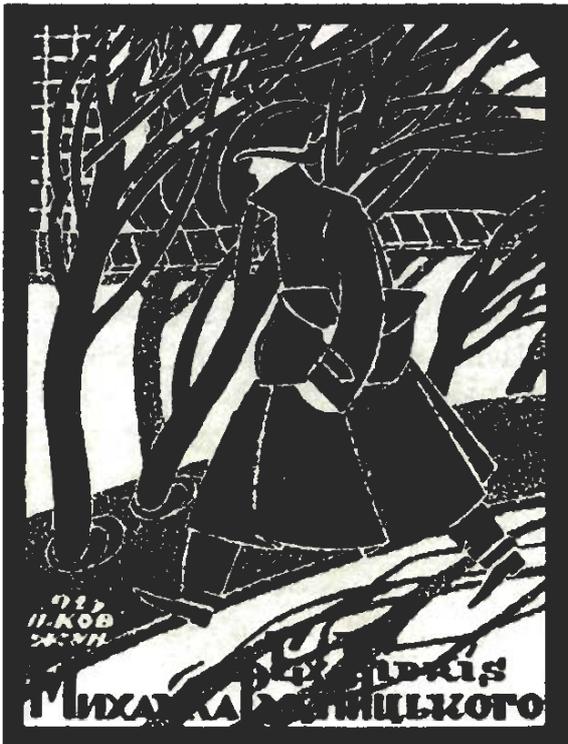
Симон Наріжний зазначив, що окремо в експозиції Музею була виставлена приватна збірка творів директора музею Дмитра Антоновича. Зокрема, до неї належали “праці С. Мака (чоловічий портрет), М. Кричевського (краєвиди Карпатської України), В. Касіяна, дереворити Налепінської, О. Рубана, В. Цимбала, І. Іванця й інш. В цій же колекції виставлені й гравюри-відпечотки: пок. П. Ковжуно – видавничий знак “Громади” й проф. І. Мозалевського – печатка Українського вільного Університету в Празі”.⁶⁶ Завдяки віднайденому опису експозиції відомо, що твори із збірки Д. Антоновича розміщалися на простінку біля вікна в залі № 2 Музею. Конкретно в списку від № 44 до № 63 зазначені такі твори із збірки Д. Антоновича: екслібриси І. Іванця та М. Бутовича (оригінольні рисунки), рисунок І. Іванця - “Силует кіннотника”, Петра Омельченка - “Пучок квітів” і Ярослава Фартуха - “Жіночий портрет”, два офорти В. Касіяна - “Свинопас” і “Жінка в жалобі”, дереворит І. Іванця “Хата з конем”, три дереворити Миколи Кричевського - “Ужгородський замок”, “Млин на Карпатській Україні” й “Краєвид з Карпатської України”; офорт С. Мака “Чоловічий портрет”, два дереворити Софії Налепінської-Бойчук - “Пряля” і “Читальниці”, три дереворити учня Михайла Бойчука – Олександра Рубана – “Завод дубових екстрактів у Києві”, “На фабриці” й “Краєвид”, дереворит Віктора Цимбала “Гриб з жуками”.⁶⁷ Перелік дає уяву про склад приватної збірки Д. Антоновича, яку, ймовірно, повністю слід віднести до безповоротних втрат, завданих Музею бомбардуванням Праги (помешкання директора знаходилось у будинку Музею).

До приватної збірки Д. Антоновича входили також екслібриси. Зокрема, листівкою до сина Михайла 19 листопада 1938 р. Д. Антонович повідомляє: “Мені Бутович зробив досить гарнесенький ех – libris - чорт і янгол, як персонажи з Вертепу забралися до моїх книжок і там порядкують. Хочу собі замовити штук 300 на книжки театральні, а на книжки з пластичного

65. Опис експозиції МВБУ, зала 1, 2 – НАЧР, папка 2, інв. № 12, с. 267.

66. С.Наріжний – Мистецький відділ Музею Визвольної Боротьби України” – НАЧР, папка 2, інв. № 12., с.261.

67. Опис експозиції МВБУ, зала 1, 2 – НАЧР, папка 2, інв. № 12, с. 273.

П. Ковжун – Екслібрис М. Рудницького.
З каталогу виставка української графіки.
Прага, 1933 р.

мистецтва почекаю чогось іншого”.⁶⁸ Згаданий екслібрис М. Бутовича мені вдалось віднайти в Державнім регіональному архіві м. Німбурк, який знаходиться у м. Лиса над Лобою.

Як свідчать описи, до колекції МВБУ входили і твори давнього українського мистецтва, зокрема – графіки. В залах Музею експонувались “Портрет З. Корниловича в образі Святого Єфрема”, (1705 р., дар проф. Степано Смаль-Стоцького Євгенові Вировому, останнім переданий до Музею), “Українська дівчина” Лева Жемчужникова (18-ий аркуш з альбому “Живописна Україна”, 1863 р.) та “Портрет Дмитра Бортнянського” (з мініатюри Боровиковського, 1885 р.) роботи С. Боброва.

Симон Наріжний при цьому зауважив, що відсутність експозиційних площ не дозволяла ширше показати графічну колекцію, яку Музей зібрав “свого часу в зв’язку з виставками української графіки в Берліні й Празі 1933 р. і потім постійно продовжував поповнювати”.⁶⁹ Згідно з описом С. Наріжного, до цієї збірки входили

“Портрет бунчужного Ф. Пушкаря” Івана Іванця (рисунок олівцем, 1921 р. – зберігається нині у Слов’янській бібліотеці), оригінальна графіка Ярослава Фортуха, Миколи Бутовича, Василя Касіяна (великий портрет Володимира Великого), Ю. Балицького (акварель “Візія на козацьких могилах” і рисунок “Повернення запорожців до дому”), Степана Колядинського, Олекси Новаківського (рисунок – “Портрет митрополита Андрея Шептицького”), Сергія Мака (рисунок – “Портрет проф. Івана Горбачевського”, “Портрет отамана І. Коссака”, “Жіноча постать” – етюд), Петра Омельченка (“Смерть кубанця Рябовола”, Петра Холодного Старшого - “На Засіданні Ради Республіки в Тарнові” (шкіц), “Портрет Юрія Вовка” (рисунок) роботи Василя Хмелюка.

У другій залі експозиції Музею, на правій стіні й простінках експонувались твори оригінальної графіки - акварелі та пастелі. Згідно зі списком,⁷⁰ їх в експозиції було понад 20, зокрема, “Палата в парку. Осінній краєвид” – акварель, створена в таборі полонених у Йозефові Павлом Громницьким, “Проект будинку панської вілли на селі” (акварель) Сергія Тимошенка, “Церква на Словаччині” (акварель) Г. Яковлевої-Тимошенко, проект театральної декорації (акварель), створений у Парижі Василем Перебийносом, “Каплиця в Ізмаїлі на березі Дунаю” (акварель) Наталії Геркен-Русової. Іван Іванець був представлений в експозиції шістьма акварелями – “Краєвид з рікою”, “Краєвид біля Йозефовського парку”, “Кінна стежка УГА в зимі”, “Жар птиця” і ще двома жіночими портретами. Серед виставлених робіт були також “Гірський краєвид у Франції” (акварель) Миколи Кричевського, акварель “Портрет Дмитра

68. Листівка Дмитра Антоновича синові Михайлові від 19 листопада 1938 р. – НАЧР, папка 29, інв. № 660.

69. С. Наріжний – Мистецький відділ Музею Визвольної Боротьби України” – НАЧР, папка 2, інв. № 12, с. 261.

70. Опис експозиції МВБУ, зала 1, 2 – ДЦАЧР, папка 2, інв. № 12, с. 271.

Бортнянського" (копія з Боровиковського) Катерини Антонович та її ж пастельний "Портрет Бориса Мортоса", "Колодо карт" (акварель) української театральної художниці й актриси Марії Морської, "Краєвид у Володимирі Волинському" (акварель) І. Сокири, акварель "В кам'яну добу" Михайла Михалевича, "Морський краєвид у Бретані" (акварель) Олександра Третьяківа-Сосницького.

У першій залі МВБУ окремо експонувались портрети.⁷¹ Серед них були два твори Івана Бабія – "Портрет полоненого в чоловічій ролі" та "Портрет полоненого в жіночій ролі", що свідчить про очевидну причетність їхнього автора до колективу митців, які творили в умовах таборів інтернованих українських вояків. У цій експозиції були також "Портрет актора і режисера Олександра Захарова" роботи Миколи Кричевського, "Жіночий портрет" Галини Мазепи (ймовірно, йдеться про "дуже ефектний портрет панни др. К.",⁷² що про нього згадує С. Наріжний), "Портрет доктора Романа Іванця" роботи Ярослава Фартуха, "Портрет сотника інженера Сергія Косара" роботи М. Омеляновича-Павленка Мол. і два портрети, що їх створила Катерина Антонович – "Портрет професора Івана Барковського" та "Портрет академіка Дмитра Багалія".

До цієї експозиції належали і два портрети Сергія Мака – "Портрет професора Олександра Коваленка з Євгеном Бачинським на другому плані" та "Портрет Дмитра Антоновича". Ці твори були частиною портретної галереї, над якою С. Мако працював, виконуючи замовлення Української Господарської Академії в Подєбрадах (у 1924-1932 рр. С. Мако був викладачем рисунку в УГАП). Початок роботи над згаданими портретами, ймовірно, був покладений у 1925 р. Цього року ректор Академії Борис Іваницький звернувся до С. Мака з проханням створити портрет Президента Чехо-Словаччини Т. Масарика: "Українська Господарська Академія підготовляє до друку науковий збірник, присвячений ювілею Президента проф. Масарика. До цього збірника має бути прикладена репродукція з портрета Президента Масарика. Бажано було б щоб ця репродукція була виготовлена з портрета, зробленого українським артистом-малюром".⁷³ Невідомо, якою є доля цього портрета, так само, як й інших, що їх створив С. Мако впродовж роботи в Подєбрадах. Наприклад, в 1929 р. ректорат просив митця принести портрет Євгена Чикаленка,⁷⁴ що був потрібний для урочистої академії, присвяченої пам'яті цього вченого і громадського діяча (у 1925 р. очолював Термінологічну комісію при Українській Господарській Академії, помер у 1929 р., похований на міському цвинтарі в м. Подєбради). Про хід роботи над іншими замовленими портретами в 1933 р. С. Мако повідомляв ректорат подєбрадської Академії: "Я приправив великий (метровий) поясний портрет п. ректора, олією, зроблений за двома студіями: одна – олівцем, друга – олією з минулого року. Бажання виканати цей портрет мені було висловлено Сенатом Академії в 1932 р. До цього відноситься зарисовка олівцем проректора Бича та покійного Галущинського. Закінчено портрети Матюшенка, Коваленка, Щербини, Мицюка, Чикаленка. Збірник цих праць через 10 років стане поістині яко історичний документ".⁷⁵ Доля цих творів не відома.

71. Там само, с. 268.

72. С. Наріжний – Мистецький відділ Музею Визвольної Боротьби України" – НАЧР, папка 2, інв. № 12., с.263.

73. Лист Б. Іваницького до С.Мака від 11 квітня 1925 р. – ДРАН, фонд Української Господарської Академії в м. Подєбради, коробка № 10, папка № 51, інв. № 4844.

74. Лист С. Макові від проректора Української Господарської Академії в м. Подєбради Л. Бича (без дати) - ДРАН, фонд Української Господарської Академії, коробка № 10, папка № 51, інв. № 4844/9.

75. Лист С. Мака Б. Іваницькому від 12 листопада 1933 р. - ДРАН, фонд Української Господарської Академії, коробка № 10, папка № 51, інв. № 4844/14.

В експозиції Музею, як зазначено в описі, була ще “стіна краєвидів”, “сюжетного малярства” і “простінок мертвої природи” – згідно з описом – від № 167 до № 204.⁷⁶ Серед цих творів зазначені, зокрема, “Видубицький монастир” Олекси Шатківського, “Краєвид з Фронції” Василя Перебийноса, два пейзажі Олекси Новаківського – “Перед заходом сонця” і “Краєвид з церквою” (етюд), “Краєвид” Петра Холодного Старшого, три пейзажі М. Решетила – “Краєвид з руїнами”, “Долина” і “Ліс”, три краєвиди Юрія Русова – “Козацька могила”, “Куток порку з білими ліліями у Вінниці” і “Вулиця в Сорренто”. Серед пейзажів були також твори Віктора Цимбала “Родотинська долина”, три краєвиди Богдана Лепкого, два – Івана Іванця і “Морський берег у Сорренто” Н. Геркен-Русової. У переліку пейзажних творів, що були виставлені в експозиційних залах Музею, як і в цілому у списку, на жаль, не вказується дата їх створення і техніка виконання. Правдоподібно, сьогодні вже не вдасться встановити, чи йшлося про графічні, чи про малярські роботи.

В окремо виділеному переліку сюжетного малярства значаться “Версоль” Н. Геркен-Русової - твір, високо оцінений Дмитром Антоновичем, “Кобзор” і “Гамолія” Богдана Лепкого, “Пастушка” – твір невідомого автора Бойчуківської школи, “Баба Юриха” Катерини Антонович і “Ляцькі “табори смерти” Василя Касіяна.

На простінку першої залі, як зазначено в списку, були виставлені натюрморти. Серед них – “Стіл, заставлений квітами” і “Тарілка з яйцями” Галини Мазепа, три натюрморти під однаковою назвою – “Ваза з квітами” Б. Лепкого і два натюрморти Катерини Антонович – “Огірки та помідори” та “Глечик з квітами”.

Сьогодні важко переоцінити важливість віднайдених списків для історії українського мистецтва. Не менш важливо і те, що перелік творів із збірки МВБУ, хоч і далеко не повний, все ж дає уяву про авторський склад і мистецький рівень експозиції Музею. Ще одним джерелом, що значно розширює й доповнює уяву про збірку творів образотворчого мистецтва МВБУ, є докладні інформації про нові надходження Музею, про які систематично повідомляли “Вісти” МВБУ. Після виходу останнього числа “Вістей” у травні 1938 р. музейні працівники і надалі формою окремих повідомлень чи звітів продовжували інформувати громадськість про зростання музейних збірок.

Зокрема, в відповідності до “Вістей” Музею, протягом 1925 року - першого в його історії, серед дарителів значились: Українська Студія пластичного мистецтва – 23 рисунки і фотографії, Юрій Вовк – 64 рисунки і листування, Наталія Геркен – рисунки і листування з чужинцями – 679 позицій, Володимир Січинський – 2 плакати,⁷⁷ Іван Іванець – 27 рисунків відзнак для українського Академічного хору.⁷⁸ В 1930 р. Музею свої твори передали: Юліан Буцманюк – рисунки (кількість не вказана – О. П.), Степан Колядинський – мистецька спадщина та особистий архів, Іван Івасюк – рисунки і гравюри, Василь Касіян – рисунки, Микола Кричевський – гравюри, Петро Омельченко – рисунки і написи, Василь Хмелюк – рисунок, Віктор Цимбал – етюди і рисунки, Петра Холодний Старший – гравюри.⁷⁹

Особливої уваги заслуговують поступлення 1935 р., коли Музей відзначав перше десятиліття своєї діяльності. Таго року його збірки збагатились творами таких авторів: К. Антонович – малярські проці, М. Битинський – гравюри, плакати й рисунки, М. Бутович – гравю-

76. Опис експозиції МВБУ, зала 1, 2 – ДЦАЧР, папка 2, інв. № 12, с. 269-270.

77. Вісти Музею Визвольної Боротьби України. Прага, липень 1925 р., № 1, с. 3-4.

78. Вісти Музею Визвольної Боротьби України. Прага, грудень 1925 р., № 2, с. 3-4.

79. Вісти Музею Визвольної Боротьби України. Прага, червень 1930 р., № 3, с. 3-4.

ри, екслібриси, П. Ковжун (Львів) – екслібриси, О. Лятуринсько – скульптурні проці, Г. Мазепа – свої художні праці (ілюстрації, плакоти), В. Мосютин (Берлін) – скульптурно постать Б. Хмельницького, великі гравюри П. Скоропадського, І. Мазепи, Б. Хмельницького, медальні рельєфи Б. Хмельницького, І. Мазепи, П. Сагайдачного, П. Дорошенка, П. Орлика, В. Виговського, І. Самойловича, П. Полуботка, С. Нагірна – предмети народної творчості Галичини, Я. Олексик (Брюссель) – українські вишивані сарочки кін. XIX ст., М. Паращук (Софія) – форму бюста О. Кошиця, В. Перебийніс (Париж) – мистецькі праці, В. Сімович (Львів) – художні праці Березняка, С. Сірополко – екслібриси, Український Науковий Інститут у Берліні – рештки граверного матеріалу з виставки української графіки.⁸⁰

У 1935 р., з нагоди 10-ліття Музею Визвольної Боротьби України, в празькому Художньо-промисловому музеї відкрилась виставка із збірок Музею, яка вперше представила широкій громадськості, передусім - чеській його збірки – архівні матеріали з військового, дипломатичного і еміграційного відділів. На виставці окремо експонувались твори образотворчого мистецтва, був також відділ українського народного мистецтва. У зв'язку з ювілейною виставкою директор Музею Дмитро Антонович зазначив, що виставлені твори є тільки невеликою частиною багатой мистецької колекції: “значна частина їх переховується в папках на складах... Одне можна сказати, що Музей посідає майно величезної цінності, на придбання якого не витратив Музей жодної копійки, бо з принципу нічого не купує, а лише приймає в дар чи в депозит. Отож Музей є ділом і власністю усього українського народу”.⁸¹

Серед приватних збірок, які отримав Музей в дар в ювілейному році, надзвичайний інтерес викликає колекція директора МВБУ проф. Дмитра Антанавича. Шляхетний крок ученого особливо вирізняється з огляду на авторський склад цієї збірки. Музей збагатився тварами українських графіків М. Алексєєва, М. Бутовича, П. Ковжуна, В. Рубона, В. Сідляра, С. Гординського, П. П. Холодного, М. Михалевича, К. Антонович, В. Касіяна, Л. Хижинського, Ж. Титаренка, М. Кирнарського, О. Махновської, М. Федюка, М. Осінчука, Б. Крюкова, Р. Лісовського, Я. Фартуха та ін. (абкладинки, ілюстрації, заставки, літери, фронтисписи, дереворити, видавничі знаки, портрети, рисунки); К. Антонович – портрет проф. В. Біднова, М. Битинського – рисунки, М. Бутовича – екслібрис Вагилевича, дереворити від Є. Вирового – портрети розстріляних українських поетів роботи В. Кричевського та ілюстрації М. Осінчука, П. Ковжуна (Львів) – екслібрис Ластовецького; Ю. Косача (Париж) – дереварити П. Халодного і Н. Хасевича; О. Стефановича – автограф вірша на смерть В. Біднова, часописи з українікаю, дереварити, лінотики й ілюстрації Е. Козака, В. Кричевського, М. Михалевича, М. Битинського.⁸²

І в наступних роках аж до 1945 р. включно надходження до Музею з дарів приватних осіб, українських громадських, наукових установ та організацій не припинялись. Наприклад, у 1936 р. “Вісти” Музею Визвольної Боротьби України повідомляють про такі мистецькі надходження: від К. Антанавич – портрети власної роботи, листівки, поливані статуетки – всього 27 тварів; від М. Битинського – рисунки, автарські витинки – 68 творів; від М. Бутовича – екслібриси, дереворити-оригінали – 11 творів; від О. Лятуринської – 2 гіпсові фігури; від Б. Лепкого (Краків) – листівки, Шевченкіана – 57 творів; від Г. Мазепи – 1 графічний портрет; від В. Масютина (Берлін) – гіпсові медалі українських гетьманів, кошових, культур-

80. Вісти Музею Визвольної Боротьби України. Прага, квітень 1935 р., № 8, с. 12-14.

81. Свято десятиліття Товариства “Музей Визвольної Боротьби України” в Празі. – Вісти Музею Визвольної Боротьби України. Прага, жовтень 1935 р., № 9, с. 8.

82. Вісти Музею Визвольної Боротьби України. Прага, жовтень 1935 р., № 9, с. 11-12.

Василь Касіян
– Бандурист.
Ілюстрація
до "Гайдамаків"
Т. Шевченка.
1923 р. (2)

них діячів, гравюри, ілюстрації, фотографії – 20 позицій; від М. Михалевича – авторські відбитки ліноритів і дереворитів, рисунки, листівки і друки – 33 твори; від В. Щербаківського – екслібрис.⁸³

Серед дарів 1937 р. у списках значаться як окремі твори, так і сформовані збірки, склад яких переважно відбивав життєві зацікавлення і мистецькі смаки їхніх власників. Наприклад, члени родини Антоновичів – проф. Д. Антонович передав Музею "697 речей – фотографії, гравюри, репродукції, картки, друки, різна Шевченкіана; Катерина Антонович – архівні папери, програми, портрети, ілюстрації, ляльки до вертепу – 52 предмети; Марко Антонович – листівки, портрети, квитки, оповістки, нарукавні пов'язки, книжки бібліотеки Академічної Громади й "Каменярів", бюлетені – 118 позицій; сотник М. Битинський – фотографії, плакати, марки, прокламації, програмки, витинки, рукописні поезії, книжки – 187 речей; Є. Вировий – філателія, Шевченкіана, листи, рисунки, оголошення, періодика, календарі, україніка з Америки, плакати, друки – 726 речей; др. О. Кандиба – фотографії, рисунок і книжка – 7 речей; П. Ковжун – каталог виставки АНУМ, запросини, плакати – 4 позиції; др. О. Калеса – скульптури, нарадні вироби, книги, часописи, фотаграфії, друки – 1.176 речей; С. Гардинський – приватне листування, автарські витинки; І. Курах – 7 рисунків олівцем; М. Михалевич – лінорити, ескізи, плакати, дереворити, роботи С. Колядинського – 35 позицій; праф. М. Паращук (Софія) – 4 плакати; проф. С. Русова – книга спогадів; Українське Бюро в Лондоні – плакати українських концертів, видання, календар; Ілька Шалавал – плакати українських вистав у Франції".⁸⁴

Активне поповнення збірок експонатами літературної, наукової й образотворчої Шевченкіани стало ґрунтом для заснування 10 лютого 1936 р. в Музеї Шевченківського відділу.

83. Вісти Музею Визвольної Боротьби України. Прага, жовтень 1936 р., № 12–13, с. 10–13.

84. Вісти Музею Визвольної Боротьби України. Прага, жовтень 1937 р., № 17, с. 4–6.

У відповідності до постанови Управи Музею, у відділі мало зосереджуватись усе, що стосується Торосо Шевченко, "особливо те, в чому виявилася сила і вплив Шевченка у визвольній боротьбі України. Зовданням Шевченківського відділу є уможливити пізнання життя, творчості й культу Шевченка".⁸⁵ З нагоди п'ятиліття відділу Симон Наріжний зозначив, що Шевченкіана в Музеї "зросла дуже значно, а даліше поповнення їх (експонатів – О. П.) зобезпечує музеєві ВБУ в Празі значіння дуже важливого органу шевченкознавства".⁸⁶ Основою відділу була бібліотека творів Кобзаря і праць про нього, виданих в Україні й поза нею. Стосовно образотворчої Шевченкіани, то С. Наріжний передусім виділяє збірку портретів поета – "портрети мальовані, рисовані, різьблені й інш.",⁸⁷ оригінальні твори й репродукції. У власнаму будинку Музею, тобто від 1939 р. експонати Шевченківського відділу були виставлені в одній окремій залі.

Скульптурних погрудь Шевченка, як зазначає С. Наріжний, у Музеї було кілька.⁸⁸ Найбільшим був твір Федора Стівбуненка, найменшим – скульптурна мініатюра з воску Павла Маврогордато. До найстарших творів Шевченкіани відносилась скульптура Федора Балавенського, датована 1911 р. В Шевченківському відділі

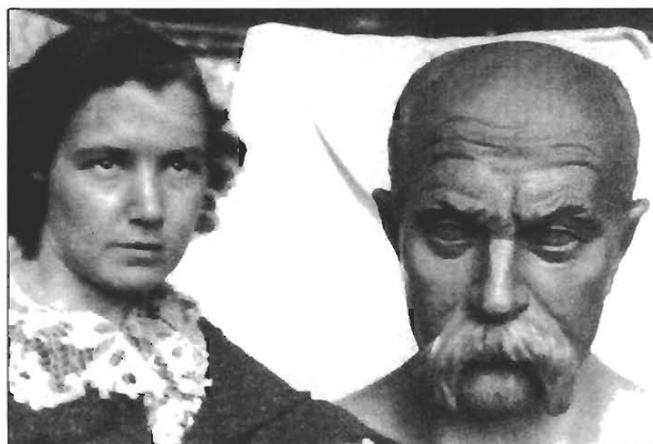

Фото НАЧР

Оксана Лятуринська працює над портретом Т. Шевченка. 1932 р. Прага

Музею були два погруддя поето роботи Юрія Русова, два – Ніни Левитської й велике погруддя Т. Шевченка роботи Михайла Гаврилка. Музей мав кілька портретних рельєфів Шевченка, їх авторами були, зокрема, Василь Масютин (гіпсова медаль), Михайло Гаврилко (теракотовий рельєф), Григорій Крук (бронза) і Катерина Антонович.

Серед творів малярства та оригінальних рисунків значились портрети Т. Шевченка роботи відомих митців – Фотія Красицького (два портрети), Іллі Репіна, а також Богдана Лепкага, Василя Масютина, Петра Омельченка, Катерини Антонович, Петра Березняка. Автарами графічних портретів Кобзаря в Музеї були Василь Касіян, Олена Кульчицька, Олена Махнавська, Софія Налепінська-Байчук, Василь Кричевський, а також, як зазначає С. Наріжний, у цій збірці ще був силуетний портрет Кобзаря роботи Петра Халодного Старшого. Крім цього в описі Шевченківського відділу МВБУ значилось "багато листівок з портретом Шевченка й різних фотографій його портретів або погрудь, ...портрети Шевченка на настінних календарях (напр., харбінському 1934 р., або на львівському "Дзвіночку" і т.д.), або на квитках (напр., шевченківської лотереї в Ньюорку), на марках чи фільмових сценаріях та програмках і т.п.".⁸⁹

Значення образотворчої й літературної Шевченкіани в празькому Музеї важко переоцінити. Завдяки експонатам цього відділу, зокрема, літературній Шевченкіані, в Празі зусилля-

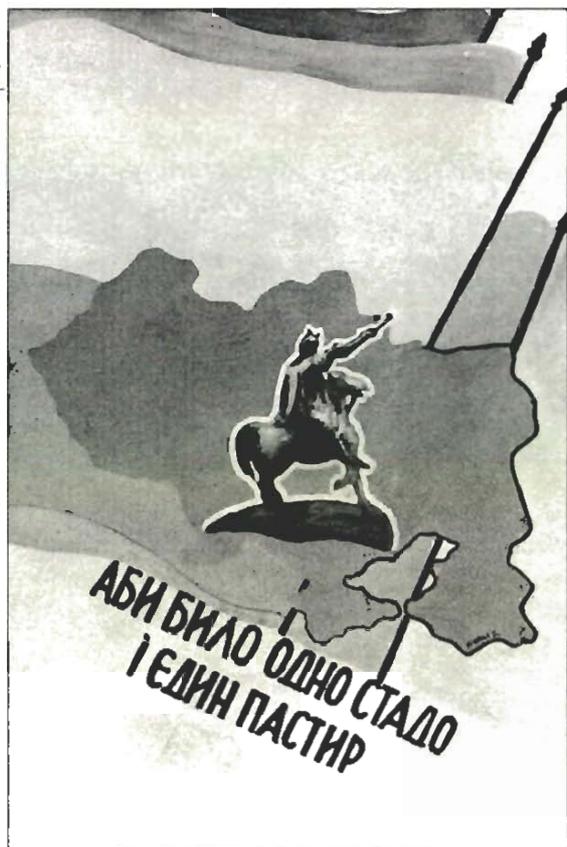
85. С.Наріжний – Шевченкіана в Музеї Визвольної Боротьби України (1936 – 1941). Прага, "Пробоем", № 3, с. 3.

86. Там само, с. 3

87. Там само, с. 7.

88. Там само, с. 7.

89. Там само, с. 7.

Іван Курах – “Аби било одно стадо і єдин пастир”. Листівка

ми групи української інтелігенції (Дмитра та Катерини Антоновичів, Є. Вирового, Д. Дорошенка, А. Корнійчука, С. Наріжного, С. Сірополка, Ф. Слюсаренка, С. Смаль-Стоцького та інших) в 1940 р. вийшло ювілейне видання “Кобзаря”. Таким чином українська громада в міжвоєнній Чехо-Словаччині продовжила традицію, започатковану папередніми поколіннями українців. У 1876 р. у Празі з ініціативи Олександра і Софії Русових вийшла перше повне, не цензоване видання Шевченкавого “Кобзаря”. Учасниця цієї події, відаміи громадський діяч, педагог, професор Українського Високого Педагогічного Інституту ім. М. Драгоманова в Празі Софія Русова згадувала: “Ол. Ол. (Олександр Олександрович Русов – О. П.) одразу звернувся до редактора газети „Národní listy” органу младо-чеської партії, й редактор Є. Грегр дуже прихильно поставився до української справи – видання павного “Кобзаря” Шевченка, якого не мажна була й думати видати на Україні”.⁹⁰ Образотворча Шевченкіана розширювала такаж мажливості виставочної роботи Музею, партрети Тараса Шевченка експанувались на музейних виставках, прикрашали пам’ятні урочисті вечори української громади.

Уяву про образотворчу Шевченкіану Музею дають графічні портрети та ілюстрації до Кобзаревих творів К. Антонович, М. Битинського та В. Касіяна, що входять до складу віднайденної в Слов’янській бібліотеці колекції. Зберігся також скульптурний портрет Тараса Шевченка (гіпс) Ніни Левитської, який нині є власністю Музею-пам’ятника національної писемності в Празі.

Очевидно, ща зібрана в МВБУ художня колекція, основу якої складали твари переважно українських художників I паловини ХХ ст., що жили і працювали на еміграції, передусім – у Празі, була з огляду на спосіб, час і місце формування явищем феноменальним. За переліком представлених імен і творів проступає матеріальна сформована в умах чужини ідея національної ідентичності, прагнення створити на базі Музею ґрунт для повнацінного творчого і духовного життя українців на еміграції. Музей Визвольної Баротьби Укроїни в Празі в очах тисяч українських емігрантів в Чехо-Словаччині й поза нею, творчаї еліти передусім, став симвалом сталості – відчуття, яке в умовах чужини виноситься на асобливий вівтар.

Збірка образотварчого мистецтва Музею у своїй більшості, ймовірна, згубилась у вирі війни і поваєнного лихаліття. Тим вищою є цінність віднайдених у Празі тварів, які вперше дозволяють подивитись на Музей крізь життя і творчі долі їх авторів. Понад 1000 тварів із збірки Слов’янської бібліотеки – це рівночасно понад 1000 експонатів МВБУ, які значно розширю-

90. Софія Русова – Спомин про празьке видання творів Т. Шевченка. – “Спудей”, Прага, 1926 р., № 4, с. 13.

ють дотеперішні знання про прозьке мистецьке середовище міжвоєнного періоду і ширше – збогочують історію українського оброзотворчого мистецтва.

Історія празького Українського Музею, принципи формування його колекцій потребують окремих досліджень. Однак уже нині можна ствердити, що і з погляду історії українського музейництва досвід МВБУ заслуговує особливо уважного ставлення сучасників. На цьому свого часу наголосив і відомий український історик-архівіст, літературознавець Володимир Міяковський. В лютому 1966 р. в листі до Катерини Антонович стосовно Музею в Празі він зауважив: “Розумію суб’єктивне почуття Д.В. (Дмитра Володимировича Антоновича – О. П.), коли він говорив нам, що все загинуло. Але об’єктивно кажучи, ніщо створене не гине. Хібо можна сказати, що РУП без сліду загинула, або той самий Музей ВБУ – та ж це ціла доба музейного будівництва. Скільки цілком реальних слідів лишилося від тих загинувши історичних явищ”.⁹¹ Віднайдена празька мистецька збірка є тим реальним слідом.

91. Лист Володимира Міяковича до Катерини Антонович від 22 лютого 1966 р. – Національний Архів Канади, Оттава, Фонд Катерини Антонович, том 6, папка 28.

4.

КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКЕ ЖИТТЯ В ТАБОРАХ ІНТЕРНОВАНИХ УКРАЇНСЬКИХ ВОЯКІВ (НІМЕЦЬКЕ ЯБЛОННЕ, ЛІБЕРЕЦ, ЙОЗЕФОВ)

Перші підрозділи Української Галицької Армії паявились на теренах Чеха-Словаччини після закінчення воєнних дій в 1919 р. і були розміщені в таборі в місті Німецьке Ябланне (сьогодні – м. Яблонне в Под'єштєді), що на півночі Чехії. Празький учений Богдан Зілінський зазначає, що “для поселення української групи, яка нараховувала понад 4000 осіб, був використаний один з покинутих таборів для полонених, зведений у 1914 р. Саме тут провели наступні два роки члени так званої Гірської бригади, яка в Чехії була перейменована на Українську бригаду”.¹ Українці з табору в Німецькому Яблонному зуміли доволі швидко налагодити контакти зі своїми чеськими “господарями”, хоча й вважали своє перебування на чеських теренах явищем тимчасовим, перехідним.

Друга велика група українських вояків прибула до Чеха-Словаччини в серпні 1920 р. Тоді ж до них приєдналися біженці з Галичини і ще 900 колишніх військовополонених українців з італійського міста Монте Кассіно. На цей факт звертає увагу український історик Микола Павленко, на думку якого збільшення кількості військових змусило чехо-словацьке командування “відакремити цей контингент від Української бригади і перевести його до табору

1. Zilynskij Bohdan – Ukrajinci v Čechách a na Moravě /1894/ 1917–1945 /1994/. Nakladatelství X-EGEM pro výbor “Oni byli první”. Praha, 1995, s. 22-23.

2. Павленко Микола – Українські військовополонені й інтерновані у таборах Польщі, Чехословаччини та Румунії: ставлення влади і умови перебування (1919-1924 рр.). Національна Академія наук України. Інститут історії України. Київ, 1999 р., с. 180.

колишніх російських військовополонених в місті Ліберцях, що знаходився в 20 км. від Німецького Яблонного”.² Таким чином менше, ніж за два роки на чеських теренах опинилось понад 5 тисяч українських військовиків і цивільних осіб. Протягом 1921 р. українських військових з таборів інтернованих у Німецькому Яблонному і Ліберці перевели до табору в м. Йозефов (стара австрійська військова фортеця), який отримав офіційну назву “Український військовий табір”. У таборах у Німецькому Яблонному і в Ліберці залишилися тільки українські робітничі бригади.

Табір інтернованих українських вояків у м. Ліберец

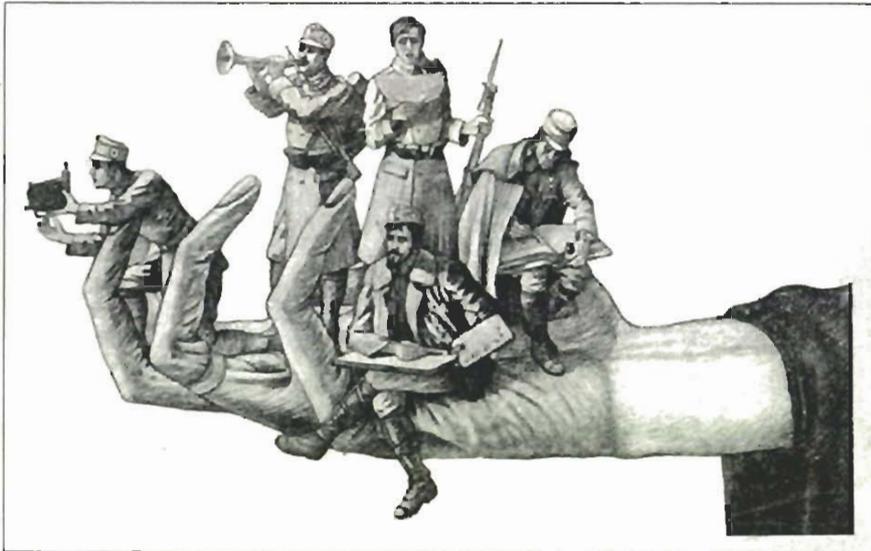
Від сомого початку в таборах інтернованих українських вояків розпочалась активна культурно-освітня робота. В 1919 р. заявив про себе тижневик “Голос табору” – перше таборове видання, що побачило світ у Німецькому Яблонному. Розпочали роботу бібліотеки, численні гуртки з вивчення рідної мови, літератури, історії й навіть гімназійні курси, організовувались військові й спортивні зоняття, проводились, при чому зовжди за великої підтримки всіх інтернованих, а не раз – і чеського оточення, численні акції: пам’ятні академії, вистави аматорських театрів, відзначались державні й релігійні свята. Всіма формами культурної діяльності в таборах керував Культурно-просвітній гурток, у Німецькому Яблонному він був заснований у червні 1919 р. “Ми, гурток табарових робітників мистецтва, – писав у 1923 р. один з найталановитіших поетів празької школи Євген Маланюк, – що нас волею історії було покликано до Українського Війська, змінивши перо і пензель на шаблю й мушкет, вже давно відчували, а на власнім досвіді пересвідчились, що однієї цієї зброї в пекельній і складній боротьбі за суверенність Нації – НЕ ВИСТАЧАЄ (виділено автором – О. П.). Опинившись в таборах для інтернованих обеззброєними, ми сомою логікою життя повернулись до виконання своїх попередніх обов’язків”.³

Зокрема, з ініціативи Гуртка в таборі в Німецькому Яблонному, а потім і в таборах у Ліберці та Йозефові розпочали роботу архіви. Після ліквідації таборів у 1925-1926 рр. архівні матеріали і таборові бібліотеки були передані до Музею Визвольної Боротьби України в Празі, де лягли в основу спеціально для цих потреб створеного військового відділу.

У таборі інтернованих у Ліберці Культурно-просвітній гурток розпочав роботу 25 вересня 1920 р. і мав у своєму складі 26 менших гуртків і секцій. Симон Наріжний серед головних виділяє, зокрема, театральну, співацько-музичну, історичну, мистецьку і фотографічну секції.⁴

3. Євген Маланюк – “Pro domo sua” [Замість одвертого листа д-ру Донцову]. – “Веселка”, 1923 р., №7-8, с. 3.

4. С. Наріжний I – с. 63.

Юліан Крайківський – “Мистецька горстка”. 1916 р. Листівка

Також у Ліберці 1 листопада 1920 р. вийшло перше число унікальної тобрової хроніки – часопису “Український скиталець”. Метою видання, як зазначено у зверненні “До читачів” у першому, рукописному числі часопису, було “по можливості зібрати все те, що пережила нашо Укр. Г. Армія і нарід від першого падолиста 1918 року, скитаючись по широкому світу. ...Через довгі літа були ми розсіпані майже по ці-

лому світу і не мали ні змоги, ні хвилі спокою, щоби зібрати все те на папір, що ми пережили і переболіли. Загнані долею на чехо-словацьку землю, найшли ми таку можливість вдатись до цієї проці, хоч свідомі трудностей і перешкод, які нас чекають”.⁵

Редакційна колегія “Українського скитальця”, ноперекір труднощом таборового життя, від свого першого числа і до останнього випуску, що побочив світ у Відні в 1923 р., залишалась вірною своїй меті. Часопис докладно описував нелегкі будні скитальців, звертався до історії українських визвольних змагань, інформував про найважливіші події з життя таборитів і в Україні. Від почотку до активної співпраці з часописом зголосились українські митці з середовища інтерновоних, зрештою, редакція обіцяла своїм читачам, що наукові статті, поезію, сатиричні матеріали будуть “окрашувати і ілюструвати працями перебуваючих між нами артистів”.⁶ Таким чином протягом 1920-1923 рр. навколо часопису сформувалось досконала “Мистецька горстка” - тісна група його авторів – художників-ілюстраторів: поручик Іван Іванець, четар Ярослав Фартух, четар Михайло Бринський, хорунжий Василь Касіян, стрільці Василь Петрук, Степан Дзидз і Володимир Яценків, четар Володимир Кобринський, поручик Юліан Буцманюк, підхорунжий Северин Пастернак, четар І. Сарден. Більшість цих художників співпрацювала з Пресовою Квартирою, що в період визвольних змагань 1918-1920 рр. входила важливою складовою до Української Галицької Армії. Досвід праці в Пресовій Квартирі митці плідно використали в умавах інтернації, спочатку в Польщі, потім, і значно активніше, – в таборах на теренах Чехо-Словащини. “Мистецька горстка” перетворила часопис “Український скиталець” в ілюстроване видання, надавши йому ваги важливого мистецького свідоцтва свого часу.

Аудиторія, до якої передусім був звернений часопис, визначала тематику ілюстраційного матеріалу. Чорно-білі ілюстрації, обкладинки та художні сторінки з нагоди свят, що їх створили Іван Іванець та Юліан Буцманюк, Степан Дзидз і Василь Петрук, І. Сарден і Северин Пастернак – різні за мистецьким рівнем, так сама різними за фаховою підготовкою, творчим досвідом і мистецьким стилем були їхні автари. І все ж ці графічні твори визначаються однією спільною рисою – вмінням лінією, штрихам фармувати живий образ добре знайомого їм

5. “До читачів” – “Український скиталець”, Ліберець, № 1, 1 листопада 1918 р., с. 1.

6. Там само, с. 1.

світу – світу тяжкої щоденної праці побратимів по зброї, таких самих людей, якими були і вони. Рисунки, часто створені в польових умовах, переконують саме тією правдою, якою володіють тільки історичні документи своєї доби.

До найяскравіших митців, які співпрацювали з “Українським скитальцем”, належав І. Сарден – талановитий рисувальник, творчість якого позначена рисами європейського символізму. Окремі станкові твори воєнної тематики, та насамперед – ілюстрації І. Сардена до творів “молодомузівця” Василя Пачовського в “Українському скитальці” (1923 р., № 6, 8, 9, 10) свідчать про дар яскравих образних узагальнень, виразну тенденцію до знакового рисунку і глибоко внутрішнє, особистісне ставлення до літературного матеріалу. І. Сарден (можливо, Сарден – це псевдо?) – найзагадковіша постать “Мистецької горстки”, автор, про якого досі не відомо, звідки він походив, де навчався і як склалась його доля після співпраці з “Українським скитальцем”. Важливо, однак, що п’ять великих графічних аркушів І. Сардена, так само, як і твори Ю. Буцманюка, С. Дзидза, І. Іванця, В. Петрука, В. Яценківа, І. Сокири, Я. Фартуха та низки інших художників – співавторів “Українського скитальця” віднайшлись у Празі. Таким чином до обігу вперше вводиться унікальний мистецький архів “Українського скитальця”, про що свідчать і наклейки на звороті цих графічних аркушів.

Різні форми творчої роботи, яку в таборах взяли під свою опіку митці в одностраях, прикрасили щоденні будні непростого життя інтернованих у бараках. В орбіту співпраці з гуртками і секціями – від хороших і танцювальних до спортивних і бібліотечних, були втягнуті сотні таборитів, для яких ця діяльність часто була єдиним джерелом спілкування з вітчизняною культурою. Таким чином крім співпраці з “Українським скитальцем” митці-вояки виконували багато інших творчих завдань, поставлених Культурно-освітнім гуртком. У жовтні 1920 р. Степан Чумак був затверджений головою театральної секції табору інтернованих у Ліберці, Михайло Бринський – її режисером, а Юліан Буцманюк – декораційним референтом.⁷ Через кілька місяців, у лютому 1921 р. Ю. Буцманюк очолив роботу Мистецького гуртка, на плечі якого лягла найбільша частина роботи в організації й проведенні культурних акцій. В Йозефові - третьому з таборів інтернованих українських вояків, Мистецький гурток “перейняв декорування таборової театральної салі, просценії й куртини, відреставрування знищених перевозом декорацій, а також інші артистичні роботи, а то праграмки на Франківське свято та малюнки до Українського скитальця”.⁸ До нас дійшов опис Шевченківсько-

Печатки гуртків з табору інтернованих українських вояків у м. Йозефов – бібліотеки, театральної секції, фотографічного гуртка

7. “Український скиталець”, Ліберець, січень 1921 р., № 3, с. 30.

8. “Український скиталець”, Йозефов, червень-липень 1921 р., № 7, с. 26.

Яків Голота – редактор
“Українського скитальця”

го свята, організованого Мистецьким гуртком у березні 1921 р. в таборі інтернованих у м. Ліберець. Один з бараків, де жили воїни, служив залогою, таборити прикрасили його сосновими гілками. В центрі зали на саморобному дерев'яному постоменті стояло велике погруддя Тараса Шевченка, яке спеціально до цієї події виліпив один із таборитів – скульптор Михайло Бринський.⁹ Графічні портрети Кобзаря до таборових свят створили також стрілецькі художники Степан Чумак і Володимир Яценків. Окремі з них збереглися і нині входять до збірки Слов'янської бібліотеки.

Важлива мистецька і громадсько-політична подія в житті таборитів у Німецькому Яблонному відбулась у 1921 р. Зусиллями інтернованих цього першого з таборів 20 жовтня 1921 р. на краю військового цвинтаря був відкритий пам'ятник померлим на чужині побратимам. На пам'ятник, який історик Микола Павленко

назвав “виявом політичної свідомості й людської гідності таборитів”,¹⁰ складала добровільні внески таборити і члени українських робітничих сочень з усієї Чехії. Врешті необхідні кошти були зібрані й один з інтернованих – четар Михайло Бринський приступив до роботи. Тим часом таборити готували місце під пам'ятник – копали фундамент, вивозили землю, виготовили рихтування, упорядковували навколишній терен. Автор проекту – скульптор М. Бринський сам вибрав гранітний комінь у недалеких коменоломнях: “Я спокійно беруся до роботи, бо знаю, що наші стрільці зуміють пошанувати пам'ять своїх померлих товаришів і гідно возвеличать їхню і свою пам'ять”.¹¹ За задумом автора, головне смислове навантаження пам'ятника концентрувалось у постаті старого бандуриста. Символіка цього образу споконвіків втілювала гармонію внутрішньої сили і духовної краси. Власне таким – достойним, внутрішньо наповненим створив свого бандуриста М. Бринський. Скульптура виразно виділяється на тлі високої білої стели (6 м. висота). “Його здалека видно. Біліється на кучерявім фоні чорного лісу й манить прихожих до себе... Дідусь старенький, Кобзар, сидить на

Шевченківське свято в таборі інтернованих українських воїнів у м. Ліберець. 9 березня 1921 р.

9. “Український скиталець”, Йозефов, квітень-травень 1921 р., № 6, с. 35.

10. Павленко Микола – Українські військовополонені й інтерновані у таборах Польщі, Чехословаччини та Румунії: ставлення влади і умови перебування [1919-1924 рр.]. Національна Академія наук України. Інститут історії України. Київ, 1999 р., с. 206.

11. Гошовський Пилип – Пам'ятник Українським Галицьким Стрільцям. – “Український скиталець”, Відень, 15 червня 1923 р., № 12, с. 11.

сходах пам'ятника, якраз скінчив думу-пісню і слухає відгомону дивних звуків кабзи й дивного шуму дерев”, – так описав свої враження від пам'ятника свідок події, один з таборитів, хорунжий УГА Пилип Гошовський.¹²

На відкриття пам'ятника зійшовся весь табір, приїхало багато гостей, у тому числі – й зі сторони чехо-словацького війська і від мерії міста Німецьке Яблонне. Для увічнення події до фундаменту пам'ятника

Пам'ятник бійцям Української Бригади в м. Німецьке Яблонне (нині м. Яблонне в Под'єшtedі). 20 жовтня 1921 р. Автор проекту Михайло Бринський

у футлярі була закладена грамота – історично важливий документ, в якому зазначені місце, час та імена її головних учасників: “Року Божого 1921-го в місяці жовтні ми, сторшино і все товариство військове Української Бригади в Нім. Яблоннім, поставили пом'ятник сей борцям за волю Укроїни... Будовано ж його заходом, коштом і працею всього тутешнього товариства військового... Спорудив і різьбив по думці влосній четор Михайло Бринський у четвертий рік проголошення незалежності держави Української, нашогож перебування на чужині – третій”.¹³

Грамоту виконав один з інтернованих – митець Володимир Кобринський. Грамота, як зрозумів П. Гошовський, була “чудово розмальована”, а текст, “писаний документальним стилем”, виконав Віктар Андріївський.¹⁴ Крім спогадів П. Гошовського інших, більш докладних свідочств про авторів грамоти і те, як вона виглядала, що на ній було зображене, виявити не вдалось. За те серед віднойдених у Прозі творів є авторський проект пам'ятника укроїнським воякам - рисунки і докладні креслення пам'ятника у м. Німецьке Яблонне. Но чотирьох досконало збережених аркушох автор – М. Бринський постовив доту – 6 липня 1921 р., очевидно, йдеться про час закінчення роботи над проектом, тобто пам'ятник був зведений всього зо три місяці. Тоборити поспішали, вже тоді вони знали, що інтернованих у Німецькому Яблонному чекає дальша дорога, інший табір і віддали всі сили, щоб достойно увічнити пом'ять зогиблих побротимів.

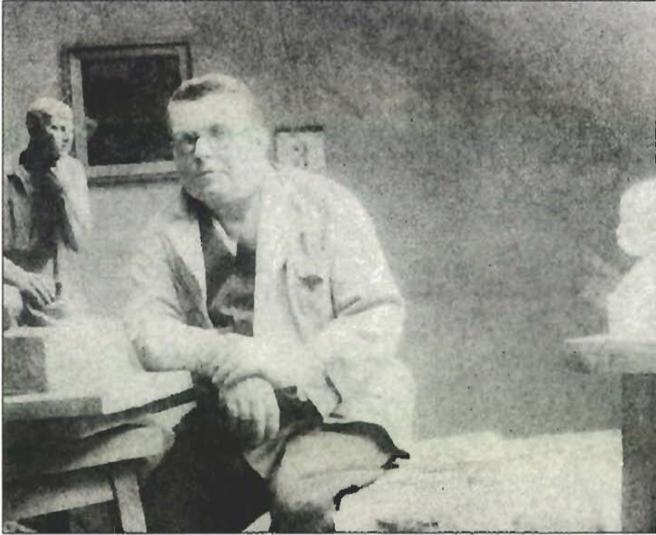
Пам'ятник у Німецькому Яблонному став хронологічно першим великим українським меморіальним знакам на чеських теренах. Потім постав пам'ятник українським воякам на цвинтарі в м. Терезин (автар проекту не відаий). На ньому викарбувані українською та чеською мовами Шевченківські рядки: “Слава не поляже”. В листопаді 1923 р. в м. Брно - головнаму місті Морави на центральному цвинтарі був встановлений пам'ятник полеглим укроїнським воякам у Першій світовій війні.

Українські пам'ятники на чеських теренах є виявом високих духовних потреб таборитів, мірилом їхньої свідомості й моролі. Но зосадох доброчинності над проектами пам'ятників

12. Там само, с. 10-11.

13. Там само, с. 14.

14. Там само, с. 14.

Михайло Бринський працює над скульптурою "Бондуриста" для пам'ятника бійцям Української Бригади в м. Німецьке Яблонному (нині м. Яблонне в Под'єшtedі). 1921 р.

у таборах працювали інтерновані митці, підготовкою до відкриття пам'ятників під керівництвом Культурно-освітнього гуртка займалась уся громада. "Кампанії по збору коштів на ці пам'ятники і їх відкриття, – зауважив Микола Павленко, – зміцнювали не лише патріотизм самих інтернованих, але і викликали почуття поваги з боку чехів і словаків... Таборити не замикались у своєму власному середовищі, а цікавилися подіями у світі, налагоджували зв'язки з тими колами світової громадськості, які співчували українській визвольній боротьбі..."¹⁵

В умовах таборового життя асабливо успішно розвивався жанр художнього плакату – єдино доступної в умовах інтернації форми аперативного інформування

про важливі події й культурні акції. Художні плакати, створені митцями в таборах інтернованих українських вояків до державних і релігійних свят, вистав аматарського театру, літературних вечарів, ща організовувались Культурно-освітнім гуртком, представляють особливий мистецький та історичний інтерес. Їхній художній рівень різний, зрештою, патрібна зважити на польові умови творчості, брак графічних матеріалів, часто навіть паперу. Більшість плакатів об'єднує одна спільна риса – переважне звернення да українських національних знаків-символів – галузки червоної калини, жовта-блакитнаго прапора, тризубу чи елементів архітектури Софіївського собору. Часто також на плакатах трапляються зображення таборового краєвиду з бараками та огорожею – очевидно, цей елемент таборового пейзажу був особливо важливим знаком для авторів плакатів. Він безпомилково вказував на місце дії й водночас – творчості: не вдама, на волі, а за дротом, на чужині.

Найбільше плакатів було створена до Шевченківських свят, на них переважають партретні зображення Кабзаря. Імена авторів значної кількості цих плакатів не відомі, та з огляду на закладену в них текстову інформацію, тобто зазначені прізвища учасників численних таборових культурних акцій – українських державних діячів, учених, акторів, письменників, значення цих творів переоцінити тяжко. Серед авторських художніх плакатів, які входять до збірки Слов'янської бібліотеки, переважають твори Володимира Яценківа – обдарованого художника, який вивчав рисунок в Івана Іванця в таборі інтернованих у Йозефаві. У празькій збірці є також художній плакат Микали Бутовича до вечора, присвяченого пам'яті Івана Франка, що відбувся в 1921 р. в таборі в Німецькому Яблонному, а також низка художніх плакатів невідомих авторів з табарів інтернованих українських вояків на теренах Чеха-Словаччини.

Особливої уваги заслуговують твари Миколи Битинського з його циклу "Армія УНР в інтернації", створеного в 1922 р. Це праекти таборових сакральних і цивільних споруд, призначе-

¹⁵ Павленко Микола – Українські військовополонені й інтерновані у таборах Польщі, Чехословаччини та Румунії: ставлення влади і умов перебування (1919-1924 рр.). Національна Академія наук України. Інститут історії України. Київ, 1999 р., с. 207.

них насамперед для табору інтернованих у польському місті Щипіорно. На акварелях – таборова церква, клуб громади старшин, реальна школа, театр, хата стрільця та архітектурні креслення до них – комплекс найнеобхідніших для життя таборитів закладів. Відомо, що у збірці празького Українського музею були також твори, призначені для інтер'єрів тоборових церков. Про них, зокрема, згадував директор Музею Визвольної Боротьби України Дмитро Антонович: “цікаві як історичний

Втеча з польської неволі через Карпати.

Степан Дзидз – “Український скиталець”, № 9 1921 р. Обкладинка

дакумент, о почасті й курйоз, являються великі іканостаси таборових церков (з Вецяру та Фрайштату), виконані руками полонених та збережені в Музеї фрагментарно: 12 півпортретів св. Апостолів, сім дванадесятих празників; та тайна вечере теперішнього відомого історика мистецтва М. Голубця. Та вже неперечну вартість мають деревляні різьби, ліпки, скульптури та майоліки скульптурної школи Раштодтського табору...”¹⁶ Доля цих творів не відома.

У військовому відділі МВБУ зберіголись не тільки твори українських митців, інтернованих у таборах на теренах Чехо-Словоччини, але також твори художників з інших таборів поза чеськими теренами. Наприклад, Степан Дзидз з групи ілюстраторів “Українського скитальця” належав до тих митців-вояків, які дістались до Чехо-Словоччини через табір інтернованих у польському місті Ланьцут. У 1921 р. С. Дзидз створив проект зовіси для оматорського театру цього табору, твір нині входить до збірки Слов’янської бібліотеки в Празі.

Зночну частину колекцій МВБУ склали праці оброзотворчого і декоративно-ужиткового мистецтва з таборів полонених українців часів Першої світової війни у Фрайштадті (Австрія) та в Раштоті, Зальцведелі й Вецярі в Німеччині. Зокрема, у збірці мистецького відділу Музею були твори з “керомічної й різьбярської майстерні полонених у Раштоті, яка функціонувало том зо Світової війни під мистецьким проводом М. Паращука”.¹⁷ Симон Наріжний згадує також низку інших творів, наприклад, гравюру “Казак Мамай” невідомого автора з Раштодтського табору.¹⁸ Ця гравюра збереглась і нині належить до збірки Слов’янської бібліотеки, так сомо, як і пейзаж Є. Ведмідя, кілька акварелей Йасипа Десятівського та І. Семеніва, які, всупереч тяжким умовам таборового життя в Раштоті, не припиняли творчої роботи.

16. Д. Антонович – “Збірка пластичного мистецтва Музею Визвольної Боротьби України в Празі” - НАЧР, папка 2, інв. № 12, с. 265.

17. Там само, с. 263.

18. С. Норіжний – Мистецький відділ Музею Визвольної Боротьби України” – НАЧР, папка 2, інв. № 12., 263.

Невідомий автор – Козак Мамай (18)

ревіяного (1922 р.). Також у таборі в Йозефові І. Іванець створив низку баталій (акварелі) – переважно складних багатофігурних композицій, наповнених експресією руху, посиленою драматичним співставленням чорного і червоного кольорів. Но жаль, не збереглись зроблені І. Іванцем акварельні краєвиди з табору в Йозефові та в Німецькому Яблонному. Ці твори були виставлені в експозиції Музею¹⁹ й загинули під час бомбардування Праги.

Велику портретну галерею своїх сучасників, передусім таборитів, залишив також старшина УГА, співробітник “Українського скитальця” Василь Петрук. Ці твори нерівнозначні, як часто пояснював сам автор, окремі портрети створювались поспішно, декотрі автор по кілька разів переробляв. І все ж попри свою певну “фотографічну” статичність ці портрети мають вагу історичних документів і як такі послужать вивченню історії українських визвольних змагань. До творів, в яких найповніше розкрився талант В. Петрука, належать його ілюстрації до поеми В. Пачовського “В чотирикутнику смерті” і тематичні композиції. Це великі акварелі, в яких проступає вміння образного мислення і, що головніше – схильність митця до масштабних тематичних узагальнень. У цьому ряді творів можна знайти поралелі з історичними полотнами Миколи Івасюка, у віденській майстерні якого В. Петрук навчався.

Іван Іванець –
Вхід до табору
інтернованих
в м. Йозефов.
Ілюстрація до
“Українського
скитальця”, № 7,
1921 р.

19. Опис експозиції МВБУ, зала 1, 2 – НАЧР, папка 2, інв. № 12, с. 271.

Серед творів тоборового періоду талановитого рисувальника Юліана Буцманюка виділяються роботи, виконані для "Українського скитальця". Це жанрові композиції, в основному тематично пов'язані з історією Українських Січових Стрільців. Філософія творчості цього митця сформувалась під впливом краківської школи з її повагою до колористичної виразності й точно сформованої ідеї твору. Ці риси властиві жанровим композиціям Буцманюка, внутрішньо наповненими є також портрети цього майстра – "скитальців" Миколи Москалика, невідомого стрільця (1923 р.) та низки інших.

У празькій збірці є також акварель Петра Баранецького і пейзажі Павла Громницького з табору в Німецькому Яблонному та нічний краєвид з табору в Йозефові, створений І. Сокирою.

Найважливішою культурною подією в житті таборитів стало перша (і єдина) виставка творів інтернованих українських художників, яка відкрилась у таборів в Йозефові 15 вересня 1923 р. Над створенням експозиції виставки найактивніше працювали Іван Іванець, Ярослав Фартух та Степан Дзидз. С. Наріжний означив виставку підсумком культурно-освітньої праці таборів Української Галицької Армії на чеських теренах: "На цій виставці, що була першою того роду, можна було оглядати таборову бібліотеку, а також мандрівні бібліотечки – т. зв. "летючки"... На виставці були такі відділи: шкільництво, архів, видавництво, світлини, мистецтво, музика-спів, промисел, домашні вираби... Напр., у відділі мистецтва були виставлені праці: Буцманюка, Іванця, Фартуха, Дзидза, Бринського, Касіяна, Кобринського, Громницького, Петрука та інш. майстрів-табаритів".²⁰

Серед відгуків пра виставку найпавнішим є той, що його помістило жовтневе число "Українського скитальця" за 1923 р. Автор статті-рецензії, підписаної тільки літерою "П" (ймовірно, Василь Пачовський – О. П.), дав виставці висаку оцінку, на його думку, вона "робить дійсно мистецьке вражіння".²¹ В центрі великої експозиції були виставлені 4 скульптурні твори Михайла Бринського – погруддя Тараса Шевченка та Івана Франка, жіночий акт та "Бандурист" (гадаю, йдеться про постать бандуриста да пам'ятника загиблим українським воякам, що був встановлений за праектом скульптора в м. Німецьке Яблонне в 1921 р.).

Серед малярських творів в експозиції виставки були три картини Олекси Новаківського – "Юр взимку", "Вечір" і студія (тачніше твір не означений). Іван Іванець був представлений

Юліан Буцманюк – "Український скиталець", № 5, 1921 р. Обкладинка

20. С. Наріжний I – с. 67

21. Перша виставка культурно-освітніх надбань таборів УГА в Ч.С.Р. – "Український скиталець", 15 жовтня 1923 р., № 19-20, с. 30.

традиційно – батальними сценами і портретами: “образи пор. Іванця відзначаються живістю красок і умілим схопленням моменту. Його “Вістовий” (твір входить до збірки Слов’янської бібліотеки – О. П.), або начерк вуглем “За ворогом” так і висказують розгін і тодішнє завзяття гарматників, що викликане натиском ворогів у “Трикутнику смерті”. Колористика його образів жива”.²²

Високу оцінку в очах рецензента отримали картини, офорти і дереворити Василя Касіяна: “Образи майстерно виконані, нагадують собою перлини нашої літератури, новелі Василя Стефаніка. Вони гарні – чогось душа їхня сумна, сумна. Не дивно, що хор. Касіянові вдався образ “Табори смерті”. Касіян – се маляр душевної муки і смутку нашого народу”.²³ Доля згаданого твору В. Касіяна не відома, так само, як не вдалось виявити, які конкретно інші роботи майстра були виставлені в Йозефові.

На виставці були теж графічні твори Юліана Буцманюка “Помсти !” (1922 р), “Зрив” (1923 р.) і “Ой, та зажурились стрільці січовії” (1923 р.). Йдеться про виконані пастеллю праці автора, які є частиною віднайденого в Празі мистецького архіву “Українського скитальця”. За силою образних узогальнень, вишуканістю колористичних рішень ці роботи митця виходять за рамки ілюстраційного матеріалу, а більше посуваються до станкових творів.

Ярослав Фартух був представлений в експозиції переважно ілюстраціями до творів В. Пачовського, які публікувались в “Українському скитальці”. Так само роботи Василя Петрука, що були на першій таборовій виставці, пов’язані з його ілюстраційною творчістю. Автор рецензії виділяє, зокрема, низку ілюстрацій В. Петрука до поеми В. Пачовського “В чотирикутнику смерті”. Очевидно, що особисте знайомства з В. Петруком, а також з Володимиром Яценківим дозволило авторові рецензії зробити важливі для нас зауваження, що стосуються їхньої творчої біографії: “се таланти з природи, яким лихоліття не дало змоги поширити своїх студій та дати можливість показати світу й доповнити наше мистецтво як слід”.²⁴ Якщо про творчу дорогу Василя Петрука відомо вже чимало, то в випадку Володимира Яценківа (“се маляр, ...гідний особливої уваги”) згадані рядки є досі єдиними, що свідчать про присутність цього митця на українській мистецькій сцені в I половині XX ст.

На таборовій виставці в Йозефові були також олійні картин Володимира Кобринського, які відзначались “високим артистизмом”,²⁵ та акварелі Павла Громницького – назви цих творів невідомі.

Крім віднайдених робіт з мистецького архіву “Українського скитальця”, доля більшості експонатів з таборової виставки в Йозефові не відома. Ймовірно, їх також потрібно віднести до безповоротних втрат Музею Визвольної Боротьби України в Празі. Про скульптури М. Бринського та кілька інших творів (імена митців не вказані), автор огляду зазначив, що вони були з виставки закуплені.

Виставка творів мистецтва інтернованих у таборах на чужині художників – унікальне явище в культурному житті української громади в міжвоєнній Чехо-Словаччині й ширше – в українській історії. Протягом 1921–1923 рр. у трьох таборах на чеських теренах до різних форм культурно-освітньої роботи вдалось залучити практично всіх інтернованих українських вояків. Члени Культурно-освітнього гуртка, художники і скульптори передусім, і в польових умо-

22. Там сама, с. 30

23. Там само, с. 30.

24. Там само, с. 30.

25. Там само, с. 31.

вах не припиняли творчої роботи. По суті, власне інтерновані таборіві митці – письменники, поети, художники, фактично написали останню сторінку історії Української Галицької Армії. Ці мистецькі праці, як засвідчила виставка в Йозефові, акумулювали творчі зусилля однієї творчої генерації й таким чином стали її своєрідним підсумком.

Вже під час підготовки виставки, та особливо після неї Мистецький гурток у Ліберці, а потім і в Йозефові поступово сповільнював свою роботу. Робота Гуртка обмежувалась “виключно лише до дрібних декоративних праць у видавництві “Українського скитальця” та з нагоди всяких таборових свят, вистав і прочих”.²⁶

Найактивніші члени гуртка – М. Бринський, І. Іванець та Ю. Буцманюк покинули табір у Йозефові й їхні дороги поступово розійшлись. На жаль, відсутня інформація про те, як після таборової співпраці з “Українським скитальцем” склались творчі й людські долі І. Сороки, Володимира Яценківа, Северина Пастернака, кількох інших активних членів Йозефовського гуртка. Проте, слідуючи за Євгеном Маланюком, можна з повним переконанням ствердити, що свою роль “Мистецька горстка” виконала: “обеззброєні мілітарно, ми вхопились за ту духовну зброю, яка під час фізичної боротьби спочивала в піхвах, – зброю міцну і сильну, непереможну – національне мистецтво”.²⁷

Драматичний гурток у таборі інтернованих українських вояків у м. Німецьке Яблонне (нині м. Яблонне в Под'єшtedі)

26. “Український скиталець”, лютий – март 1922 р., № 2, с. 21.

27. Євген Маланюк – “Pro domo sua” (Замість одвертого листа д-ру Донцову). – “Веселка”, 1923 р., №7-8, с. 3.

II.

**УКРАЇНСЬКЕ МИСТЕЦТВО
У ЗБІРКАХ ЧЕСЬКИХ І СЛОВАЦЬКИХ
МУЗЕЇВ ТА АРХІВІВ**

1. ТВОРИ УКРАЇНСЬКИХ МИТЦІВ У ЗБІРКАХ ЧЕСЬКИХ І СЛОВАЦЬКИХ МУЗЕЇВ

Скульптор Ніна Левитська належала до кола нойяскровіших митців в українському мистецькому середовищі міжвоєнної Праги. В 1972 р., незадовго до кінця життєвої дороги, вона склала заповіт, щоб розпорядитись своїм єдиним і найбільшим скарбом – кількома скульптурами, які їй вдалось зберегти в роки війни і повоєнної скрути. Ніна Левитська заповіла "Портрет Олександр Олесь" (гіпс, 1944–1945 рр.) і погруддя Т. Шевченка (гіпс) Музею-пам'ятнику національної писемності в Празі. Зі столицею Чехії тісно пов'язана творча і життєва доля цієї талановитої скульпторки, початок дороги і найбільші злети. Спочатку Н. Левитська вивчала скульптуру у Костя Стаховського в Українській Студії пластичного мистецтва, в 1944 р., після перенесеної тяжкої хвороби закінчила пражську Художньо-промислову школу. Війна, а потім комуністичний переворот у Чехословаччині на найвищому підйомі драматично перервали творчість Н. Левитської. Вона втратила змогу працювати, а з нею - своїх головних замовників і прихильників, матеріальні нестатки винесли її на межу злиднів. Все, що в Н. Левицької залишилось, це кілька скульптурних творів, які авторка берегла, як найцінніший скарб. Деякі менші праці вона подарувала близьким приятелям (зокрема, поліхромовані гіпсові скульптури "Бандурист" і "Вертеп", датовані 1941 р., нині зберігаються в приватній збірці в Празі). Два великі скульптурні портрети дістав у дар прозкий Музей національної писемності. Тільки через більше, як 60 років "Портрет Олександра Олесь" – блискуче імпресіоністично змодельоване обличчя поета, - знову побачили глядочі. Твір був предстволений на виставці, присвяченій 80-літтю УСПМ, яка в листопаді 2003 р. відкрилась в приміщенні Слов'янської бібліотеки в Празі.

Гадаю, Ніна Левитська свій крок добре обміркувала. Зокрема, вона не могла не знати, що в збірках пражького Музею-пам'ятника національної писемності (зоснований у 1952 р. з метою збереження націоналізованих приватних літературно-мистецьких архівів і колекцій)

Ніна Левитська. Прага, червень 1972 р.

зберігаються архіви багатьох відомих українських прагон – Дмитро Чижевського, Олександра Колесси, Івана Панькевича, Августина Волошина та інших.¹ В очах Н. Левитської Музей представляв єдине надійне місце, де творам не загрожував руйнівний плін часу. Таким чином два скульптурних портрети Ніни Левитської поповнили празький Музей-пам'ятник національної писемності – одну з найбагатших збірок українського образотворчого мистецтва в чеських музеях.

Крім згаданих скульптур у Музей-пам'ятнику національної писемності в Празі зберігається близько півтисячі оригінальних графічних робіт Юрія Вовка, близько двадцяти акварелей Сергія Мака, а також графічні твори Івана Кульця, Івана Паливоди, Василя Хмелюка, Василя Касіяна, Івана Анісімова. Одним із головних джерел формування цієї колекції образотворчої україніки була відома в Чехії Караскова збірка (Karáskova sbírka). Йдеться про приватну колекцію західного, національного, тобто чеського, образотворчого мистецтва і мистецтва слов'янських народів (крім творів українських художників також роботи болгарських, польських, російських, сербських, хорватських митців), яку ноприкінці ХІХ ст. – на початку ХХ ст. зібрав відомий чеський поет і письменник, шанувальник мистецтва Їржі Карасек зі Львовіц (1871–1951). Протягом півстоліття Ї. Карасек натхненно формував свою колекцію, виявляючи при цьому надзвичайну широту мистецьких інтересів: від А. Дюрера і Ф. Гойї до Я. Мальчевського і В. Касіяно, від Е. Філли і Г. Клімто до П. Пікассо та І. Кульця. В 1925 р. Ї. Карасек передав свою збірку – сотні творів передусім оригінальної графіки та малярства, столичному місту Празі. На довгі десятиліття Караскова галерея оживила празьке мистецьке життя. Здійснилась і мрія цілого життя поета і колекціонера Їржі Караска зі Львовіц – подарувати чехам, за його висловом, “царство краси”.

У 1951 р. збірка Ї. Караска була націоналізована, в 1955 р. вона стала частиною празького Музею-пам'ятника національної писемності. Таким чином і твори українських митців дістались до збірки цього Музею. Серед них найцікавішими є “Портрет Юрія Вовка” (не датований, рисунок олівцем) роботи Василя Хмелюка, “Портрет проф. Станіслава Дембіцкого” (1913 р., рисунок олівцем) та кілька інших графічних творів краківського періоду творчості Івана Кульця, “Портрет дівчини з косами” (не датований, рисунок олівцем) Івана Паливоди, “Розп'яття” (1923 р., офорт) Василя Касіяна, проект оформлення ресторану в м. Подебради (не датований, олівець) Сергія Мака, кубістичний “Портрет російського художника Олександра Орлова” (у 1924-1928 рр. навчався в УСПМ) роботи Юрія Вовка.² Переважно всі твори українських митців, що входили до складу Караскової збірки, опрацювала й опублікувала празька дослідниця Рум'яна Дачева. В травні 2001 р., вперше після півстолітньої перерви, виставка творів з Караскової збірки, на якій експонувались і твори українських митців, було показана в Празі.³

1. Dačeva Rumjana, Dandová Marta, Zahradníková Marta, – Ruská a ukrajinská meziválečná emigrace ve fondech Literárního archivu Památníku národního písemnictví. Praha, 1999, s. 4.

Окрім українки з Караскової галереї в Музеї-пам'ятнику національної писемності зберігається також велика збірка творів графіки (переважно рисунки та акварелі) талановитого рисувальника, уродженця Києва Юрія Вовка.⁴ Кілька сотень оригінальних робіт цього майстра потрапили до Музею в 1948–1949 рр. після націоналізації двох відомих у міжвоєнній Празі видавництв – Шолца-Шімачека та Й. Р. Вілімека. Співпраця Юрія Вовка з цими видавництвами розпочалась на початку 1930-х рр., тоді ж у Празі вийшли і перші книжки з його ілюстраціями. Протягом 1933–1949 рр. у видавництвах Шолца-Шімачека і Й. Р. Вілімека побачили світ десятки книжок з ілюстраціями Ю. Вовка, український художник став одним з їхніх улюблених авторів. Серед ілюстрованих книг переважала дитяча та юнацька пригодницька література. Оригінали ілюстрацій, у відповідності з домовленістю, залишались власністю видавництва. За сотнями цих творів, що нині зберігаються в Музеї-пам'ятнику національної писемності в Празі, можна праникнути у творчу майстерню Юрія Вовка – книжкового ілюстратора, спостерігати за його зосередженою внутрішньою роботою над пошуком образних рішень, прастежити шлях розвитку задуму – від заставки і першої ілюстрації до останньої сторінки, а також роботу над окремими проектами обкладинок. У цих творах Ю. Вовк проявляється майстром, якому більше до смаку ілюстрація, що додає і розширює межі літературного матеріалу, а не тільки є його образною цитатою. Низка ілюстрацій митця немов би відходить від свого первинного призначення, стаючи незалежною творчою інтерпретацією літературного твору.

До збірки творів Ю. Вовка в Музеї входять також проекти запрошень і рекламних плакатів, створені митцем передусім для празьких видавництв Шолца-Шімачека та Й. Р. Вілімека. Відчувається, що в цих творах Юрій Вовк уже не зв'язаний літературним текстом, тут його творча фантазія, спостережливість і дотепність розкриваються яскраво і на повну силу. Плакати Юрія Вовка є певно мірою виразом вільної творчої атмосфери доби, що проявилась і в праці цього майстра. Таким чином образотварча українка у збірці чеського Музею-пам'ятника національної писемності значно розширює уяву про творчість багатьох українських митців у міжвоєнній Празі.

Василь Хмелюк – Портрет Юрія Вовка.
Рисунок, не датований.

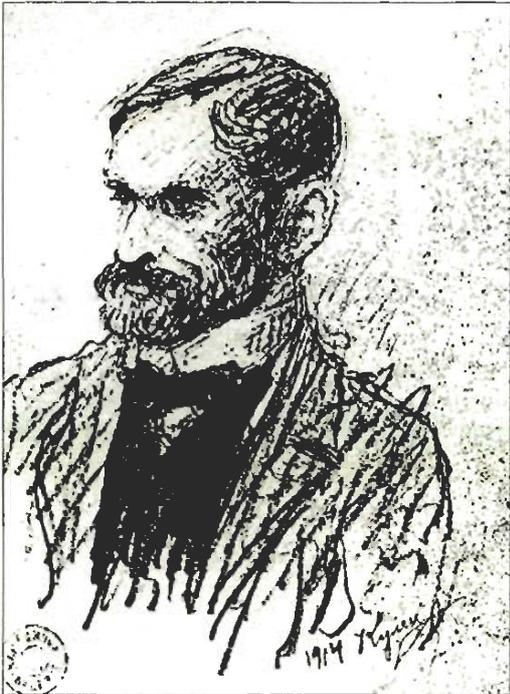

Юрій Вовк – Вершник. 1928 р., туш, перо. Рисунок подарований автором чеському колекціонеру Іржі Караскові зі Львові.

2. Там само, с. 125, 128, 129–131.

3. Sen o říši krásy. Sbíрка Jiřího Karáska ze Lvovic. Obecní dům. 2001.

4. Там само, с. 154–155.

Іван Кулець – Портрет польського літератора Яна Кіселевського. 1914 р., рисунок олівцем.

У празькій Національній галереї, яка володіє найбільшою і найбагатшою колекцією національного, західно-європейського та східного мистецтва в Чеській Республіці, збірка творів українських художників кількісно не вирізняється, однак її мистецький рівень надзвичайно високий. Окрасою не тільки української колекції, але Національної галереї в цілому є скульптурні твори Олександра Архипенка (1887–1964). Дві його праці – “Сидяча постать” (мармур, 1922 р.) і “Жіночий торс” (мармур, 1924 р.) потрапили до галереї на початку 1960-их років з приватних збірок. Твори О. Архипенка експонувались у Празі двічі – в 1914 р. й у 1923 р., однак жоден з державних музеїв чи громадських мистецьких товариств не скористались з нагоди придбати твори відомого скульптора з цих виставок. На цей факт ще тоді звернув увагу Карел Тайге (1900–1951) – один з організаторів виставки творів О. Архипенка в Празі в 1923 р. З цього приводу він, зокрема, зазначив: “годилося б з вдячністю підсумувати, що кілька надзвичайних творів було закуплено приватними особами і таким чином їх вдасться зберегти для Праги, тоді як Державна і Модерна галереї виставку, що могла б стати визначною можливістю для вдалих надбань, просто зігнорували” (переклад – О. П.).⁵

Сьогодні “Сидяча постать” О. Архипенка виставлена в експозиції мистецтва ХХ–ХХІ ст. Національної галереї в Празі. Від празьких фахівців довелось чути, що в приватних збірках у Чехії є щонайменше ще два твори О. Архипенка.

У 1964 р. празька Національна галерея поповнилась 18 творами Івана Кульця. Їх передала в дар галереї чеська художниця Анежка Ржечинська-Брамборова (1894–1969) – улюблена студентка Івана Кульця в Українській Студії пластичного мистецтва.⁶ Саме їй наприкінці життя проф. І. Кулець заповів усі свої твори – близько 200 малярських і графічних робіт, а також скульптур і рельєфів. Протягом тяжких повоєнних років А. Ржечинська-Брамборова оберігала творчу спадщину свого учителя, завдяки цим зусиллям Кульцева збірка дійшла до нас без втрат. Празьку галерею збагатили малярські, графічні й скульптурні праці І. Кульця, створені переважно в другій половині 1920-их років. Серед них особливий інтерес представляють малярські твори, позначені інтересом автора до кубізму (наприклад, “Сум”, “Колектив”), а також роботи, в яких певною мірою відбився вплив празького мистецького об’єднання “Дев’ятісіл” (“Дев’ять джерел”), що закликала до творчого експерименту заради плекання героїчного образу і збагачення національних традицій (“Блазень”, “Хлопчик у капелюсі”).

До збірки празької Національної галереї входять також два полотна професора малярства Української студії пластичного мистецтва Сергія Мака – “Пристань” і “Дві жінки” (обидва твори не датовані). Роботи С. Мака дістались до збірки Національної галереї з приватної колекції в Празі. Й нині в приватних збірках у Чехії зберігається низка творів С. Мака. Серед

5. Archipenko. Text napsal Karel Teige. Publikace Devětsilu č. 2, Praha, 1923, s. 13.

6. Микола Мушинка – Врятовані картини Івано Кульця. – “Дукля”, Пряшів, 1991 р., № 2., с. 44–46.

цих робіт особливий інтерес представляють картини, створені перед 1923 р., тобто часом приїзду митця до Праги (наприклад, колористично вишуканий "Жіночий портрет", 1920 р., з однієї приватної збірки із західно-чеського м. Пльзень). Цей факт вказує на те, що С. Мако перевіз до Чехії роботи раннього, французького періоду.

Другу, основну частину творчої спадщини І. Кульця – понад 150 малярських і графічних творів, А. Ржечинська-Брамборова подарувала Музеєві української культури у м. Свидник на Словаччині, який відтак став місцем збереження єдиної найповнішої й найбільшої збірки робіт цього митця. Востаннє твори з чеської та словацької колекцій експонувались в 1979 р. на персональній виставці Івана Кульця у Свидницькому Музеї, до якої був виданий каталог.⁷

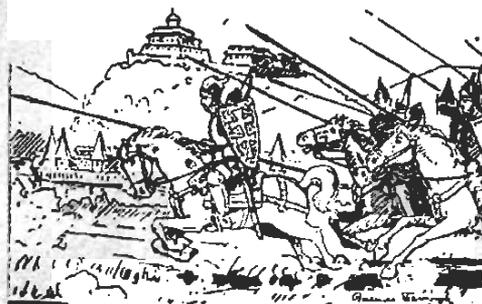
У Музеї української культури у Свиднику, який є важливим центром вивчення українського професійного і народного мистецтва у Словаччині, зберігається також велика колекція творів багатьох інших українських митців. Значна частина робіт потрапила до Музею протягом 1950-х років у наслідок ліквідації в повоєнній Чехословаччині українських громадських організацій, навчальних і культурних установ, з яких найголовнішим був Музей Визвольної Баротьби Укровоїни в Празі. Прозький історик Богдан Зілінський з цього приводу, зокрема, зазначив: "останні українські організації були ліквідовані в 1948 р., відразу після лютневого перевороту. Найбільшим ударом стала закриття Музею Визвольної Боротьби України в Празі, який від середини 20-х років ХХ століття звадився виключно на основі українських коштів. Земельна ділянка Музею, багаті збірки архівних документів та інших музейних експонатів, грошові вклади були конфісковані".⁸

Пізніше, протягом 1960–1970 рр. до Свидницького Музею української культури надійшло також багато творів з приватних збірок у Словаччині. Нині в Музеї зберігаються пейзажі Павла Громницького, а також низка графічних робіт Василя Касіяна. Серед них особливий мистецький та історичний інтерес мають праці, виконані митцем у таборі інтернованих у м. Йозефов ("Дума про волю", 1920 р., пастель) та ілюстрації до творів В. Стефаніка. Переважно портретами представлені у Свидницькому Музеї Сергій Мако, Віктор Цимбал, Микола Кричевський та Катерина Антонович.

Надзвичайно різносторонньою й творчо виразною є збірка скульптурних творів Музею у Свиднику. Її представляють Оксана Лятуринська ("Портрет дівчинки", "Портрет Григорія Косинки"), Іван Кулець ("Голова Христа", 1920-ті рр., гіпс, "Сліпий", 1920-ті рр.), Кость Стаховський ("Гуцулка", "Жінка в народному одязі"), Михайло Бринський ("Портрет Т. Шевченка"). На початку 1950-их років Свидницький Музей поповнився також кількома працями Ніни Левитської – посмертною маскою Олександра Олеся, зліпком правої руки поета і гіпсовим

*"Слава не поляже,
Не поляже а розкаже
Що діалось в світі,
Чія правда, чія кривда
І чїї ми діти."*

Шевченко.

В ПАМ'ЯТЬ

**540 р. ювілея князя Федора
Корятювича у Пряшіві на Зелені
свята дня 19–20. VI. 1932.**

Василь Петрук – листівка до 540-ліття князя Федора Корятювича. Видавництво "Слово", Пряшів, Словаччина, 1932 р.

7. Іван Кулець. Національна галерея в Празі. Музей української культури в Свиднику. 1979 р.

8. Šišková Tatjana za spoluautory – Menšiny a migranti v České republice. Portál, s.r.o., Praha, 2001, s. 85.

Збірка МГНП

Іван Паливода – Портрет дівчини з косами. Рисунок, не датований.

відливом “Портрета О. Олеся”, (1944–1945 рр.). Віра Антонівна Кандиба, дружина Олександра Олеся, відразу на другий день повідомила близьку приятельку родини Н. Левитську про смерть поета, і хоча всі знали про хворобу О. Олеся, все ж сумно звістка, як згадувала згодом Н. Левитська, приголомшила: “В той же день я зняла з Олеся посмертну маску. Відбиток бюста Олеся, маску з його обличчя і правої руки я подарувала Музею української культури у Свиднику”.⁹

Однією з найбільших у Музеї української культури у Свиднику є колекція творів Юрія Вовка, яку складають передусім серії книжкових ілюстрацій. На Словаччині митець жив від початку 1950-их р., тим самим часом датується і початок його співпраці зі словацькими видавництвами. Особливої уваги заслуговують ілюстрації митця до книг українських письменників, створені переважно для видавництва Культурного союзу українських трудящих у м. Пряшів і Словацького видавництва художньої літератури. Також 1950-

ми роками датується низка портретів друзів і знайомих Ю. Вовка з українського середовища в південно-східній Словаччині, яке митець добре знав. Більшість з творів дісталась до Свидницького музею зі словацьких приватних збірок. Завдяки зусиллям музейних працівників у Свиднику образотворча україніка в основному опрацьована, джерела надходжень низки творів ще потрібно досліджувати.

Серед інших чеських і словацьких музеїв, що володіють українською образотворчою українікою, виділяється також празький Художньо-промисловий музей. Для української громади в міжвоєнній Празі цей Музей мав особливу вагу. Саме в його стінах відкрилась низка найважливіших і найбільших виставок українських митців: 1932 р. – виставка слов'янського екслібрису, 1933 р. – виставка творів українських графіків, у 1935 р. було відкрито велику виставку, присвячену 10-літтю заснування Музею визвольної боротьби України в Празі, в 1936 р. – виставка емалей Марії Дольницької (1895–1974), а в 1937 р. – виставка проектів костюмів і театральних декорацій Олександри Екстер (1882–1949).

Внаслідок тісних творчих чесько-українських контактів у празькому Художньо-промисловому музеї сформувалась невелика, але цікава збірка української графіки. До неї входять кілька ілюстрацій Юрія Вовка, виконаних автором на замовлення празького видавництва Й. Р. Вілімека, екслібрис В. Роубала (1928 р.) роботи Івана Кульця, дві ілюстрації (1942 р., 1946 р.) Галини Мазепи до дитячих книжок Л. Годачової, 10 жанрових композицій Василя Касіяна, створених протягом 1923–1927 рр., тобто під час навчання в празькій Академії мистецтв, а також низка його ілюстрацій (дереворити, 1929 р.) до книги А. Головка “У широкий світ”. У Художньо-промисловому музеї в Празі зберігаються теж понад 10 ілюстрацій Василя Масютина до творів О. Пушкіна та І. Тургенєва (дереворити, 1920–1932 рр.) і кілька ілюстрацій (дереворити, 1925 р.) Роберта Лісовського. Твори українських митців у збірці празького Ху-

9. Микола Мушинка – Зблизька. – “Дукля”, Пряшів, 1969 р., № 4, с. 67.

дожньо-промислового музею не були каталогізовані й ніколи від часу, коли дістались до цієї колекції, не публікувались. Очевидно, що українська графіка лежить за межами фахових інтересів празького Художньо-промислового музею з його унікальними національними збірками гутного скла, порцеляни чи виробів з гранату. Ймовірно саме тому про наявність цієї української колекції в Празі історикам мистецтва й усім іншим зацікавленим особам в Україні й поза нею, на жаль, нічого не відомо.

Так само в експозиції Полабського музею в м. Подебради, на жаль, жодним експонатом не відображена ні активна багаторічна наукова праця Української Господорської Академії, ні культурна діяльність української еміграції в міжвоєнний період чи творчість багатьох українських митців, які в цьому місті протягом кількох десятиліть жили і працювали (Валентин Сім'янець*, Сергій Мако, Валерій Добровольський, Нотоля Геркен-Русова, Василь Королів Старий). Доводиться констатувати цей факт з подвійним жалем, оскільки крім зазначеного, втрачена також можливість приблизити сучасникам в Україні й у Чехії, якою плідною і взаємно корисною було українсько-чеська співпраця, як на початку минулого століття прості чехи і чільні представники Чехо-Словаччини, "Президент Республіки проф. Т. Г. Мосорик, великий філософ, соціолог і політик, та Уряд ЧСР правильно зрозуміли українські народні потреби".¹⁰

Зрештою, образотворча україніка в чеських та словацьких збірках формувалась саме в контексті українсько-чеської-словацької співпраці. Чеський художник Вацлав Фіало (1896–1980) в середині 1930-х рр. створив цикл графічних і молярських творів, інспірованих подорожжю по Закарпаттю. Нині низка цих робіт експонується в галереях і музеях Львова, Ужгородо та Праги, о картину "Дві гуцулки" (1936 р.) в 1994 р. подарувало родина митця Посольству України в Празі. Василь Косіян був одним з улюблених студентів професора Мокса Швабінського (1873–1962) в празькій Академії мистецтв, а Юрій Вовк у середині 1930-их років здобув авторитет одного з кращих празьких майстрів книги. Своім ательє з Ю. Вовком у Празі ділився його приятель, чеський моляр Фронтішек Прохазко (1887–1950).

Серед чеських колег слову талановитої ілюстраторки швидко завоювала собі й Голина Мозепо – учениця проф. Зденько Кротохвіло (1883–1961). в празькій Художньо-промисловій школі. Ще студенткою Г. Мазепа розпочало активну співпрацю з часописами "Світ дитини" (Svět dítěte), "Часописом для дом і дівчат" (List paní a dívek) і "Борвистим тижнем" (Pestrý týden). У 1925 р. Прага зоговорила про Вікторо Цимбола – талановитого українського студента празької Художньо-промислової школи, який здобув найвищу нагороду в національному конкурсі на крошій графічний портрет чеського історика Франтішка Палацко. Визнаним автором одного з найуспішніших прижиттєвих портретів Томаша Масарико став Іван Мозалевський, о Іван Кулець присвятив низку ескісів своїм чеським колегам. Пейзажі Корпат Павло Громницького, одного з найвідоміших у міжвоєнній Празі митців, закупив у авторо в середині 1930-их років Парламент Чехо-Словаччини для декорції своїх інтер'єрів, ще два монументальних краєвиди Татранських гір цього митця прикрасили інтер'єри сонаторію у м. Стори Смоковец, що на Словаччині.

10. Українсько Господарська Академія. – Прага – Подебради. Накладом Української Господарської Академії. 1931 р., с. 8.

11. Arthur Novák. Ukrajinská grafika. "Hollar". Sborník grafické práce. Ročník X. Vydal Hollar, Sdružení českých umělců a grafiků v Praze. 1934. s. 83.

* Син Валентина Сім'янцева - Радомір Сім'янець до виходу на пенсію в 1995 р. був заступником мера м. Подебради і нині живе в цьому місті. "Портрет сина" (ріпс) роботи В. Сім'янцева є його власністю.

На високий рівень українських митців у Прозі звернула увагу низка чеських фахівців. Зокрема, відомий історик мистецтва Артур Новак виділив поряд з паризькою і львівською в окрему – празьку групу графіків.¹¹ Графіці, зокрема екслібрисам Івана Кульця присвятили чеські видавці один з випусків серії „Vademecum sběratele” (“Путівник колекціонера”) – празького регулярного видання, яке знайомило збирачів екслібрисів з кращими майстрами цього жанру в Чехії.¹²

Українська образотворча україніко у збірках чеських і словацьких музеїв та архівів значно розширює масштаби і збагачує дотеперішні знання про форми творчих контактів митців України та Чехії у міжвоєнний період. Хронологічно лінія від Макса Швабінського і Василя Касіяна до Карела Тайге і Олексондра Архипенка, від Воцлава Фіали до Івана Кульця представляє один з найціковіших періодів в історії українського мистецтва I половини XX ст. і ширше – в процесі інтеграції української культури до європейського контексту. З часової перспективи творчість українських художників у міжвоєнній Чехо-Словаччині не тільки не втрачає своєї мистецької та історичної актуальності, а ще виразніше проступає як унікальне явище, що в багатстві творчих проявів визначило головні духовні риси своєї доби.

12. Viktor Roubal – Značky a seznam jmen umělců-grafiků a jejich autorů. Exlibris. Sešit 6–7. Nakladatel V. Rybář, Praha, 1926 r., Celetná 4, „Vademecum sběratele”.

2. ОБРАЗОТВОРЧА УКРАЇНІКА У ЗБІРКАХ НАЦІОНАЛЬНОГО АРХІВУ ЧЕСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ В ПРАЗІ ТА В ДЕРЖАВНОМУ РЕГІОНАЛЬНОМУ АРХІВІ М. НІМБУРК

В контексті образотворчої україніки у збірках чеських архівів та музеїв Національний Архів Чеської Республіки в Празі (далі – НАЧР) посідає чільне місце. В цьому архіві зберігається найбільша частина збірок Музею Визвольної Боротьби України поза межами України, яку в 1972 р. передало до архіву Міністерство внутрішніх справ колишньої Чехословаччини. Основу збірки складають передусім архівні документи і матеріали, а також окремі групи експонатів з військового, дипломатичного та еміграційного відділів Музею. Після проведеної в 1988 р. інвентаризації ці експонати повністю впорядковані й виділені в окремий фонд “Український музей в Празі”.¹

Аналіз цієї збірки експонатів МВБУ свідчить про те, що вона, як цілість сформувалась де-що безсистемно, без чітко окресленого задуму. Зрештою, так само переважно без попереднього плану склалась і та частина колекцій МВБУ, що після Другої світової війни зберігалась у пражському Клементинумі. Очевидно, що коли після бомбардування Праги в лютому 1945 р. будинок Українського Музею ліг руїнами, його працівники насамперед прагнули врятувати від остаточної загибелі тисячі експонатів, які залишились. У полум’ї й під бомбами вони не мали ні часу, ні відповідних умов займатись упорядкуванням і докладним розподілом матеріалів за окремими відділами і фондами, а переслідували лиш одну мету – зберегти вцілілі експона-

1. Український музей в Празі. (1659) 1925–1948. Опис фонду. Упорядкувала Раїса Махаткова. Київ-Прого, 1996.

Степан Колядинський – “Жіночий портрет”.
1931 р., мармур

УВУ Івана Борковського, вченого і громадського діяча Дмитра Антоновича, відомого балетмейстера Василя Авраменка, художника Миколи Битинського, письменника Спиридоно Черкасенка, поета Юрія Чорного, сестри Лесі Українки – Ольги Косач-Кривинюк, генерала Михайла Омеляновича-Павленка, професора УВУ Вадима Щербаківського, художниці Наталії Геркен-Русової, професора УСПМ Юрія Русова та багатьох інших. У фонді Симона Наріжного, крім листування з братом Олександром і рукописів кількох наукових праць (“Український Вільний Університет у Празі”, “Українських науковий інститут у Варшаві”, “Одеське Історичне товариство”) зберігається також рукопис і матеріали до першої частини його відомої наукової праці “Українська еміграція. Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами”, що вийшла в Празі в 1942 р. і нині не втратила цінності унікального свідчення своєї доби, своєрідної енциклопедії життя української еміграції в міжвоєнній Чехо-Словаччині.

Серед експонатів фонду “Український музей” вдалось виявити і кілька десятків творів оригінальної графіки українських художників – М. Михалевича, Ю. Вовко, К. Антонович, В. Г. Кричевського. В даному випадку йдеться не про частину спеціально сформованої колекції образотворчого мистецтва МВБУ, а швидше про експонати, які тематично доповнювали інші музейні фонди. Зокрема, в архіві зберігається рукопис наукової праці Вадима Щербаківського (1876–1957) “Українське народне мистецтво”, до якої додається кілька оригінальних ілюстрацій, створених Василем Кричевським.² Чотири рисунки художника – “Пейзаж зі стогом

ти. Саме цими складними історичними обставинами пояснюється роздрібненість окремих, у тому числі – й персональних фондів з МВБУ між окремими українськими і чеськими архівами. З цією причиною безпосередньо пов’язаний і той факт, що крім архівних матеріалів про діяльність української еміграції в Чехо-Словаччині, в НАЧР зберігаються нині також розрізнені частини архівів українських громадських і політичних організацій з України, Німеччини, Австрії, Польщі, Бельгії, Китаю, Франції, Канади, колишньої Югославії, Румунії, США, Швейцарії, Білорусі, Молдови, які входили до складу збірок МВБУ.

В НАЧР зберігаються протоколи засідань Товариства МВБУ, збірки негативів і фотографій з різноманітних культурних і військових акцій, виставок і театральних вистав, засідань і з’їздів. Окремо виділена наукова спадщина та особисті архіви (листування, посвідчення, рукописи наукових праць) відомих представників української еміграції – вчених, політиків, митців, громадських діячів: археолога, професора

2. НАЧР, папка 75, інв. № 903/16 – 5 оригінальних рисунків Василя Кричевського.

сіна", "Дівчино на призьбі", "Сільська хатина", "Дівчина в народному одязі з люстерком" (всі – рисунки тушшю на кальці, 24,5x18,3 см.) художник виконав на прохання В. Щербаківського як ілюстративний матеріал до його книжки. На рисунках є підпис художника і дата – 1945 р., тобто рік, коли обоє – Василь Кричевський і Вадим Щербаківський змушені були покинути Прагу, щоб вирушити у свою дальшу еміграцію. Ще одну роботу В. Кричевського з празького архіву – акварель "Горщик з писанковим орнаментом" (1919 р.) В. Щербаківський мав намір помістити на обкладинку своєї книжки.

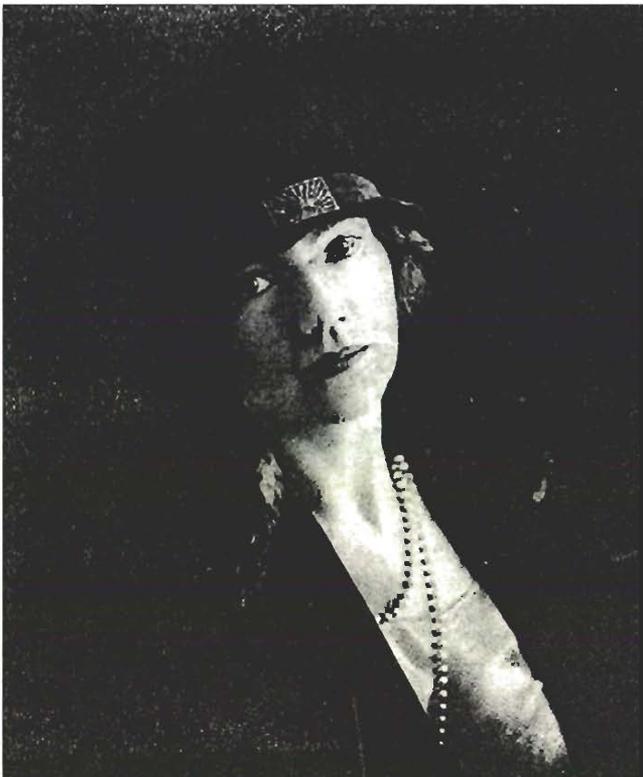
В Національному архіві Чеської Республіки в Празі зберігається також кілька проектів листівок Михайла Михалевича.³ Йдеться про цикл, присвячений Великоднім святam і, ймовірно, підготовлений автором для видавництва "Пробоем" у Празі, де в 1930-их роках побачила світ значна кількість книг і листівок українських авторів. Акварельні композиції (1933 р.) М. Михалевича легкі, не перевантажені деталями, побудовані на використанні традиційних Великодніх символів – писанки, вербової гілки, вишиваної скатертини.

Особливий інтерес мають дві інші акварелі М. Михалевича із збірки НАЧР, якими автор звертається до важливих громадсько-політичних тем сучасності. Перша композиція "Хліба!" присвячена голодомору в Україні, друга тематично звернена до умов життя в тоталітарному СРСР. Серед багатьох робіт М. Михалевича із чеських збірок (найбільшою колекцією цього автора володіє Слов'янська бібліотека в Празі) це єдині твори, які за характером втіленої ідеї можна віднести до жанру політичної сатири. Художник розкриває задум образними протиставленнями: постать червоноармійця з рушницею, навпроти навколішках – виснажена голодом людина, напис-запрошення до СРСР на прикордонному стовпі й озброєне військо, що сторожить тюрму. Ці акварелі М. Михалевич створив у 1933 р., найтяжчому голодному році в Україні. В середовищі української еміграції в міжвоєнній Чехо-Словаччині тоді були не поодинокими мистецькі лотереї й колективні грошові збірки, навіть серед дітей, на користь голодуючих на батьківщині. Наприклад, один з учнів українського притулку в м. Подєбради 9-річний Лесько Зозуленко написав: "29 жовтня 1933 р. ми святкували день голоду й смутку. Наші виховательки (серед них, до речі, була і Віра Кандиба – дружина О. Олесья – О. П.) цілий день не їли і розказували нам, що цей день присвячений голодним братам і сестрам на Україні, що тисячами – мільйонами вмирають від голоду. Ми хочемо допомогти їм. Ми малі і не можемо заробляти гроші, але те, що дістали від знайомих – 10 крон всього, ми послали на голодних дітей".⁴ Гадаю, цілком можна допустити, що ці дві акварелі М. Михалевича могли призначатись на добродійні цілі.

Серіями Великодніх листівок (без дати, кольорові дереворити) предстворені у збірці НАЧР також Катерина Антонович і Юрій Вовк (не датовані, туш, перо). Перелік оригінальних творів українських митців у збірці Національного архіву Чеської Республіки в Празі на цьому вичерпується, однак значення цих то сотень інших експонатів празького Музею Визвольної Боротьби України в НАЧР для історії українського мистецтва I половини ХХ ст. в цілому важко переоцінити. Наприклад, в архіві зберігаються численні фотографії з виставок українського мистецтва в Празі, Києві, Кракові, Львові, Відні, Берліні, фотографії та особисті документи багатьох митців, у тому числі – професорів і студентів Української Студії пластичного мистецтва в Празі, письменників, громадських діячів (І. Кульця, О. Лятуринської, Г. Мазепа, Н. Геркен-Русової, М. Рудої-Тушицької, В. Кричевського, А. Шептицького, Д. Антоновича,

3. Там само, папка 89, інв. № 1138.

4. Там само, папка 82, інв. № 979.

Наталія Геркен-Русова. Фото з проспекту балетної школи Івана Костіна в м. Подєбради, для якої художниця виконувала танцювальні костюми. 1927 р.

О. Новаківського, О. Олеся та багатьох інших), негативи і фотографії творів, включена з тими, які безслідно пропали протягом війни і повоєнного лихоліття (наприклад, фотографії з творів С. Колядинського, Н. Левитської, Ю. Вовка, В. Петруко, негативи з творів М. Бутовича, Р. Лісовського, О. Лятуринської), листування Дмитра та Катерини Антоновичів з синами Марком і Михайлом, рукописи праць С. Наріжного, М. Битинського, В. Щербаківського, П. Коваліва, колекції художніх листівок, виданих українськими видавництвами в Празі, наприклад, серія “Українська жіноча ноша” Василя Короліва-Сторого чи листівки Івана Кураха (“Аби було одно стадо і єдин Пастир”, “Наша сила в нас самих”). Празька дослідниця Раїса Махаткова опрацювала українську колекцію, однак досі, на жаль, унікальні архівні матеріали, мистецькі твори з НАЧР ніколи не експонувались ні на виставках у Чехії, ні в Україні.

Невелику, але творчо надзвичайно виразну колекцію творів Катерини Антонович вдалось виявити в Державному регіональному архіві м. Німбурк – філія в м. Лиса над Лабою.

Да збірки входить понад 20 творів цієї художниці – 7 олійних робіт і 14 рисунків пастеллю, олівцем, вуглем. Ця колекція є складовою частиною архіву Української Господарської Академії в м. Подєбради, який зберігається в Лисі над Лабою.⁵ Сьогодні тяжко достеменно пояснити, як і чому ця частина тварчої спадщини К. Антонович дісталась до Німбурзького Державного архіву. Гадаю, твори були власністю УГАП (серед них є низка портретів українських учених – викладачів УГАП, письменників, громадських діячів), або ж належали комусь із професарів Академії. Однак це лише гіпотеза, оскільки досі не вдалось виявити жодного запису, який би докладна пояснював обставини формування цієї колекції.

Серед олійних портретів К. Антонович (окрім одного, всі не датовані) аособливий інтерес представляють “Портрет праф. Української Господарської Академії в м. Подєбради Ольгерда Барковського”, “Жінка з книжкою” (портрет др. Галини Кушнір) та “Портрет археолога Івана Боркавського” (1937 р.). Гадаю, що ці портрети художниця виконала з натури, всіх портретованих вона знала особисто по роках еміграційного життя в Празі. Зрештою, в цьому переконують живо схоплені характери портретованих, вміло інтерпретовані образи з галavnим наголосом на їхньому внутрішньому світі. Відомо, що К. Антонович і в Празі, й у Подєбрадах не раз виконувала портрети на замовлення УВУ, Українського Історика-Філологічного Товариства, інших українських наукових та громадських організацій. Однак згадані олійні портрети більше тяжіють до чисто тварчих, виставочних робіт.

5. ДРАН, фонд Української Господарської Академії в м. Подєбради, папки № 51–56.

Графічні портрети художниці (рисунок олівцем, пастеллю, вуглем) свідчать про увагу, з якою вона підходила до роботи над кожним образом. Серед них виділяються портрети сучасників Катерини Антонович – Василя Біднова, Пантелеймона Куліша, Івано Шовгеніво, Калини Безполко. На відміну від інших відомих колекцій робіт К. Антонович, передусім у Канаді, в яких творчість художниці широко представлена й іншими жанрами - пейзажами, натюрмортами і жанровими композиціями, в чеських і словацьких збірках ці жанри або не представлені за всім, або ж представлені мала. Виняток становить, зокрема, колекція з архіву м. Лиса над Лабою, де зберігаються три великі жанрові композиції К. Антонович: “Богдан Хмельницький на коні” (1934 р., вугіль), “Біля возу” (1948 р., пастель) і “Мадонна з немавлям” (без дати, рисунок олівцем). Хронологічні межі творів з Німбурзького архіву – 1934–1948 рр., тобто, до збірки входять також роботи, створені художницею напередодні від’їзду з Праги, що в очах дослідників додає цій колекції особливої ваги. На жаль, однак, увесь павоєнний час твори К. Антонович з цього чеського архіву залишались поза увагою учених і художників, вони ніколи не експонувались і не досі не каталогізовані. Таким чином тільки зараз колекція творів Катерини Антонович з Державного архіву м. Німбурк вводиться до наукового обігу.

Окрім згаданих творів українського образотворчого мистецтва, в Державному регіональному архіві м. Німбурк вдалось виявити також низку унікальних документів, які суттєво доповнюють творчу біографію професора Української Студії пластичного мистецтва Сергія Мака. Йдеться передусім про персональну картку, анкетну картку та автобіографію,⁶ складені художником українською мовою власноручно, ймовірно в 1924 р., коли С. Мако був прийнятий на посаду штатного лектора малювання при кафедрі будівництва Української Господарської Академії в м. Подебради. Зокрема, в анкетній картці художник вказує місце свого народження – м. Петроград, національність – українець, що суперечить інформації з більшості досі відомих джерел. Так, перший дослідник біографії С. Мака, знавець української мистецької еміграції міжвоєнного періоду Володимир Попович зазначає: “Сергій Мако нарадився в 1885 році біля Томська на Сибірі й там пройшла його молодість між монгольськими тубильцями та серед бистрих коней батьківських табунів... І нема нічого дивного, що Мако в Празі чи Ніцці створив найцікавіші малярські композиції на тему монголів і сибірських коней”.⁷ Так сама біографічний словник “Художники русского зарубежья” означає місцем народження С. Мака Томську губернію.⁸ Тільки чеський учений Пракоп Томан вказує на Петроград як місце народження С. Мака.⁹

З автобіографії художника повніше давідуємося про роки навчання і творчий шлях митця. Зокрема, в ній С. Мако зазначає: “Учень праф. Петроградської Академії мистецтв К. Савицького. З 1907 по 1909 працював в паризьких академіях. Участь у виставках з 1908 р. Виставляв у Лондоні, Парижі. Маю 11 р. педагог. стажу, мав свою студію (Академію) в Ніцці з 1910 по 1922 р., в котрій було до 30 учнів, французів і інших націй”.¹⁰ В автобіографії С. Мако також згадує свою родину – дружину Марію Григорівну Мавчан, 1888 р. народження, і сина Бориса – 1917 р. народження.

6. Там само, папка № 10, інв. № 51.

7. Володимир Попович – “Сергій Мако” (1885–1958). – Нотатки з мистецтва”, 1982 р., № 22, с. 45–46.

8. Лейкінд О. Л., Махров В. К., Северюхин Д. Я. – Художники русского зарубежья. 1917–1939.

Биографический словарь. Санкт Петербург. Издательство «Нотабене», 1999 р., с. 401–402.

9. Nový slovník československých výtvarných umělců. Sestavil Dr. Prokop Toman. Díl II. L – Z. Tvar. Nakladatelství Svazu čs. výtvarných umělců v Praze, 1950, s. 65.

10. ДРАН, фонд Української Господарської Академії в м. Подебради, папка № 10, інв. № 51.

Серед інших архівних документів в Німбурзькому архіві особливу вагу мають листи С. Мака до ректора Української Господарської Академії Бориса Іваницького, в яких митець звертається до низки можливих проблем як власного творчого життя, так і ширше – української академічної громади в Подєбрадах. Зокрема, в листі до Б. Іваницького від 3 жовтня 1920 р. С. Мако просить надати йому відпустку “для організації і проведення виставки мистецької спілки “Скіфи” у Франції. Членами цієї спілки є українці, чехи та інші слов'яни”.¹¹ Через кілька місяців (27 січня 1931 р.) уже з Ніцци С. Мако повідомляв ректорат про успіх “Скитів”: “Посилаю Вам перші рецензії, з яких можна побачити, що виставка має великий успіх. Це може відбитися дуже добре і на наших справах, позаяк преса добре висловлюється щодо Чеського уряду. На цій виставці приймав участь навіть один учень Подєбр. Академії Добровольський”.*¹²

Листи С. Мака – засновника і лідера “Скитів”, є одним з небагатьох і чи не найповніших джерел інформації про діяльність цього мистецького об'єднання, а тому мають для нас особливе значення. Ідеологічно-мистецьку групу “Скити” (“Skify”) Сергій Мако заснував у Празі в 1929 р. і очолював її до розпаду “Скитів” у 1933 р., коли назавжди виїхав з тодішньої Чехо-Словаччини до Франції. Заступником голови “Скитів” був російський митець Григорій Мусатов, секретарем – Олександр Орлов (студент УСПМ, клас С. Мака). Культурно-політичні й творчі цілі об'єднання “Скити” певною мірою відбивали ідеї російського євразійства – філософського та ідеологічного напрямку, який сформувався в Росії на початку 1910-их років і мав стати антиподом європейського авангарду. Теоретичними питаннями російського євразійства займалась “Євразійская хроника” – періодичне видання, що виходило в 1925–1928 рр., при чому чотири перших числа вийшли в Празі. На членів об'єднання мала вплив і Блоківська поема “Скити”. Членами групи були митці багатьох національностей – росіяни, чехи, громадяни колишньої Югославії. З українських митців на початку до об'єднання входили Юрій Вовк, Надія Білецька, Володимир Добровольський і Микола Глущенко.¹³

Свою першу виставку в Празі, в якій взяли участь і четверо згаданих українських художників, “Скити” організували в 1931 р. Друга і остання виставка “Скитів” в Празі відбулась в 1932 р., як і попередня, вона не знайшла в чеських мистецьких колах значного розголосу. Зрештою, “Скитам” на помітний успіх у Празі розраховувати було важко. Чеське образотворче мистецтво традиційно розвивалось у полі тяжіння європейських художніх процесів і передусім у руслі європейських традицій шукали в Празі власну творчу ідентичність митці-чужинці, українські – в тому числі. Не вбачав креативності й перспективних творчих цілей в ідеологічній концепції “Скитів” і Володимир Попович. Зокрема, він зазначав, що “ідеологія празьких “Скитів” мала антиєвропейський і антитрадиційний напрям. Вони були за вільною творчістю”.¹⁴

В цьому контексті важливою видається також позиція самого засновника, лідера і головного ідеолога об'єднання “Скити” Сергія Мака. В ній відбилась потреба виразити власну творчу окремішність, але водночас вона є й своєрідною реакцією на зрадження нових ідеологічних і мистецьких течій та напрямків, передусім на Заході, але також і в Росії. Важливо при

11. Там само, інв. № 4844.

12. Там само

13. Katalog výstavy skupiny slovanských umělců. Francouzský ústav Arnošta Denise v Praze II, Štěpánská 37. Od 18. května do 15. června 1931.

14. Володимир Попович – Сергій Мако. “Нотатки з мистецтва”, 1982 р., № 2, с. 48.

* Валерій Добровольський народився 23 грудня 1889 р. у Києві, в 1930 р. закінчив економічно-кооперативний факультет УГАП. Приватно навчався у С. Мака. Ілюстратор підручника “Садівництво овочево та ягідне: курс лекцій. Подєбради, 1934–1935 р. Дальша доля митця невідома.

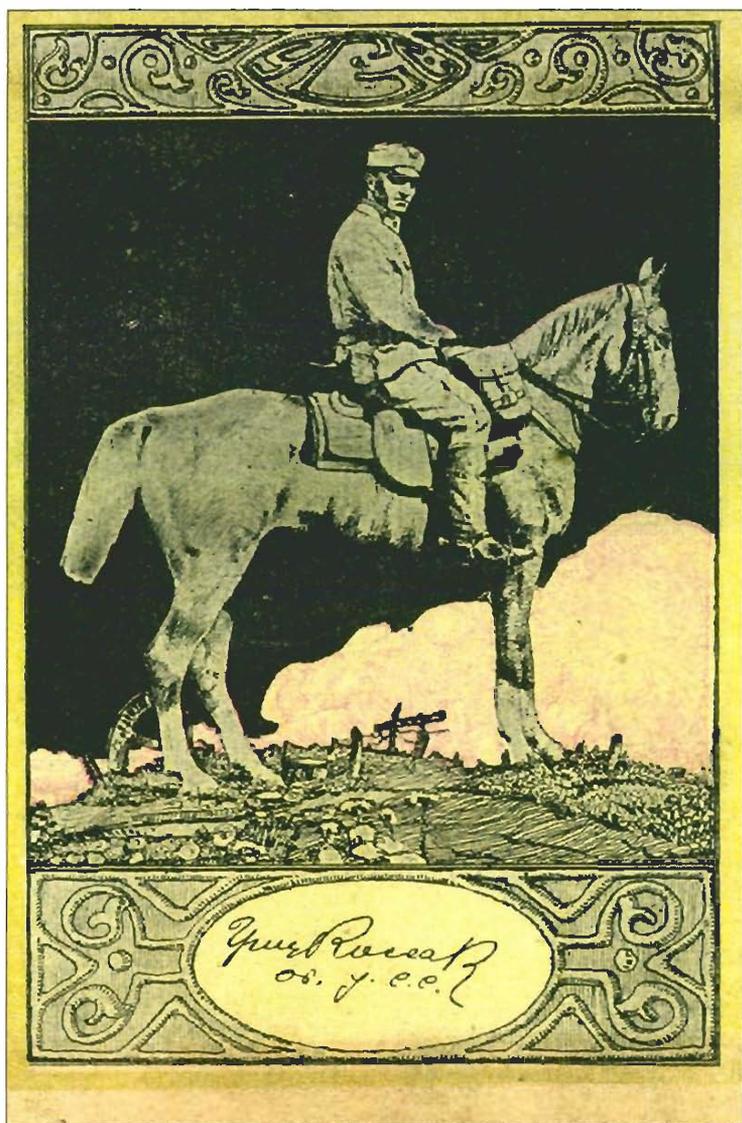
цьому і те, що в міжвоєнній Празі інтернаціональне мистецьке середовище тільки формувалось і на той час ще не набуло стабільних рис. Не налагодженими і не до кінця сформованими були і стосунки митців-чужинців з господарями – чеським митцями і творчими об'єднаннями. А через те чеське мистецьке середовище хоч і дивилось на діяльність іноземних об'єднань художників з інтересом, та все ж переважно вони не мали для них визначальної інспіраційної сили. Гадаю, не до кінця комфортно в руслі цього діалогу почував себе і сам Сергій Мако. Природно, що його від'їзд до Франції в 1933 р. призвів до розпаду празьких "Скитів". Ймовірно, в цьому причина, чому і на творчість українських членів об'єднання «скитизм» ніколи суттєвого впливу не мав.

Серед інших матеріалів з Німбурзького Державного регіонального архіву важливими є ті листи С. Мака, що стосуються його роботи над історико-мистецьким пам'ятником Української Господарської Академії в Подебрадах. Цей своєрідний літапис Академії її ректорат доручив створити С. Макові в 1932 р. Як докладно мав виглядати остаточний проект літопису, яка образотворча концепція лягла в його основу і в цілому, чи вдалось авторові довести задум до завершення, не відомо, оскільки крім свідчень С. Мака, жодних інших документів про літопис Академії досі не було виявлено. Враховуючи, що С. Мако в 1933 р. назавжди виїхав до Франції, мало ймовірно, що робота над історико-мистецьким літописом УГАП була повністю реалізована. Сам же художник уявляв "пам'ятник" масштабним мистецьким проектом. Після раку роботи над даруванням він писав ректорові УГАП Б. Іваницькому: "Я особисто до своєї задачі відношусь як до дуже цікавого мист. завдання... Однак, справа не легка, не дивлячись на мій великий художній опит. Треба відбити життя Подебр. Акад. правдиво, не в красивих образах, малюнках, а в монум. речах, що там були... Коли моя праця лишиться в межах видумки артиста-маляра, вона стане безцінною. До сього часу зібрано зарисовки, матеріал, який я маю вже в кількох альбомах".¹⁵ Відомо, що частиною проекту була також портретна галерея професорів Академії. Зокрема, С. Мако серед закінчених творів перераховував "портрети Матюшенка, Коваленка, Щербини, Мицюка, Чикаленка".¹⁶ Однак ні в цьому архіві, ні серед інших чеських і словацьких музейних чи архівних збірок цих творів Сергія Мака виявити не вдалось.

І все ж всупереч значним втратам експонатів Українського музею в Празі виявлені в Чеській Республіці твори українських митців так само, як віднайдені архівні матеріали дозволяють повернути мистецькому процесові справжні критерії творчих і духовних оцінок, виразніше і павніше виділити українське мистецтво в європейському контексті.

15. Лист С. Мака ректорові Української Господарської Академії в м. Подебради Б. Іваницькому від 12 листопада 1933 р. – ДРАН, фонд Української Господарської Академії, коробка № 12, папка № 51/14.

16. Там само.

Лев Гец – Гриць Косак – отаман УСС.
Листівка. Збірка НАЧР

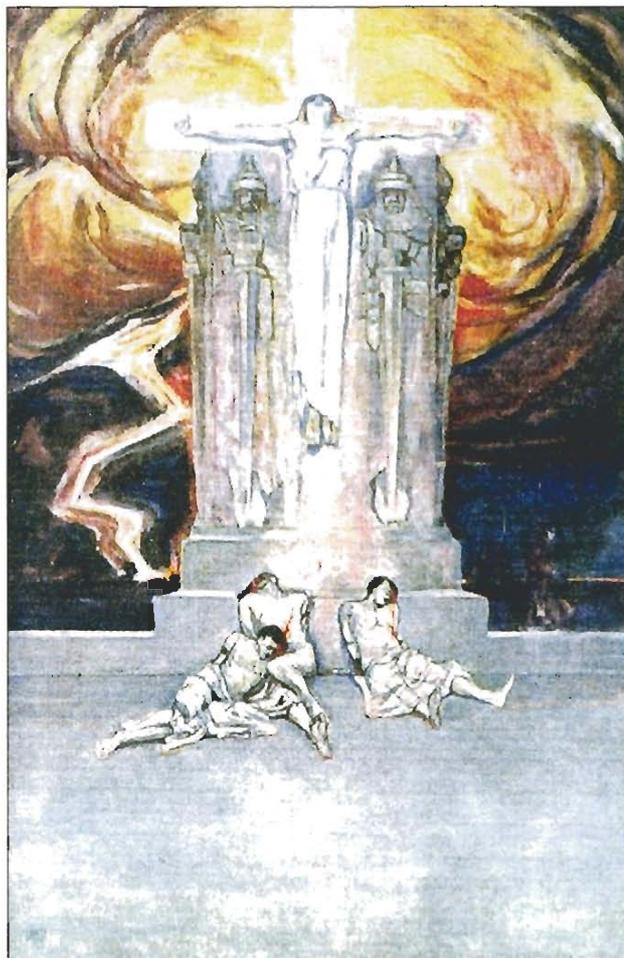
*Композиція В.Т. Кричевського на тему
вавилонського орнаменту 1919 р.*

Василь Кричевський – Глечик
з писанковим орнаментом. 1919 р.
Акварель. Збірка НАЧР

Галина Мазепа –
"Весна іде". Листівка.
1930-ті роки.
Видавництво
Ю. Тищенко в Празі.
Збірка НАЧР

І. Сарден – Ілюстрація до твору
В. Пачовського "Червоний суд".
1923 р. Листівка. Збірка НАЧР

Михайло Михалевич – "Хліба!".
Листівка. 1933 р. Збірка НАЧР

Галина Мазепа – "Тихо та ясно сонце
сіяє". Листівка. Збірка НАЧР

Іван Іванець –
Прапор Українського легіону УСС.
Проект. 1917 р.
Збірка НАЧР

Катерина Антонович –
“Козак від'їжджає,
дівчинонька плаче”.
Проект листівки. Акварель.
Збірка НАЧР

Василь Петрук –
“Прощайте, жінко
й діти! Україна мене
кличе”. Листівка.
Видавництво
Володимира
Клодницького, Відень.
Збірка НАЧР.

Галина Мазепа – Різдвою 1930-ті рр.
Листівка. Збірка НАЧР

Василь Королів-Старий – Українська
жіноча ноша. Ясиня. 1937 р. Листівка.
Збірка НАЧР

3.

УКРАЇНСЬКІ МОНУМЕНТИ НА ЧЕСЬКИХ ТЕРЕНАХ

Твори монументального мистецтва на теренах Чеської Республіки розкидані повсюди там, де більше чи менше концентровано жили українські емігранти. Йдеться про нагробні пам'ятники, монументи і пам'ятні знаки, які були зведені в період між двома світовими війнами. Ці твори досліджені мало, в повоєнний період вони практично опинились зовсім поза увагою фахівців і широких кіл громадськості. Досі вдалось встановити авторство більшості пам'ятників, відомо також, що скульптори працювали над проектами пам'ятників на добровільних засадах. Документально підтверджено теж, що пам'ятники встановлювались виключно на кошти української громади в міжвоєнній Чехо-Словаччині.

Хронологічно перший пам'ятник був відкритий 21 жовтня 1921 р. в м. Німецьке Яблонне (нині – м. Яблонне в Под'єшtedі на півночі Чехії), де розташовувався табір інтернованих українських вояків, переважно бійців так званої Гірської бригади УГА. Монумент, присвячений пам'яті вояків – жертв Першої світової війни, повстав на краю місцевого кладовища. Як зазначає український історик Микола Павленко, він обійшовся громаді в 22 тисячі крон, “їх зібрали шляхом пожертвувань таборитів і робочих сотень та відрахувань від доходів таборових закладів (крамниць, майстерень тощо). Гранітний пам'ятник (висотою 6 м. і з основою 4x2,5 м.) у вигляді старця-кобзаря безкоштовно виконав виходець із Східної Галичини, мешканець табору в Ліберцях, а згодом у Німецькiм Яблонні, різьбяр Михайло Бринський”.¹

Скульптор сам вибрав у недалеких каменоломнях граніт, керував усіма підготовчими роботами. Створена ним постать Кобзаря зосередила в собі головне емоційне і смислове на-

1. Павленко Микола – Українські військовополонені й інтерновані у таборах Польщі, Чехословаччини та Румунії: ставлення влади і умов перебування (1919–1924 рр.). Національна Академія наук України. Інститут історії України. Київ, 1999 р., с. 206.

вантаження пам'ятника. "Дідусь старенький, Кобзар, сидить на сходах пам'ятника, якраз скінчив думу-пісню і слухає відгомону дивних звуків кобзи й дивного шуму дерев", – так згодом описав свої враження від пам'ятника свідок події, один з таборитів, хорунжий УГА Пилип Гошовський.² Проект монументу в м. Німецьке Яблонне в автентичних кресленнях, датований і підписаний автором – Михайлом Бринським, нині зберігається у збірці українського образотворчого мистецтва Слов'янської бібліотеки в Празі.

1 листопада 1921 р. на центральному цвинторі моравського місто Брно був зведений другий монумент пам'яті українців – жертв Першої світової війни.³ Ініціаторами його спорудження виступили члени українських робітничих бригад та Український Академічний Комітет. Автора пам'ятника встановити не вдалось. Так само, на жаль, залишається невідомим і автор пам'ятника українським вояком, який був встановлений у м. Терезин в 1923 р. І він повстав на пожертви українських старшин, підстаршин і стрільців вартового куреня в Терезині, на чолі якого "був спочатку сотник Рудницький, а пізніше сотник Вариводо".⁴ Пам'ятник представляє собою гранітну стелу, яку вінчає хрест. В основі хреста – тризуб, на стелі використані Шевченкові рядки "Слово не поляже..." та їхній переклад чеською мовою, а також прізвища стрільців Гірської Бригади, які там поховані: Михайло Столярчук (помер 25. 07. 1921 р.), Іван Логан (помер 8. 05. 1922 р.), Онуфрій Бучак (помер 7. 05. 1922 р.), Роман Бойчук (помер 5. 12. 1922 р.), Василь Григаращук (помер 15. 01. 1923 р.).⁵

Михайлу Бринському належить також один з тварча найвиразніших українських пам'ятників, зведених на чеських теренах. Він був встановлений у 1926 р. на старому цвинтарі м. Пржібром на могилі уродженця м. Самбір (Львівська область) Миколи Шемардяка (1899–1922). Ще 1923 р., будучи студентом Празької Академії мистецтв, М. Бринський розпочав роботу над образом Каменяря, який потім ліг в основу образного рішення пам'ятника. На всіх стадіях проектування, розвиваючи долі задум, скульптор ставив акцент на головному смисловому знаку композиції – постаті Каменяря з малотам у руці. Й остаточний варіант, втілений у пам'ятнику, представляє юнака, який упав на скелю,

Михайло Бринський – Пам'ятник студентів Гірничої академії в м. Пржібром Миколі Шемардякові. 1926 р

2. Гошовський Пилип – Пам'ятник Українським Галицьким Стрільцям. – "Український скиталець", Відень, 15 червня 1923 р., № 12, с. 10–11.
3. Павленко Микола – Українські військовополонені й інтерновані у таборах Польщі, Чехословаччини та Румунії: ставлення влади і умов перебування [1919–1924 рр.]. Національна Академія наук України. Інститут історії України. Київ, 1999 р., с. 207.
4. "Український тиждень", Прага, 1935 р., № 35–36, с. 3.
5. Там само, с. 3.

Василь Касіян – Пам'ятник українським воякам на військовому цвинтарі в м. Ліберець. 1927 р.

монумент, встановлений за проектом Василя Касіяна.⁷ Пам'ятник воїнам Української бригади повстав у червні 1927 р. на краю кладовища в м. Ліберець, де розташовувався хронологічно другий табір українських інтернованих військовиків. Пам'ятник представляє собою багатофігурну композицію, в центрі якої постать жінки з двома малими дітьми обабіч. Перед цією групою на кам'яній плиті - постать загиблого воїна. Певною мірою авторові не вдалось оминати деякого нальоту ілюстративності, описовості в передачі задуму. Однак виразність пластики, вільне розташування групи на високому постаменті, емоційність і великодушність, що розкриваються в прадавньому українському символі – матері, яка захищає своїх дітей, вирізняє цей твір. На стороні автора також сила його реалізму, яким, як у графіці, так і в скульптурному творі Василь Касіян вивчав і оцінював міжлюдські стосунки. Монумент у м. Ліберець – єдина праця в галузі монументальної скульптури у творчій біографії В. Касіяна.

До збережених на теренах Чехії належать і три пам'ятники, споруджені за проектом Оксани Лятуринської. Перший з них був встановлений у 1932 р. на військовому цвинтарі м. Парду-

не випустивши молота з руки. Пластика постаті сповнена великої внутрішньої сили, лежача фігура пропорційна кам'яній скалі, яку в падінні майже закриває. Пам'ятник хвилює, серед монументальних творів М. Бринського він, без сумніву, належить до найвиразніших і найдовершеніших.

Микола Шемардяк учився в Гірничій Академії м. Пржібрам і водночас шахтарською працею здобував собі кошти на навчання. Здоров'я не витримало такої напруги, юнак помер від туберкульозу. Михайло Бринський створив нагробок своєму приятелеві, "студентові-галичанину Миколі Шемардякові, одному з поборників книги та молота, погиблих далеко від рідного краю, здобуваючи освіту в тяжких умовах життя".⁶

В 1947 р. за проектом М. Бринського на Ольшанському цвинтарі в Празі був встановлений пам'ятник українському лікареві Ярославу Гакенові. Пам'ятник представляє собою високий гранітний стовп з портретом лікаря (барельєф, відлитий у бронзі) на ньому.

Серед пам'ятників українським воякам на чеських теренах особливо виділяється

6. Гапак Степан – Скульптор Михайло Бринський. Словацьке педагогічне видавництво в Братиславі, відділ української літератури в Прячеві. 1971 р., с. 50.

7. "Український тиждень", 1935 р., № 46, с. 3.

біце і предствояє собою високий стилізований хрест, спроектований на стелу.⁸ Рамена ком'яного хреста прикрашає декоративний геометричний орнамент, на нижньому рамені також розміщений великий герб України. Внизу на постаменті викарбуваний напис: "Борцям за Україну". Ще один пам'ятник, зведений за проектом О. Лятуринської, знаходиться на Ольшанському цвинтарі в Празі. Він встановлений на могилі Івана Кобизького (1891–1933) – директора Української гімназії в м. Ржевниці, що поблизу Праги.

Хронологічно останній пам'ятник за проектом О. Лятуринської на чеських теренах був зведений у 1941 р. на могилі Іванка Білика (1936–1940) – сина українського лікаря Нестора Білика (1901–1974) на пражському цвинтарі Мальвазинки. Пам'ятник представляє собою високу кам'яну стелу, на верхній частині якої – горельєф маленького танцюючого хлопчика в капелюсі. Його голівка ледь нахилена направо, ручки торкаються квіток, вільно розкиданих по всій поверхні стели. З відомих монументальних творів О. Лятуринської цей пам'ятник найвиразніше орієнтований на поетику образу, його внутрішня напруга спрямована на комунікацію, передусім – на співчуття і розуміння людської долі. Лінія горельєфу легка, надзвичайно пластично й яскраво ілюструє, наскільки вільно Лятуринська володіла формою, як точно відчувала її пропорції.

"Дорогим товаришам, яким доля не судила повернутись на Батьківщину" – ці слова викарбувані на колумбарії, що в 1933 р. був споруджений на головному міському цвинтарі м. Подєбради (автор проекту невідомий). Кошти на побудову меморіалу зібрали професори і студенти Української Господарської Академії в Подєбрадах і члени Товариства прихильників УГАП. В колумбарії укладені урни з прахом низки видатних українських учених та громадських діячів, передусім – професорів Академії – О. Віленського, С. Володимиріво, Р. Ляшенка, К. Мацієвича, Г. Шияніва та інших, а також Д. Антоновича, М. Бринського, Є. Чикаленка. На цвинтарі є також багато інших українських поховань, на більшості могил встановлені однотипні кам'яні нагробки, які, однак, не становлять високої мистецької вартості.

У жовтні 1936 р. Комітет із встановлення пам'ятника на чолі з полковником Матвієм Лобазом виголосив конкурс на пам'ятник українським борцям за волю України, які були поховані в Йозефові, місті, де знаходився третій, хронологічно – останній табір українських інтернованих вояків на тере-

О. Лятуринська – Пам'ятник воїнам УНР в м. Пардубіце. 1932 р.

Оксана Лятуринська – пам'ятник на могилі Іванка Білика. 1941 р. Прага, цвинтар Мальвазинки

8. "Український тиждень", 1935 р., № 25, с. 3.

нах Чехо-Словаччини. В умовах конкурсу на пам'ятник зазначено: "Він має бути більших розмірів, щоб вшанувати 19 борців, полеглих в Ч.С.Р. Пам'ятник мусить бути в правдиво українським стилі, матеріал – граніт, камінь або бронза".⁹ До реалізації задуму (автор проекту не відомий) дійшло тільки в 1941 р. Таким чином пам'ятник (кам'яна стела) в Йозефові став останнім українським монументом, встановленим зусиллями української громади в міжвоєнній Чехо-Словаччині.

Твори українського монументального мистецтва в міжвоєнній Чехо-Словаччині своїм композиційним укладом, пластичною стилістикою, так само, як і способом діалогу з оточуючим середовищем органічно споріднені з традиціями української та європейської монументальної скульптури. Природно, що їхні автори оперували не тільки власним творчим досвідом, але й спирались на найвищі мистецькі зразки, якими щедро оточувала їх Чехія, передусім – пам'ятниками сакральної монументальної скульптури. Хоча, звичайно, українські митці в Празі міжвоєнних десятиліть були добре обізнаними і з новим авангардним мистецтвом Європи, наприклад, з кубістичними скульптурами земляка - парижанина Олександра Архипенка. Зрештою, свої кубістичні експерименти ставили також і пражани – І. Кулець, Ю. Вовк, Н. Геркен-Русова, М. Михалевич та інші. Та все ж традиційні естетичні джерела та образотворчі засоби української й європейської монументальної пластики, так само, як історична пам'ять і вимоги самого середовища в даному разі домінували. Цей шлях видавався авторам більш органічним і близьким для реалізації власних творчих задумів.

Важливо також зауважити, що пошук творів монументального мистецтва згаданих авторів в Україні, на жаль, не приніс би успішних результатів. З іншого боку, і самі митці, з огляду на обставини еміграційного життя, не мали можливості подбати про необхідну в таких випадках документальну фіксацію своєї роботи. Наприклад, Оксана Лятуринська в далекій Америці з жалем згадувала, що не має навіть фотографій зі своїх творів празького періоду: "...така іноді нападає туга за скульптурою, що сказати не можна, і виплакати не можна скільки то пішло намарно снаги, самозаперечення, щоб добитись стати скульптором, щоб досягнути щось у скульптурі! Зараз ані фотографій не маю (рештки вивезені з Праги пропали...). Хтось подає до енциклопедії щось випадково вціліле, що не має таких мистец. досягів, чим би могла похвалитись... І справді, мені ніколи не йшло про зафіксування здобутків, хоч кожен досяг вимагав великої душевної напруги і відречень".¹⁰

Твори українського монументального мистецтва, пам'ятники і пам'ятні знаки, розсіяні на чеських землях, варті того, щоб стати метою й предметом окремого дослідження. Зокрема, досі зовсім не вивченим є авторство цікавих щодо пластичного вирішення нагробних пам'ятників, встановлених переважно вже протягом чи після Другої світової війни. До цього переліку, наприклад, відносяться пам'ятники на могилах професорів Української Студії пластичного мистецтва Івана Кульця (Виноградський цвинтар у Празі) та Костя Стаховського (Ольшанський цвинтар у Празі), співпрацівника "Українського скитальця" художника Степана Дзидза (Ольшанський цвинтар у Празі) чи відомого вченого і громадського діяча Івана Горбачевського (празький цвинтар Св. Матєя). Більшість згаданих та інших українських нагробних пам'ятників на чеських кладовищах поки що ще витримує нерівний бій з часом, низка інших, наприклад, могила випускника УСПМ, талановитого художника Юрія Вовка, що на

9. "Український тиждень", 19 жовтня 1936 р., № 35, с. 3.

10. Національний Архів Канади, Оттава, папка 31, том 6, с. 2–3. – лист Оксани Лятуринської К. Антонович від 28 червня 1958 р.

головному прозькому Ольшанському цвинтарі, під загрозою знищення. Потребують опіки також сотні інших надгробних пам'ятників і поховань на кладовищах Проги, Ліберця, Подебрадів, Йозефова, Пршібром, інших чеських міст.

У цьому контексті гідно особливої уваги шляхетно ініціативо, з котрою до своїх читачів ще в середині 1930-их років звернувся часопис "Український тиждень" (видовоюся в Празі в 1932–1938 рр.). Усвідомлюючи потребу збереження пам'яті про український мартиролог, редактор "Українського тижня" Петро Зленко (1891–1954) в кількох числах часопису опублікував "Реєстр українських могил на Ольшанському кладовищі у Празі".¹¹ Тільки в межах одного празького Ольшанського кладовища в 1935 р. у цьому списку нараховуволось 48 поховань. Часопис закликав земляків пам'ятати про загиблих і дбати про їхні могили на чужині: "лише кілька з них заховалися в порядку. Від деяких немає вже і сліду, лише в урядових записах можна довідатися, що там лежить прах колишнього українського стрільця. На більшості могил не заховалося і напису на бляшній таблиці, що відзначає могилу. На мало якій ще можна з трудом прочитати уривки окремих слів".¹²

Через понад півстоліття перший крок на шляху відновлення пам'яті про українські поховання на чеських землях зробили прозькі дослідники Тетяна Беднаржова і Федір Янчик, які склали довідник могил українських емігрантів "з короткою інформацією про їх життя й діяльність, збироти котру досить часто даводилася буквально па крупіці. Не дивлячись на всі зусилля сотні могил уже прикрило забуття".¹³ На жаль, однак, і цей довідник, як і "Реєстр" П. Зленка обійшли своєю увагою істарію встановлення українських манументів і надгробних пам'ятників та їхніх авторів.

Як свідчить монументальна тварчість Михайла Бринського, Оксани Лятуринської, Василя Касіяна, інших митців празької школи, незважаючи на скрутні матеріальні умови, два міжвоєнні десятиліття на чужині, в Чехії виявились достатньо сприятливими для реалізації, в тому числі, й масштабних творчих завдань. Створені ними пам'ятники в сенсі розкриття задуму, інтеграції із середовищем, духовної співзвучності з громадськими потребами збагатили традиції національної реалістичної скульптури і мали б зайняти своє достойне місце в історії українського мистецтва.

11. Реєстр українських могил на Ольшанському кладовищі у Празі – "Український тиждень", 1935 р., № 25, 26, 27–28.

12. "Реєстр українських могил на Ольшанському кладовищі у Празі" – "Український тиждень", 1935 р., № 27–28, с. 2.

13. Беднаржова Тетяна, Янчик Федір – Українські могили в Чехії. Прага, 2002 р., с. 11.

III.
НОВІ ВІДКРИТТЯ

1. ТВОРИ УКРАЇНСЬКОГО ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА ТА АРХІВ МВБУ У ЗБІРЦІ СЛОВ'ЯНСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ В ПРАЗІ

Восени 1998 р. працівники Слов'янської бібліотеки в Празі мгр. Людмила Панкова та др. Їржі Вацек виявили в підвалах Національної бібліотеки Чеської Республіки велику – понад 1000 робіт, збірку творів української графіки. Мова про унікальну за автурою і надзвичайно розмаїту, що стосується графічних технік, тематики, історичної хронології та соціального призначення збірку творів українського мистецтва 1 половини ХХ століття. У празькій колекції переважають твори оригінальної графіки - акварелі, рисунки вуглем, олівцем, тушшю і частково – естампна графіка. Віднайдені у Слов'янській бібліотеці роботи значно розширюють творчі біографії багатьох українських митців, а відтак до наукового обігу вводяться сотні нових творів та близько десяти імен досі зовсім незнаних чи мало відомих художників.

Празьку колекцію можна умовно розділити на дві частини. Найбільшу складає станкова графіка, друга частина включає книжкові ілюстрації, обкладинки, екслібриси і видавничі знаки. До збірки входить тільки одна малярська праця – олійний "Портрет старшини Свища" (не датований) роботи Ярослава Фартуха.

У віднайденій збірці – твори 68 художників, чії людські й творчі долі склались чи перетнулись з Прагою. Передусім, окрему групу складають роботи викладачів та студентів Української Студії пластичного мистецтва в Празі (далі – УСПМ). Серед них особливу увагу привертають графічні роботи викладачів Студії, зокрема, Івана Кульця – професора малярства і останнього директора Студії, єдиного з українських празьких митців, хто прожив зі Студією нерозлучно від першого і до останнього дня всі 29 років її історії. Є в збірці також твори професорів УСПМ Івана Мозалевського, Сергія Мака, Роберта Лісовського і Володимира Січинського. Серед віднайдених творів – також роботи Наталії Геркен-Русової, котра відвідувала тільки окремі класи Студії, й Софії Зарицької, яка в Студії розпочала свій творчий шлях,

а також низки митців, які закінчили Студію в різні періоди її діяльності: Павла Громницького, Степона Колядинського, Євгена Нормана, Віктора Цимбала, Петра Холодного Молодшого, Юрія Вовка, Миколи Кричевського та інших. Їхні твори несуть відбиток естетичної та мистецької традиції Студії й є унікальним джерелом ближчого пізнання її творчої й педагогічної концепції. Таким чином чи не вперше в історії зродилась рідкісна можливість докладнішого аналізу художньо-естетичних принципів роботи УСПМ, й ширше – віднайдена колекція значно поглиблює дотеперішні знання про українське мистецьке середовище в Празі між двома світовими війнами, в якому Українська Студія пластичного мистецтва була однією з головних духовних і фахових доміант.

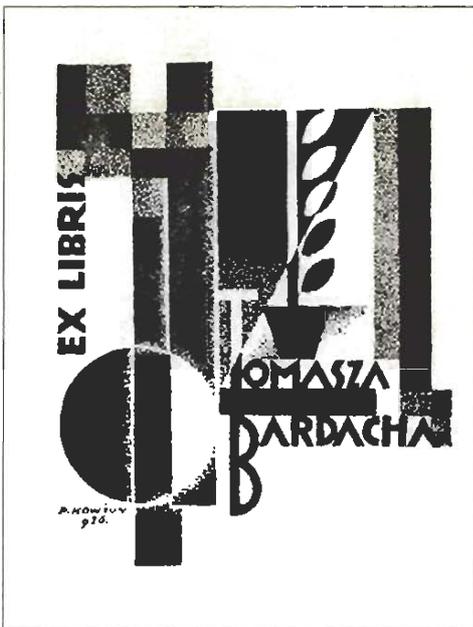
Високий мистецький рівень празької знахідки визначає також графіка низки інших відомих

українських митців – Георгія Нарбута, Катерини Антонович, Миколи Бутовича, Юліана Буцманюка, Миколи Битинського, Святослава Гординського, Ярослави Музики, Лева Геца, Павла Ковжуна, Василя Кричевського, Івано Паливоди то інших. Більшість згаданих художників уже посіло своє місце в історії українського мистецтва ХХ століття. І все ж їхні твори мають одну особливу рису – вони зродились у Празі, тобто хронологічно йдеться про празький період творчості. Для багатьох з авторів – це 10, 20 чи навіть 30 років життя і праці в Празі, в залежності від того, хто з митців і коли до тодішньої Чехо-Словаччини прибув і коли її покинув. Ноприклад, твори Василя Касіяно, Івана Анісімова, Галини Мазепи, Михайла Михалевича, Євгена Нормана чи, скажімо, Катерини Антонович у збірці представляють виключно празький період творчості.

Для багатьох українських митців міжвоєнна Прага була часом навчання чи початку творчої дороги, періодом проб, свідомо поставлених формальних чи колористичних експериментів, пошуків своєї мови і теми в мистецтві. З погляду періодизації, твори художників з празької збірки заповнюють певну часову прогалину і можуть служити ключем до пізнання їхньої подальшої творчої еволюції.

Не можна не помітити також, як на творчості багатьох митців у Празі, і не тільки початківців, позначилось відчуття еміграційної тимчасовості, певної розгубленості у світі, який бурхливо мінявся на їхніх очах, ностальгічних споминів про насильно втрачений дім. Про це особливо свідчить та значна частина віднайдених робіт і шкiców, створення яких було продиктоване потребою реалізувати в мистецтві сформовані ще вдома духовні запити, візії свободи і національної ідентичності як умови творчого самовияву. Як не парадоксально, та в подорожі за європейськістю в Празі, на чужині українська національна ідея для багатьох митців продовжу-

Збірка СБ-НБ

Павло Ковжун – Екслібрис Томаша Бардаха. 1926 р. (34)

Збірка СБ-НБ

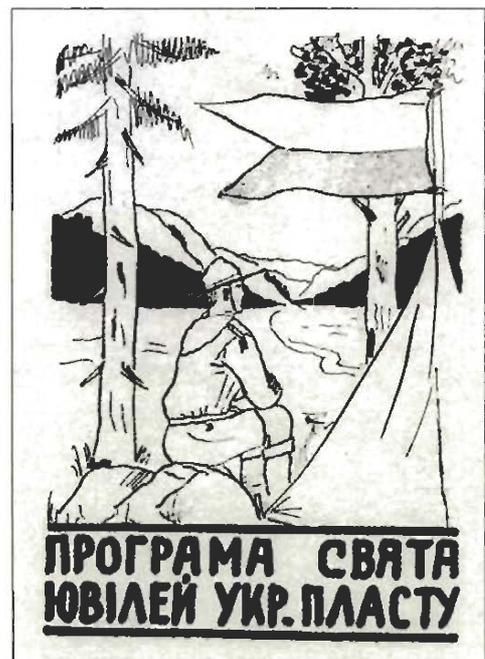
Юрій Вовк – Екслібрис Ю. Сірого (6)

вала залишатись домінуючим правідником у тварчості, певним знакам моральної рівноваги між громадянським обов'язком і знову здобутим правом вільного творчого вибору.

Унікальною в збірці Слов'янської бібліотеки є колекція творів Миколи Битинського і Михайло Михалевича, що нараховує близько двох сотень робіт. Ідеться переважно про рисунки та акварелі, створені як під час перебування в таборах інтернованих українських вояків на теренах Польщі та Чехо-Словаччини, так і пізніше, в Празі. Серед творів Миколи Битинського – проекти цивільних будівель для таборів, проекти пам'ятників, книжкових обкладинок і заставок, ікон. Окремою групою є графіка Битинського на службі державі. Це проекти відзнак, одностроїв, знамен і харугав для Української Армії, це грамоти, проекти гербів українських земель, державного герба України і прапорів включно з проектом прапора для Президента. Празькі твори Битинського є, ймовірно, єдиними збереженими в так повній мірі з його трьох альбомів – “Альбому гербів українських земель”, “Уніформ Українського війська доби Визвольної боротьби 1917–1921 рр.” і “Гербів Українських гетьманів”. Після переїзду до Торонто М. Битинський більше займався викладацькою роботою і празький творчий злет, на жаль, уже не повторився.

Збірка творів Михайла Михалевича включає роботи періоду навчання в ХПШ у Празі, потім – в Академії мистецтв у проф. Франтішка Шімона (1877–1942) і пізніший період. Шляхи його самореалізації різноманітні й сповна відбиваються в празьких творах – від станкових творів до роботи над книжкою, від портретів гетьманів до прикладної графіки. Творчої й громадянської зрілості досяг М. Михалевич саме в Празі й насамперед завдяки почуттю духовної спорідненості з земляками-однодумцями, вигнаними, як і він, на чужину.

Особливої уваги заслуговують роботи тих митців, творчість яких представлена в державних чи приватних збірках в Україні й поза нею неповно, або ж не представлена взагалі. В цьому контексті виділяються студійні роботи Івано Паливоди, проекти театральних декорацій Наталії Геркен-Русової, виконані як для культурних потреб української громади, так і для чеських професійних театрів у Празі. Зрілим автором із сфармаваним художнім смаком виступає в празькій збірці мало відома в Україні Тетяна Княгиницька. Унікальними в музейних збірках України є твори випускника Міланської АМ, талановитого рисувальника Івана Кураха (в празькій Слов'янській бібліотеці є сім його творів) – брата відомого стрілецького поета Михайла Кураха. Талановитим рисувальником, митцем внутрішньої інтуїції виступає Євген Норман – студент Української Студії пластичного мистецтва, сліди якого загубились у вирі Другої світової війни, мабуть, десь у Румунії. Скульптурна творчість цього автара, на жаль, у Празі не збереглась, хоча, саме вана свого часу дістала високу оцінку Дмитра Антоновича: “Євген Норман (із Бесарабії), з великим хистом до карикатури в пластиці. В цьому зміслі краща його праця – портрет К. Крамаржа в Музею В.Б.У. в Празі”.¹

Юрій Вовк – програма свята Українського пласту. Поч. 1930-х рр.

1. Антонович Дмитро – Українська культура. Курс лекцій. Регенсбург – Берхтесгаден. Український технічно-господарський інститут в Регенсбургу. 1947 р., с. 245.

ця”, що робить ці твори рівнозначно потрібним і незамінним цивілізаційним матеріалом для української історії, мистецької передусім. Такі самі наклейки “Українського скитальця” має більшість творів Івана Іванця, Юліана Буцманюка, Василя Петрука, які співпрацювали з Пресовою Квартирою, що в період визвольних змагань 1918-1920 рр. входила важливою складовою до УГА. Досвід праці в Пресовій квартирі художники плідно використали в умовах інтернації, спочатку в Польщі, потім, і значно активніше, – в таборах на теренах Чехо-Словаччини. У празькій

збірці є твори цих митців – четара Михайла Бринського, хорунжого Онуфрія Пастернака, четара Ярослава Фартуха, вояків УГА І. Сокири і Степана Чумака. Твори Є. Ведмеда та І. Семеніва представляють мистецтво в таборі інтернованих в німецькому Раштадті.

Звичайно, твори празької колекції нерівнозначні. Серед першокласних робіт, наприклад, неокубістичних творів Ю. Вовка і М. Михалевича, конструктивістських аркушів П. Ковжуна чи сецесійних екслібрисів І. Кульця є чисто допоміжні матеріали, етюди чи з невідомих причин не завершені твори. Не в поодиноких випадках виконані вони на звичайних картках з зошитів чи навіть обгортковому папері, не раз – з двох сторін. І цим шляхом еміграція вибирала свою данину. Галина Мазуренко, студента Української Студії, у своїх споминах про Прагу жартома, та з великою щирістю, в цілому властивою цій художниці й поетесі, згадувала, що і в найскрутніші часи чехи з матеріалами, зокрема, з полотном на картини допомагали, а от продати “хоч шматинку... на штанці для хлопчика не дали. Це мій єдиний закид до їх солідарности”.²

Є підстави вважати, що празька знахідка як цілість є найбільшою в Чеській Республіці збереженою збіркою українського образотворчого мистецтва і однією з найбільших за межами України. Цінність збірки визначає також той факт, що переважна кількість віднайдених творів несе шифри (спеціальні позначення) Музею Визвольної Боротьби України в Празі, тобто була його експонатами.

Як окремий фонд у Слов’янській бібліотеці в Празі зберігається кілька тисяч документів з військового, дипломатичного та еміграційного відділів Музею Визвольної Боротьби України в Празі. Ці експонати МВБУ понад 60 років зберігались в підвалах Національної бібліотеки Чеської Республіки в Празі. Їхнє опрацювання розпочалось тільки на початку 1990-их років, після перемоги демократичної “оксамитної” революції в Чехословаччині. В 1999 р. ці мате-

Іван Іванець – “Український скиталець”. № 1, 1923 р. Обкладинка

2. Галя Мазепа – Творчі зусилля. Низочка спогадів про Українську Академію мистецтва в Празі. – Скит поетів. Лондон, 1971 р., с. 9.

Титульна сторінка проспекту-запрошення на концерт українського хору в м. Німбурк.
17 жовтня 1926 р.

ріали були повністю описані, обліковані й нині виділені в окремий фонд "Український музей".³

Зо своїм складом ця збірка вирізняється певною мірою безсистемним і дещо випадковим складом експонатів. Потрібно, однак, врахувати, що цей фонд формуввся в лютому 1945 р., тобто в перші дні після бомбардування Праги, внаслідок якого будинок Українського музею був зруйнований. Намагаючись рятувати вцілілі експонати, тодішні музейні працівники перевезли частину фондів для подальшого збереження до приміщень Клементинуму. З цього часу вони стін Національної бібліотеки не покидали.

Основу цієї частини колекції МВБУ складають унікальні архівні документи про діяльність низки українських дипломатичних установах, в тому числі – й поспорти членів дипломатичних місій УНР в Австрії то Фінляндії. Серед експонатів цього фонду також протоколи засідань Українського Вільного Університету, архіви з таборів інтернованих українських вояків на теренах Польщі та Чехо-Словаччини, низки інших українських політичних та громадських організацій. Важливою частиною цієї збірки є документація про діяльність українських громад в Європі, США і Канаді, особисті фонди та їхні фрагменти низки

відомих українських учених та громадських діячів (археолога Івана Борковського, професора УВУ Олександра Колесси і Дмитра Дорошенка, політичного діяча, члена Української Центральної Ради Миколи Чечеля та інших).

Для історії українського мистецтва I половини ХХ ст. особливу вагу має збірка українських художніх то друкованих афіш, плакатів і програм до культурних і громадських акцій, театральних вистав на чеських теренах, передусім – у Празі й Подєбрадах, о також з еміграції в Німеччині, Польщі, Франції, США. Вони є унікальним джерелом інформації про творчу роботу і наукову діяльність багатьох відомих учених, поетів, акторів, громадських діячів міжвоєнного періоду – О. Олеся, О. Колесси, М. Битинського, С. Сірополка, Д. Антоновича та інших. Цю колекцію доповнюють численні документи з життя українського "Сокола" в Чехо-Словаччині, про роботу Української Господорської Академії в Подєбрадах включно з її навчальними програмами, запрошення на культурно-громадські акції, наприклад, на урочисті збори, присвячені пам'яті Томаша Масарика чи День української музики в Народному домі на Сміхові (Сміхов – район Праги – О. П.). До архіву "Український музей" у Слов'янській бібліотеці входять також закони УНР, Універсали Української Центральної Ради, протоколи засідань Товариства "Музей Визвольної Боротьби в Празі", численні фотографії з життя інтернованих українських вояків у таборі в Йозефові. Разом з творами українського образотворчого мистецтва колекція архівних матеріалів МВБУ становить унікальну цілість, яка розширює уяву про масштаби і рівень збірок Музею Визвольної Боротьби України в Празі. Архів "Українського музею" і збірка образотворчої україніки у Слов'янській бібліотеці опрацьовані, вперше за повоєнні десятиліття частини з них експонувалась на виставці в 2001 р. в приміщенні Національної бібліотеки в Празі.

3. Ukrajinské muzeum (archivní materiály Slovanské knihovny v Praze). 1999.

2.

КАТАЛОГ ТВОРІВ

АНДРІЄНКО-НЕЧИТАЙЛО МИХАЙЛО

29. 12. 1894, Херсон – 12. 11. 1982, Париж

У 1912-1917 рр. – учень М. Реріха та І. Білібіна в Петербурзькій школі Товариства заохочення мистецтв. Одночасно навчався на правничому ф-ті Петербурзького університету, який закінчив у 1917 р. В 1918 р. працював декоратором в авангардному “Камерному театрі” в Одесі. В 1920 р. виїхав до Кишинева, а звідти – до Бухаресту, де успішно працював як театральний художник у Королівській опері. В середині 1921 р. переїжджає до Праги. Створив тут, зокрема, декорації до вистави “Дворянське гніздо” у Ставовському театрі, “Недороросль” – для Національного театру, а також декорації до вистав у празькому театрі “Адрія” й Російському театрі. Від грудня 1923 р. жив і працював у Парижі. Брав участь у виставках АНУМ (1933–1934), “Салонах незалежних” і “Осінніх салонах” (1930–1938).

Маляр, театральний художник, майстер декоративно-ужиткового мистецтва, письменник. Участь у виставках у Петербурзі, Одесі, Львові, Празі, Парижі, Берліні, Відні, США. Твори зберігаються в державних музеях і приватних збірках у Львові, Парижі, Відні, Празі, Канаді і США.

Маляр, театральний художник, майстер декоративно-ужиткового мистецтва, письменник. Участь у виставках у Петербурзі, Одесі, Львові, Празі, Парижі, Берліні, Відні, США. Твори зберігаються в державних музеях і приватних збірках у Львові, Парижі, Відні, Празі, Канаді і США.

Література

1. Попович, Володимир – “Михайло Андрієнко”. Мюнхен, 1969 р.
2. Ріпко, О. – У пошуках страченого минулого. Ретроспектива мистецької культури Львова ХХ століття. Львів, “Каменярь”, 1996 р., с. 239.

Твори

1. Екслібрис М. Г. Бунцельмана.

Пап., цинкографія, 4x4,2 см., 6,4x7,2 см.

Зворот – вгорі справа олівцем напис: М. Нечитайло-Андрієнко.

Михайло Андрієнко-Нечитайло – Екслібрис М. Г. Бунцельмано (1)

АНІСІМОВ ІВАН

27. 1. 1900, Київ - ?

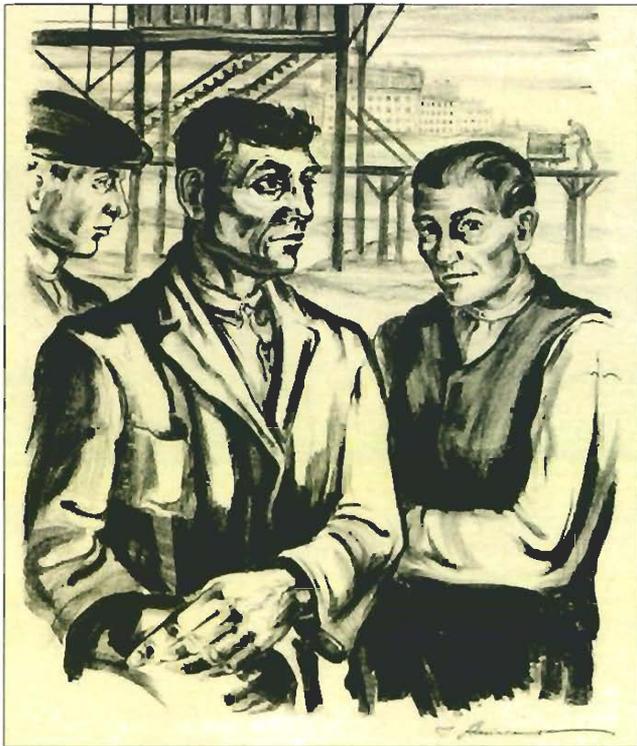
Прибув до Праги в серпні 1922 р.* В 1924–1925 рр. навчався в ХПШ в Празі, потім вивчав рисунок у проф. Йозефа Шуссера (1864–1941) і Карла Вітезслава Машека (1865–1927). У 1927–1928 рр. займався ужитковою графікою в майстерні празького архітектора Людвіка Кисели.

В 1928–1929 рр. продовжив навчання АМ у Празі (відзначений грамотою). В 1930–1931 рр. закінчив спеціальну графічну школу проф. Франтішка Шімона (1877–1942). Графік, автор пейзажів і жанрових композицій.

Виставки в Празі, Берліні, Римі.

Література

1. Антонович, Дмитро – Українська культура. Курс лекцій. Регенсбург Берхтесгаден. Український тех-

Іван Анісімов – На будові (4)

нічно-господарський інститут в Регенсбургу. 1947 р., с. 309.

2. Лейкінд, О. Л., Махров В. К., Северюхин Д. Я. – Художники русского зарубежья. 1917–1939. Биографический словарь. Санкт Петербург, издательство "Нотабене", 1999 г., с. 87.

3. Tompa, Prokop I – с. 22.

4. Dandová, Marta, Zahradníková, Marta – Ruská a ukrajinská meziválečná emigrace ve fondech Literárního archivu Pomátníku národního písemnictví. Soupis výtvarných děl. Praha, 1999, s. 105.

* НАЧР в Празі, папка 11, інв. № 288 – Реєстраційна книга емігрантів в ЧСР з другої пол. 1921 р. по другу пол. 1924 р. – записана дата приїзду до Праги – серпень 1922 р.

Твори

1. Безробітні.

Пап., дереворит, 40,5x30,2 см., 59,5x44 см.

Справа внизу авторський підпис: I. Anisimov.

Зворот: кругла печатка митного управління Праги: Celní úřad Praha. Там само червоним олівцем напис: Аніс / 9.

2. Біля шинку.

Пап., офорт, акватинта, 29,8x23,5 см.

Внизу справа олівцем авторський підпис: I. Anisimov.

Внизу зліва напис: Лерт.

Зворот – вгорі посередині кругла печатка митного управління Праги: Celní úřad Praha. Внизу справа напис: I. Anisimov. Praha Braník Hlavní ul. č. 571.

3. Міський пейзаж.

Пап., літографія, 39,8x29,3 см., 47,6x35,5 см.

Внизу справа олівцем авторський підпис: I. Anisimov.

Внизу зліва олівцем напис: Litografie.

4. На будові.

Пап., літографія, 43x31 см., 53,2x36 см.

Внизу справа олівцем авторський підпис: I. Anisimov.

Внизу зліва напис: Litografie.

5. Пейзаж з деревами.

Пап., офорт, 38x30,2 см., 50x34,8 см.

Внизу олівцем авторський підпис: I. Anisimov.

Зворот – посередині кругла печатка митного управління Праги: Celní úřad Praha. Внизу справа напис: I. Anisimov. Praha-Braník, Hlavní... č. 571.

6. Перерва.

Пап., дереворит, 40,8x30,7 см.

Внизу справа олівцем авторський підпис: I. Anisimov.

7. Розмова за столом.

Пап., дереворит, 45x30,8 см.

Внизу справа авторський підпис: I. Anisimov.

8. Сліпий з хлопчиком.

Пап., офорт, 43,3x30,3 см., 55,7x40,6 см.

Внизу справа олівцем авторський підпис: I. Anisimov.

Зворот – внизу зліва кругла печатка митного управління Праги: Celní úřad Praha.

АНТОНОВИЧ КАТЕРИНА

23. 10. 1887*, Харків – 22. 02. 1975,
Вінніпег, Канада

З родини Серебрякових. Закінчила гімназію в Харкові. Спочатку малювання і рисунок вивчала в Харківській художній школі, потім 4 роки навчалась в Петербурзькій АМ. Продовжила науку в Київській АМ у класах В. Кричевського і М. Бойчука.

Студійні подорожі до Італії, Швейцарії, Німеччини та Франції. Від 1921** р. на еміграції в Празі, де продовжила навчання в УСПМ. У 1927–1944 р. працювала в МВБУ. Від 1929–1939 рр. на громадських засадах очолювала Комітет Українського Дитячого притулку в м. Подебради. З Праги на Захід виїхала в 1948 р. Від 1949 р. жила в м. Вінніпег в Канаді, де в 1952 р. заснувала школу рисунку і малярства. Була її керівником до останніх днів життя. Дружина мистецтвознавця і громадського діяча Дмитра Антоновича.

Займалась графікою (зокрема, в 1917 р. створила знак Київського видавництва "Веселка") і малярством. Авторка галереї портретів відомих українських учених, письменників, а також краєвидів. Громадський діяч, організаторка культурного життя українців на еміграції.

Учосниця виставок у Харкові, Києві, Празі, Берліні, Римі, Торонто, Вінніпезі, Нью Йорку, Філодельфії.

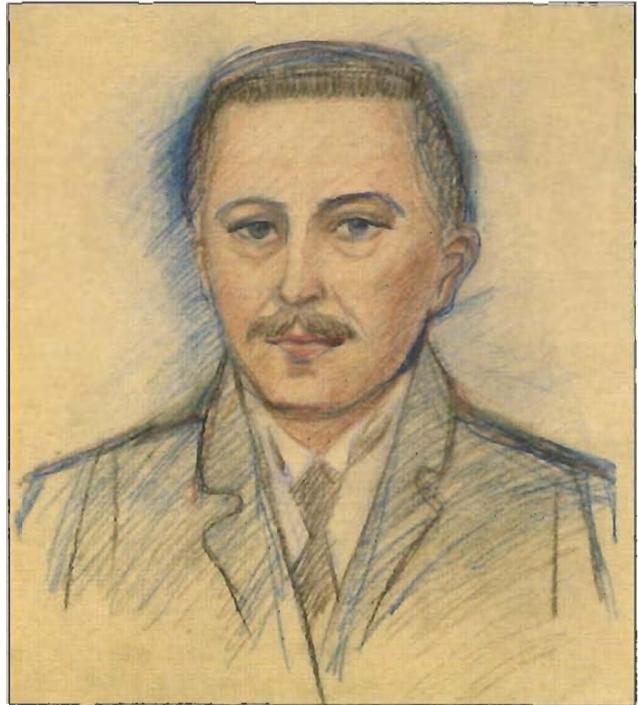
Твори зберігаються в музеях, українських установах і приватних збірках в Україні, США, Канаді, Франції, Чеській Республіці.

Література

1. С. Наріжний I – с. 5, 8, 192, 202, 297, 298.
2. С. Наріжний II – с. 47.
3. С. Наріжний – "Мистецький відділ Музею Визвольної Боротьби України" – НАЧР, папка 2, інв. № 12, с. 263, 268, 271.
4. Лейкинд О. Л., Махров В. К., Северюжин Д. Я. – Художники русского зарубежья. 1917–1939. Биографический словарь. Санкт Петербург. Издательство "Нотабене", 1999 г., с. 96.
- * National Archives of Canada, папка 705–1235, інв. № 1-4 : вказаний рік народження 1884.
- ** Kateryna Antonovych (1884–1975). Exhibition presented by Public Archives of Canada. 21 January to 13 February, 1977 – вказана дата приїзду до Праги - 1921 р.

Твори

1. **Портрет Данила Щербаківського.** 1927 р. Пап., пастель, 62,8x44,6 см.
Зворот – вгорі чорним чорнилом напис: Портрет Данила Щербаківського на спіл з малої і невиразної фотографії рисувала К. Антонович, коли прийшла звістка в Прагу про самогубство Д. Щ. для засідання Історично-Філологічного Товариства. Внизу чорним олівцем напис: К. Антонович: Портрет Данила Щербаківського для засідання Історично-Філологічного т-ва в Празі пам'яті Д. Щербаківського.
2. **Портрет Михайла Грушевського.** 1932 р. Пап., акварель, 55x42,8 см.
Внизу справа монограма автора і дата: К. А. 1932.
3. **Портрет Бернарда Бернсона.** 1933 р. Пап., вугіль, 58x42,5 см.
Внизу справа олівцем монограма автора: К. А.
Зворот – внизу олівцем напис і дата: К. Антонович. Для засідання товариства Укр.Журналістів і Письменників в Празі в лютому 1933 р.пам'яті Бернсона.
4. **Портрет Миколи Садовського.** 1933 р. Пап., вугіль, 58x42,7 см.
Внизу справа монограма і дата: К. А. /1933.

Катерина Антонович – Портрет Данила Щербаківського. 1927 р. (1)

Зворот: начерк голови чоловіка вуглем. Внизу напис олівцем: К. Антонович. Портрет М. Садовського для засідання його пам'яті в Союзі Укр.Журналістів і письменників в Празі в березні 1933 р./на засіданні був не цей а по. . . /подібний – ОП. / роботи тої ж авторки.

5. **Портрет Тараса Шевченка.** 1933 /?/ р.

Пап., вугіль, 58x43 см.

Справа внизу монограма автора і дата: К. А. 1933 /остання цифра невиразно/.

6. **Портрет Юрія Колларда.** 1936 р.

Пап., вугіль, 45,2x38 см., 45,2x62,7 см.

Справа внизу авторський підпис і дата: К. Антонович / 1936.

7. **Портрет чоловіка.** 1940 р.

Пап., вугіль, 56x42,4 см.

Внизу справа монограма автора і дата: К. А. / 1940.

8. **Жіночий портрет.** 1941 р.

Пап., пастель, 64,5x45,7 см.

Внизу справа монограма автора і дата: КА / 1941.

9. **Жіночий портрет.** 1941 р.

Пап., пастель, 52,4x42 см.

Внизу справа монограма автора і дата: КА / 1941.

10. **Чоловічий портрет.** 1947 р.

Пап., пастель, вугіль, 59,9x43,9 см.

Внизу справа авторський підпис і дата: К. Антонович / 1947.

11. **Портрет Франтішка Палацького.** 192. . . /?/ р.

Пап., вугіль, 58,8x46,8 см.

Зворот - внизу напис олівцем: К. Антонович. для Історично-філологічного т-ва в Празі для засідання пам'яті Фр. Палацького. 192. . . /?/

12. Портрет Григорія Сковороди.

Пап., акварель, 63х49,7 см.

Внизу справа монограма автора: К.

13. Портрет дівчинки. Етюд.

Пап., олівець, 67,5х54 см.

14. Портрет Миколи Садовського.

Пап., акварель, 64х54,5 см.

Внизу справа монограма автора: КА.

15. Портрет Томаша Масарика.

Пап., 63,3х49 см.

16. Портрет чоловіка.

Пап., постель, вугіль, 55,6х43,4 см.

Справа внизу авторський підпис: К. А. / К. Антонович.

17. Портрет чоловіка в окулярах.

Пап., вугіль, 63,3х45,8 см.

Справа внизу монограма автора: К. А.

18. Чоловічий портрет.

Пап., акварель, 63,8х49,8 см.

Внизу справа монограма автора: К. А.

АНТОНОВИЧ КАТЕРИНА /?/**1. Гонта.**

Пап., вугіль, 38,8х27 см.

2. Портрет М. Садовського.

Пап., вугіль, 64,6х45 см.

3. Сервантес.

Пап., вугіль, 60х43,8 см.

4. Томаш Масарик.

Пап., вугіль, 63,3х49 см.

БАРАНЕЦЬКИЙ ПЕТРО /?/

Біографічних даних віднайти не вдалось.

Твори**1. Поїзд "Вільна Україна" на станції Чисноківка. 1920 р.**

Пап., акварель, 29х43 см.

Внизу чорним чорнилом авторський підпис, напис і дата: Панцирний потяг "Вільна Україна на станції Чисноківка (Чернігівщина). 3/1 / 918 / Петро Баранець. . . Nim. Jablonne 14/X/ 920.

БИТИНСЬКИЙ МИКОЛА

(псевдонім Микола Оверкович)

24. 11. 1893, Літин на Поділлі – 24. 12. 1972,

Торонто, Канада

Народився в родині священника. Початкову освіту і Педагогічні курси закінчив у Кам'янці - Подільському. Там же вивчав малярство

в ХПШ. В 1920 р. дістався до таборів інтернованих українських вояків в містах Щипіорно та Каліші на теренах Польщі, де займався культурно-освітньою роботою. В 1923 р. приїхав до Праги, навчався в Українському Високому педагогічному інституті ім. М. Драгоманова (закінчив у 1928 р.). На приватних курсах у Празі вивчав геральдику і графічні техніки. У 1932–1935 рр. – член редакції журналу військово-громадської думки "Гуртуймося" (Прага). Напередодні Другої світової війни вчителював на Закарпатті. Після війни через Німеччину в 1951 р. емігрував до Канади.

Поет ("В гromі і бурі", 1923 р., балада "Сузір'я лицарів", 1936 р.), мистецтвознавець, графік, геральдист (наукове дослідження "Козачьї гербы")*. Автор "Альбому гербів українських земель" (32 аркуші), "Гербів українських гетьманів" (20 аркушів), "Уніформ Українського війська доби Визвольної Боротьби 1917–1921 рр." (186 аркушів), а також проектів державних відзнак і нагород (військовий Хрест С. Петлюри, 1932 р.), знамен, хоругв. Автор праці "Військові відзнаки Української національної армії" (1932 р.). Працював також над проектами нагробних пам'ятників (пам'ятник Б. Кундрюцькому в Белграді), займався книжковою графікою. Викладач історії українського мистецтва на курсах українознавства за кордоном. Значна частина творів втрачена, найбільшою збіркою цього митця за межами України володіє Слов'янська бібліотека в Празі.

Література

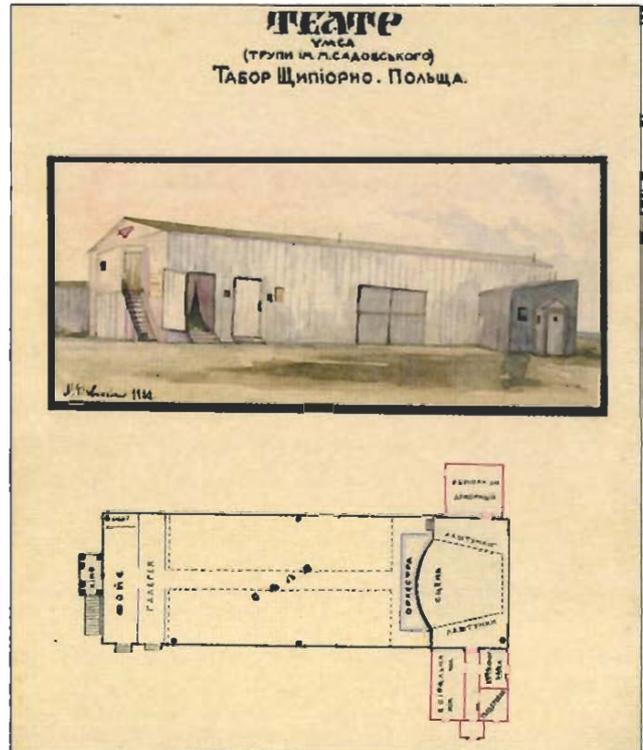
Література

1. Микола Битинський. – "Нотатки з мистецтва", Філадельфія, 1973 р., с. 68.
2. С. Наріжний I – с. 8, 38.
3. Р. Шмагало - Словник митців-педагогів України та з України у світі. 1850 – 1950. Львів, Українські технології. 2002 р., с. 20.

* Рукопис праці «Козачьї гербы» /72 сторінки/ зберігається в НАЧР, папка 30, інв. № 676.

Твори

1. **Клуб громади старшин 6-ої дивізії.** Архітектурний проект і креслення. З циклу "Армія УНР в інтернації. Табір Щипіорно в Польщі". 1922 р. Пап., акварель, 43,8x30 см. Внизу зліва тушшю авторський підпис і дата: М. Битинський. 1922.
2. **Таборова церква Святої Покрови.** З циклу "Армія УНР в інтернації". 1922 р. Пап., акварель, 30x43,8 см.
3. **Реальна школа.** Архітектурний проект. З циклу "Армія УНР в інтернації". 1922 р. Пап., туш, перо, акварель, 43,8x30 см. Внизу справа авторський підпис і дата: М. Битинський. 1922.
4. **Театр.** Архітектурний проект. З циклу "Армія УНР в інтернації". 1922 р. Пап., туш, перо, акварель, 43,8x30 см. Внизу зліва авторський підпис і дата: М. Битинський. 1922.
5. **Українська церква в таборі Щипіорно в Польщі.** 1922 р. Пап., олівець, 21,8x30,3 см. Внизу зліва напис олівцем: Церква українська у таборі Щипіорно в Польщі. Б-во Св. Покрови. М. Битинський. 1922 рік.
6. **Хота стрільця.** Архітектурний проект і креслення. З циклу "Армія УНР в інтернації. Табір Щипіорно в Польщі". 1922 р. Пап., акварель, 43,8x30 см. Внизу справа тушшю авторський підпис і дата: М. Битинський 1922.
7. **Заніміла батарея.** Проект заставки. 1925 р. Пап., олівець, 21,8x24,1 см. Вгорі справа олівцем авторський підпис і дата: Заніміла батарея. М. Битинський. 1925. Внизу зліва напис: Шкіца.
8. **Заслів.** Проект книжкової обкладинки. 1925 р. Пап., олівець, 31,8x29 см.
9. **Суд історії. Етюд до картини.** 1925 р. Пап., олівець, 34,6x23,1 см. Внизу справа авторський підпис і дата: М. Битинський. 1925 р.
10. **Час.** Алгоритія. Проект настінного розпису. 1925 р. Пап., олівець, 44,8x30,3 см. Внизу зліва олівцем напис "Час", справа авторський підпис і дата: М. Битинський / 1925.
11. **Воскресіння України.** Етюд до картини. 1926 р. Пап., олівець, 38,7x20,5 см. Зворот - авторський напис олівцем: М. Башмакові передати. М. Битинський.
12. **Воскресіння України.** Етюд до картини. 1926 р. Пап., олівець, 45,5x29,2 см. Зворот - "Північний захід Київської області. Карта воєнних дій". Рисунок олівцем, зеленим, червоним, фіолетовим чорнилом.
13. **Запрошення на свято злуки в Празі.** 22 січня 1926 р. [з програмою]. Пап., дереворит, 27,5x15,6 см.

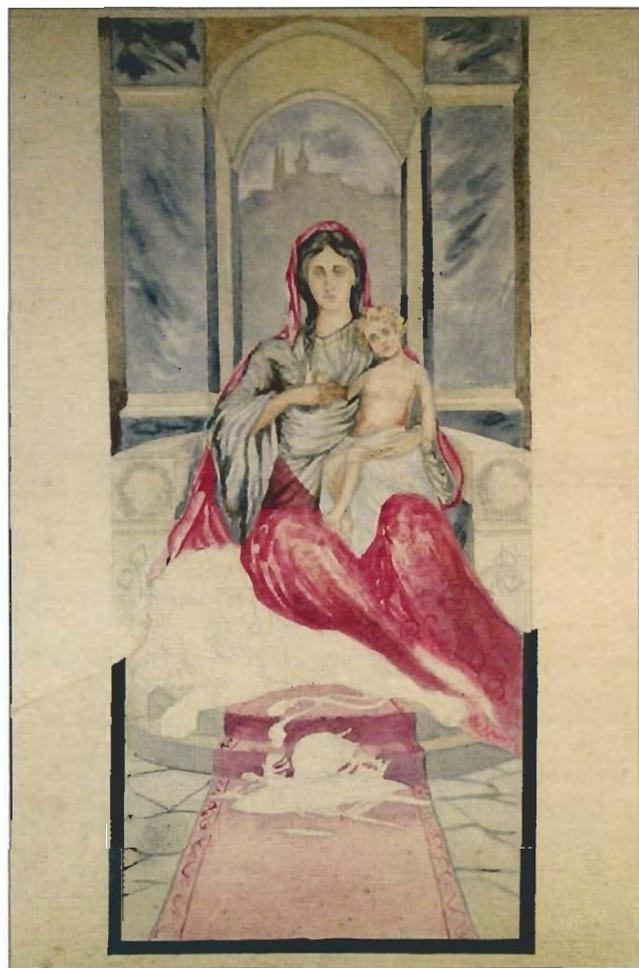

Микола Битинський – Театр. Архітектурний проект. З циклу "Армія УНР в інтернації". 1922 р. (4)

14. **Проект оголошення.** Текст кирилицею: Проект оголошення про святкову академію. 1926 р. Пап., олівець, 26x21 см. Зворот: олівцем - 4 ескізи заставок.
15. **Свобода.** Етюд до картини. 1926 /?/ Пап., олівець, 26,4x11,8 см., 26,4x18 см. Вгорі справа монограма автора: Б. М. Внизу справа напис: Свобода. Зворот - проект обкладинки до книги Д. Чижевського "Грецька філософія до Платона". Хрестоматія. Прага, "Сіяч", 1926 р., кол. дереворит.
16. **Ніна Гордаш - Дяченко. Сольовий спів.** Його теорія й практика. Книжкова обкладинка. Прага, видавництво "Сіяч", 1927 р. Пап., кол. дереворит, 23,4x14 см.
17. **Софія Русова. Нові методи дошкільного виховання.** Книжкова обкладинка. Прага, "Сіяч", 1927 р. Пап., 23,4x14 см.
18. **Воїн.** Студії Гуситського війська. 1928 р. Пап., олівець, 21,9x15,1 см. Вгорі посередині й зліва напис: до Гуситських війн / Студії Гуситського воїн... / війська. Доба Жижки. Внизу справа авторський напис, підпис і дата: Шкіца. М. Битинський. 1928 / з карт. Львобехн. . .
19. **Герб Терського Козацького Війська.** Проект. 1928 р. Пап., туш, акварель, бронзова і срібна фарби, 43,8x29,8 см. Внизу справа авторський підпис і дата: М. Битинський. 1928 / Герб Терського Козацького Війська. / Проект.

20. **"Республіка" і "Типи гуситів"**. Ескіз до картини "Чехословацька Республіка". 1928 р.
Пап., олівець, 21,9x29,9 см.
Зворот – олівцем – два проекти пам'ятників і тушшю, пером – записи видатків кирилицею.
21. **Схема рухів найвидатніших діячів першої української еміграції**. Додаток до дипломної праці. 1928 р.
Пап., туш, перо, акварель, 30x20,3 см.
Внизу справа олівцем авторський підпис і дата: М. Битинськ... / 1930.
22. **Ангел помсти**. 1930 р.
Пап., акварель, 38,8x21,5 см. 45,5x30,1 см.
Внизу справа олівцем авторський підпис і дата: М. Битинський 1930 / Ангел помсти / шкіца.
23. **Ангел помсти**. 1930 р. / ? /
Пап., олівець, 15x12 см., 20,8x17 см.
Внизу зліва напис: Ангел помсти.
24. **Ангел помсти**. 1930 р. / ? /
Пап., олівець, 21,1x33,8 см.
Внизу авторський підпис: М. Бит. . . Ангел помсти.
25. **Проект нагрудного знаку** членів Громади українських та білоруських студентів Лісової інженерії в Празі. 1930 р.
Пап., туш, перо, акварель, 49,8x43,8 см.
Посередині під зображенням монограма автора: М. Б.
Зворот – внизу справа чорним чорнилом напис:
Плакат з нагрудним знаком
Студентів і Інженерів, членів Громади
Українських, Білоруських Студентів Лісової
Інженерії / Г. У. Б. С. Л. І. / в Празі. / Малюв.
М. Битинський. / 1930.
26. **Проект пам'ятника полковникові Армії УНР**, командирові 42 Донського полку Михайлові Фролову. 1930 р.
Пап., олівець, 23,7x31,5 см.
Внизу посередині авторський підпис і дата: М. Битинський / 1930. Вгорі посередині напис: Шкіца надгробника полк. Фролову.
Зворот - по всій поверхні написи олівцем: Полковник Армії УНР Михайло Фролов. / Фролов. Полковник М. Ф. Фролов / Командир полку Армії Української Народної Республіки. Командир 42 Донського полку. Від Українців і Донців.
27. **Проект пам'ятника полковникові армії УНР**, командирові 42 Донського полку Михайлові Фролову. 1930 р. / ? /
Пап., олівець, 23,5x31,5 см.
Зворот - напис червоним олівцем: Шкіца, надгробка полк. Фролову в Літомишлі.
28. **Тріумф смерті**. 1930 р.
Пап., олівець, 23,8x31,3 см.
Вгорі справа авторський підпис і дата: Тріумф смерті / шкіца / Битинський / 1930.
29. **Тріумф смерті**. Ескіз. 1930 р. / ? /
Пап., олівець, 16,7x24 см.
Внизу справа напис: Тріумф смерті. Шкіца.
Зворот: олівцем – ескіз танку.
30. **Проект заставки**. 1930 р.
Пап., акварель, 40,5x26,5 см.
Внизу олівцем авторський підпис: М. Битинський.
Зворот: вгорі зліва олівцем – недокінчено. М. Битинськ... 1930.
31. **Святий апостол Павло**. Ескіз до ікони. 1931 р.
Пап., олівець, 27,4x28,7 см.
Вгорі справа авторський підпис і напис: Шкіца Св. Ап. Павла / До образу, намальованого в Петропавловську церкву о. П. Біляка в Пенсільванії / Америка / в 1931 р. / М. Битинський.
32. **Гуртуймося**. Заставка до титульної сторінки журналу, присвяченого Зимовому походу. 1934 р.
Пап., туш, перо, 8,3x18,4 см.
Внизу чорним чорнилом напис: М. Битинський. Шкіца.
Заставка до титульної сторінки журналу "Гуртуймося", присвяченого Зимовому походу.
Зворот: олівцем ескізи інтер'єру кімнати і стільця.
33. **Гуртуймося**. Заставка до титульної сторінки журналу, присвяченого Зимовому походу. 1934 р.
Пап., дереворит, 10,6x16,8 см.
Внизу чорним чорнилом авторський напис і підпис: Дереворит. Кліше до шкіци заставки М. Битинського. Різьбив М. Михалевич.
34. **Крути**. 1934 р.
Пап., чорне чорнило, 15x11,8 см.
Внизу авторський підпис і дата: М. Битинський. Крути. 1934. Шкіца.
35. **Чаша терпіння України**. Ескіз до картини. 1934 р.
Пап., олівець, 19,5x18 см.
Внизу олівцем авторський підпис і напис: Чаша терпіння України. Шкіца до образу. 1934. М. Битинський.
36. **При могилі**. Етюд до картини. 1935 р.
Пап., олівець, 47,3x31 см.
Внизу справа олівцем авторський підпис і дата: М. Битинськ. . . 1935 / деталь до образу "При могилі".
Зворот: етюд олівцем до картини "При могилі".
37. **Святий Лука** / ? / 1935 р.
Пап., акварель, 43,8x30 см.
38. **Недописана історія**. Ескіз. 1936 р.
Пап., акварель, 23,6x33,5 см.
Внизу зліва олівцем напис, авторський підпис і дата: Недописана історія. М. Битинський. 1936.
39. **Недописана історія**. Ескіз. 1936 р. / ? /
Пап., олівець, 13x15,5 см.
Вгорі справа олівцем напис: Недописана історія. Шкіца до образу. Внизу справа монограма автора: М. Б.
40. **Великое військо Донское**. Проект обкладинки. 1938 р.
Пап., туш, перо, олівець, 43,8x29,8 см.
Внизу справа олівцем авторський підпис і дата: М. Битинський / 1938.
41. **Чарноморське козацьке військо**. Проект обкладинки. 1938 р.
Пап., туш, перо, олівець, 43,8x29,8 см.
Внизу справа олівцем авторський підпис і дата: М. Битинський. 1938.

42. **Січова Покрова.** Ескіз ікони. 1939 р.
Пап., олівець, 45х32 см., 49,2х38,3 см.
Зворот - олівцем авторський підпис: шкіца на образ "Січової покрови" / за історичним образом в Січовій церкві/. М. Битинський. 1939.
43. **Зображення чотирьох святих.** Ескізи ікон до царських врат для церкви при Українській реальній гімназії в м. Модржани поблизу Праги. 1941 р.
I – Архангел Гавриїл. 24,3х23,5 см.
II – Богородиця. 25х23,5 см.
III – Ангел. 24,3х23,3 см.
IV – Крилатий Лев і Бик /знаки Св. Луки/. 25х23,5 см.
Пап., чорний і червоний олівець.
Зворот: олівцем зображення ангела і авторський напис: Чотири шкіци до образів на царські двері в православної Домовій церкві при Українській гімназії в Модржанах. 1941.
44. **Біля могили.** Ескіз.
Пап., акварель, 38,5х22,8 см., 47,4х31,3 см.
45. **Богородиця з Дитятком.** Ескіз до ікони.
Пап., акварель, 53х18 см., 60,3х22,7 см.
Внизу зліва напис і монограма автора: МБ. Шкіца
46. **Боротьба з радянським змієм.**
Пап., чорний і кольорові олівці, пастель, 24,4х16 см.
Зворот: проби чорного і кольорових олівців.
47. **Вільне козацтво - Вольное козачество.** Проект обкладинки.
Пап., дереворит, 29,3х21,5 см., 31,8х21,5 см.
48. **Воїн.** Ескіз до картини.
Пап., олівець, 17,7х11,4 см., 22,2х15,7 см.
Зворот: олівцем числа, підрахунки, окремі слова українською та чеською мовами.
49. **Генерал В. Петрів.** "Україна у Великій північній війні". Проект книжкової обкладинки.
Пап., олівець, 24,1х16,9 см.
Зворот: олівцем – проекти кирилических шрифтів.
50. **Герб України.**
Пап., акварель, 33,8х23,3 см., 43,8х30 см.
Вгорі справа чорнилом напис: Архів. Від. II. ч. 77.
Зворот: посередині червоним олівцем напис: Орма... "Проп. Книги".
51. **Голова жінки та два ескізи руки.**
Пап., олівець, акварель, 35,2х25 см.
Зворот: ескіз олівцем – проект пам'ятника.
52. **Голова жінки та чотири етюди ока.**
Пап., олівець, акварель, 35,3х25 см.
53. **Грамота Голові Муніципалітету Парижа від українських організацій на еміграції.**
Пап., туш, перо, акварель, 59,6х43,8 см.
Внизу зліва олівцем підпис: Малював М. Битинський / зіпсовано/. Внизу 23 власноручні підписи українських громадських діячів на еміграції: К. Подоляк, Д. Прастаченко, М. Мельничук, П. Мартос, М. Філатов, П. Шаманський, Л. Данченко, А. Кириленко, П. Галдиш та інші.
54. **Гуцул.** Ескіз.
Пап., олівець, 22,8х12 см.
Вгорі авторський підпис: М. Битинський / шкіца.

Микола Битинський – Богородиця з Дитятком. Ескіз до ікони (45)

55. **Д. Н. Єременко. "О жизни в родной земле".** Проект книжкової обкладинки.
Пап., туш, акварель, 22,5х15,7 см.
Вгорі справа напис: схвалено. Внизу зліва напис: шкіца.
Зворот - олівцем і тушшю ескізи, напис олівцем: "Если будут образцы, пришли".
56. **Д. Н. Єременко. "О жизни в родной земле".** Проект книжкової обкладинки.
Пап., чорне і червоне чорнило, перо, 22,4х15,6 см.
57. **Державні відзнаки України.** Комплект у папці з 5-ти аркушів:
I аркуш – Державний герб великий
II аркуш – Державний герб малий
III аркуш – Державні печаті
IV аркуш – Державні хоругви і штандарти
V аркуш – Державні прапори
Пап., кол. лінорит, 23,5х16 см.
58. **Історичний герб України.**
Колька, туш, перо, аркуш розрізаний по вертикалі:
Ліва частина - 32х13 см., права частина - 33,7х13,8 см.
59. **Історичний герб України.**
Пап., лінорит, 34х26,6 см., 49х35 см.
60. **Історичні герби Українських земель.**
Пап., кол. лінорит, 14,9х10,5 см.

Микола Битинський – Історичний герб України. (58)

61. Історичні герби Українських земель.

Пап., кол. лінорит, 11x8,8 см., 14,8x10,5 см.

62. Історичні герби Українських земель.

Пап., акварель, аркуш розрізаний по горизонталі: верхня частина – 20,5x35 см., нижня частина 19,8x35 см.

Зворот – олівцем написи назв земель

та ескізи гербів

63. Ісус Христос. Етюд до ікони.

Пап., олівець, 14,5x9,8 см.

64. Ісус Христос. Етюд до ікони.

Пап., акварель, 43,8x18,9 см., 60,3x22,7 см.

Внизу зліва напис: шкица.

65. Ісус Христос і Богородиця з Дитятком. Ескіз.

Пап., олівець, 29x22 см.

66. Київщина. Етюд до картини.

Пап., олівець, 44x30,1 см.

67. Київщина. Проект обкладинки чи ілюстрація.

Пап., олівець, 44x30,1 см.

68. Книжкові заставки /проекти/.

Пап., олівець, 21x34,2 см.

69. Книжкові заставки /проекти/.

Пап., олівець, 21x16,8 см.

Зворот: олівцем - проект заставки.

70. Крути. Етюд для журналу "Гуртуймося".

Пап., олівець, 15,1x12 см., 20,8x16,8 см.

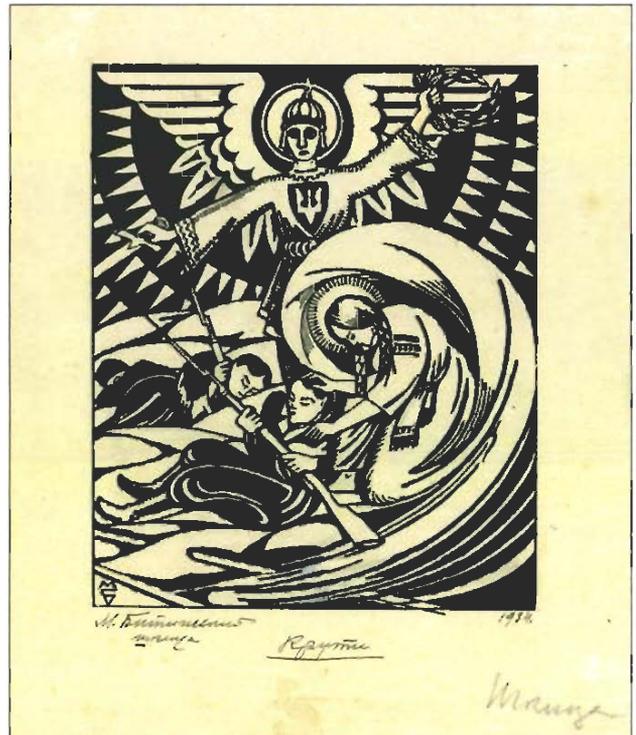
71. Крути. Етюд для журналу "Гуртуймося".

Пап., олівець, 14,8x12 см., 29,5x21,4 см.

Зворот - олівцем: етюд до картини "Гуртуймося".

72. Лежача жіноча постать.

Пап., олівець, 12,3x16,2 см.

Микола Битинський – Крути. Етюд для журналу "Гуртуймося" (70)

73. Лицар. Ескіз.

Пап., олівець, 31,9x27,1 см.

74. Літера "В". Ескіз орнаментованої заставки.

Пап., олівець, 17,8x14 см.

Зворот: олівцем - ескізи 1933 /?/

75. Мадонна на троні. Ескіз.

Пап., олівець, проби акварельної фарби навколо зображення, 15,3x9,2 см., 26,6x17,6 см.

Зворот - видавничий знак "Т-во "Сіяч", олівцем написи:

"Українське Видавниче Товариство при Українському високому педагогічному інституті в Празі".

76. Мадонна на троні. Ескіз.

Пап., олівець, акварель, 17x10,2 см., 26,5x17,7 см.

Внизу справа і зліва олівцем і тушшю написи: 100 см., 60 см., 24, 20. / "Нижче". 1/. Діва - опустити нижче!"

2/. Скоротити його по поземій.

Зворот: видавничий знак "Т-во "Сіяч".

77. Мадонна на троні. Незавершений твір.

Пап., олівець акварель, 56x25,8 см., 70x44 см.

Внизу справа олівцем число – "200".

78. Мазепинці по Полтаві. Проект обкладинки.

Пап., туш, перо, 21,3x13,7 см.

79. На могилі. Ескіз до картини.

Пап., олівець, 28x18,7 см., 36,7x27 см.

Вгорі справа напис: На могилі. Внизу зліва напис:

Шкица. Внизу справа авторський підпис:

М. Битинський.

80. На сторожі. Ескіз.

Пап., олівець, 20x32,5 см.

Внизу олівцем напис: На сторожі.

81. **Наше минуле.** Проект книжкової обкладинки. Пап., олівець, 17x21 см.
Зворот - олівцем напис: проект обкладинки.
82. **Не в силі Бога, в Правді.** Ілюстрація чи проект обкладинки. Пап., туш, перо, 41,4x17,8 см., 47,9x25,5 см.
83. **Несіння хреста.** Етюд. Пап., олівець, 20,8x17 см., 16x 12,8 см.
Вгорі напис червоним олівцем: Шкіца. М. Битин. . .
84. **Падаюча чоловіча постать.** Етюд до картини "Крути". Пап., олівець, 30x22,4 см.
Зворот: проби акварельних фарб.
85. **Пам'ятник.** Етюд до картини /?/. Пап., олівець, 45,1x31,4 см.
Зворот: олівцем – два проекти пам'ятників.
86. **Писане і друковане слово.** Заголовок чи підпис. Чорний пап., білила, 21x63,5 см.
Зворот - внизу зліва напис червоним олівцем: М. Битинський.
87. **Прапор голови держави.** Проект. Пап., акварель, 16x15 см., 20,8x30 см.
Внизу посередині авторський підпис: М. Битинський. Вгорі справа напис : Шкіца. Проект.
88. **Проект книжкової заставки.** Пап., олівець, 17,2x21 см.
89. **Проект пам'ятника.** Пап., олівець, 45,2x31,6 см., 45,2x21,8 см.
Зворот – олівцем: проект пам'ятника, 12 авторських тем для картин /?/
90. **Проект пам'ятника.** Пап., олівець, 17,7x21 см.
Внизу напис: На безвіснугу могилу Невідомого Українського Борця за волю Батьківщини свій скромний вінок – твір з палким почуттям глибокої пошани складає . . .
Зворот: олівцем – проект орнаменту.
91. **Проекти заставок – початкові літери.** Пап., олівець, 24x31,1 см.
Внизу справа монограма автора: МБ.
92. **Розп'ята Україна.** Ескіз. Пап., олівець, 18x17,5 см., 25,7x23,8 см.
Вгорі справа олівцем напис: Розп'ята Україна. Внизу справа авторський підпис: шкіца. М. Битинський.
93. **Святий Юрій.** Ескіз до картини. Пап., олівець, 22,7x11,9 см.
Вгорі справа авторський підпис: М. Битинський. Внизу напис: Св. Юрій. Шкіца до образу.
Зворот: ескіз олівцем – Святий Михайло Архистратиг. Внизу напис: Св. Михайло Архистр. / Шкіца до образу в церкві с. Нерестиці.
94. **Симон Петлюра.** 1879 – 1926. Пап., літографія, 30,9x22,1 см.
Внизу олівцем напис: Літографія.
95. **Слава тим, що умерли, але не зрадили України.** Плакат. Пап., акварель, туш, перо, 36,8x20 см., 41,7x25,1 см.
Внизу справа олівцем авторський підпис: М. Битинський.

Микола Битинський – Уніформи Українського війська. Піхота. Директорія. Козаки (102)

96. **Суд історії.** Етюд до картини. Пап., олівець, 30x22,3 см.
Внизу справа олівцем авторський підпис: М. Битинський. Зворот: олівцем – етюд до картини "Суд історії".
97. **Танк.** Пап., олівець, 16,7x24 см.
Зворот: ескіз олівцем – "Смерть під гусеницями танку".
98. **То не хмара – чорні круки.** Етюд до картини. Пап., олівець, 37x30,2 см.
99. **Українське військо. 1917 – 1921.** Альбом уніформ. Проект обкладинки альбому. Пап., олівець, 21x29,7 см.
Зворот – олівцем: проект обкладинки до альбому "Українське військо".
100. **Український історичний герб.** Пап., олівець, аркуш розрізаний по вертикалі: Ліва частина – 33x15,8 см., права частина 31x11 см.
101. **Улас Самчук. "Кулак".** Проект обкладинки. Пап., туш, перо, 24,6x16,6 см.
Зворот: олівцем: проект обкладинки.
102. **Уніформи Українського війська.** Піхота. Директорія. Козаки. Пап., туш, акварель, 44x30 см.
Вгорі зліва напис олівцем: З альбому Уніформ Українського війська // зіпсована таблиця.
Внизу зліва авторський підпис: М. Битинський.

103. **Філософія.** Етюд до картини.

Пап., олівець, 29,5x12,5 см., 33,5x20,9 см.

Вгорі зліва напис: Філософія / шкица.

104. **Шоста Січова стрілецька дивізія УНР.** Проекти однострою,

заставки та орнаменту.

Пап., акварель, олівець, 43,8x30,1 см.

105. **Щитодержець.** Ескіз.

Пап., олівець, 17x10,5 см.

Внизу справа авторський підпис: Битин. . . Щитодержець.

106. **Юрій – Змієборець.**

Пап., олівець, 29,4x21,4 см.

Внизу справа авторський підпис: М. Битин. . .

107. **Юрій – Змієборець.** Ескіз для журналу "Гуртуймося".

Пап., олівець, 15,2x12,4 см., 29,5x21,3 см.

Вгорі олівцем напис: знаковий Анабазис Укр. культури.

Внизу зліва олівцем – Шкица для "Гуртуймося". Внизу справа авторський підпис: М. Битинський.

108. **1917 рік.** Етюд до картини "1917 рік".

Пап., олівець, акварель, 44,2x30 см.

Вгорі зліва олівцем авторський підпис: Шкиц до образу "1917 рік" / М. Битинський.

БИТИНСЬКИЙ МИКОЛА /?/

1. **Дівчина з лампадою в руці.**

Калька, олівець, 31,7x27,3 см.

2. **Впало триста – встають мільйони.** Проект плакату

Пап., дереворит /аркуш розрізаний по горизонталі: верхня частина – 17,1x22 см., нижня частина – 15x22 см. /

3. **Незалежна соборна суверенна Українська держава.**

Пап., дереворит /аркуш розрізаний по вертикалі: ліва – 23x17 см., права 23x18,8 см. /

4. **Портрет Т. Шевченка** /збережена нижня частина зображення/.

Пап., олівець 14,6x21 см., 10,5x11 см.

Зворот: олівцем ескіз портрету Т. Шевченка – нижня частина зображення.

БРИНСЬКИЙ МИХАЙЛО

11. 10. 1883, м. Долина, Івано-Франківська обл. – 15. 01. 1957, Прага

Походив з селянської родини. Новчання розпочав у художньо-промисловій школі м. Закопоне, Польща (1901–1905), потім у вищій Художньо-промисловій школі у Відні (1909–1913 рр., клас А. Штрассера). Закінчив АМ у Празі (1926, клас Яна Штурси).

Скульптор, автор пам'ятників, зокремо у Відні, чеських містах Прозі, Ліберці, Яблонне в Под'єшtedі, Пржібромі, II премія в міжнародному конкурсі на проект пам'ятника Т. Шевченкові для Хоркова. Також

автор скульптурних композицій та портретів (Т. Шевченко, І. Франко, І. Горбачевський, В. Бобринський, Ян Неруда). Урна з його прохом укладена в колумбарії на головному цвинтарі м. Подебради в Чеській Республіці.

Учасник виставки тоборів УГА в таборі інтернованих осіб в Йозефові в 1923 р., о також виставок у Прозі, Відні, Братиславі, Пряшеві, Києві, Львові. Твори зберігаються в державних музеях то приватних збірках в Україні, Словаччині, Чеській Республіці.

Література

1. В. Пачовський – Перша виставка культурно-освітніх надбань таборів УГА в Ч. С. Р.– "Український скиталець", Відень, 15 жовтня 1923, № 19–29 (41–42), с. 30.
2. Степан Гапак – Скульптор Михайло Бринський. Словацьке педагогічне видавництво в Братиславі – Відділ української літератури в Пряшеві. 1971.
3. С. Наріжний I – с. 62, 67, 241.
4. Dodatky – s. 47.
5. Різьбар М. Бринський. – Літопис Червоної Калини. 1936 р., 3 11, с.
6. М. Гронець – Скульптор Михайло Бринський (1883–1957). Івано-Франківськ, видавництво "Місто НВ".

Твори

1. **Проект пам'ятника загиблим українським воякам у м. Німецьке Яблонне** (нині Яблонне в Под'єшtedі), Чеська Республіка. Креслення.

6 липня 1921 р.

Калька, пап., туш, перо, 4 аркуші:

I – 78x100 см.

II – 40,5x84 см.

III – 36x64,5 см.

IV – 73,8x103 см. Крім креслень на цьому аркуші також тушшю зображення пам'ятника - скульптура бандуриста на постаменті. Там само внизу олівцем авторський підпис "М. Бринський" і шифр УМВБ : Відділ I, число 102.

БУТОВИЧ МИКОЛА

1. 12. 1895, с. Петрівка Полтавська обл.
– 21. 12. 1961, м. Такенсі побл. Нью Йорка, США

Спочатку навчався в Кадетській школі в Полтаві (1906–1913). Під час Першої світової війни в Австрії потрапив у полон. Після 1920 р. з відділами українських військових дістався спочатку до Польщі, потім – до Праги. Навчався

в АМ у Празі та празькій ХПШ (проф. Я. Шікандер), потім – у ХПШ в Берліні. Закінчив Академію графічних мистецтв у Лейпцигу (1922–1927). Як стипендіат Українського Наукового Інституту в Берліні здійснив дворічну студійну подорож до Франції та Югославії. В 1939–1944 рр. був професором графіки в ХПШ у Львові, викладав рисунок на факультеті архітектури Львівської політехніки. В 1945 р. емігрував спочатку до Австрії, в 1947 р. переїхав до США. Учасник виставок ОМУА. 1953 р. – нагорода в ділянці графіки Українського інституту Америки в Нью Йорку.

Похований на кладовищі м. Баунд Бруку поблизу Нью Йорка.

Графік, книжковий ілюстратор, автор графічних серій “Українські демони” (1924 р.), “Українське козацтво” (1928 р.). Займався монументальним живописом, створив ескізи до балету “Ладос” (1951 р., не реалізований), ескізи до розписів кераміки, проекти орнаменту тканин.

Учасник “Осінніх салонів” у Парижі (від 1928 р.), виставок АНУМ у Львові, виставок у Празі, Берліні, Брюсселі, Лейпцигу, Римі й виставок ОМУА у США.

Література

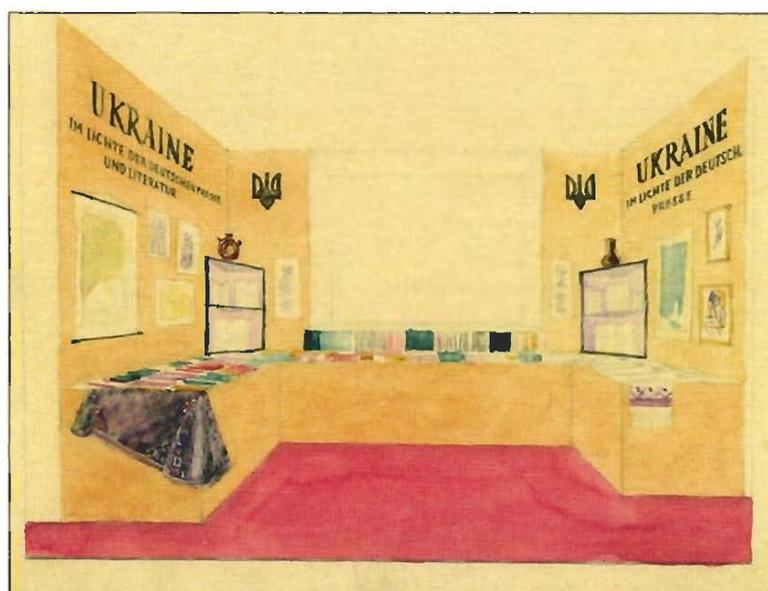
1. Олександр Федорук – Микола Бутович. Життя і творчість. Київ-Нью Йорк, видавництво М. П. Коця. 2002 р.
2. Січинський Володимир – Дереворити Миколи Бутовича. “Мистецтво”, 1936 р., ч. 1.
3. Січинський Володимир – Микола Бутович. Нью Йорк, 1956.
4. Українське мистецтво. Енциклопедія. Том 1. “Українська енциклопедія” імені М. П. Бажана. Київ, 1985 р., с. 273.
5. С. Наріжний І – с. 8, 90, 217, 309, 310.
6. Книга творчості українських мистців поза батьківщиною. – Видавництво “Нотатки з мистецтва”, Філадельфія, Пенсільванія, 1981 р., с. 42.

Твори

1. **Пам’яті Івана Франка.** Плакат до свята в таборі інтернованих у м. Німецьке Яблонне. 1921 р. Пап., пастель, білила, 100x63 см. Внизу справа авторський підпис: Бутович. Зворот – вгорі справа червоним олівцем напис: Афіша з обходу Франка 22/8 1921. М. Бутович. Внизу цифри: 835.

Микола Бутович –
Екслібрис Олега Ковжуна.
1931 р. (8)

Микола Бутович – Проект української експозиції на міжнародній виставці преси в м. Кельн. 1924 р. (3)

Микола Бутович – Пам'яті Івана Франка.
Плакат до свята в таборі інтернованих
у м. Німецьке Яблонне. 1921 р. (1)

2. **А – А. Коточок!** Збірка пісень, казок і приповідок для маленьких дітей. 1922 р. Книжкова обкладинка. Видавництво Ратой, Київ – Ляйпціг.
Пап., дереворит, 16,5x11 см.
3. **Проект української експозиції на міжнародній виставці преси в м. Кельн.** 1924 р.
Пап., акварель, 17,6x23 см., 21x25,7 см.
Зворот - напис чорним чорнилом: Проект до урядження відділу Преси в Кельні Миколи Бутовича. Рисунок відділу Української преси, організованого Українським Науковим інститутом (Берлін) в Кельні в 1924 році на Міжнародній виставці преси. Рисував / Від Д. Дорошенка.
4. **Володимир Січинський. Бойківське будівництво.** Книжкова обкладинка. Львів, 1927 р.
Пап., кол. дереворит, 26x17,5 см.
5. **Нова хата.** Львів, 1930 р., № 4. Обкладинка.
Пап., дереворит, 25,8x19 см.
6. **Календар видавництва "Дніпро" на 1930 р.**
Обкладинка
Пап., кол. дереворит, 18,8x14 см.
7. **Екслібрис др. Івана Довбуша.** 1931 р.
Пап., кол. лінорит, 6x7,8 см., 9,1x10,1 см.
Зворот – внизу зліва олівцем підпис і дата: М. Бутович. 1931.

8. **Екслібрис Олега Ковжуна.** 1931 р.
Пап., кол. лінорит, 6x5,5 см., 9,2x6,9 см.
Зворот – внизу зліва олівцем підпис і дата: М. Бутович. 1931.
9. **Екслібрис Стефанії Чижович.** 1931 р.
Пап., лінорит, 3,3x6,4 см., 4x6,6 см.
Зворот – внизу зліва олівцем підпис і дата: М. Бутович. 1931.
10. **Екслібрис Стефанії Чижович.** 1931 р.
Пап., лінорит, 4,8x3,6 см., 9,2x6,3 см.
Зворот – внизу зліва олівцем підпис і дата: М. Бутович. 1931.
11. **Екслібрис др. Й. Веселого.** 1934 р.
Кол. пап., дереворит, 5,1x4 см., 9x7 см.
Зворот: вгорі справа олівцем літера "P". Внизу зліва олівцем підпис і дата: М. Бутович. 1934.
12. **Екслібрис О. Січинської.** 1934 р.
Кол. пап., дереворит, 4,5x5 см., 8,1x7,8 см.
Зворот – вгорі справа олівцем літера "P". Внизу зліва олівцем підпис і дата: М. Бутович. 1934.
13. **Екслібрис Я. Січинського.** 1934 р.
Кол. пап., дереворит, 4,7x5,5 см., 8x7,1 см.
Зворот: вгорі зліва олівцем літера "P". Внизу зліва олівцем підпис і дата: М. Бутович. 1934.
14. **Екслібрис др. К. Вагилевича.** 1935 р.
Калька, дереворит, 4,2x5,4 см., 6,5x8,6 см.
Внизу справа олівцем підпис і дата: М. Бутович / 35.
15. **Наша культура.** Науково-літературний місячник. Обкладинка, 1937 р. Грудень, книга 12 [32].
Пап., кол. дереворит, 21,5x14 см.
16. **А. Каченко. "Оповідання про славне військо запорізьке низове".** Книжкова обкладинка. Українська видавництва в Катеринославі.
Пап., цинкографія, 23,7x16,9 см.
17. **Володимир Січинський. Чужинці про Україну.** Обкладинка.
Пап., кол. дереворит, 22x16,8 см.
18. **Екслібрис.**
Пап., дереворит, 7,7x5,1 см., 11,3x7,8 см.
Зворот: вгорі зліва олівцем підпис: М. Бутович.
19. **Екслібрис А. Ванякової.**
Пап., цинкографія, 7,7x7 см., 10x8,4 см.
20. **Екслібрис Володимира Січинського.**
Пап., дереворит, 8,2x5,5 см., 11,2x14,9 см.
21. **Екслібрис Левця Ковжуна.**
Пап., кол. лінорит, 4,5x3,1 см., 9,2x5,3 см.
Зворот – внизу зліва олівцем підпис: М. Бутович
22. **Екслібрис Олександри Мишович.**
Пап., кол. лінорит, 6x4,5 см., 9,2x7 см.
Зворот – внизу зліва олівцем підпис: М. Бутович.
23. **Екслібрис П. Ковжуна.**
Пап., кол. лінорит, 4,8x5 см., 9,2x7 см.
Зворот – внизу зліва олівцем підпис: М. Бутович.

БУЦМАНЮК ЮЛІАН

3. 07. 1885, м. Сморгів, Львівська обл. –
30. 12. 1967, Едмонтон, Канада

Навчання розпочав у ХПШ у Львові, потім навчався в Краківській АМ (1908–1914 рр., класи Ю. Фалата, Я. Мольчевського, Т. Аксентовича). 1911 р. – стипендія митрополита А. Шептицького. 1912 р. – навчання у проф.

Ф. Штука в Мюнхені. Отримавши в 1914 р. австрійську державну стипендію, виїхав на студії до Італії та Німеччини. Під час Першої світової війни – член мистецької групи Пресо-вої Квартири УСС. Після війни дістався до Чехо-Словаччини. Учасник культурно-мистецької виставки таборів УГА в таборі інтернованих у м. Йозефов (Чехо-Словаччина) в 1923 р. Від 1927 р. – викладач малювання в т-ві “Рідна школа” у Львові. Від 1939 р. жив у Кракові, 1950 р. переїхав до Едмонтону, Канада.

Графік, живописець, художник-монументаліст. Серед головних монументальних робіт – розписи в церкві отців Василіанів у м. Жовква Львівської обл., церкві Св. Йосафата в Едмонтоні, Канада. У 1952 р. значна кількість творів із збірки Національного музею у Львові була знищена.

Література

1. Мистецтво України. Енциклопедія. Том 1. “Українська енциклопедія” імені М. П. Бажана. Київ, 1995 р., с. 273.
2. В. Пачовський – Перша виставка культурно-освітніх надбань таборів УГА в Ч. С. Р. – “Український скиталець”, Відень, 15 жовтня 1923, № 19–20 (41–42), с. 30.
3. С. Наріжний I – с. 67.
4. Р.Шмагало – Словник митців-педагогів України та з України у світі. 1850–1950. Львів, Українські технології. 2002 р., с. 24–25.

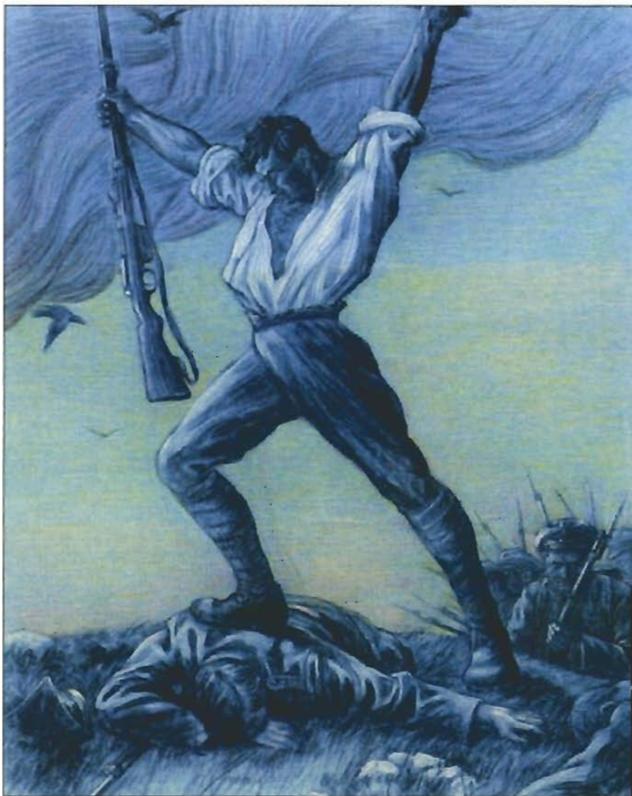
Твори

1. **Голова старого з бородою.** Студія. 1915 р. Пап., вугіль, 42x31,5 см. Внизу справа авторський підпис і дата: 1915. Ю. Б.

Юліан Буцманюк – Скитальці. 1922 р. (6)

2. **Голова старого з вусами.** 1915 р. Пап., вугіль, 42x31,5 см. Внизу справа авторський підпис і дата: 1915 / Ю. Б.
3. **Голова юнака.** Студія. 1915 р. Пап., вугіль, 42x31,5 см. Справа внизу авторський підпис і дата: 1915 / Ю. Б.
4. **Портрет юнака в косоворотці.** 1915 р. Пап., вугіль, 42x31,5 см. Внизу справа авторський підпис і дата: 1915/Ю. Б.
5. **Помсти! Помсти!** 1922 р. Пап., акварель, пастель, 87,8x58 см. Внизу справа авторський підпис і дата: Ю. Буцманюк / 1922. Зворот – вгорі зліва олівцем напис: Помсти! Помсти! Там само наклейка з написом на друк. машинці: Ред. Кол. “Укр.Скитальця”. / Юліан Буцманюк, сот. У. Г. А. Помсти, - Помсти. Архів – Від. II. о. ч. 10.
6. **Скитальці.** 1922 р. Пап., акварель, 79,5x55,5 см., 82,8x58,6 см. Справа авторський підпис і дата: Ю. Буцманюк. 1922. Зворот – внизу справа печатка: “Український скиталець. Редакційна колегія”. Там само олівцем напис: Ю. Буцманюк, сот. У. Г. А. Вгорі зліва наклейка з написом на друк. машинці: Юліан Буцманюк, сот. У. Г. А. / Скитальці. Архів – Від. II. о. ч. 11.
7. **Жандарм.** 1923 р. Тон. пап., пастель, діаметр 31,6 см.

Юліан Буцманюк – "Зрив". 1923 р. (8)

Внизу авторський напис, підпис і дата: УГА. Жандармерій /Ю. Буцманюк/ 1923.

Зворот – вгорі напис олівцем – Вахмайстер жанд. Марців /Братовник Омелян/. Під написом наклейка з текстом на друк. машинці – Редакційна колегія "Українського скитальця". Юліан Буцманюк сот. У. Г. А. – Жандарм З. У. Н. Р./ Архів – Від. II. ч. 7.

8. **Зрив.** 1923 р. Пап., пастель, 64,7х48,8 см.

Внизу зліва пастеллю авторський підпис і дата: Ю. Буцманюк. 1923. Зворот – вгорі зліва наклейка з написом на друк. машинці: Ред. Кол. Укр.Скит-ця. Юліан Буцманюк, сот. У. Г. А. / Зрив., початок зриву/. Архів – Від. II о. Ч. 8.

Юліан Буцманюк – Микола Москалик (12)

9. **"Ой та зажурились стрільці січовії"**. 1923 р.

Пап., пастель, 49х65 см.

Внизу справа пастеллю авторський підпис і дата: Ю. Буцманюк. 1923.

Зворот – вгорі зліва наклейка з написом на друк. машинці: Буцманюк Юліан, сотник У. Г. А. / "Ой та зажурились стрільці Січовії, як Збруч річку проходили". / Архів – Відділ II, о. Ч. 67.

10. **Стрелець УГА.** 1923 р.

Пап., олівець 44,2х30 см.

Внизу справа підпис автора і дата: Буцманюк / 1923.

11. **Стрелецька присяга.** 1923 р.

Пап., акварель, 75,5х57,8 см.

Внизу справа авторський підпис і дата: Ю. Буцманюк / 1923. Зворот – зліва вгорі олівцем напис: Ю. Буцманюк, сот. У. Г. А. / Стрелецька присяга – клятба в день 14/III. 1923. Там само наклейка з таким самим текстом на друк. машинці і напис: Архів – Від. II о. ч. 13.

12. **Микола Москалик.**

Пап., олівець, 20,8х17 см.

Справа внизу напис чорним чорнилом: Рисунок Буцманюка з Миколи Москалика. Посередині аркуша напис олівцем: "Фізика".

13. **На шляху соборності.**

Пап., акварель, 65х98,3 см.

Зворот – вгорі зліва наклейка з написом на друк. машинці: Ред. Кол. "Укр.Скит-ця". Юліан Буцманюк, сот. У. Г. А. /На шляху соборності. / Архів – Від. II, о. ч. 9.

14. **Наступ кінноти.**

Тон. пап., вугіль, 44,7х32,6 см.

Внизу справа монограма автора – Ю. Б.

Зворот: наклейка архіву МВБУ.

ВЕДМІДЬ Є. (Євген ?)

?

У 1915–1918 рр. – культурно-громадський діяч у таборах інтернованих українських вояків у Зальцведелі й Раштадті (Німеччина).

Література

1. С. Наріжний I – с. 49.
2. С. Наріжний – Мистецький відділ Музею Визвольної Боротьби України - НАЧР, папка. 2, інв. № 12, с. 263, 270.

Твори

1. **Вуличка з рядом дерев.**

Пап., акварель, 26х18 см.

Внизу справа олівцем підпис автора: "Ведмідь".

Справа внизу кругла печатка: Музей С. В. У. Раштат № 300.

ВОВК ЮРІЙ

21. 3. 1899, Київ, Україна –
14. 11. 1961, Прага

Походив з родини відомого етнографа і археолога Федора Вовка, по лінії якого був у родинних зв'язках з Дмитром Антоновичем (Д. Антонович був дядьком Ю. Вовка по лінії батька - Володимира Вовка).

Навчання розпочав у художній школі в Києві, потім навчався в АМ в Києві (1917–1919). Студійна подорож до Рима (1920–1921), де приватно навчався у проф. Шіллінга. 1922 р. емігрував до Чехо-Словаччини. У Празі поступив на філософський факультет Карлового університету (4 семестри). Потім закінчив УСПМ (1923–1927). Автор знаку видавництва Михайла Таранька у Львові (1925 р.). У 1932–1949 рр. співпрацював з празькими видавництвами, передусім з видавництвами Шолца-Шімачека та Ї. Р. Вілімка. Протягом 1953–1960 рр. жив у різних містах південно-східної Словаччини, працював насамперед як ілюстратор для Словацького видавництва художньої літератури, в-ва КСУТ та українського журналу "Дружно вперед". Ілюстратор поетичних збірок В. Хмелюка ("Гін", Прага, 1926 р.), "1926, 1928, 1923" (Прага, 1928 р.), "Осіньне сонце" (Прага, 1928 р.). Член празького ідеологічно-мистецького аб'єднання "Скіфи" (1929–1932). Похований на Ольшанському цвинтарі в Празі.

Графік, портретист, книжковий ілюстратор. Учасник культурно-мистецької виставки таборів УГА, що відбулась в 1923 р. в таборі інтернованих в м. Йозефов, виставок у Львові, Празі, Парижі, містах США. Значна частина творів втрачена за життя художника.

Багато робіт розпорошені по приватних збірках, частина зберігається в Музеї української культури у Свиднику (Словаччина).

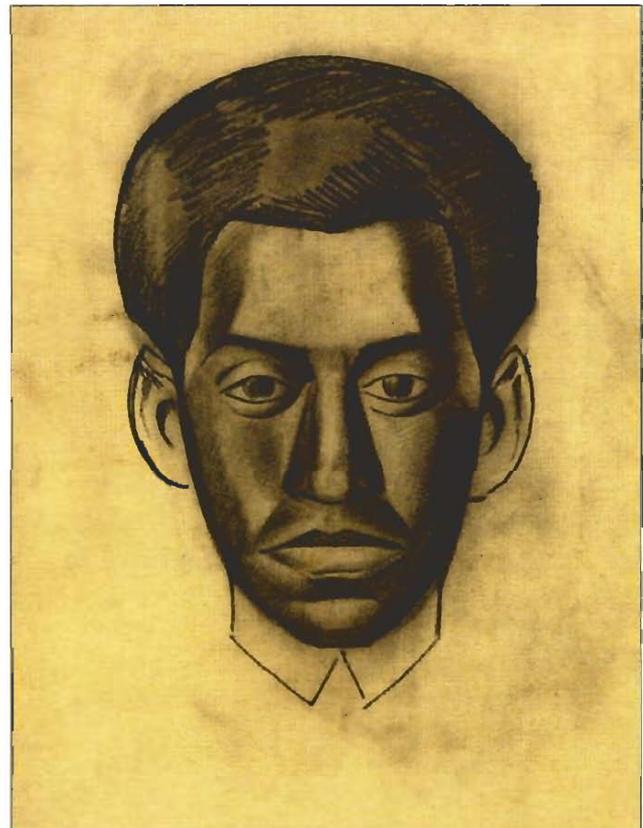
Велика збірка творів (близько 500 робіт – переважно книжкові ілюстрації) зберігається в Музеї національної писемності в Празі, а також у Слов'янській бібліотеці в Празі й Художньо-промислового музеї в Празі.

Література

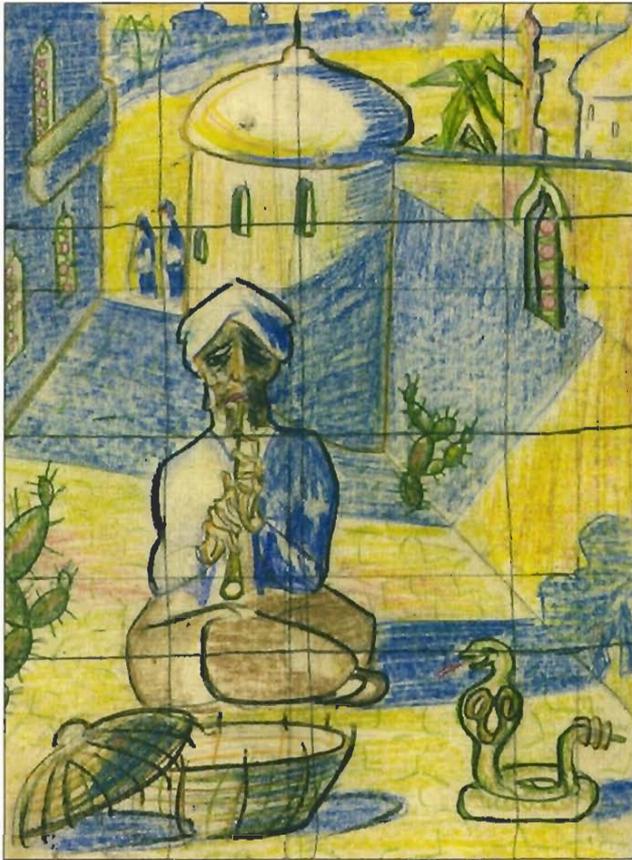
1. С. Наріжний I – с. 67.
2. Володимир Попович - "Юрій Вовк". Брюссель, 1972.
3. Степан Гапак – Художник Юрій Вовк. "Дукля", 1989 р., № 4, с. 47-54.
4. Олена Ріпко - Мистецтво Львова першої половини ХХ століття. Каталог виставки. Львів, "Каменярь", 1996 р., с. 246.

Твори

1. **Актор.** 1920 р.
Пап., олівець, 28,5x23,4 см., 31x25 см.
Зворот - внизу зліва підпис і дата: Ю. Вовк. 1920 року.
2. **Портрет художника Олександра Орлава.** 1926 р.
Пап., олівець, 36,5x25,5 см.
3. **Візник.** 1940 р.
Пап., олівець, 14,5x15,8 см.
Внизу справа монограма автора: Ю. В.
Зворот - внизу зліва олівцем напис і дата: Ю. Вовк. 1940 року.

Юрій Вовк – Портрет художника Олександра Орлава. 1926 р. (2)

Юрій Вовк – Заклинач зміїв (5)

4. **Антін Крушельницький. Вибір з українського народного письменства.** Книжкова обкладинка Видавництва "Чайка".

Пап., дереворит, 17,8x11,8 см.

5. **Заклинач зміїв.**

Пап., пастель, 30,1x22,1 см.

Зворот: двічі напис олівцем: Ю. Вовк

6. **Екслібрис Ю. Сірого.**

Пап., дереворит, 8x5,9 см., 11,5x9 см.

Зворот – вгорі зліва олівцем напис: Юрій Вовк. Прага.

7. **Натурщик.**

Пап., олівець, 75x21,5 см.

Вгорі й внизу справа авторський підпис: Вовк.

8. **Натурщиця, що сидить.**

Пап., вугіль, 90x64 см.

Вгорі справа монограма автора: В.

9. **Оголена.** Етюд.

Пап., олівець, 54,4x41,5 см.

Внизу справа олівцем авторський підпис: Вовк.

10. **Оголена.** Етюд.

Пап., олівець 45x37,2 см.

Внизу зліва олівцем авторський підпис: Вовк.

11. **Огалена.** Етюд.

Пап., вугіль, 78,8x61,5 см.

Вгорі справа монограма автора: В.

12. **Оголена.** Етюд.

Пап., вугіль, 64,2x61 см.

Вгорі справа монограма автора: В.

13. **Оголена натура.** Етюд.

Пап., олівець, 90x62,8 см.

Вгорі справа авторський підпис: Вовк

14. **Східний мотив з верблюдом.**

Пап., пастель, 21,3x30 см.

Зворот: Заклинач зміїв. Етюд олівцем і пастеллю.

ВОВК ЮРІЙ /?/

1. **Оголена.** Етюд.

Пап., вугіль, 90x63 см.

Вгорі справа підпис /нерозбірливо/.

ГАВРИЛКО МИХАЙЛО

1882, Козацькі хутори біля с. Руковщина на Полтавщині – 1920*, Полтаво

Спочатку навчався в Миргородській школі прикладного мистецтва, потім – у художньо-прикладному училищі барона Штігліца в Петербурзі (1904–1905). Закінчив АМ у Кракові (1907–1912 рр., клас проф.

К. Ляшки). В 1911 р. навчався в майстерні Еміля Бурделя в Парижі. Згодом вступив до УСС, як вояк Сірої дивізії в одному з боїв загинув. Існує також версія, що був спалений у печі залізничного локомотиву. **

Скульптор. У 1911 р. взяв участь у конкурсі на пам'ятник Т. Шевченкові в Києві, відзначений Другою нагородою (проект до Києва привіз товариш М. Гаврилко Михайло Струтинський). Автор скульптурних портретів М. Шашкевича, Ю. Федьковича, Т. Шевченка, композицій "Прометей", "Козак на коні", "Прощання". Переважна кількість робіт втрачена. Зокрема, значна частина оригінальної графіки в 1952 р. була спалена в печях Львівської національної бібліотеки.

Література

1. Бобош Ярослав – Михайло Гаврилко і мистецькі навчальні осередки Західної Європи. "Зерна", 1998р., ч. 4-5, с. 194-198.
2. Хонка Віталій – Осередок мистецької освіти на Пол-

тавшині. – Україна в минулому. Національна Академія наук України. Інститут української археографії. Львівське відділення. Випуск VI. Київ-Львів. 1994 р., с. 125, 132.

3. С. Наріжний I – с. 11, 14.

4. Михайло Гаврилко - Олесь Нога, Ірина Кодлубай, Тарас Девдюк, Богдан Савицький, Ярослав Бабош – Три всесвітньо невідомі постаті українського авангарду. Львів, видавництво "Логос", 1994 р., с. 41 – 61.

* Семчишин Мирослав – Тисяча років української культури. Історичний огляд культурного процесу. Наукове Товариство ім. Т. Шевченка. Бібліотека Українознавства. Том. 52. Нью Йорк-Париж-Сідней-Торонто, 1985 р., с. 402 – вказана дата смерті - 1920 р. Антонович Дмитро – Українська культура. Курс лекцій. Регенсбург – Берхтесгаден. Український технічно-господарський інститут в Регенсбургу. 1947 р., с. 244 – вказана дата смерті – 1919 р.

* * В. Ладижинський - Українські мистці в Парижі. – "Нотатки з мистецтва". Філадельфія. 1973 р., № 13, с. 25 – висловив припущення, що митець був "спалений у печі, в лъокомотиві". Також Д. Антонович у своїй праці "Українська культура. Курс лекцій. Регенсбург – Берхтесгаден. Український технічно-господарський інститут в Регенсбургу. 1947 р., на с. 244 зазначає: "На жаль, буйний майстер романтик не зносив своєї голови у вихорі революційних подій і у Полтаві був замордований більшовиками".

Твори

1. **Дружній шарж** (Е. Любаревич ?). 1915 р. (?)

Пап., туш, перо, 22,5x14,4 см.

Зворот: олівцем ряди чисел, справа - знак фірми "Tendloff und Dittlich" у Відні.

2. **Голови чоловіків**. Ескізи, 1915 р. (?)

Пап., туш, перо, 28,6x22,3 см.

Зворот: знак СВУ у Відні.

3. **Голови чоловіків**. Ескізи 1915 р. (?)

Пап., туш, перо, 28,6x22,3 см.

Зворот: начерк олівцем портрету Ярослава Біберовича. Знак СВУ у Відні.

4. **Портрет О. Колесси**. 1915 р. (?)

Пап., олівець, 17x10,4 см.

Вгорі посередині напис чорним чорнилом:

М. Гаврилко. Проф. О. Колесса.

5. **Портрет Ярослава Біберовича**. 1915 р. (?)

Пап., олівець, 28,5x22,3 см.

Під зображенням напис чорним чорнилом: Біберович.

6. **Дружній шарж** (М. Тро. . . ?)

Пап., туш, перо, 22,3x13,8 см.

Вгорі посередині авторський підпис і напис: М. Гаврилко – М. Тро. . .

7. **Дружній шарж** (В. Темницький ?)

Пап., туш, перо, 22,6x14,6 см.

Михайло Гаврилко - Дружні шаржі: Кость Левицький, Євген Олесницький, Володимир Бачинський (8)

Вгорі зліва авторський підпис і напис: М. Гаврилко / В. Темницький. . . По всій поверхні паперу числа і підрахунки "у стовпчик".

8. **Дружні шаржі: Кость Левицький, Євген Олесницький, Володимир Бачинський**.

Пап., туш, перо, 34,2x21 см.

Вгорі посередині авторський напис і підпис: Гаврилко – Кость Левицький, Олесницький, В. Бачинський.

9. **Портрет Андрія Жука** – представника дипломатичної місії УНР у Відні.

Пап., туш, перо, 21x17,3 см.

Вгорі посередині авторський підпис і напис: М. Гаврилко – А. Жук. Внизу справа напис: Дипломат.

10. **Портрет П. Дятлова**. Етюд.

Пап., туш, перо, 28,5x22,3 см.

Внизу зліва авторський напис і підпис: М. Гаврилко – П. Дятлов.

ГЕРКЕН-РУСОВА НАТАЛІЯ

1897*, Київ –

1989, м. Равдон, Квебек, Канада

Донька Леона Геркена та Анни Геркен з Антоновичів (Анна – рідна сестра Дмитра Антоновича), дружино проф. УСПМ Юрія Русова. Закінчила Дучинську гімназію в Києві, в 1918 р. навчалась в УАМ (клас В. Кричевського).

До Чехо-Словаччини емігрувало в 1923 р., навчання продовжило в УСПМ (клас С. Моко), водночас навчолось в Академії декоративного мистецтва в Парижі (Ecole National Des Arts Decoratives), яку закінчила з відзнакою в 1927 р. Як вільний слухач вивчало історію мистецтва в УВУ в Празі, в Паризькій Сорбоні й Флорентійському Університеті в Італії.

Художник театру і кіно, майстер декоративно-ужиткового мистецтва, теоретик і пропагандист українського професійного театру. Творчий дебют у 1923 р. в "Театрі на Вінограді" у Празі (декорації та костюми до "Бориса Годунова"), потім як театральний художник працювала в театрах Флоренції, Парижа, м. Брно ("Євген Онегін", "Вертеп"), театру

м. Подеброди (одноактна опера М. Лисенка "Ноктюрн"), у Королівському театрі Дрездена, в 1929–1940 рр. – художник-декоратор Королівського театру в Бухаресті. В 1924–1937 рр. створила також низку проектів декорацій та костюмів для театрів, кіно (1933 р. запрошення до співпраці з Берлінською кіностудією УФА), театралізованих свят у Флоренції, Парижі, Бухаресті, Чернівцях, Берліні (1924–1938 рр.). Авторка декорацій, костюмів та плакатів для вистав і культурних окцій, організованих українською громадою в Празі й Подебрадах. Учасниця виставок у Парижі, Римі, Празі, Чернівцях, Монреалі. Авторка книжок "Свято державності", Прага, 1937 р., "Героїчний театр", Львів, 1939 р.

Література

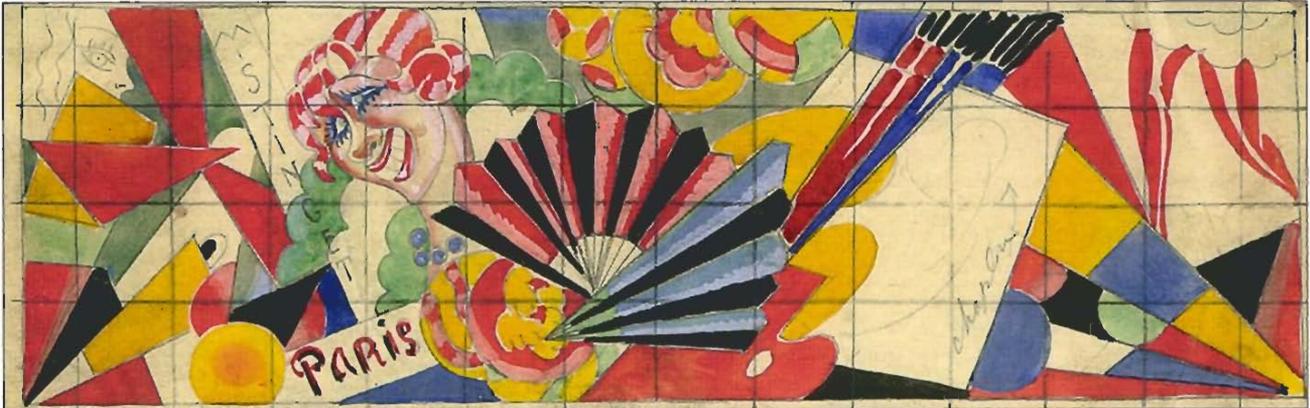
1. С. Наріжний I. - с. 300.
 2. С. Наріжний II. - с. 124.
 3. С. Наріжний - "Мистецький відділ Музею Визвольної Боротьби України" - НАЧР, папка. 2, інв. № 12, с. 262, 263, 266, 269, 271.
 4. О. Вікул – Пані Наталі (Прага, 1943-1945). "Нові дні". Український універсальний журнал. 1990 р., № 488 (жовтень), с. 8-10.
- * НАЧР в Празі, папка 67, інв. № 861 - в автобіографії, написаній 11 грудня 1941 р., вказана дата народження – 1902 р.

Твори

1. **Квітка.** Рослинний орнамент. 1921 р. Пап., акварель, 42x44,7 см.

Наталія Геркен-Русова – Проект декорації до вечора танців В. Авраменка. 1925 р. (3)

Наталія Геркен-Русова – Композиція з віялом. Проект афіші чи театральної декорації (5)

Внизу справа олівцем дата і монограма автора:
1921/П NG.

Зворот - вгорі зліва напис олівцем нерозбірливо: J Delmas 41 rue Comptos 41 Concordia / Paris.

2. **Проект декорації до вистави театру ляльок** за п'єсою "Принцеса Блея Бу-бу-бу, або Лицар без страху та догани". 1924 р.

Пап., акварель, 34x42,2 см.

Зворот - (авторський ?) напис олівцем: Н. Геркен. Декорація до лялькового театру. До п'єси: "Принцеса Блея Бу-бу-бу, або Лицар без страху та догани". Прага 1924 р.

3. **Проект декорації до вечора танців В. Авраменка.** 1925 р.

Пап., акварель, 18x25 см., 22,2x31,5 см.

4. **Проект декорації до вечора танців В. Авраменка.** 1925 р.

Пап., акварель, 15,8x22,5 см.

Зворот: напис чорним чорнилом – "Чорновик ескізу декорації Н. Геркен вечора танців Василя Авраменка, 1925 р. (декорації не виконано. Далі текст (перекреслений): "третьої картини опери "Евгений Онегин" для державного театру в Брні. Постановка початку 1923».

5. **Композиція з віялом. Проект афіші чи театральної декорації.**

Пап., акварель, 18x38,3 см., 20x59,8 см.

6. **Композиція зі спортивним зняттям.** Проект афіші чи панно /?/

Пап., олівець, акварель, 18,4x57,2 см., 22x64 см.

Вгорі зліва цифри олівцем: 192 – 19 – 18 sm / 1 – 8.

7. **Краєвид із дзвіницею.** Проект театральної декорації.

Пап., олівець, акварель, 24x56,2 см., 24,8x60 см.

8. **Пейзаж з виглядом на море.**

Пап., акварель, 19x12,6 см., 19,4x12,6 см.

Зворот: етюди олівцем – чоловічі обличчя, стара жінка, що сидить. Кругла печатка "Museum", напис "Sorrento 1819".

9. **Проект театральної декорації.**

Пап., акварель, 21x32 см., 21x34,2 см.

Зворот – проект декорації (?). – ескіз олівцем та аквареллю.

10. **Проект театральної декорації.**

Пап., олівець, туш, гуаш, 32,3x42,1 см., 41x44 см.

Внизу напис олівцем: 2 – II /Grande porte/.

Зворот - внизу зліва олівцем підпис: Н. Геркен.

11. **Проект театральної декорації** (для вистави "Евген Онегін" /?/).

Пап., Акварель, 18,5x30,7 см., 21,2x34,4 см.

Зворот: Вхід до палацу (проект декорації ?). Олівець, акварель.

12. **Ars Arma Pro Patria.** Проект заставки.

Пап., туш, перо, 16,5x28,4 см.

Внизу справа монограма автора: N. G. R.

13. **Альбом етюдів.** 19 аркушів. Сорренто. Італія, 1920–1923 рр.

Пап., олівець, 22,3x17 см.

На обкладинці альбому написи: Sorrento 1920 IV – XI, 1921 – VI, 1923 – VI – VII, N. Gerquin-Roussova.

1 – Гірський пейзаж

2 – Помпеї. V/1920.

3 – Помпеї. V/1920.

4 – Стара архітектура

5 – Пейзаж

6 – Старий палац в Кампо Реале. 9/V, 1920.

7 – Над морем

8 – Везувій

9 – Палац в Кампо Реале. 7/VII . . .

10 – Дерево

11 – Пейзаж

12 – Чоловік під деревом

13 – Дім на горі

14 – В кімнаті

15 – інтер'єр спальні. VII/5, 1923/

16 – Дві жінки

17 – Українські дівчата з коромислом. 1923 (?).

18 – Дівчата з коромислом. 1923 (?)

19 – Три грації

ГЕРКЕН-РУСОВА НАТАЛІЯ /?/

1. **Паяци.** Художній плакат до вечора масок, влаштованого театральним гуртком при Українському Товаристві "Єдність" у Празі 12 лютого 19... /?/

Пап., гуаш, 58,8x43 см.

2. **Соборна площа.** Проект театральної декорації.

Пап., гуаш, акварель, 24,5x40,5 см., 49,5x50,5 см.

Зворот: справа вгорі олівцем напис: Walm... .

ГЕЦ ЛЕВ

13. 06. 1896, Львів –

16. 12. 1971, Краків, Польща

Спочатку вивчав малярство у Львівській ХПШ (1913 р.), в 1913–1915 рр. навчався в школі Олекси Новаківського у Львові та в майстерні архітектора Івана Левинського. У 1915 р. вступив до легіону УСС. Був членом

ГДУМ (1922 р.). У 1925 р. закінчив Краківську АМ. Протягом 1924–1944 рр. жив у м. Сянок, Польща, де в 1930 р. заснував музей «Лемківщина». В 1945 р. переїхав до Кракова, в 1950–1961 рр. – професор краківської АМ.

Маляр, графік /закрема, автор серії творів, присвячених подіям Першої світової війни/, автор пейзажів і портретів. Педагог,

Лев Гец – З книг Зиновія Лиска. 1934 р. (1)

громадський діяч і меценат. Учасник виставок у Львові, Кракові, Варшаві, Празі, Відні. Твори зберігаються в державних музеях і приватних збірках в Україні, Польщі, Італії, США, Канаді, Чеській Республіці, Словаччині.

Література

1. О. Ріпко – У пошуках страченого минулого. Ретроспектива мистецької культури Львова ХХ століття. Львів, "Каменяр", 1996 р., с. 248.
2. Р. Шмагало – Словник митців-педагогів України та з України у світі. 1850 – 1950. Львів, Українські технології. 2002 р., с. 30.

Твори

1. **З книг Зиновія Лиска.** 1934 р.
Пап., дереворит, 7,2х5,1 см., 8,5х6,7 см.
Зворот – вгорі зліва олівцем підпис і дата: Л. Гец / 1934 р.

ГЛУЩЕНКО МИКОЛА

17. 09. 1901, Новомосковськ,

Дніпрапетравська обл. – 31. 10. 1977, Київ

Закінчив АМ в Берліні (1924 р.), в 1925–1936 рр. жив і працював у Парижі. Після війни повернувся до Києва. Маляр – станкавіст, автор портретів, жанрових полотен, пейзажів. Виставки в Києві, Москві, Парижі, Римі, Празі, Відні, Варшаві, Брюсселі.

Література

1. Василь Хмелюк – "Микола Глущенко" – "Мистецтво", орган АНУМ, 1932 р., № 1, с. 16.
2. О. Федорук – Василь Хмелюк. Київ, "Тріумф", 1996 р., с. 250.
3. Митці України. Енциклопедичний довідник. За редакцією А. В. Кудрицького. Київ, "Українська енциклопедія" імені М. П. Бажана. Київ, 1992., с. 164.

Твори

1. **Екслібрис.**
Пап., цинкографія, 6,8х5 см., 9,5х8,1 см.
Зворот – внизу зліва олівцем підпис: М. Глущенко.

ГОЛУБЕЦЬ МИКОЛА

15. 12. 1892, Львів – 20. 05. 1942, там само

Навчався в Краківській АМ, університетах Кракова та Львова.

Мистецтвознавець, видавець, публіцист. Автор монографій про П. Холодного, О. Архипенка, фундаментальних праць з історії мистецтва Галичини, історії української культури ("Начерк з історій українського малярства", 1922 р., "Галицьке мистецтво" 1926 р., "Історія української культури" 1937 р.).

Література

1. Олена Ріпка - У пошуках страченого минулого. Львів, "Каменяр", 1996 р., с. 248.
2. Ростислав Шмагала - Словник митців-педагогів України та з України у світі. 1850–1950. Львів, Українські технології. 2002 р., 31.

Твори

1. **Розвага.** Проект заставки для часопису українських військовополонених.

Пал., туш, перо, 21x41,7 см.

Внизу справа число: 416, внизу зліва тушшю напис "Микола", справа – "Голубець".

ГОРДИНСЬКИЙ СВЯТОСЛАВ

17. 12. 1906, м. Косів, Івано-Франківська обл., – 8. 05. 1993, м. Вероно, Нью Джерсі, США

У 1924 р. розпочав навчання в школі Олекси Новаківського у Львові. У 1927–1928 рр. навчався в АМ в Берліні, вивчав візонтійську культуру в Українському науковому інституті в Берліні (проф. В. Залозецький).

У 1928-1931 рр. навчався в Академії Р. Жюльєна і Модерній академії Ф. Леже та А. Озанфана в Парижі. Співзасновник

Святослав Гординський – Екслібрис Івана Крушельницького. 1932 р. (4)

АНУМ, організатор її першої виставки (1931 р.). У 1939-1941 рр. жив у Кракові, потім до 1943 р. у Львові. З України виїшов в 1944 р. спочатку до Мюнхена, в 1947 р. переїхав до США. Маляр-монументаліст (автор проєктів розписів та оформлення понад 30 церков в Європі та Америці), графік, книжковий ілюстратор, поет, перекладач, організатор мистецького життя українців у США. Виставки у Львові, Києві, Празі, Відні, Кракові, Парижі, Нью Йорку. Твори зберігаються в державних музеях і приватних збірках в Україні, Чеській Республіці, Польщі, Австрії, Франції, США, Канаді.

Література

1. Митці про мистецтво. – "Українське мистецтво", 1947 р., № 2, с. 18-18.
2. Мистецтво української діаспори. Повернуті імена. Випуск І. Київ, "Тріумф", 1998 р., с. 371 – 372.

3. Волошин Любов – Графіка і живопис Святослава Гординського. (Паризький період творчості). – Записки НТШ. Том 136. Праці Комісії образотворчого та ужиткового мистецтва. Львів, 1998 р., с. 476-488.

Твори

1. **Іван Крушельницький. Спір за Мадонну Сільвію.** 1930 р. Книжкова обкладинка
Пап., кол. дереворит, 24x18, 3 см.
2. **Солодка історія Фортуни нової.** Книжкова обкладинка. Львів, 1931 р.
Пап., кол. дереворит, 18x23 см.
Внизу штамп "V. Sičynskij. Řevnice. Z. Třeban. 128, ČSR".
3. **Юрій Косач. Чорна пані.**
Книжкова обкладинка. 1931 р.
Пап., цинкографія. 25x17, 4 см.
Внизу штамп "V. Sičynskij. Řevnice. Z. Třeban. 128, ČSR".
4. **Екслібрис Івана Крушельницького.** 1932 р.
Пап., кол. лінорит, 17x11, 2 см., 18, 9x13, 2 см.
Зворот: вгорі зліва штамп "Prof. Dr. V. Sičynskij. Řevnice. Z. Třeban. 128. Č. S. R. Вгорі справа олівцем літера "P". Внизу зліва олівцем напис і дата: 10/S. Gordyn's'kyj: Umschlag, 1932. J.
5. **Нові шляхи. Книжкова обкладинка.** 1932 р.
Пап., дереворит, 22 з 15 см.
6. **Екслібрис Василя Софронова-Левицького.** 1934 р.
Пап., кол. лінорит, 7,1x4,9 см., 8,9x6,5 см.
Зворот – вгорі справа олівцем напис і дата: С. Горд. 1934.
7. **Екслібрис Святослава Гординського.** 1934 р.
Пап., цинкографія, 7x5,1 см., 8,3x6 см.
Зворот – вгорі справа олівцем підпис і дата: Горд. 1934.
8. **Екслібрис Йосипа Сліпого.** 1936 р.
Пап., цинкографія, 7,1x5 см., 8,2x6 см.
Зворот – внизу посередині штамп "Святослав Гординський. Арт. – маляр. 1936 рік"
9. **Екслібрис Миколи Марковського.** 1936 р.
Пап., цинкографія, 7,1x6,4 см., 9x7,5 см.
Внизу посередині штамп "Святослав Гординський. Арт. – маляр. 1936 рік"
10. **Екслібрис Музею "Верховина" в Стрию.** 1936 р.
Пап., цинкографія, 6,1x4,5 см., 8,3x6 см.
Внизу посередині штамп "Святослав Гординський. Арт. – маляр. 1936 рік"
11. **Наша Батьківщина.** 1937 р., № 10. Обкладинка часопису.
Пап., цинкографія, 23,5x16 см.
12. **Екслібрис Романа Генік-Березовського.** 1942 р.
Пап., цинкографія, 5,4x3,8 см., 6,4x4,9 см.
Зворот – вгорі справа олівцем підпис і дата: С. Гординський / 1942.
13. **Альманах лівого мистецтва. Театр. Музика. Малярство.** Обкладинка.
Пап., жол. дереворит, 27x21 см.
14. **Артур Шніцлер – Зелений какаду.** Книжкова обкладинка.
Пап., жол. дереворит, 25x16,8 см.

15. Екслібрис Івана Крушельницького.

Пап., кол. лінорит, 6,5x4,2 см., 10,8x9 см.
Зворот – вгорі зліва олівцем підпис: С. Гординський.

16. Екслібрис Л. Янушевича.

Пап., цинкографія, 6x3,9 см., 7,1x5,5 см.
Зворот – внизу зліва олівцем підпис: С. Гординський

17. Екслібрис Михайла Драгана.

Пап., цинкографія, 6,5x5 см., 9,6x8,7 см.

18. Екслібрис Михайла Осінчука.

Пап., лінорит, 7,2x5,1 см., 10,6x8,3 см.

Зворот – вгорі зліва олівцем підпис: С. Гординський

19. Екслібрис Павла Ковжуна.

Пап., цинкографія, 6x5,9 см., 9,3x7,6 см.

Зворот – вгорі зліва олівцем підпис: С. Гординський.

20. Екслібрис Святослава Гординського.

Пап., цинкографія, 6,1x3,9 см., 9,4x7,4 см.

Зворот – вгорі зліва олівцем підпис: С. Гординський

21. Петро Дереш. Оповідання. Книжкова обкладинка

Пап., кол. дереворит, 23,4x16 см.

22. Степан Левитський. "Схід – Захід". Книжкова обкладинка.

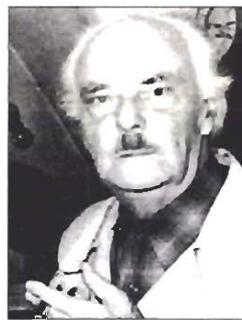
Пап., кол. лінорит, 25x19 см.

23. Фортуна нова. Львів. Книжкова обкладинка.

Пап., кол. дереворит, 26,8x20,8 см.

ГРОМНИЦЬКИЙ ПАВЛО

15. 12. 1889, с. Громниця на Дніпропетровщині – 23. 08. 1977*, Прого

Розпочов новчоння в майстерні В. Серово в Петербурзі, потім учився в Петербурзькій АМ (клас І. Рєпіна). Як учасник визвольних змагань під час Першої світової війни через табір інтернованих українських во-

яків у м. Йозефов, Чехословаччина, діствся до Проги. Навчання продовжив у приватній школі художника Фердинанда Енгельмюллера, в якій згодом посів посаду асистента, потім також і в УСПМ. В 1922–1925 рр. навчався в майстерні Анрі Матісса в Парижі. З А. Матіссом товаришував, завдяки цьому, а також підтримці П. Пікассо художникові вдалось в 1925 р. в Парижі відкрити персональну виставку творів. Потім здійснив студійні подорожі до Італії, Індії, Тибета, Японії,

США, на запрошення короля працював у Норвегії. В 1928 р. повернувся до Праги. В 1945 р. був насильно вивезений до колишнього СРСР, де отримав радянське громадянство і служив у Радянській Армії. До Праги повернувся в 1952 р., де жив до кінця життя. Похований на цвинтарі Мальвазинки в Празі.

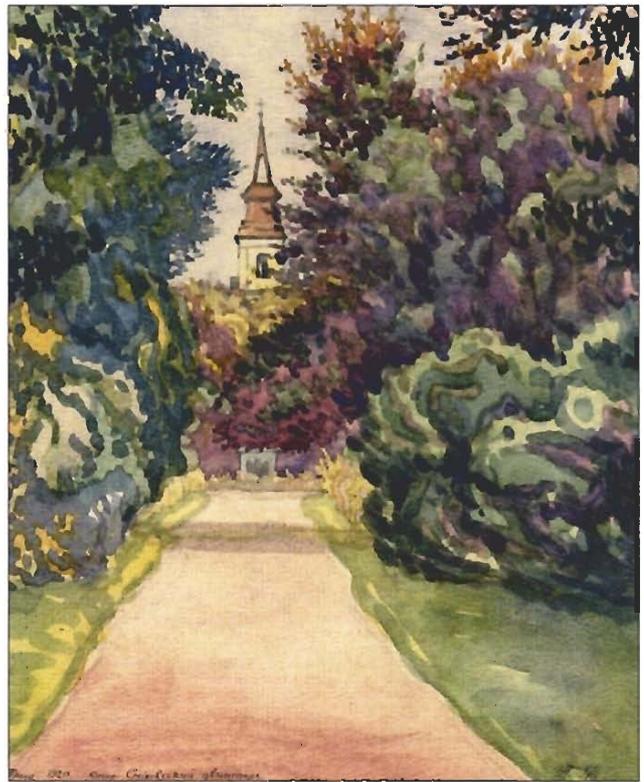
Маляр, один з найвідоміших митців міжвоєнної Праги. Автор портретів І. Фронка, Т. Шевченка, "Сім'я художника" (1933 р.), І. Горбачовського (1935 р.), О. Олеся (1941 р., 1944 р., один з портретів у 1967 р. подарував автор Спілці письменників Радянської України), М. Горової (1965 р.), пейзажів (зокрема, два монументальних краєвиди Татрів створені автором для інтер'єру санаторію м. Стари Смоковец на Словаччині), натюрмортів. Низка пейзажів Гуцульщини в середині 1930-их років була закуплена для Парламенту Чехо-Словаччини. Автор проекту пам'ятника О. Духновичу в м. Пряшів на Словаччині (1963 р.).

Персональні виставки в Парижі, Відні, Празі, Свиднику (Словаччина, посмертна, 1989 р.).

Твори зберігаються в музеях і приватних збірках в Україні, Словаччині (найбільша збірка в Музеї української культури у Свиднику), Франції, Чеській Республіці, Норвегії, США.

Література

1. Марія Горова-Мишанич – "Гори мої, гори". Видавництво М. П. Коця. Київ-Нью Йорк, 2000 р., с. 201-203.
 2. В. Пачавський – Перша виставка культурно-освітніх надбань таборів УГА в Ч. С. Р. – "Український скиталець", Відень, № 19-20 (41-42), 15 жовтня 1923, с. 30.
 3. Prokop Tomáš II – s. 765-766.
 4. С. Наріжний I – с. 67, 192.
 5. С. Наріжний - "Мистецький відділ Музею" - ДЦАЧР, папка 2, інв. № 12, с. 263.
 6. "Український тиждень", Прага, 1935 р., № 38(144), с. 2.
 7. Encyclopedia of Ukraine. Edited by Volodymyr Kubijovych. University of Toronto Press. Toronto, Buffalo, London. Volume II, p. 248.
- * Краєзнавчий словник русинів-українців. Пряшівщина. Союз русинів-українців Словацької Республіки. Пряшів, 1999 р., с. 97 – вказана дата смерті 1976 р.

Павло Громницький – Старий Сміховський цвинтар. Прага. 1920 р. (3)

Твори

1. **Німецьке Яблонне. Сірий день в таборі.** 1920 р. Пап., акварель, 27,8x42,8 см. Внизу зліва чорним чорнилом авторський напис і дата: Німецьке Яблонне. 1920. Сірий день в таборі. Внизу справа авторський підпис : П. Громницький
2. **Німецьке Яблонне. Табір.** 1920 р. Пап., акварель, 24x43 см. Внизу зліва чорним чорнилом авторський напис і дата: Нім. Яблонне. 1920. Табір Укр. Бригади. Внизу справа чорним чорнилом підпис автора: Громницький.
3. **Старий Сміховський цвинтар.** Прага. 1920 р. Пап., акварель, 26,6x21,5 см. Внизу чорним чорнилом авторський напис: Прага 1920. Стар. Сміховський цвинтар. П. Гр.

ДЕСЯТОВСЬКИЙ ЙОСИП

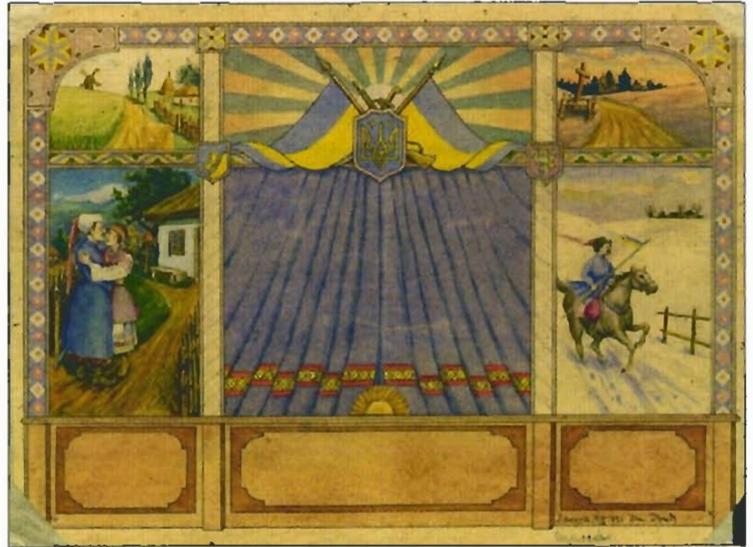
Біографічних даних віднайти не вдалось.

Твори

1. **Іван Гонта.** Пап., акварель, 33x24,2 см. Внизу справа авторський підпис: І. Десятівський. Внизу під зображенням напис: Табір полонених – Раштадт.
2. **Молода жінка на тлі пейзажу.** Пап., акварель, 17,8x15 см. Справа внизу авторський підпис: Десятівс. . .

Десятівський Йосип – Молода жінка на тлі пейзажу (2)

Степан Дзидз – Проект завіси для театру інтернованих українців у таборі в м. Ланьцут, Польща. 1921 р. (3)

ДЗИДЗ СТЕПАН

13. 1. 1893, Україна – 9. 5. 1945, Прага

Закінчив пражську політехніку, працював архітектором у мерії Праги. Учасник визвольних змагань. Ілюстратор "Українського скитальця" – неперіодичного видання, що виходило в 1920–1923 рр. у таборах інтернованих українських вояків УГА в чеських містах Ліберець, Йозефов та у Відні. Учасник виставки таборів УГА в таборі інтернованих осіб в Йозефові в 1923 р. Похований на Ольшанському цвинтарі в Празі.

Література

1. С. Наріжний I – с. 67, 241.
2. В. Пачовський – "Герб українського народу" – "Український скиталець", Відень, 1 квітня 1923, № 7 (29), с. 41-43.
3. В. Пачовський – Перша виставка культурно-освітніх робіт надбань таборів УГА в Ч. С. Р. "Український скиталець", Відень, 15 жовтня 1923 р, № 19-20 (41-42), с. 30.
4. "Український скиталець". Ілюстрований місячник. Йозефов, 1921 р., № 9, с. 22, 33; № 10, обкладинка.

Твори

1. Портрет президента Євгена Петрушевича.

Пап., вугіль, 22x16 см., 44x30 см.

Внизу справа авторський підпис: Дзидз.

Зворот - вгорі зліва наклейка з написом: Архів. Від. II, ч. 104.

2. Портрет президента Євгена Петрушевича.

Пап., вугіль, 59,8x44 см.

Зворот - вгорі справа синім олівцем напис: Відділ II, ч. 92.

3. Проект завіси для театру інтернованих українців у таборі в м. Ланьцут, Польща. 1921 р.

Пап., акварель, 28,8x36,8 см.

Внизу справа чорним чорнилом дата і підпис: 4/II 1921. Ст. Дзидз. далі олівцем: Сцена.

Зворот - на лівій половині аркуша чорним чорнилом кирилицею та латинськими літерами напис Petrukiew... /Петрикевич / і проби авторського підпису: Дзидз / Дзидз. Вгорі справа наклейка з написом на друкарській машинці: Ред. Кол. "Українського скитальця". Проект театральної завіси для інтернованих українців в Ланьцуті - Польща. Архів - Від. II, ч. 54.

ДЯДИНЮК ВАСИЛЬ

1. 01. 1900, м. Лучинці на Поділлі –

21. 01. 1944, Відень

Народився в родині церковного будівничого (батько Андрій Дядинюк поставив 7 церков на Поділлі, старший брат Олександр був головою міста Могилев, брат Григор – головою Подільського земства). Василь – наймолодший з семи братів і сестер. Зі шкільної лави вступив до армії

УНР. Звідти потрапив до таборів інтернованих у Каліші, Польща, потім до Львова. Навчався в школі О. Новаківського у Львові (1925–1927). У 1927–1930 рр. як стипендіат митрополита А. Шептицького здійснив студійні подорожі до Відня, Рима, Флоренції. Побував також у Дрездені та Парижі, де вивчав монументальне мистецтво в Школі мистецтв і художнього промислу. В 1930–1933 рр. – директор Школи релігійного молярства при монастирі студитів у Львові. Наприкінці 1943 р. з дружиною – художницею Ольгою Дядинюк з Козокевичів (навчалась у школі О. Новаківського у Львові) та сином Андрієм приїхав до Відня. Там важко захворів і передчасно помер. В 1952 р. було знищено 11 творів митця із збірки Національного музею у Львові.

Художник, автор монументальних розписів, графік Учасник виставок у Львові, Кракові, Відні, Парижі, Празі.

Література

1. С. Гординський – Василь Дядинюк. "Нотатки з мистецтва", 1975 р., № 15, с. 29 – 33.
2. О. Ріпко – У пошуках страченого минулого. Ретроспектива мистецької культури Львова ХХ століття. Львів, "Коменяр", 1996 р., с. 33.
3. Р. Шмагало – Словник митців-педагогів України та з України у світі. 1850 – 1950. Львів, Українські технології. 2002 р., с. 38.

Твори

1. **Євген Маланюк. Земля й залізо.** Париж, 1929 р. Книжково обкладинка
Пап., кол. дереворит, 19х13,8 см.
2. **Гетьман Богдан Хмельницький.** 1940 р.
Пап., цинкографія, 41х29 см., 50х34,9 см.
3. **Гетьман Іван Мазепа.** 1940 р.
Пап., цинкографія, 41х29 см., 50х35,2 см.
Внизу олівцем напис: 1854/11, 100/м/м
4. **Герб України.**
Пап., лінорит, 11х8,5 см., 15х10,6 см.

ЗАРИЦЬКА-ОМЕЛЬЧЕНКО СОФІЯ

21. 08. 1897, Перемишль, Польща –
17. 04. 1972 р. Шенев'єр під Парижем

Народилась у родині вчителя української гімназії в Перемишлі, Польща. Вивчала ма-

Василь Дядинюк – Гетьман Іван Мазепа. 1940 р. (3)

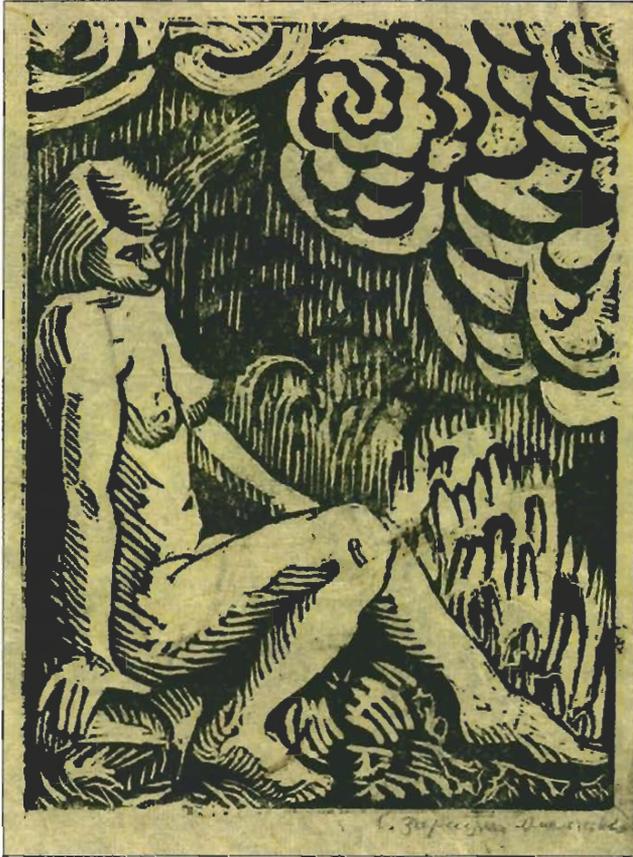
лярство в Школі О. Новаківського у Львові. Отримавши стипендію від митрополита А. Шептицького, переїхала до Праги. Навчалась в УСПМ в Празі, в 1923–1928 рр. – у празькій АМ (клас проф. Карела Краттнера), де познайомилась з художником Петром Омельченком, одружилась з ним у 1926 р. Від 1928 р. жила в Парижі. Була щорічним учасником Салону незалежних. Трагічно загинула під час пожежі, в якій згоріла більшість її творів та робіт П. Омельченка.

Займалась графікою та малярством, авторка ліричних жіночих та дитячих образів, краєвидів.

Твори зберігаються в державних музеях і приватних збірках в Україні, Франції, Австрії, США, Канади, Німеччини, Чеської Республіки.

Література

1. Попович Володимир – Малярство Софії Зарицької-Омельченко. "Нотатки з мистецтва", 1987 р., № 27, с. 27 – 33.

Зарицька-Омельченко Софія – Купальниця. Етюд. (1)

2. Попович Володимир – Софія Зарицька. Наукові Записки УТП. Мюнхен, том XIV, 1967 р. С. 62-76.
3. Попович Володимир – Спогад про Софію Зарицьку. – "Сучасність", 1973 р., № 3, с. 31 - 42.
4. О. Федрук – Василь Хмелюк. Триумф, Київ, 1996 р., с. 50-53, 210, 222.
5. С. Наріжний I – с. 192, 300.
6. Прокор Томан II – стр. 224.

Твори

1. **Купальниця.** Етюд. Пап., дереворит, 12x9 см. Внизу справа олівцем авторський підпис: С. Зарицька-Омельченко.

ІВАНЕЦЬ ІВАН

1893, с. Навосілки на Львівщині – 10. 03. 1946, концтабір, Солікамськ, Сибір, Росія

Народився в сім'ї священника Йосифа Іванця та Михайлини з Рашкевичів. В 1912–1914 рр. вивчав малярство в школі Качора Батов-

ського у Львові. В 1914 р. мобілізований на фронт. Один із засновників і член Пресової квартири УСС, ілюстратор "Червоної калини" та інших видань УСС. В 1920 р. дістався до табору інтернованих воїнів УГА в м. Ліберець, Чехо-Словаччина. Учасник культурно-мистецької виставки таборів УГА в таборі інтернованих в м. Йозефов на теренах Чехо-Словаччини в 1923 р. Співпрацював з часописом "Український скиталець". В 1923–1927 рр. навчався в УСПМ (класи І. Кульця та С. Мака), водночас також на юридичному факультеті Карлового університету в Празі, який закінчив у 1926 р. Від 1927 р. до 1944 р. жив і працював у Львові. В 1942–1944 рр. директор Львівської картинної галереї. Член СУОМ, в 1942–1944 р. – її голова. В 1945 р. виїхав до Кракова, потім через Відень до сілезького м. Доубрава. В 1945 р. повернувся до Кракова, де був арештований НКВД і вивезений в Сибір. Виставки у Львові, Кракові, Празі, Варшаві.

Художник-баталіст, автор портретів та пейзажів. Твори зберігаються в державних музеях і приватних збірках у США, Чеській Республіці (Прага, Острава), Словаччині. У 1952 р. 628 творів автора із збірки Національного музею у Львові були знищені.

Література

1. С. Наріжний I – с. 192.
2. С. Наріжний – "Мистецький відділ Музею Визвольної Боротьби України" - ДЦАЧР, папка. 2, інв. № 12, с. 260, 269, 272, 273.
3. В. Пачовський – "Український скиталець", Відень, 15 жовтня 1923, № 19-20 (41-42), с. 30.
4. Роман Яців – Іван Іванець: великий інстинкт життя. Воля і Батьківщина. 1995 р., № 1, с. 123 – 131.
5. Микола Мушинка – "Трагічна доля Івана Іванця та його художньої спадщини". – "Пороги", 2003 р., № 6, с. 8 – 9.

Твори

1. **Воїн з люлькою.** 1920 р. Пап., олівець, 30,7x22 см. Внизу зліва олівцем монограма автора і дата: Ів 13/Х 1920, далі нерозбірливо Євг... Ко...
2. **Воїн У. Г. А.** 1920 р. Пап., олівець, 29x20,4 см. Внизу зліва авторський напис і дата: 2/VIІ 1920. Тор-

навиця /?/. Внизу справа напис: сотн. Др ... Зенон Ночк ... останній кмдр полку УГА.

3. **Портрет військового з люлькою.** 1920 р.
Пап., олівець, 30,7x22 см.

4. **Чоловічий портрет.** 1920 р.
Пап., олівець, 29,1x20,3 см.

Внизу авторський напис і дата: Тарківці /?/ 28/VI 1920. Іва ... Ходаків ... родом з Бердичева.

5. **Портрет чоловіка /Степан Чумак ?/.** 1920 р.
Пап., олівець, 29x22 см.

Вгорі справа олівцем напис: Др.Чумак /бичеві/, гетм. УСС. Внизу зліва монограма автора і дата: ІВ. 15/X. 1920.

6. **В баракі.** 1921 р.
Пап., олівець, 30,7x23,8 см.

Внизу зліва монограма автора і дата: Ів. 14/II 921 / В баракі.

7. **Вітальна грамота Степанові Чумакові.** 1921 р.
Пап., туш, перо, акварель, 49x32 см., 55,6x36,1 см.
Посередині монограма автора і дата: Ів. 9/I 1921.

Внизу напис: Нашому дорогому Степанові Чумакові, др.прав, Чет. УСС. Батькові, Директорові таб. Театру, Управителеві ст. Столової на Херсоні і великому кухареві, Професорові таб. Університету, активному і все діяльному членові таб. Суспільності і проч. і проч. / В доказ шани і любови. Ліберець, дня 9 січня 1921 р. Вгорі справа чорним чорнилом напис: Відділ I, число 42. Зворот – чорнилом 37 підписів різних осіб. Вгорі і внизу чорнилом цифри "270".

8. **Вояка Ф. Пушкар.** 1921 р.
Пап., олівець, 23, 9x30,7 см.
Внизу зліва авторський напис і дата: 15/IV 1921... бун. ... УГА. ... Пушкар, I полк УГА сотн ...

9. **Портрет військового.** 1921 р.
Пап., олівець, 29,5x24 см.
Внизу зліва дата і авторський напис: 6/IV 1921, Братислава / ... колишн. чет. кін. УСС.

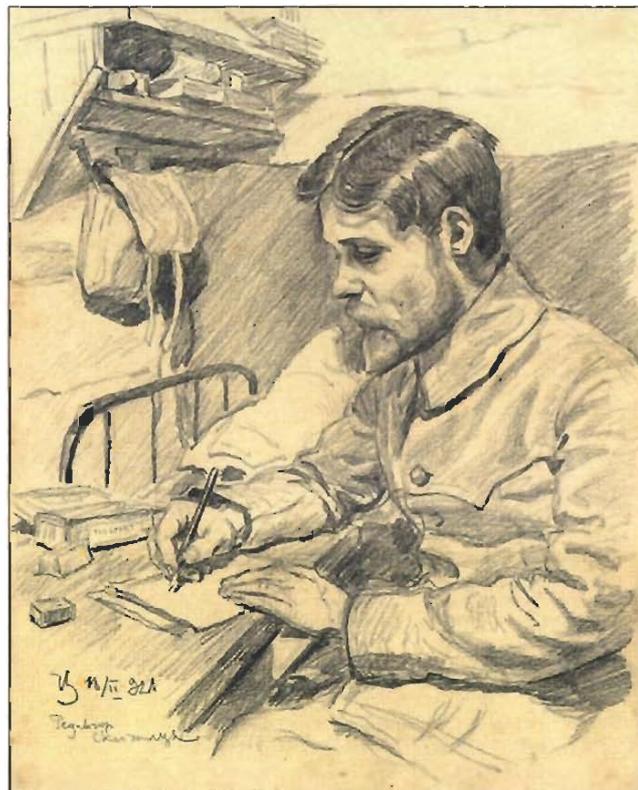
10. **Портрет військового.** 1921 р.
Пап., олівець, 30,7x23,9 см.
Внизу зліва авторський підпис, дата і напис: Ів 22/III 1921 / пор.Дмит ... Ми ... ук.

11. **Портрет вояки УГА.** 1921 р.
Пап., олівець, 30,7x23,9 см.
Внизу зліва авторський напис і дата: 27/II 1921. Пор.Кін. УГА Шухев... Теофіль.

12. **Портрет вояка УГА.** 1921 р.
Пап., олівець, 30,7x23,9 см.
Вгорі справа авторський напис: Віктор Пидо...ий, чет. УГА. Внизу зліва монограма автора і дата: ІВ. 6/III. 21

13. **Портрет вояка УГА Кирила Ващука.** 1921 р.
Пап., олівець, 30,7x23,9 см.
Внизу авторський напис і дата: 25/II 1921. Кирило Ващук, пор. УГА.

14. **Портрет Прохурського** – командувача робітничої сотні в Братиславі. 1921 р.
Пап., олівець, 30,7x23,9 см.
Внизу дата і напис: 2/IV 1921. / Братислава. Пор.

Іван Іванець – Яків Голота: редактор "Українського скитальця". 1921 р. (18)

У. Г. А. Прохурський, кмдч. робітн. сотні в Братиславі в р.1920–1921.

15. **Роман Волощук.** 1921 р.
Пап., олівець, 30,7x23,9 см.
Внизу ліва монограма автора, дата і напис: ІВ. 8/II 1921. лейт... УГА Роман Волощук.

16. **Січковий стрілець.** 1921 р.
Пап., олівець, 30,8x23,9 см.
Внизу посередині авторські дата та напис: 11/II 921. ... Яр... УСС.

17. **Сотник УГА др.Блавацький.** 1921 р.
Пап., олівець, 30,7x23,8 см.
Внизу зліва монограма автора, дата і напис: ІВ. 13/II 1921. Сотн. Др. Блавацький.

Зворот – рисунок олівцем "Портрет сотника Богдана Білінкевича". Внизу зліва під зображенням авторський напис: Сотн. Богдан Білінкевич.

18. **Яків Голота** – редактор "Українського скитальця". 1921 р.
Пап., олівець, 30,2x23,9 см.

Внизу зліва авторські дата і напис: 18/II 921. Редактор "Скитальця".
Зворот – наклейка Архіву редакції "Українського скитальця".

19. **Портрет поручика УГА Івана Деревляного.** 1922 р.
Пап., акварель, 26x19, 1 см.
Внизу справа монограма автора, дата і напис: ІВ. 19/

Іван Іванець –
Похід. 1923 р.
(26)

III. 922. Відділ ... Вгорі зліва авторський напис: б. пор. УГА Іван Деревляний.

20. **Вістовий.** 1923 р.

Пап., акварель, 37x48,5 см.

Внизу зліва монограма автора і дата: Ів. 5/X 923.

Зворот – наклейка редколегії "Український скиталець" з написом на друкарській машинці: Іван Іванець пор.УГА. Вістовий. / Архів – Відділ II. о. ч. 69.

21. **Вояка УСС Сократ Іваницький.** 1923 р.

Пап., олівець, 33,2x26,7 см.

Внизу справа авторський підпис, дата і напис: Ів. 2/II 923. Сократ Іваницький ... команд. 2 курія I полку УСС.

Зворот – чорним олівцем записка М. Бринського: це писав я ще вчора. Сьогодні я пішов кудя инде. Бринський / Я перебрав твої праці. На мою думку ці річи лиши тут. Я пішов до Ахад. Чому зараз рано не прийшов? Бринський / ... іди до Пильного або до Обровського. Я чекав на тебе аж до 10 год.

22. **Йосифів. Табір.** 1923 р.

Пап., акварель, 34x43,2 см.

Внизу зліва монограма автора, дата і напис: Ів. 2/VIII. 923. Йосифів. Табір "1".

23. **Люба.** Портрет дівчинки з лялькою в руках. 1923 р.

Пап., олівець, 40, 3x30 см.

Вгорі справа авторський напис і дата: Люба Михан... наймолодша артистка таборового театру в Йосифові. 20/VIII 923.

24. **Олекса Яблонський, сотник УГА.** 1923 р.

Пап., акварель, 32,5x29 см., 35x30 см.

Зворот: наклейка з авторським написом: І. Іванець, пор. УГА/ Сотник УГА Яблонський.

25. **Портрет четара.** 1923 р.

Пап., акварель, 43,3x32,8 см.

Внизу зліва авторський підпис і дата: Ів. 1923. Вгорі справа напис: чет. У. С. С. Симбай... /далі нерозбірливо//.

26. **Похід.** 1923 р.

Пап., акварель, 34,4x45,5 см.

Внизу справа монограма автора і дата: Ів. 29/IX 1923.

Зворот – наклейка Редакційної Калегії "Українського скитальця" з написом на друкарській машинці: Іван Іванець, пор.У. Г. А. Похід. Архів – Від. II. о. 20. Внизу зліва олівцем напис: І. Іванець, пор.УГА. "Похід". Зліва штамп редколегії "Українського скитальця".

27. **Сурмач на стежі.** 1923 р.

Пап., акварель, 20,2x29 см., 26,7x33,2 см.

Внизу справа авторський підпис і напис: Ів. Іванець, пор. УГА. / Кіннотник. Сурмач на стежі.

Зворот – рисунок олівцем "Бабуся". Під зображенням зліва монограма автора і дата: Ів. 18/III. 1923.

28. **Чоловічий портрет.** 1923 р.

Пап., олівець, 33,2x26,7 см.

Внизу зліва олівцем дата, монограма автора і напис: Ів. 20/V. 923/Черношице. Внизу справа олівцем напис: Осип Коберевський / б. пор.У. С. С.

29. **Юліан Буцманюк за мольбертом.** 1923 р.

Пап., олівець, 33,2x26,7 см.

Вгорі зліва авторський напис і дата: Сотн. Буцманюк, кмдр робітн. Сотні в Літомеричях. Рис. В 1923 р.

30. **Бій.** 1924 р.

Пап., туш, перо, 26,6x36,7 см., 30x41,5 см.

Внизу зліва монограма автора і дата: Ів. 7/8 1924.

Зворот – авторський напис: Передаю др.Фідерським рисунок, робив його тушею, думаю, що краще буде його репродукувати. Повідомте мене сей час, чи підходить під ваш смак і потребу. На відповідь жду нетерпеливо. Здоровлю... /далі текст заклеєний папером/ ... Припускаю, що знаєте, де подібна ситуація могла б бути. Наклейка – Архів.

31. **Чоловічий портрет.** 1924 р.

Пап., олівець, 29,7x21,9 см.

Внизу зліва олівцем напис: Гриць Кисил... / от. У. С.

С. Внизу справа монограма автора і дата: Ів. 29/V 1924/ Прага.

32. **З книжки В. Старосольського.** Екслібрис. 1925 р. Пап., лінорит, 8х5,1 см., 12х8,5 см.

Зворот - вгорі зліва олівцем підпис і дата: Ів. Іванець. 1925.

33. **Календар "Карпатської Правди" на рік 1927.**

Обкладинка

Пап., кол. дереворит, 22,5х17,5 см.

34. **З книжки Романа Іванця.**

Пап., цинкографія, 5,8х4,4 см., 8,8х7 см.

Зворот - внизу зліва олівцем підпис: Іван Іванець.

35. **Кіннотник.**

Пап., акварель, 19,4х18 см., 24,5х35,6 см.

Внизу зліва авторський підпис: Іванець.

Зворот - наклейка з написом: І. Іванець, пор. УГА. / Кіннотник УГА.

ІВАНЕЦЬ ІВАН /?/

1. **В бою.**

Пап., акварель, 20,5х18,3 см., 22,6х19,1 см.

КАСІЯН ВАСИЛЬ

1. 01. 1896, Микулинці, Івано-Франківська обл. - 26. 06. 1976, Київ

У 1920-1926 рр. навчався в Празькій АМ (клас проф. Макса Швабінського) та в УСПМ. Від 1927 р. з перервами - професор Художнього інституту в Києві. В 1930-1937 рр. - професор Харківського поліграфічного інституту. Був членом АРМУ.

Графік, книжковий ілюстратор, мистецтвознавець. Лауреат Державної премії УРСР ім. Т. Шевченка (1964) та Державної премії УРСР (1971). В 1978 в Україні встановлено премію ім. В. Касіяна, в 1982 р. у м. Снятин Івано-Франківської обл. відкрито художньо-меморіальний музей В. Касіяна.

Твори зберігаються в державних музеях і приватних збірках в Україні, Франції, Німеччині, США, Словаччині, Чеській Республіці.

Література

1. Prokop Tomar I - s. 468.

2. С. Наріжний - "Мистецький відділ музею Визвольної

Василь Касіян - Родина. 1923 р. (3)

Боротьби України" - ДЦАЧР, папка 2, інв. № 12, с. 260, 261, 269, 272, 273.

3. Василь Касіян - З мого життя. "Дніпро", 1974 р., № 5-6, с. 121 - 134.

4. Митці України. Енциклопедичний довідник. За редакцією А. В. Кудрицького. Київ, "Українська енциклопедія" імені М. П. Бажана. Київ, 1992., с. 290-291.

Твори

1. **Бандурист.** Сцена з "Гайдамаків" Т. Шевченка. 1923 р.

Пап., офорт, суха голка, 25,5х36,2 см., 30,4х42 см. Внизу справа олівцем авторський підпис: Василь Касіян. Зліва напис олівцем: власноручний відтиск.

Зворот: круглі печатки Митного управління Праги та МВБУ.

2. **Бандурист.** Сцена з "Гайдамаків" Т. Шевченка. 1923 р.

Пап., офорт, суха голка, 25,5х36,2 см., 45,3х54 см. Внизу справа олівцем підпис і дата: Касіян 923. Зліва числа 2/3. Вгорі справа напис олівцем: 100 кф, нижче - 50 кф.

3. **Родина.** 1923 р.

Пап., дереворит, 19,5х27,4 см.

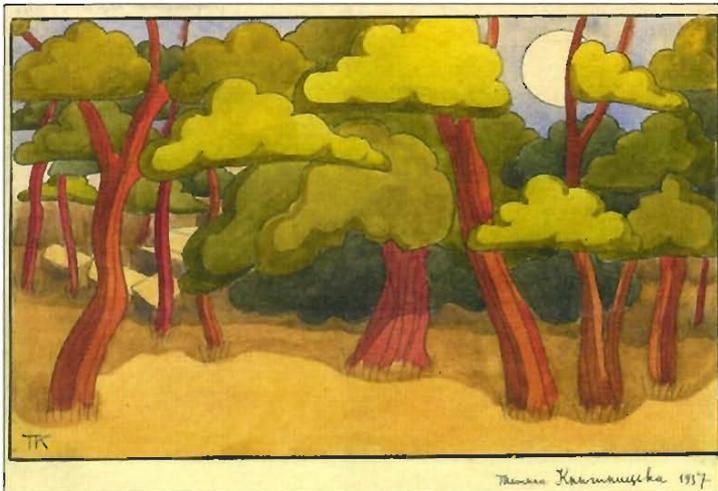
Внизу справа олівцем авторський підпис і дата: Касіян 923. Зворот: кругла печатка Митного управління Праги і МВБУ.

КНЯГИНИЦЬКА-ДУШЕНКО ТЕТЯНА

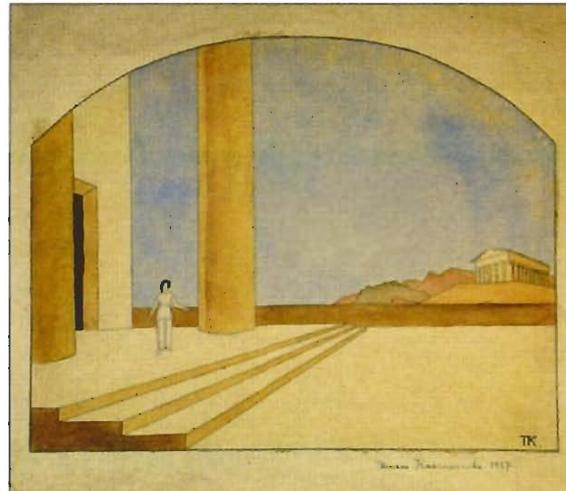
1916, Грац, Австрія* -

3. 09. 1982, Буффало, США

Закінчила Бухарестську АМ з правом викладати малювання та історію мистецтва в середніх школах. Закінчила також право в Бухарестському університеті. Учасниця

Тетяна Княгиницька-Душенко – Ліс. Проект театральної декорації. 1937 р. (2)

Тетяна Княгиницька-Душенко – Софокл – «Електра». Проект театральної декорації. 1937 р. (8)

виставок Спільки праці образотворчих митців у Львові в 1943 р. Після Другої світової війни емігрувала до м. Буффало, штат Нью Йорк, США. Була членом ОМУА, учасниця його виставок.

Графік, авторка театральних костюмів і декорацій.

Література

1. Тетяна Княгиницька-Душенко. – "Нотатки з мистецтва". Філадельфія, 1982 р., ч. 22, с. 59.
- * "Нотатки з мистецтва", 1982 р., № 22, с. 59 – вказане місце народження Буковина.

Твори

1. **Лев.** Проект театрального костюму. 1937 р. Пап., акварель, 25x16,8 см. Внизу зліва чорною тушшю монограма автора: ТК. Внизу справа олівцем авторський підпис і дата: Тетяна Княгиницька 1937. Вгорі над зображенням напис олівцем: Лев.
2. **Ліс.** Проект театральної декорації (тло для інтермедії). 1937 р. Пап., акварель, 25,2x40,3 см. Внизу зліва чорною тушшю монограма автора: ТК. Внизу справа під зображенням олівцем підпис автора і дата: Тетяна Княгиницька. 1937. Вгорі зліва над зображенням напис олівцем "Ліс" (тло для інтермедії).
3. **Місячне сяйво.** Проект театрального костюму. 1937 р. Пап., акварель, 25,1x17 см. Внизу зліва чорною тушшю монограма автора: "ТК", внизу справа авторський підпис і дата: Тетяна Княги-

ницька 1937. Над зображенням зліва олівцем напис: Місячне сяйво.

4. **Орест.** Проект театрального костюму. 1937 р. Пап., акварель, 25,5x13,8 см. Вгорі напис: Орест. Внизу чорною тушшю авторська монограма, підпис і дата: ТК. Тетяна Княгиницька. 1937.
5. **Пілате.** Проект театрального костюму. 1937 р. Пап., акварель, 25,5x13,6 см. Вгорі зліва напис: Пілате. Внизу чорною тушшю авторський підпис, дата, монограма: ТК. Тетяна Княгиницька. 1937.
6. **Пірам.** Проект театрального костюму. 1937 р. Пап., акварель, 25,2x16,9 см. Внизу зліва чорною тушшю монограма автора: ТК. Внизу під зображенням олівцем підпис автора і дата: Тетяна Княгиницька 1937. Вгорі зліва над зображенням напис: "Пірам".
7. **Пролог.** Проект театрального костюму. 1937 р. Пап., акварель, 25,1x17 см. Внизу справа чорною тушшю монограма автора: ТК. Над рисунком напис олівцем: Пролог.
8. **Софокл - Електра.** Проект театральної декорації. 1937 р. Пап., акварель, 25,3x16,8 см. Внизу справа монограма: ТК. Під зображенням внизу справа підпис і дата: Тетяна Княгиницька. 1937. Вгорі зліва на зображенні напис олівцем: Електра Софокла.
9. **Стіна.** Проект театральної декорації. 1937 р. Пап., акварель, 25,3x16,8 см. Внизу справа чорною тушшю монограма автора: ТК. Над рисунком напис олівцем: Стіна.
10. **Тізбе.** Проект театрального костюму. Пап., Акварель, 25,3x16,9 см. Внизу справа чорною тушшю монограма автора: ТК. Зліва над зображенням напис олівцем: Тізбе

КОБРИНСЬКИЙ ВОЛОДИМИР

? Україна – ?

Навчався в УСПМ, потім в АМ в Празі (клас Вратіслава Нехлеби). Учасник культурно-мистецької виставки таборів УГА в таборі інтернаціональних осіб в м. Йозефов в 1923 р.

Література

1. С. Наріжний 1 – с. 67.
2. С. Наріжний – "Мистецький відділ Музею Визвольної Боротьби України", папка 2, інв. № 12, с. 268, 269.
3. Віктор Цимбал маляр і графік. Монографія за редакцією Святослава Гординського. Нью Йорк, 1972 р., с. 8.
4. Степан Гапак – Скульптор Михайло Бринський. Словацьке педагогічне видавництво – Відділ української літератури в Пряшеві. 1971, с. 30.
5. Богдан Горинь – У пошуках берега. Життя і творчість скульптора Івана Севери. Інститут українознавства Національної Академії наук, Львів, 1995 р., с. 64.

Твори

1. **Розмова за столом.** 1919 р. Пап., олівець, 17x21 см. Внизу справа підпис: рисував Волод. Кобринський. Внизу зліва дата і напис нерозбірливо: Denl... Good 1919.

КОВЖУН ПАВЛО

3. 10. 1896, с. Костюшки, Житомирщина – 15. 05. 1939, Львів

У 1911-1915 рр. навчався в Київському художньому училищі, у 1919–1920 рр. – в Українській Академії Мистецтв (клас Г. Нарбу-та). Разом з М. Семенком організував у 1913 р. в Києві перший "Футуристичний мистецький гурток". Учасник Першої світової війни. В 1920 р. емігрував до Галичини. Від 1922 р. жив і працював у Львові. Один із засновників та член ГДУМ (1922–1926) та АНУМ (1931–1939) у Львові. У 1921–1937 рр. здійснив подорожі до Франції, Італії, Німеччини.

Графік (у 1921–1925 рр. створив низку знаків для львівських видавництв), маляр, видавець, критик, автор монументальних розписів (спочотку сам, потім у співпраці з М. Осінчуком розписав понад 10 церков у Галичині, а також залу в Богословській Академії у Львові). Автор низки статей і монографій з проблем мистецтва.

Література

1. Митці України. Енциклопедичний довідник. За редакцією А. В. Кудрицького. Київ, "Українська енциклопедія" імені М. П. Бажана. Київ, 1992 р., с. 302.
2. В. Попович – Павло Ковжун. – "Нотатки з мистецтва", 1974 р., ч. 14, с. 17 – 25.
3. Павло Ковжун. Каталог виставки. Львівська картинна галерея. Львів, 1991.

Твори

1. **Запрошення на відкриття виставки ГДУМ.** 1922 р. Пап., кол. лінорит, 15x18,8 см. Зворот – вгорі напис олівцем: П. Ковжун. Перша сторінка "Запрошення" на мистецьку виставку ГДУМ. Львів. 1922.
2. **Іван Франко. "Великий шум".** 1922 р. Книжкова обкладинка Пап., дереворит, 18x12,2 см. Зворот – внизу напис олівцем: 16. П. Ковжун. Обкладинка до книжки Ів. Франка "Великий шум".
3. **Борис Грінченко. "Соняшний промінь".** 1923 р. Книжкова обкладинка Пап., кол. дереворит, 18,5x11,8 см. Зворот – вгорі олівцем напис: П. Ковжун. 1923.
4. **Василь Бобринський. "Тайна танцю".** 1923 р. Книжкова обкладинка Пап., дереворит, 14x10 см. Зворот – вгорі олівцем підпис і дата: Павло Ковжун. 1923.
5. **Джек Лондон. "Оповідання Південного моря".** 1923 р. Книжкова обкладинка Пап., дереворит, 17,3x12 см. Зворот – вгорі олівцем дата: 1923.
6. **Екслібрис.** 1923 р. Пап., кол. дереворит, 9,7x6,8 см., 9,9x7,1 см. Внизу зліва олівцем дата: 1923. Зворот – посередині олівцем напис: Exlibris вид-ва "Новгра" /загальна/. 1923/ До М. Обідного "Нерозцвілі ранки".
7. **Календар Товариства "Просвіта" на 1924 рік.** Львів, 1923 р. Обкладинка Пап., кол. дереворит, 20,3x14 см.
8. **Робітник, Селянин і Поет.** Композиція до календаря "Громади". Львів, 1923 р. Пап., кол. дереворит, 12,3x10,5 см.
9. **Стефан Семчук. "Метеори".** Екслібрис. 1923 р. Пап., дереворит, 6x4 см, 6,9x4,9 см.

Павло Ковжун – Василь Бобринський "Тайна танцю". 1923 р. Книжкова обкладинка (4)

Зворот – посередині олівцем дата: 1923.

10. **Золоті Ворота.** Альманах січових стрільців. 1923 р./?/ Обкладинка.

11. **Орест Петрійчук. "Про те, що я люблю".** Екслібрис. 1924 р.

Пап., цинкографія, 6х3,6 см., 6,6х4,3 см.

12. **Веселка.** Календар безжурних хвилин. 1925 р. Книжкова обкладинка

Пап., кол. дереворит, 18, 5х12 см.

Зворот – вгорі олівцем напис: 14. П. Ковжун. Книжкова обкладинка в двох фарбах. Львів, VIII. 1925.

13. **Екслібрис Василя Мудрого.** 1925 р.

Пап., цинкографія, 8,1х6 см., 9х6,9 см.

Внизу зліва олівцем підпис і дата: Р. Kovžun. 1925. Посередині штамп автора "Павло Ковжун".

14. **Екслібрис Володимира Дорошенка.** 1925 р.

Пап., цинкографія, 8,4х5,9 см., 9,5х6,9 см.

Внизу зліва олівцем дата: 1925.

Зворот: посередині штамп автора "Павло Ковжун".

15. **Екслібрис Івана Калиновича.** 1925 р.

Пап., цинкографія, 6,5х4,7 см., 7,6х5,8 см.

Внизу зліва олівцем дата: 1925.

Зворот: посередині штамп автора "Павло Ковжун".

16. **Екслібрис Михайла Рудницького.** 1925 р.

Пап., цинкографія, 8х6 см., 8,7х6,8 см.

Внизу зліва олівцем дата: 1925.

Зворот - вгорі справа олівцем літера "Р". Внизу зліва олівцем підпис і дата: Р. Kovžun. 1925. Посередині штамп автора: Павло Ковжун.

17. **Катерина Гриневичева. "Непоборні".**

Екслібрис. 1925 р.

Калька, літорит, 3,7х2,5 см., 4х2,7 см.

18. **Екслібрис Томаша Бордаха.** 1926 р.

Пап., цинкографія, 7,8х6,1 см., 10,9х9,5 см.

Внизу зліва олівцем дата: 1926.

Зворот – внизу зліва олівцем підпис: П. Ковжун.

19. **Екслібрис Михайла Матисака.** 1927 р.

Пап., цинкографія, 8,7х8,4 см., 9,7х7,4 см.

Зворот: вгорі справа літера "Р". Внизу зліва олівцем підпис і дата: Р. Kovžun. 1927. Посередині штамп автора "Павло Ковжун".

20. **Екслібрис Товариства письменників та журналістів ім. Івана Франка.** 1927 р.

Пап., цинкографія, 4,1х6 см., 4,6х6,4 см.

Внизу зліва олівцем дата: 1927.

Зворот – внизу зліва олівцем дата: 1927. Посередині штамп автора "Павло Ковжун".

21. **Культура.** Місячник культурного, суспільного і політичного життя. Травень – червень 1927 р. Обкладинка

Пап., 20х12,7 см.

22. **Співаник "Трембіта".** 1927 р.

Пап., кол. дереворит, 13х9,5 см.

23. **Екслібрис Михайла Семенка.** 1929 р.

Пап., лінорит, 4,5х6,9 см., 5,9х8 см.

Зворот – внизу зліва олівцем підпис і дата: Р. Kovžun. 1929. Посередині штамп автора "Павло Ковжун".

24. **Екслібрис др. Максима Музики.** 1930 р.

Пап., цинкографія, 6,6х5 см., 7,6х5,9 см.

Зворот: вгорі справа олівцем літера "Р". Внизу зліва олівцем підпис і дата: Р. Kovžun. 1930.

25. **Екслібрис Івана Кедрина.** 1931 р.

Пап., кол. лінорит, 7,8х2,2 см., 8,9х3,6 см.

Внизу зліва олівцем дата: 1931.

Зворот: посередині штамп автора "Павло Ковжун".

26. **Екслібрис Святослава Гординського.** 1931 р.

Пап., цинкографія, 7х5,1 см., 8,3х5,9 см.

Внизу зліва олівцем дата: 1931.

Зворот – посередині штамп автора: Павло Ковжун.

27. **Екслібрис Ліни і Миколи Галицьких.** 1932 р.

Пап., цинкографія, 8,9х6 см., 9,3х6,8 см.

Внизу зліва олівцем дата: 1932.

Зворот: посередині штамп автора "Павло Ковжун".

28. **Екслібрис Романа Пашківського.** 1932 р.

Пап., цинкографія, 8х2,7 см., 8,5х3,3 см.

Внизу зліва олівцем дата: 1932.

Зворот: посередині штамп автора "Павло Ковжун".

29. **Перший конгрес українських інженерів.** Львів, травень 1932 р. Проект плакату /?/

Пап., кол. дереворит, 25,8х18,3 см.

30. **Екслібрис Марії Терлецької.** 1933 р.

Пап., цинкографія, 6,6х4 см., 8,3х5,7 см.

Внизу зліва олівцем дата: 1933.

Зворот: посередині штамп автора "Павло Ковжун".

31. **Архієпархіально Рада Католицької акції Української мужеської молоді.** Знак. 1934 р. Пап., кол. лінорит, 7,5x5,5 см., 9,9x7,5 см. Зворот: вгорі справа олівцем літера "P". Вгорі зліва олівцем напис і дата: П. Ковжун. 1934 / Verlagsma- atke/ 19. Внизу штамп „Prof. Dr. V. Sičynskij. Řevnice – Z. Třebáň. 128. ČSR“.
32. **Екслібрис др. Євгена Храпливого.** 1934 р. Пап., цинкографія, 7,8x4,2 см., 8,9x5 см. Внизу зліва олівцем дата: 1934.
33. **Бібліотека митрополита Андрея Шептицько- го.** Екслібрис. Пап., лінорит, 9,2x6,3 см., 9,7x6,7 см.
34. **Гавриіл Костельник - "Великі люди"**. Екслібрис. Пап., кол. дереворит, 6x4,6 см., 6,7x5,3 см.
35. **Екслібрис митрополита Андрея Шептицького.** Пап., цинкографія, 6,5x4,4 см., 7x4,9 см. Зворот: вгорі справа олівцем літера "P". Внизу зліва олівцем підпис: P. Kovžun. Посередині штамп автора "Павло Ковжун".
36. **Іван Франка. Козки.** Книжкова обкладинка Пап., кол. дереворит, 18,8x13 см.
37. **І. Малицька. На Святого Миколая.** Книжкова обкладинка Пап., кол. дереворит, 16,7x11,8 см.
38. **Петро Франко. Підручник швиденької руханки.** Книжкова обкладинка Накладом Михайла Таранька. Пап., кол. дереворит, 15,2x10,5 см.
39. **Помяник. Комітет опіки над інвалідами.** Обкладинка Друкарня Ставропільського інституту у Львові. Пап., дереворит, 22x13,5 см.

КОЗАК ЕДВАРД (Еко)

21. 01. 1902, с. Нагірне, Львівська обл. – 1992, м. Варрен, штат Мішіген, США

У 1927–1930 рр. навчався в школі О. Новаківсько- го у Львові. В 1927–1939 рр. редагував сатирично-гумористичні журнали "Зиз" і "Комар", що виходили у Львові. Учасник виставок АНУМ, голова СУОМ у Львові (1943 р.).

В 1944 р. емігрував спочатку до Німеччини, в 1947 р. переїхав до США. Викладав на Вищих образотворчих студіях у Карлсфельді й Берхтесгадені (1945 р.), голова СУОМ в Мюн-

хені (1947 р.). У США редагував гумористич- ний часопис "Лис Микита". Графік, художник- карикатурист, книжковий ілюстратор.

Література

1. Р. Шмагало – Словник митців-педагогів України та з України у світі. 1850 – 1950. Львів, Українські тех- нології. 2002 р., с. 49.
2. Митці про мистецтво. – "Українське мистецтво", 1947 р., № 2, с. 20.

Твори

1. **Екслібрис Романа Генік-Березовського.** 1942 р. Пап., цинкографія, 8,2x5,5 см. Зворот – вгорі олівцем підпис і дата: Е. Козак. 1942.

КОЛЯДИНСЬКИЙ СТЕПАН

1893, Полтавщина, Україна – 22. 06. 1926, Прага

Народився в селянській родині. Закінчив Велико- Сорочинську семінарію, вчителював на Київщині. Сотник Армії УНР, служив у 4-ій Київській дивізії. Учасник зимового походу і Листопадового зриву. Через табори інтерно-

ваних вояків з Польщі дістався до Чехо-Сло- ваччини. Навчався в УСПМ і в ХПШ в Празі /1923–1925/. В 1924 р. як один з найтала- навитіших студентів взяв участь в оформлен- ні чеського павільйону на виставці в Парижі. Покінчив життя самогубством. Похований на Ольшанському цвинтарі в Празі.

Скульптор. Автор портретів, проектів пам'ятників.

Література

1. С. Наріжний I – с. 192.
2. С. Наріжний – Збірка пластичного мистецтва Му- зею визвольної боротьби України в Празі. SUA, пап- ка 2, інв. № 12, с. 265.
3. С. Наріжний – "Мистецький відділ музею Визволь- ної Боротьби України" - НАЧР, папка 2, інв. № 12, с. 259, 265, 267, 272.
4. Памяти скульптора Колядинського. - "Студентський вісник". Прага, 1936 р., № 9-10, с. 48-50.

Твори

1. **Світло, перспектива, оздоба.** Архітектурні креслення з років навчання в Празькій художньо-промисловій школі. 1923-1925 рр.

Пап., олівець туш, перо, акварель:

1923 р. – 1 аркуш, 59,8x37,8 см.

1924 р. – 3 аркуші, 59,8x37,8 см.

1925 р. – 5 аркушів, один аркуш не датований, 37x49,8 см.

На всіх аркушах кругла печатка "Umělecko-průmyslová škola v Praze" (Художньо-промислова школа в Празі – О. П.).

2. **Дівчина в українському костюмі та п'ять інших етюдів жіночих постатей і голів.**

Пап., акварель, 34x25,1 см.

Зворот: етюди аквареллю п'яти жіночих та чоловічих портретів та силует жінки. Зліва вгорі підпис: С. Колядинський

3. **Жіночий портрет.**

Пап., вугіль, 69x49,5 см.

Зворот: внизу справа напис зеленим олівцем: Із Альбому С. Колядинського.

КОТЛЯРЕВСЬКА МАРІЯ

8. 02. 1902, Горлівка, Донбас –

18. 06. 1984, Київ

У 1922-1929 рр. навчалась у Харківському художньому інституті (клас О. Макаренкова та І. Подалки). У 1947–1956 рр. була репресована. Графік, книжковий ілюстратор.

Література

1. О. Ріпко - Мистецтво Львова першої половини ХХ століття. Каталог виставки. Львів, "Каменярь", 1996 р – с. 257.

Твори

1. **З книжок Валерія Поліщука.**

Пап., цинкографія, 5,7x3,4 см., 9,7x6,7 см.

Зворот – вгорі справа олівцем підпис: Котляревська.

КРИЧЕВСЬКИЙ ВАСИЛЬ

31. 12. 1872, с. Ворожба, Сумщина –

15. 11. 1952, Каракас, Венесуела

Навчання розпочав в майстерні харківського архітектора С. Загоскіна, де пізніше протягом трьох років працював поміч-

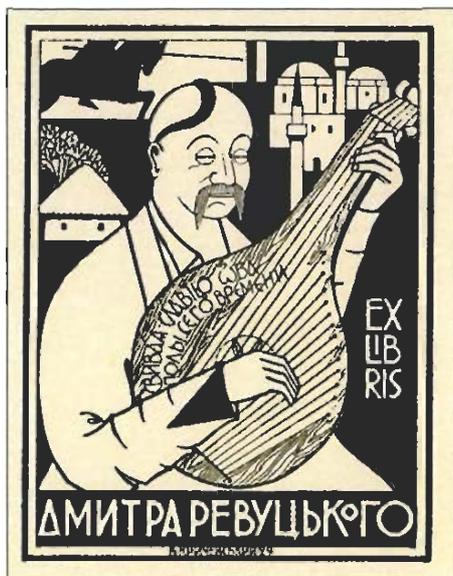
ником архітектора. Під час навчання в Харківській технічній школі брав приватні уроки в архітектора О. Бекетова. Мистецький дебют відбувся в 1897 р. на харківській художній виставці. Учасник виставок Товари-

ства акварелістів у Петербурзі (1899–1902). 1905 р. – знайомство з М. Грушевським, ілюстрував низку його книг ("Ілюстрована історія України", "Культурно-національний рух"). Автор архітектурних проектів будинку Земства в Полтаві (1903 р.), родинних резиденцій Д. Милорадовича (1905 р.), М. Грушевського (1908–1909 рр.), Канівського музею-заповідника "Могила Т. Шевченка" (1936-1938 рр.). В 1917 р. був учителем малювання в Першій українській гімназії ім. Шевченка в Києві, в 1918 р. обраний ректором Київської АМ. Засновник і директор Керамічного інституту в Полтаві (1918 р.). 1923–1941 рр. – професор Київського художнього інституту. 1925–1928 рр. – художній консультант кінофабрики в Одесі (стрічки "Тарас Шевченко", "Тарас Трясило", "Борислав сміється", "Людина з лісу"). В 1943 р. емігрував на Захід, від 1947 р. жив у Каракасі. Похований на цвинтарі Баунд Брук поблизу Нью Йорка, США.

Маляр, графік, книжковий ілюстратор (обкладинки для понад 80 книжок), архітектор, художник театру і кіно.

Література

1. Є. Блакитний – Василь Кричевський. Українська Вільна Академія Наук у США. Нью Йорк, 1963.
2. Книга творчості українських мистців поза батьківщиною. "Нотатки з мистецтва", Філадельфія, Пенсільванія, 1981 р., с. 230.
3. Іван Кейван – Василь Кричевський – творець українського національного стилю. Рим, 1968.
4. Дом'ян Горняткевич. Українські мистці в автобіографіях. Накладом Української видавничої спілки. Лондон, 1958, с. 17–54.
5. Павловський Вадим – Життя і творчість В. Кричевського (1873-1973). "Сучасність", 1973 р., № 1, с. 41–52.

**Василь
Кривчевський
– Екслібрис
Дмитра
Ревуцького.
1927 р. (1)**

Твори

1. **Екслібрис Дмитра Ревуцького.** 1927 р.
Пап., цинкографія, 5,3x4 см., 8,2x6,2 см.
Зворот: вгорі справа олівцем літера "Р". Внизу зліва олівцем підпис і дата: V. Krivchivskyi. 1927.
2. **Екслібрис Ярослава Стешенка.** 1928 р.
Пап., цинкографія, 9,4x10,8 см., 11,8x14,1 см.
Внизу зліва олівцем напис: Ex libris роб. В. Кривчевського. Зворот – посередині олівцем напис: Роб. В. Кривчевського. Київ, 1928, цинк.
3. **Екслібрис Сергія Єфремова.**
Пап., цинкографія, 5x3, 6 см.
Зворот – вгорі зліва олівцем підпис: В. Кривчевський.
4. **З книг Сергія Маслова.**
Пап., цинкографія, 6,1x5,8 см., 8,9x9,1 см.
Зворот - внизу зліва олівцем підпис: В. Кривчевський.
5. **Михайло Грушевський. Історія України.** Київ.
Книжкова обкладинка
Пап., кол. дереворит, 24,5x20,7 см.
6. **Український науковий інститут книгознавства. Українська книга XVI –XVII –XVIII ст.** Проект обкладинки. Харків, Державне видавництво України.
Пап., кол. дереворит, 26x18 см.

КРИЧЕВСЬКИЙ МИКОЛА

24. 11. 1898, Харків –
11. 09. 1961, Париж

Спочатку навчався у Й. Бакшя в Ужгороді. З театром ім. М. Садовського, що належав до ужгородської "Прасвіти", в 1921 р.

дістався до Праги. Навчався в УСПМ. В 1928 р. закінчив ХПШ у Празі. Від 1929 р. жив і працював у Парижі. Похований на цвинтарі Баньє.

Маляр, графік, театральний художник. Учасник виставок у Львові, Варшаві, Празі, Парижі, Брюсселі, Римі.

Література

1. Володимир Попович – Микола Кривчевський. "Нотатки з мистецтва", 1981 р., ч. 21, с. 27 – 33.
2. Митці України. Енциклопедичний довідник. За редакцією А. В. Кудрицького. Київ, "Українська енциклопедія" імені М. П. Бажана. Київ, 1992 р., с. 335.
3. Книга творчості українських мистців поза батьківщиною. "Нотатки з мистецтва". Філадельфія, Пенсільванія, 1981 р., 506.
4. С. Наріжний І – с. 192, 325.

Твори

1. **Екслібрис Вадима Щербаківського.**
Пап., цинкографія, 5,6x4,5 см., 7,9x6,2 см.
Зворот – вгорі зліва олівцем підпис: М. Кривчевський.

**Микола
Кривчевський
– Екслібрис
Вадима
Щербаківського
(1)**

КУЛЕЦЬ ІВАН

24. 06. 1880, с. Вузлове, Львівська обл. –
11. 03. 1952, Прага

Навчався в Краківській АМ (1903–1908) у В. Вейса, Я. Станіславського, Й. Панкевича. 1910–1911 рр. – студійні подорожі по Західній Європі, зокрема, до Парижа, де познайомився з О. Архипенком. Під час

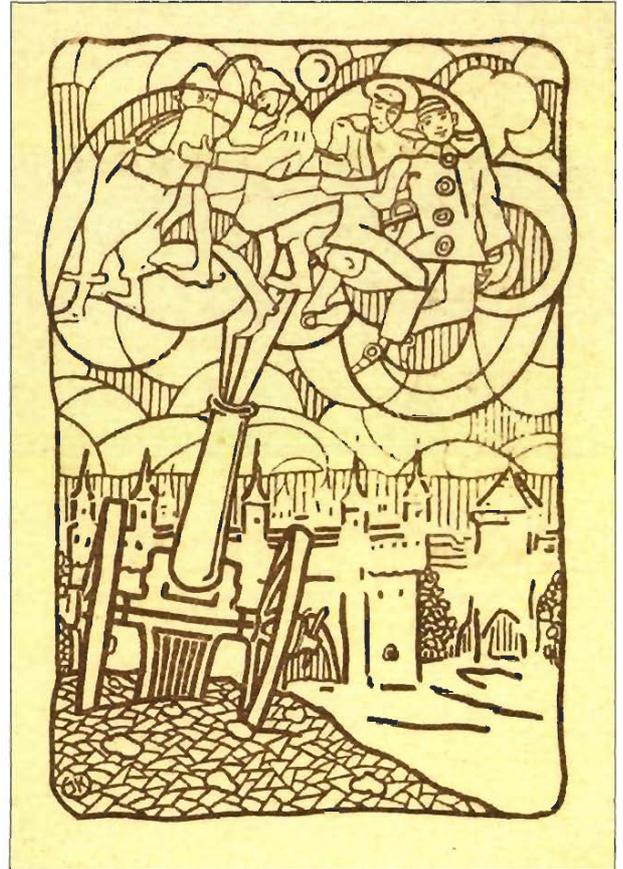

Першої світової війни був художником в австро-угорській армії. Кінець війни застав його в містечку Лаштіце на Мораві. Від 1914 р. жив у Празі. * Один із засновників і професор рисунку і молярства УСПМ (1923–1952 р.), від 1932 р. да 1952 р. – директор УСПМ. Серед його учнів були К. Антанович, Н. Білецька, Ю. Вовк, П. Громницький, С. Зорицька, І. Іванець, В. Касіян, С. Колядинський, М. Кричевський, О. Лятуринська, І. Лошак, Г. Мазепа, П. Холодний, В. Хмелюк, В. Цимбал, М. Кричевський, Я. Фортух, а також низка чеських і словацьких митців (Марія Медвецька, Людвіг Єлінек, Ян Юнгмон, Анежка Ржечінска-Брамборова). Щоб уникнути впливу на творчу манеру своїх учнів, від 1924 р. участі у виставках практично не брав. Похований на Виноградському цвинтарі в Празі.

Маляр, педагог, меншою мірою – скульптор. Виставки в Парижі, Відні, Празі. Велика ретроспективна виставка творів (171 робота) у 1979 р. в Музеї української культури у Свиднику, Словаччина, який володіє найбільшою збіркою творів автора. Твори зберігаються в державних музеях та приватних збірках України, Чеської Республіки, Словаччини, Франції, США, Канади.

Література

1. Іван Кулець. Каталог виставки. Національна галерея в Празі. Музей української культури в Свиднику. Пряшів, 1980.
2. Мазуренко Галина – Шлях творчих зусиль. Хроніка 2000. "Україна – Чехія". Частина П. С. 248 –251.
3. Myroslava M. Mudrak – The Ukrainian Studio of Plastic Arts in Prague and the art of Jan Kulec. Art Journal. 1990, vol. 1 /49/, s. 36-43.
4. Микола Мушинка – Колеса крутяться. Книга I – Спогади. Фундація "Карпати", Пряшів, 1998, с. 116-118.
5. Микола Мушинка – Українська мистецька школа професора Івана Кулеця у Празі /1932-1952/. Вісник ЛАМ. 1999, с. 104-113.
6. Микола Мушинка – Українська Студія пластичного

Іван Кулець – Картка – порядок запрошення до танцю на балі польських легіонерів у Кракові. 1913 р. (1)

Іван Кулець - Екслібрис К. Вассермана. (5)

мистецтва у Празі – кузня майстрів образотворчого мистецтва. – “Дукля”, 1991, ч. 2, с. 62, 64.

7. С. Наріжний I – с. 190, 191.

8. Prokop Toman I – с. 590.

* Viktor Roubal – Značky a seznam jmen umělců-grafiků a jejich autorů. Exlibris. Sešit 6-7. Nakladatel V. Rybíř, Praha, 1926 r., Celetná 4, „Vademecum sběratele“, s. 106 : I. Кулець родом українець. Від російської революції /1917 р./ живе в Празі. Його батьків убили більшовики, а їхній дім спалили. З родини тільки йому пощастило врятуватись” (переклад – О. П.).

Твори

1. **Картка** – порядок запрошення до танцю на балі польських легіонерів у Кракові. 1913 р.
Пап., цинкографія, 8x5,2 см., 10,2 x5,6 см.
Зворот - внизу олівцем напис: I. Кулець. Карнет на 1. баль Поль. Легіонерів в Кракові в 1913 р.
2. **Екслібрис Алоїза Егльмана.** 1927 р.
Пап., цинкографія, 11,4x7,6 см., 15x9,5 см.
Зворот – внизу справа олівцем підпис: I. Кулець.
3. **Екслібрис др. Євгена Цястона.**
Пап., цинкографія, 6x3,3 см., 7,3x4,9 см.
4. **Екслібрис Іоахима Саттлера.**
Пап., цинкографія, 9,8x7,5 см., 10,5x8,1 см.
Зворот – внизу справа підпис і дата: I. Кулець.
5. **Екслібрис К. Вассермана.**
Пап., цинкографія, 5,7x4,4 см., 7x5,6 см.

КУЛЬЧИЦЬКА ОЛЕНА

15. 09. 1877, Бережани, Тернопільська обл.
– 8. 03. 1967, Львів

Навчання розпочала в студії Р. Братковського і С. Качора-Батовського у Львові (1901–1903), потім закінчила ХПШ у Відні (1908 р.). У 1920–1930 рр. учителювала в Перемишлі. В 1945–1941 рр. – про-

фесор Львівського поліграфічного інституту ім. І. Федорова. Державна премія ім. Т. Шевченка (1967 р.). Графік, книжковий ілюстратор. Виставки у Львові, Кракові, Празі.

Література

1. Р. Шмагало – Словник митців-педагогів України та

з України у світі. 1850–1950. Львів, Українські технології. 2002 р., с. 56.

2. Митці України. Енциклопедичний довідник. За редакцією А. В. Кудрицького. Київ, “Українська енциклопедія” імені М. П. Бажана. Київ, 1992 р., с. 342–343.

Олена Кульчицька – Екслібрис Петра Крип'якевича. (4)

Твори

1. **Бібліотека школи ім. Шевченка у Володимирі Волинському.** Екслібрис.
Пап., цинкографія, 12x7,6 см., 13,8x9,8 см.
Зворот: внизу зліва олівцем підпис: Олена Кульчицька.
2. **Екслібрис Олени Кульчицької.**
Пап., цинкографія, 6x5,5 см., 8,8x8,1 см.
Зворот – внизу зліва олівцем підпис: Олена Кульчицька.
3. **Екслібрис Ярослава Тешенка.**
Пап., лінорит, 5,8x4,5 см., 7,7x6,3 см.
Зворот – вгорі посередині олівцем підпис: О. Кульчицька.
4. **З бібліотеки др. Петра Крип'якевича.**
Пап., цинкографія, 7,5x10,1 см., 9,4x12,4 см.
Зворот – на лівому краю олівцем підпис: Олена Кульчицька.
5. **З бібліотеки Івана Крип'якевича.**
Пап., дереворит, 13,6x8,9 см., 14,8x10 см.
Зворот – внизу посередині олівцем підпис: Олена Кульчицька.
6. **З бібліотеки Савини Сидорович.**
Пап., цинкографія, 7,8x5,2 см., 10,8x8,1 см.
Зворот – внизу посередині олівцем підпис: Олена Кульчицька.
7. **Книгозбірня Ярослава Стешенка.**
Пап., дереворит, 12x8,7 см., 12,5x9,2 см.
Зворот – внизу олівцем підпис: Олена Кульчицька.
8. **Українські байки.** Частина I. Обкладинка
Пап., дереворит, 27x 21,4 см.

Іван Курах – Чоловічий портрет (4)

Іван Курах – Głód na Ukrainie i jego przyczyny. Проект книжкової обкладинки (6)

КУРАХ ІВАН

1909, с. Сердинці, Львівська обл. –
15. 01. 1968, Швейцарія

Брат відомого стрілецького поета і громадського діяча Михайла Кураха. Спочатку навчався в АМ в Варшаві, був членом українського мистецького гуртка "Спокій". Перед Другою світовою війною дістався до Італії. Закінчив АМ в Мілані (здобув стипендію від Уряду Італії). *

Виставки творів в Польщі, Італії, США, остання виставка творів відбулась у Тегерані.

Література

1. Іван Курах. "Нотатки з мистецтва", 1968, № 7, с. 67.
2. Стрілецька Полгофа. Строба антології. Львів, "Камінь", 1992 р., с. 15.
- * ІНАЧР – папка 62, інв. № 824 – в листі Є. Онацького з Риму до полковника Бориса Сухоручка-Хозловського від 25. 11. 1942 р., в якому, зокремо,

зазначено: "студент Іван Курах скінчив уже Академію мистецтв в Мілані [на італ. Стипендію, цю отримала укр. громада для укр. студентів від італ. Мін-во]".

Твори

1. **Відлочинок.** Етюд. Пап., олівець, 18x9,8 см.
2. **Голови чоловіків.** Дев'ять етюдів. Пап., олівець, 19,3x26,5 см.
3. **Чоловік, що спить.** Ескіз. Пап., олівець, 18,6x15,9 см.
4. **Чоловічий портрет.** Пап., туш, 30x21 см.
Зворот - вгорі зліва зеленим чорнилом підпис автора: І. Курах.
5. **Чоловічий портрет.** Пап., олівець, 16,5x10,8 см.
6. **Głód na Ukrainie i jego przyczyny.** Проект книжкової обкладинки. Пап., гуаш, 19x14,5 см., 27x22,2 см.
Зворот - вгорі зліва зеленим чорнилом підпис автора: І. Курах.
7. **Чоловік, що сидить.** Пап., олівець, 18, x 14,5 см.

ЛЕВИЦЬКА СОФІЯ

9. 03. 1874, Вихилівка, Хмельницька обл.
– 20. 09. 1937, Париж

Сестра письменника Модеста Левицького. В 1905 р. закінчила Паризьку АМ. Учосниця "Осінніх солонів" і "Солонів незалежних" (від 1909 р.).

Малярко, графік, книжковий ілюстратор, перекладачка (зокрема, на

французьку "Вечори на хуторі біля Диканьки" М. Гоголя з власними ілюстраціями).

Література

1. Митці України Енциклопедичний довідник. За редакцією А. В. Кудрицького. Київ, "Українська енциклопедія" імені М. П. Бажана. Київ, 1992 р., с. 353.
2. Юрій Кульчицький – Софія Левицька. 1989 р.
3. Володимир Попович – Софія Левицька. Накладом відділу ОМУА у Філадельфії. 1968 р.

Твори

1. Екслібрис.

Пап., лінорит, 5,5х4,5 см., 9,1х6,6 см.

Зворот – внизу зліва олівцем напис: С. Левицька – Париж.

ЛІСОВСЬКИЙ РОБЕРТ

29. 12. 1893, м. Зопоріжжя –
28. 12. 1982, Женева, Швейцарія

Новчоння розпочов у Миргородській художньо-промисловій школі в О. Сластьоно, в 1910–1914 рр. – у Київському художньому училищі (клас О. Мурашка). У 1917-1921 рр. навчався в УАМ, спочатку

у майстерні монументального мистецтва М. Бойчуко, потім у Г. Норбуто. У 1927–1929 рр. студював в АМ Берліно. З 1929 р. по 1946 р. жив у Прозі, був професором графіки і прикладного мистецтва в УСПМ.

У 1946 р. через Італію дістався до Лондона, де прожив до 1976 р. За браком роботи спочатку працював землекопом, потім 2 роки – в пекарні. Від 1948 р. – референт Союзу Українців Британії, потім – його голово, цю посаду обіймав 12 років. Від 1976 р. і до кінця життя жив у Женеві в доньки художниці Зої Лісовської. Підтримував особисті й творчі стосунки з О. Архипенком, Ю. Нарбутом, П. Ковжуном, М. Бойчуком, В. Кричевським, І. Винників, П. Холодним Молодшим.

Займовся переважно книжковою графікою, оформив понад 100 книжок (ілюстрації, обкладинки) та прикладною графікою (заставки, емблеми, фірмові бланки, печатки). Зокрема, є автором знаку ГДУМ у Львові, низки львівських видавництвах періодичних видань. Автор кількох проектів килимів, виконаних у Львові, проекту пам'ятника О. Босараб на Янівському цвинтарі у Львові то гетьманові Д. Скороподському в Лондоні.

Учосник виставок у Львові, Празі, Лондоні, Женеві. Твори зберігаються в державних музеях та приватних збірках в Україні, Чеській Республіці, Франції, Швейцарії, США, Англії.

Література

1. Мазуренко Галина – Шлях творчих зусиль. Хроніка 2000. "Україна – Чехія". Частина П, с. 248–251.
2. Холодний Петро – Р. Лісовський. Видавництво української молоді. Прага, 1932 р.
3. С. Наріжний І – с. 8, 191, 214, 217, 260, 281, 307, 309, 310, 317.
4. Володимир Попович – Роберт Лісовський. – "Нотатки з мистецтва". 1984 р., № 24, с. 27–36.
5. Роберт Лісовський (1893–1982). Каталог виставки творів, присвяченої 100-річчю з дня народження художника. Львів. Накладом Інституту народознавства АН України. 1993 р.
6. Михайло Сорока – "Мистецька Прага". В книзі Лесі Бондарук – "Михайло Сорока". Видавнича фірма "Відродження", Дрогобич, 2001 р., с. 199–201.

Твори

1. **Молода Україна.** Альманах для молоді. Річник І. Львів-Київ, в-во М. Таранька. Обкладинка. 1923 р. Літографічна майстерня А. Андрейчина, Львів. Пап., кол. дереворит, 29х20,5 см.
2. **В. Січинський. Крехівська архітектура.** Львів, 1923 р., Книжкова обкладинка

Роберт Лісовський – Екслібрис Василя Сімовича. 1932 р. (4)

Літографічна майстерня А. Андрейчин. Львів.

Пап., кол. дереворит, 25,6x17,8 см.

3. **Молодість славних людей.** Львів, в-во М. Таранька. 1924 р., Книжкова обкладинка

Пап., кол. дереворит, 20,8x29,3 см.

4. **Екслібрис Василя Сімовича.** 1932 р.

Пап., дереворит, 5,4x5,2 см., 8,5x7 см.

Зворот: вгорі справа олівцем літера "Р". Внизу зліва олівцем напис: R. Lisovskyj. 1932.

5. **М. Чирський. Емаль.** Прага, 1941 р., Книжкова обкладинка

Пап., кол. дереворит, 14,5x10,4 см.

6. **Герб України.** Проект /збережена нижня частина зображення/.

Пап., акварель, 17x22 см., 19x28,8 см.

7. **Герб України.** Проект /твір розрізаний по вертикалі/: ліва – 31x8,5 см., права – 35,5x16,5 см.

Калька, олівець.

8. **Герб України.** Проект відзнаки ОУН і обкладинки часопису "Розбудова нації".

Пап., кол. дереворит, 36,5x25 см.

9. **Екслібрис Віри Малінської.**

Пап., кол. ліногравюра, 5,7x4,5 см., 20,8x14,7 см.

10. **Нова культура.** Видавничий знак

Калька, дереворит, 12,5x8,3 см.

Зворот – чорним чорнилом напис: РЛісовський / Видавнича марка В-ва "Нова культура", Львів. / При репродукції зменшити до 2-4 см. (по висоті). Вгорі зліва олівцем цифри "19". Посередині олівцем напис: Штрих !!!

ЛЯТУРИНСЬКА ОКСАНА

1. 02. 1902, хутір Ліс на Волині –

13. 06. 1970, Міннеаполіс, США

Народилась на хуторі Ліс неподалік міста Вишневець, 15 км. від Кременецького зам-

ку на Волині. Донька Михайла та Ганни Лятуринських – одного з найстарших волинських родів.

Навчалась в Острозькому Братстві та в Державній українській гімназії імені І. Стешенка в Кременці.

До Праги прибула в 1923 р. разом з інтернованими українцями з табору в польському Каліші. Спочатку навчалась в українській гімназії в Ржевничах неподалік Праги, потім у приватній гімназії в Празі, яку закінчила в 1926 р. Мистецьку освіту розпочала в УСПМ (професор К. Стаховський). 1928 р. поступила на навчання до ХПШ у Празі (клас проф. Карела Дворжака), яку закінчила з відзнакою в 1933 р. Паралельно навчалась на філософському факультеті КУ. Після Другої світової війни в 1950 р. емігрувало до м. Міннеаполіса, США. Похована на цвинтарі в Баунд Брук біля Нью Йорка.

Грофік, скульптор, авторка скульптурних портретів Т. Шевченка (для Української гімназії в м. Ржевниці), Т. Г. Масарика, С. Петлюри, пом'ятника воїнам Армії УНР в м. Пардубіце, ЧР (1932 р.), пам'ятника директорові Української гімназії в м. Ржевниці І. Кобизському, що на Ольшанському цвинтарі в Празі, Є. Коновальцю в м. Роттердам, Німеччина (1936 р.), І. Білику (1941 р.) на цвинтарі Мальвазинки в Празі, низки фігурок творин, напр. "Ведмідь" (празький період) і декоративної пластики ("Китаянка", "Янгол" – закуплені до Музею АМ у Празі). Створила серію графічних портретів гайдамаків, гетьманів, українських князів, поетів, політиків (у формі листівок видані друкарнею Ю. Тищенко-Сірого в Празі в 1933-1934 рр.). Значна частина творів празького періоду загинула. Більшість збережених творів є власністю Національного музею українського мистецтва у Львові та українських музеїв у США.

Як поетеса в Празі співпрацювала з О. Ольжичем, Є. Маланюком, Ю. Дарганом та іншими членами "празької поетичної школи". Збірки поезій "Гусла" (1937 р.), "Кня-

жа емаль" (1946 р.), "Материнка" (1956 р.). Вживала псевдоніми Раксана Вишневецька, Оксана Печеніг, О. Л.

Учасник виставок у Празі, Відні, Львові, Парижі, Нью-Йорку.

Література

1. М. Михалевич – О. Лятуринська – різьб'ярка. "Свобода", США, 14. 05. 1971.
2. М. Данилюк – Оксана Лятуринська. "Нотатки з мистецтва". Філадельфія, 1971р., ч. 11, с. 47-51.
3. С. Наріжний І. – с. 192, 300, 301.

Твори

1. Пробний відбиток листівок з портретами видатних українських політичних діячів, письменників, акторів – 10 зображень: В. Стефаник, Т. Шевченко, І. Франко, М. Вовчок, М. Лисенко, М. Грушевський, Л. Українка, І. Котляревський, М. Кропивницький, М. Заньковецька.

Пап., друкарня Юрія Тищенка в Празі.

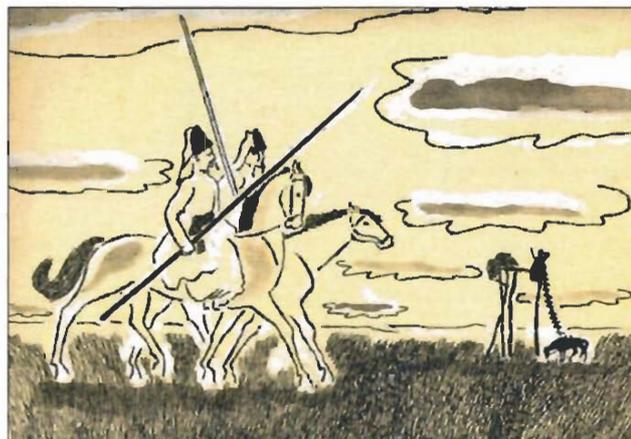
МАЗЕПА ГАЛИНА

8. 02. 1910, Петербург –
1995, Каракас, Венесуела

Данька політичного діяча, голови уряду УНР (1919 р.) Ісаака Мазепи і лікарки Наталії Сингалевич-Мазепи. До 1921 р. жила в Катеринославі (тепер м. Дніпропетровськ), де приватно навчалась

у проф. Миколи Погрібняка. В 1921 р. виїхала до Львова, де продовжила навчання в Юрія Магалевського. У Празі від 1923 р. Навчалась в УСПМ, потім закінчила пражську ХПШ /1929–1935 рр., клас проф. Зденька Кратохвіла (1883–1961). Рік навчалась в АМ в Празі у проф. В. Навака – учня О. Какошки. Протягом 1935–1945 рр. активно співпрацювала з українськими і чеськими часописами та видавництвами (ілюстрації, обкладинки, листівки до державних і релігійних свят). У квітні 1945 р. виїхала до Німеччини, від 1947 р. жила в Каракасі. В 1952 р. вивчала кераміку в Школі художньої пластики (Escuela de Artes Plásticas) у Каракасі.

Галина Мазепа – Вершники (2)

Графік, книжковий ілюстратор, кераміст. Перша премія на національній виставці в Каракасі (1956 р.) за керамічну ікону Св. Марії, 1980 р. – золота медаль ЮНЕСКО як кращому ілюстраторові книжок для дітей. Займалась мультиплікацією для венесуельської студії "Болівар Фільмс". Учасник виставок в Україні, Чехословаччині, Німеччині, Італії, Венесуелі, США, Канаді. Твори зберігаються в музеях і приватних збірках України, Венесуели, США, Чеської Республіки, Канади, Німеччини.

Література

1. С. Наріжний І – с. 192.
2. С. Наріжний – "Мистецький віділ музею Визвольної Боротьби України" – НАЧР, папка 2, інв. № 12, с. 262, 263, 268, 270.
3. Лейкінд О. Л., Махров В. К., Северюхин Д. Я. – Художники русского зарубежья. 1917-1939. Биографический словарь. Санкт Петербург, издательство "Нотабене", 1999 г., с. 399.
4. Книга творчості українських мистців поза батьківщиною. Видавець – "Нотатки з мистецтва", Філадельфія, Пенсільванія, 1981 р., с. 296.
5. Галина Мазепа. Передмова Святослава Гординського. Вступна стаття Володимира Поповича. – Український Вільний Університет. Мюнхен, 1982 р.
6. Степан Гапак – Малярська творчість Галини Мазепи. – "Дукля", 1990 р., № 6., с. 57–60.

Твори

1. **В баю.**

Пап., туш, перо, білила, 25x33,1 см.

2. **Вершники.**

Пап., туш, перо, акварель, білила, 24,5x30,8 см.

Зворот: вгорі зліва наліс олівцем: Н. Мазепа / Praha-XIII Ruská 1039.

3. Відпочинок.

Пап., туш, перо, біліла, 13,6x24,8 см.

Зворот: вгорі зліва напис олівцем: H. Mazerá / Praha-
XIII Ruská 1039.

4. Сільський пейзаж.

Пап., туш, перо, 15,8x25 см.

Зворот: пейзаж – ескіз олівцем.

МАКО СЕРГІЙ

9. 04. 1885, хутір поблизу м. Томськ, Росія* –

4. 06. 1953, Ніцца, Франція**

Син землевласника Олександра Мака з Томська на Сибірі. Закінчив Томську гімназію і художню школу в м. Пенза. Навчання продовжив у Вищій мистецькій школі в Петербурзі, потім у проф. Г. Солицького. В 1904 р. продовжив навчання в Академії Жульєна в Парижі. В 1908 р. з огляду на стан здоров'я переїхав до Ніцци, де відкрив власну малярську школу (1910-1922 р.). Там же в 1910 р. одружився з учителькою російської гімназії в Ніцці, уроженкою Золотоноші на Полтавщині Марією Мовчан. Під час перебування в Києві в 1918 р. познайомився з родиною Антоновичів. На пропозицію Дмитра Антоновича виїхав до Рима як член Надзвичайної дипломатичної

місії УНР, працював у відділі дипломатичної інформації (червень 1919 – січень 1920). На запрошення Д. Антоновича в 1923 р. переїхав до Праги, де обійняв посаду професора малярства УСПМ (до 1932 р.), від 1924 р. також штатний лектор малювання при кафедрі будівництва Української Господарської Академії в м. Подєбради. В Празі заснував і очолив ідеологічно-мистецьке об'єднання "Скіфи" (1929–1932). У 1933 р. повернувся до Ніцци.

Маляр, портретист (зокрема, створені в Празі портрети Б. Іваницького, О. Мицюка, Є. Чикаленка, В. Винниченка), автор жанрових композицій і краєвидів. У 1926 р. оформив інтер'єр головної зали Курортного готелю (Lázeňský hotel) в м. Подєбради (велике панно і медальйони в античному стилі).

Персональна виставка творів у Празі (1933 р.), учасник виставок у Петербурзі, Парижі, Ніцці. Твори зберігаються в музеях і приватних збірках Росії, Франції, Англії, Чеської Республіки, Словаччини.

Література

1. Мазуренко Галина – Шлях творчих зусиль. Хроніка 2000. "Україна-Чехія". Частина II. С. 249-250.
2. Myroslava M. Mudrak. - 38. The Ukrainian Studio of Plastic Arts in Prague and the Art of Jan Kulec. Art journal, 1990, № 1 /49/, s. 38.
3. Попович В. – Сергій Мако. – "Нотатки з мистецтва" – Філадельфія. – 1982. Ч. 22. С. 45–49.
4. Sergej Mako. Souborná výstava. Výbor mezinárodního uměleckého spolku „Skythové“. Francouzský institut Arnošta Denise. Praha, 1933.
5. Prokop Tomon II – s. 65.
6. С. Наріжний I – с. 160, 190, 191.
7. С. Наріжний – "Мистецький відділ Музею Визвольної Боротьби України" - НАЧР, папка 2, інв. № 12.
8. Sen o říši krásy. Sbirka Jiřího Karase ze Lvovic. Obecní dům. Praha, 2001. s. 336.
9. Encyclopedia of Ukraine. University of Toronto Press inc., Toronto, Buffalo, London. Volume III, p. 280.
10. Лейкинд О. Л., Махров В. К., Северюхин Д. Я. – Художники русского зарубежья. 1917–1939. Биографический словарь. Санкт-Петербург, издательство "Нотабене", 1999 г., с. 401–402.
11. Dekorace lázeňského hotelu. – Lázně Poděbrady. Číslo 16 (48), ročník III, 1926 r., s. 187.

* ДРАН, фонд Української Господарської Академії в м. Подєбради, папка 10, інв. № 51 - Персональна картка С. Мака, заповнена митцем власноручно

Сергій Мако – Жіночий портрет (2)

(без дати) – вказане місце народження – Петербург, національність – українець. Цей та інші документи в цьому архіві написані С. Маком українською мовою. Натомість В. Попович ("Нотатки з мистецтва", Філадельфія, 1982 р.ч. 22, с. 45–49), спираючись на особисте знайомство і розмови з сином і сестрою С. Мака, вказує на хутір поблизу Томська як місце народження митця.

* * Dandová Marta, Zahradníková Marta, Dačeva Rujana – Ruská a ukrajinská meziválečná emigrace ve fondech Literárního archivu Památníku národního písemnictví. Praha, 1999, s. 129 – вказані дата і місце смерті: 1961 р., Стокгольм

Твори

1. Голова жінки.

Пап., акварель, 35,5x25,4 см.

Внизу справа підпис олівцем: С. Мако

Зворот: пейзаж – акварель.

2. Жіночий портрет.

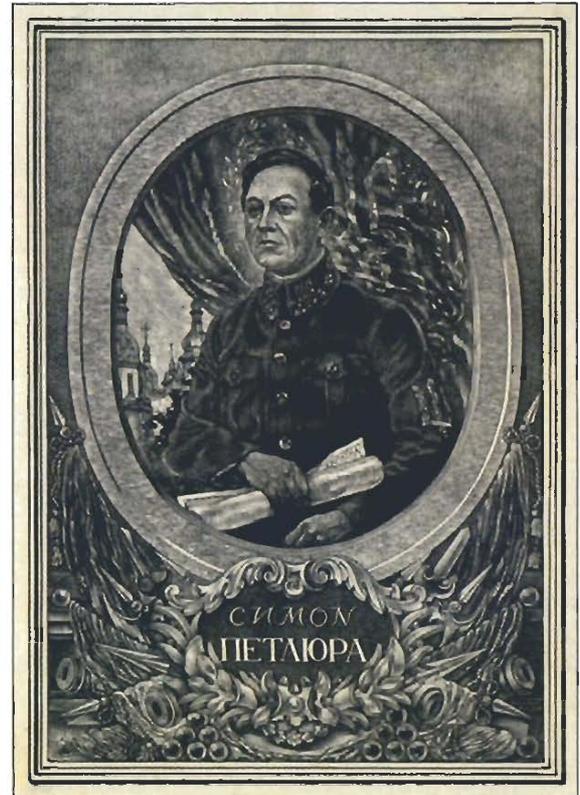
Пап., акварель, 33x26,6 см.

Зворот: ескіз олівцем "Жіночий портрет" і напис – "Пані Зінаїда Су..."/Сушко ?/.

3. Жіночий портрет.

Пап., акварель, 36,6x33,5 см.

Вгорі зліва напис: Відділ III, число 15.

Василь Масютин – Симон Петлюра. 1936 р. (2)

МАСЮТИН ВАСИЛЬ

29. 01. 1884, Рига, Латвія – 1

5. 12. 1955, Берлін, Німеччина

Навчався в Московському училищі живопису, скульптури та архітектури (1908–1914 рр., клас проф. С. Іванова). Після Першої світової війни виїхав до Берліна. Учасник виставок українського мистецтва

у Львові, Празі, Берліні, Нью Йорку. У червні 1945 р. за звинувачення в українській націоналістичній діяльності був арештований і 13 місяців сидів у концтаборі Заксенгаузен. Автор оформлення посольства СРСР в Берліні, пам'ятника М. Глінки на російському цвинтарі в Берліні. Похований на цвинтарі на Борнстедтерштрассе в Берліні.

Художник, скульптор, графік, книжковий ілюстратор. Твори зберігаються в музеях та

приватних збірках України, Німеччини, Росії, Чеської Республіки, США, Канади.

Література

1. С. Наріжний I – с. 214, 289.

2. Лейкінд О. Л., Махров В. К., Северюхин Д. Я. – Художники русского зарубежья. 1917 – 1939. Биографический словарь. Санкт Петербург, издательство "Нотабене", 1999 г., с. 416-417.

Твори

1. Екслібрис Макса Діца.

Пап., цинкографія, 8,2x4,7 см., 9,8x6,7 см.

Зворот – вгорі посередині олівцем напис: В. Масюта.

2. Симон Петлюра. 1936 р.

Пап., лінорит, 37,5x26 см., 50x36 см.

Внизу справа авторський підпис: Василь Масютин

МИХАЛЕВИЧ МИХАЙЛО

1906, Київ – 9. 02. 1984, Філадельфія, США

Розпочав навчання в Київському художньому інституті. Після Першої світової війни дістався до Чехо-Словаччини. Навчався ХПШ в Празі, потім – у празькій АМ (проф. Франтішек Ші-

мон). У 1941–1943 рр. працював в Інституті народної творчості у Львові. Від 1944 р. жив у Німеччині, в 1950 р. переїхав до США. Похований на цвинтарі в Баунд Брук поблизу Нью-Йорка. Виставки в Україні, Чехо-

Словаччині, Італії, Німеччині, США, Канаді.

Графік, книжковий ілюстратор. Твори зберігаються в музеях і приватних збірках України, Чеської Республіки, Німеччини, США.

Література

1. Енциклопедія українознавства. Наукове Товариство ім. Т. Шевченка у Львові. Перевидання в Україні. Львів, 1994 р., т. 4, с. 1562.
2. Р. Шагало – Словник митців-педагогів України та з України у світі. 1850 – 1950. Львів, Українські технології. 2002 р., с. 66.
3. М. Михалевич - "Нотатки з мистецтва", 1984 р., ч. 24, с. 61.

Твори

1. **Типи Яскої тюрми.** 1931 р.
Пап., олівець, 29,8x31,7 см.
Внизу авторський підпис, напис і дата: Nové Zamky. 1/X-31. М. Михалевич... Типы Яской тюрьмы / Первый рисунок на территории Чехослов. Республики/.
2. **Допит.** 1932 р.
Пап., туш, перо, 30x43,8 см.
Внизу справа авторський напис, підпис і дата: Допит. М. Михалевич... 27/IV. 32
Зворот: наклеєна частина конверту з адресою Українського музею в Празі. На папері чорним чорнилом напис: Karol Rulik. Villa Kratočila č. 95 107.
3. **Двоє курців.** 1933 р.
Пап., дереворит, 12,8x8,9 см.
4. **Глечик з квітами.** 1934 р.
Пап., акварель, 30x22,1 см.
Вгорі олівцем авторський підпис: М. Michalevich, внизу зліва дата: 5. 5. 34.
5. **Натюрморт з будильником.** 1934 р.
Пап., лінорит, 11,3x14 см., 21x33,5 см.
Внизу справа авторський підпис і дата: М. Михалевич... 1934 /Лінолеум/.
6. **Біля хреста.** 1935 р.
Пап., лінорит, 16,9x16,4 см., 33,5x21,1 см.
Внизу справа авторський підпис і дата: М. Михалевич... 1935 /Лінолеум/.
7. **Долина Тиси.** 1935 р.
Пап., акварель, 13,3x19,5 см.
Внизу зліва авторський підпис і дата: 21. 8. 35 /

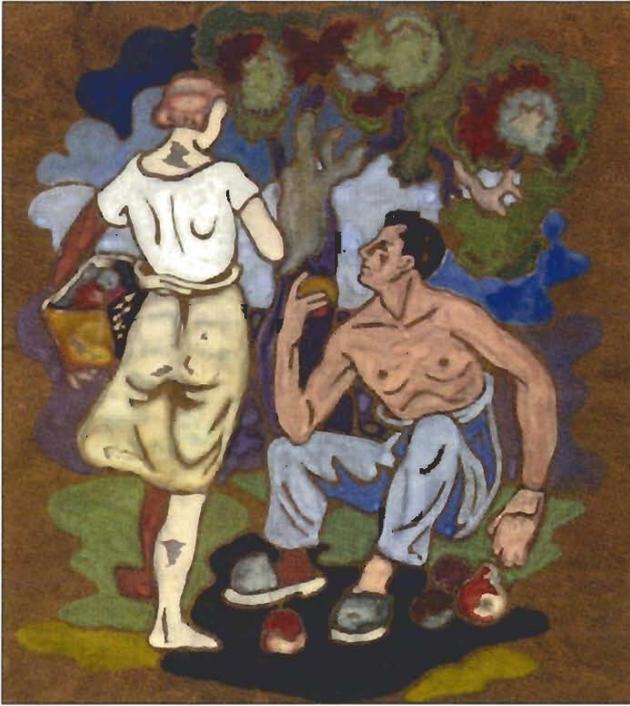
- М. Михалевич. Справа внизу напис: Долина Тиси / вид з Квасова на Рахів.
8. **Екслібрис Петра Зленка.** 1935 р.
Пап., кол. дереворит, 7,9x6,1 см., 8,4x6,6 см.
Зворот – внизу посередині олівцем дата і підпис: 1935 / М. Михалевич. Прага.
 9. **Квіти.** 1935 р.
Пап., акварель, 26,4x21,5 см.
Внизу олівцем монограма автора і дата: ММ. 11. VII. 35.
 10. **На базарі в Рахові.** 1935 р.
Пап., акварель, 18,3x24,5 см.
Внизу справа олівцем монограма автора: М. М.
Зворот - внизу напис олівцем: 16. VIII. 1935. Krasny P/ Rus., Raživ. 1935 р.
 11. **Натюрморт з морквою.** 1935 р.
Пап., акварель, 21,3x29,5 см.
Внизу авторський підпис і дата: 11. VII. 35. М. Михалевич...
 12. **Нічна сценка з жінкою.** 1935 р.
Пап., дереворит, 9,3x14 см., 21x33,5 см.
Внизу справа авторський підпис, напис і дата: М. Михалевич... 35 р./Деревор./.
 13. **Симон Петлюра.** 1935 р.
Пап., лінорит, діаметр 16 см., 33, 6x21 см.
Внизу справа авторський підпис, напис і дата: М. Михалевич... 35 р./лінолеум/.
 14. **Жнива.** 1936 р.
Пап., акварель, 15x21,1 см.
Внизу справа дата і монограма автора: 22. VII. 36. М. М.
 15. **Симон Петлюра.** 1936 р.
Пап., дереворит, 12,2x9,2 см.
Вгорі авторський підпис: М. Михалевич...
 16. **Симон Петлюра.** 1936 р.
Пап., кол. дереворит, 12x9,3 см.
Внизу авторський підпис: М. Михалевич...
 17. **Дві жінки.** 1937 р.
Пап., акварель, гуаш, 32x23,5 см.
Внизу олівцем авторський підпис і дата: 1937 – М. Михалевич...
 18. **Жнива.** 1937 р.
Пап., вугіль, 57,9x41 см.
Внизу справа олівцем монограма автора і дата: 20. VI. 37. ММ.
 19. **О. Кальченко. Андрій Карабут. П'єса на 4 дії.**
Проект книжкової обкладинки. 1937 р.
Пап., лінорит, 21,3x14 см., 30,1x21 см.
 20. **Мечем, пером, молотом. УГ в УСР. 1927 – 1937.** 1937 /?/ р.
Кол. пап., дереворит, 23,5x15,8 см.
Внизу зліва олівцем авторський підпис: М. Михалевич...
 21. **В ательє.** 1938 р.
Пап., офорт, 23x20,5 см., 35,2x25 см.
Внизу зліва авторський підпис і дата: М. Михалевич 38.
 22. **Великдень.** 1938 р.
Пап., офорт, акватинта, акварель, 21,4x13,6 см., 35,3x24,2 см.
Внизу авторський підпис, напис і дата: Великдень М. Михалевич 38.

23. **Великдень.** 1938 р.
Пап., офорт, акватинта, 21х13,8 см., 33,8х21,9 см.
Внизу чорнилом авторський підпис, напис і дата:
М. Михалевич, 38.
24. **Голова воїна.** Етюд. 1938 р.
Пап., олівець, туш, перо, 22,4х15,7 см., 26,5х20 см.
Внизу справа олівцем авторський підпис і дата: М. Михалевич... 38.
25. **Голово чоловіка.** 1938 р.
Пап., туш, перо, 31х26,9 см.
Внизу справа авторський підпис і дата: М. Михалевич / 38.
26. **Дівчина в українському строї.** 1938 р.
Пап., офорт, 18,3х12 см., 25,3х17,8 см.
Внизу справа авторський підпис і дата: М. Мухалеуць 38.
27. **Народна воля.** 1938 р.
Пап., лінорит, 12,7х39,8 см.
Внизу справа дата і авторський підпис: 7. VIII. 38.
М. Михалевич...
28. **Натурниця.** 1938 р.
Пап., туш, перо, 16,6х11,4 см.
29. **Натурниця.** 1938 р.
Пап., олівець, 35,5х23,6 см.
Внизу справа авторський підпис і дата: М. Михалевич... 38.
30. **Оголена.** 1938 р.
Пап., офорт, суха голка, 10,5х15,3 см., 17,7х25 см.
Внизу справа авторський підпис і дата: М. Мухалеуць 38 /суха голка/
31. **Оголена.** Етюд. 1938 р.
Тон. пап., сангіна, 24х31,8 см.
Внизу справа авторський підпис і дата: М. Михалевич... 38.
32. **Оголена на тлі пейзажу.** 1938 р.
Пап., офорт, суха голка, 18,4х14,2 см., 25,2х17,4 см.
Внизу справа олівцем авторський підпис і дата: М. Мухалеуць... 38. Внизу зліва чорнилом підпис: М. Михалевич...
33. **Оголена на тлі пейзажу.** 1938 р.
Пап., офорт, суха голка, 18,4х13,8 см., 35х25 см.
34. **Чоловічий портрет.** 1938 р.
Пап., офорт, суха голка, 19,7х14,6 см., 34,8х25,1 см.
Внизу справа авторський підпис і дата: М. Михалевич 38.
35. **Чоловічий портрет.** 1938 р.
Пап., вугіль, 32,3х28,2 см.
Внизу справа авторський підпис і дата: М. Михалевич... 38.
36. **Святослав Хоробрий.** 1940 р.
Пап., лінорит, 36,4х23,8 см., 45,1х31,5 см.
Внизу справа авторський підпис і дата: М. Михалевич... 1940.
37. **Календар – альманах "Сурми".** Прага, 1941 р. Обкладинка
Пап., кол. дереворит, 18,7х12,5 см.
38. **Богдан Хмельницький.**
Пап., кол. дереворит, 14х9,2 см., 14,3х10,2 см.
39. **Будівельники.**
Пап., гуаш, бронзова фарба, 16,5х17,5 см.
Внизу авторський підпис і напис: М. Михалевич... Емалі.

Михайло Михалевич – Дві жінки. 1937 р. (17)

40. **В соду.**
Пап., гуаш, бронзова фарба, 16,6х14,7 см.
Внизу справа авторський підпис і напис: М. Михалевич... Емалі.
41. **Володимир Великий.** Проект листівки /?/
Пап., дереворит, 14,2х9,8 см., 20,3х12,7 см.
Внизу справа монограма автора: М. М.
42. **Володимир Великий.** Проект листівки /?/
Пап., кол. дереворит, 14,2х10 см., 19,4х12,8 см.
43. **Володимир Великий.** Проект листівки /?/
Пап., кол. дереворит, 14х9,8 см., 20,3х12,7 см.
Внизу зліва авторський підпис: М. Михалевич...
44. **Герці.**
Пап., офорт, суха голка, 14,1х18 см., 19,7х25 см.
45. **Глечик.** Проект розпису кераміки.
Пап., акварель, 21,2х15 см.
Внизу зліва монограма автора і напис: М. М. кераміка
46. **Глечик.** Проект розпису кераміки.
Пап., акварель, 21,2х15 см.
Внизу зліва підпис автора і напис: М. Михалевич... кераміка.
47. **Глечик.** Проект розпису кераміки.
Пап., акварель, 21,2х15 см.
Внизу зліва монограма автора і напис: М. М. кераміка.
48. **Голова жінки.**
Пап., туш, перо, 37,2х27,4 см.
Внизу зліва авторський підпис: М. Михалевич...
49. **Дві тарілки.** Проект розпису кераміки.

Михайло Михалевич – В саду (40)

Пап., олівець, акварель, 21,2x15 см. Напис: Кераміка / "Під Дядинюка" /.

Внизу зліва олівцем монограма автора: ММ.

50. **До свята моря.** Книжкова заставка /?/

Пап., акварель, туш, перо, 9,5x15,8 см., 10,5x15,8 см.

51. **Жінка, що лежить.**

Тон. пап., сангіна, 24x32 см.

Внизу зліва авторський підпис: М. Михалев...

52. **Жінка, що лежить.**

Пап., кол. чорнило, перо, 14,2x21,8 см., 20,1x24,3 см.

Внизу зліва монограма автора: М. М.

Зворот - кол. туш, перо - дружні шаржі, чоловічі поста-ті, напис друкованими літерами – Бояринь

53. **Жіночий портрет.**

Пап., вугіль, 36,6x28,2 см.

Вгорі авторський підпис: Mychalevyc'.

54. **Крути.**

Пап., офорт, акватинта, 23,7x15,9 см., 18,6x14,5 см.

Внизу авторський підпис і напис: М. Михалев... "Крути".

55. **Крути.**

Пап., лінорит, 16x24 см.

Внизу справа авторський підпис: М. Михалев...

56. **Нітра.**

Пап., акварель, 18,5x27,3 см.

Внизу зліва авторський підпис і напис: М. Михалевич.

Нітра.

57. **Оголена.**

Пап., акварель, гуаш, 16,7x13,9 см.

Внизу зліва монограма автора: М. М.

58. **Орач.** Проект кінцівки для книги.

Пап., туш, перо, 6,9x22 см.

Внизу монограма автора і напис: М. М. Кінцівка .

59. **Орнаментальна заставка.**

Пап., кол. лінорит, 5,5x11,8 см., 7x14,1 см.

Внизу монограма автора і напис: М. М. копія.

60. **Під вратами Царгороду.**

Пап., лінорит, 18x28,3 см., 2x32,1 см.

Внизу авторський підпис і напис: М. Михалевич. "Під вратами Царгороду".

61. **Пластун.** Листівка.

Пап., поліграфічний друк. Прага. Видання XIV Курія Українських Старших Пластунів ім. полк. І. Богуна в Празі.

62. **Портрет вояки УГА.**

Пап., кол. дереворит, 27,4x18,3 см.

63. **Просвіта.** Проект афіші до з'їзду "Просвіти".

Пап., чорнило, акварель, 28x19,5 см., 29,3x20,7 см.

Внизу авторський підпис і напис: М. Михалев... /шкіца на плакат Просвіти з'їзду на Закарп. /.

Зворот: написи олівцем – Часописи Укр.Слово / Голос. Деш. Книга... Самоосв. / Сам. Дуж... / Життя і Зн.

/ Літ. Черв. Калини / Книжки: Іст. Укр./ Франко т. 14

/ Фед. / М. Гішко / Л. Укр.– Користайте знижки! Ку-

пуйте книжки за половину ціни!

64. **Стара жінка в капелюсі.**

Пап., олівець, 25,9x26,2 см.

Внизу зліва авторський підпис: М. Михалев...

65. **Старий у кріслі.**

Пап., вугіль, 31,8x20,6 см.

Внизу справа монограма автора: М. М.

66. **Старий у плащі.**

Пап., офорт, суха голка, 23x20,5 см., 35x25,2 см.

Внизу зліва авторський підпис: М. Михалев...

67. **Тарілка.** Проект розпису кераміки.

Пап., акварель, діаметр 17 см.

Внизу чорнилом авторський підпис: М. Михалев...

68. **Тарілка.** Проект розпису кераміки.

Пап., акварель, діаметр 16,6 см.

69. **Тарілка.** Проект розпису кераміки.

Пап., акварель, діаметр 20 см.

Внизу підпис автора і напис: № 6. Орнамент на тарілку. М. Михалевич.

70. **Тарілка і глечик.** Проекти розпису кераміки.

Пап., акварель, діаметр 16,7 см.

Внизу авторський підпис і напис: № 4. Орнамент на тарілку і глечик. М. Михалевич.

71. **Футболіст.** Проект листівки /?/

Пап., дереворит, 14,7x10,4 см.

72. **Хлопчик, що сидить.**

Пап., акварель, гуаш, 13x15,8 см.

Внизу зліва монограма автора: М. М.

73. **Чоловічий портрет.**

Пап., пастель, 35,2x26,2 см.

Внизу зліва авторський підпис: М. Михалев...

74. **Ю. Боршош-Кум'ятський. "Кров кличе". По-езії.** Проект книжкової обкладинки.

Пап., кол. лінорит, 16x11,7 см., 17,2x12,7 см.

Внизу зліва авторський підпис: М. Михалев...

75. **Ваґа** Проект рекламного плакату.

Пап., акварель, 11,1x32 см.

76. **L'Ukraine /Україна/**. Проект обкладинки.
Пап., лінорит, 18x14,3 см., 20x14,3 см.
Внизу справа авторський підпис і напис: М. Михалевич. Обгортка.

МИХАЛЕВИЧ МИХАЙЛО /?/

1. **Слава Україні. Героям слава!** 1942 р./?/
Пап., дереворит, 12x8,2 см., 15,2x10,6 см.
2. **Слава Україні. Героям слава!** 1942 р./?/
Пап., кол. дереворит. 12x8,2 см., 15,2x10,6 см.

МОЗАЛЕВСЬКИЙ ІВАН

12. 03. 1890, Влоцлавск поблизу Варшави
– 1975, Симферополь, Крим

Мистецьку освіту розпочав у 1908 р. в Київському художньому училищі, у 1909 р. поступив до школи Товариства підтримки художників у Петербурзі (клас Ф. Бухгольца, І. Білібіна), згодом став вільним студентом офортної майстерні В. Мате. Після закінчення школи (1913 р.) поступив помічником до майстерні І. Білібіно. В 1917–1919 рр. жив у Києві, в 1920 р. емігрував до Відня, де відкрив українську мистецьку студію. У 1923–1926 рр. – професор рисунку УСПМ (клас графіки та прикладного мистецтва). У 1926–1947 рр. жив і працював у Парижі. Був членом СУГУФ, співробітником газети “Українські вісті”. В 1947 р. повернувся до СРСР, спочатку жив у Києві, потім у Москві, в 1953 р. переїхав у Крим. Працював у Симферопольській картинній галереї.

Графік, книжковий ілюстратор, автор низки публікацій з теорії мистецтва. Автор знаку Українського Вільного Університету в Празі (1924 р.). Учасник виставок у Петербурзі, Львові, Відні, Празі, Парижі, Києві, Москві, Сімферополі.

Графік, книжковий ілюстратор, автор низки публікацій з теорії мистецтва. Автор знаку Українського Вільного Університету в Празі (1924 р.). Учасник виставок у Петербурзі, Львові, Відні, Празі, Парижі, Києві, Москві, Сімферополі.

Література

1. Дмитро Бойцов, Ростислав Шмагало – Іван Мозалевський. Львів, 1996 р.
2. Р. Шмагало – Словник митців-педагогів України та з України у світі. 1850 – 1950. Львів Українські технології. 2002 р., с. 66.

Твори

1. **Екслібрис Ілька Борщака.**
Пап., цинкографія, 7,6x5,1 см., 10,9x9 см.
Зворот – вгорі зліва олівцем підпис: І. Мозалевський.

МУЗИКА ЯРОСЛАВА

10. 01. 1894, с. Залізці на Тернопільщині
– 24. 11. 1973, Львів

Навчання розпочала у Вільній Академії у Львові. В 1924 р. працювала в Національному музеї у Львові. Співучасниця створення АНУМ (1931 р.), учасниця її виставок. В 1928 р. була на стажуванні в Центральних науково-реставраційних майстернях ім. І. Грабаря в Москві. В 1935 р. продовжило навчання в Академії А. Лота в Парижі. В 1948–1955 рр. репресована.

Малярка, графік, художник декоративно-ужиткового мистецтва, реставратор. Учасник виставок у Львові, Києві, Відні, Празі. Творчість представлена в держаних і приватних збірках в Україні, Росії, Канаді, Австрії, Чеській Республіці.

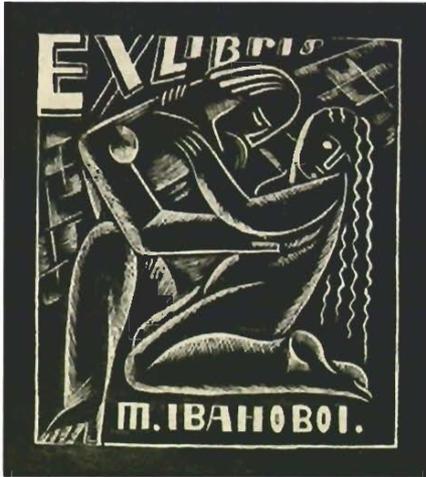
Малярка, графік, художник декоративно-ужиткового мистецтва, реставратор. Учасник виставок у Львові, Києві, Відні, Празі. Творчість представлена в держаних і приватних збірках в Україні, Росії, Канаді, Австрії, Чеській Республіці.

Література

1. Олена Ріпко – У пошуках страченого минулого. Ретроспектива мистецької культури Львова ХХ століття. Львів, “Каменяр”, 1996 р., с. 266.
2. Митці України. Енциклопедичний довідник. За редакцією А. В. Кудрицького. Київ, “Українська енциклопедія” імені М. П. Бажана. Київ, 1992 р., с. 412.

Твори

1. **Екслібрис Юліана Бордюка.** 1930 р.
Пап., дереворит, 8,5x4,5 см., 10,8x8,5 см.
Зворот – вгорі зліва олівцем напис: Я. Музикова. 1930.
2. **Екслібрис Юрка Панчишина.** 1930 р.
Пап., кол. дереворит, 5,8x5,8 см., 11,8x9 см.
Зворот – внизу зліва олівцем напис: Я. Музикова, Львів, 1930.
3. **Екслібрис Буська Панчишина.** 1930 /?/ р.
Пап., дереворит, 5,4x4,8 см., 8,8x8,2 см.
Зворот – внизу зліва олівцем підпис: Я. Музикова.

Ярослава Музика – Екслібрис
Т. Іванової. 1936 р. (5)

4. **Екслібрис Бориса Кудрика.** 1931 р.
Пап., цинкографія, 6,8х6 см., 7,5х6,9 см.
Зворот – внизу зліва олівцем напис: Я. Музиковс.
Львів, 1931 р.
5. **Екслібрис Т. Іванової.** 1936 р.
Пап., цинкографія, 6,5х5,9 см., 7,2х6,9 см.
Зворот – внизу зліва напис: Я. Музикова, Львів 1936.
6. **Екслібрис Т. Іванової.** 1936 р.
Пап., лінорит, 5,5х5 см., 9,2х8,5 см.
Зворот: вгорі справа олівцем літера "Р". Вгорі зліва олівцем підпис: Я. Музика. Внизу зліва олівцем підпис: Я. Музика.
7. **Екслібрис А. Кокодинського.**
Пап., дереворит, 6,2х4,9 см., 8,8х8,2 см.
Зворот – внизу зліва олівцем підпис: Я. Музика.
8. **Екслібрис В. Луцького.**
Пап., дереворит, 5,5х5 см., 9,3х8,4 см.
9. **Екслібрис Дарії Бандрівської.**
Пап., лінорит, 5,3х4,9 см., 9,2х7,6 см.
Зворот – вгорі зліва олівцем підпис: Яросл. Музикова.
10. **Екслібрис Ірини Борковської.**
Пап., цинкографія, 5,4х5,8 см., 10,3х9,4 см.
Зворот – вгорі зліва олівцем підпис: Я. Музикова.
11. **Екслібрис Миколи Щипайла.**
Пап., лінорит, 5,8х5 см., 10х9 см.
Зворот – вгорі зліва олівцем підпис: Я. Музикова.
12. **Екслібрис П. Дереша.**
Пап., дереворит, 5,1х4,5 см., 9,5х8 см.
Зворот – вгорі зліва олівцем підпис: Я. Музикова.
13. **Книгозбірня Ярини Рожанковської.**
Пап., лінорит, 3,8х3,8 см., 6,4х6,8 см.
Зворот – вгорі зліва олівцем підпис: Яр.Музикова.

НАРБУТ ГЕОРГІЙ /ЮРІЙ/

26. 02. 1886, с. Нарбутівка, Сумська обл.
– 23. 05. 1920, Київ

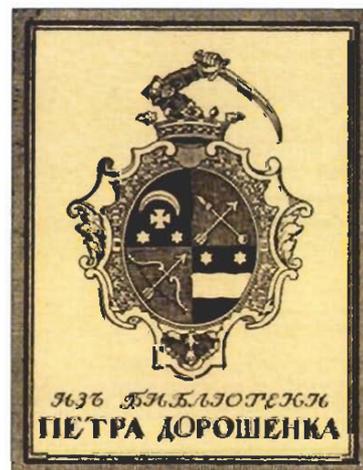
У 1906–1917 рр. жив у Петербурзі, щороку приїжджуючи до Києва. Художню освіту здобув самостійно, приватно навчався Петербурзі в І. Білібіна та М. Добужинського. Річні студії рисунку в графічній школі проф. Голоші в Мюнхені (1909 р.). Від 1911 р. співпрацював з петербурзьким часописом "Аполлон", був учасником виставок "Мира искусств". 1914 р. – золота медаль на міжнародній виставці друку і графіки в Лейпцигу. У 1917 р. повернувся до Києва. Був одним із засновників, професорів і ректором Київської АМ (1918-1920 рр.). Графік, книжковий ілюстратор, автор проектів грошових знаків і поштових марок УНР.

Література

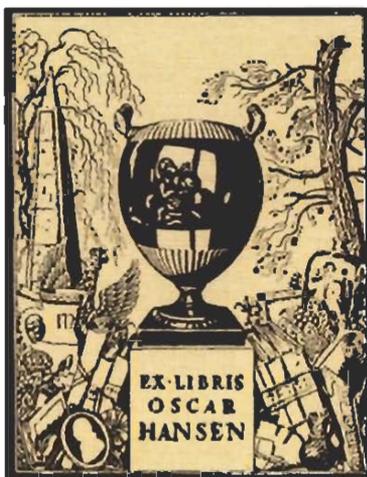
1. І. Мозалевський – Артист-графік Юрій Іванович Нарбут. – "Нова Україна", Прага, 1923 р., № 6, с. 140–145.
2. Р. Лісовський – Спомин про Г. Нарбута. "Книголюб", 1930 р., річник IV, книга III, с. 179–190.
3. Антонович Дмитро – Українська культура. Курс лекцій. Регенсбург – Берхтесгаден, Український технічно-господарський інститут в Регенсбургу. 1947 р., с. 308.
4. О. Зайцев – Юрій Нарбут. – "Дозвілля", Берлін, 1944 р., № 35, с. 9–11.
5. Словник художників України. Київ, 1973 р., с. 159.

Твори

1. **З бібліотеки Петра Дорошенка.** 1912 р.
Пап., цинкографія, 8,1х6,1 см., 9х7 см.

Георгій Нарбут –
Із збірки Петра
Дорошенка.
1912 р. (1)

Георгій Нарбут
– Екслібрис
Оскара Гансена.
1919 р. (4)

Георгій Нарбут
– Герб (?)
Проект (6)

Зворот: вгорі справа олівцем літера "Р". Вгорі зліва олівцем підпис: Ю. Нарбут, 1912. Внизу зліва олівцем підпис: J. Narbut, 1912.

2. **Владимир Нарбут. Аллилуя.** Київ, 1919 р.
Книжкова обкладинка

Пап., кол. лінорит,

3. **Мистецтво. Літературно-мистецький тижневик української секції Всеукрліткома.** Обкладинка. 1919 р.

Пап., лінорит, 24x16,8 см.

4. **Екслібрис Оскара Гансена.** 1919 р.

Пап., цинкографія, 7,3x5,6 см., 10,6x8,1 см.

Зворот – вгорі посередині олівцем підпис: Ю. Нарбут.

5. **Екслібрис бібліотеки Гербового відділу Департаменту геральдики Сенату.**

Пап., цинкографія, 7,8x6 см., 10,2x9,5 см.

Зворот – вгорі зліва олівцем підпис: Ю. Нарбут. Внизу зліва олівцем підпис: Ю. Нарбут.

6. **Знак (герб ?).**

Пап., кол. дереварит, 6,2x4,7 см., 8,4x5,7 см.

НАРБУТ ГЕОРГІЙ /ЮРІЙ/ /?/

1. **Екслібрис В. Сімовича.**

Пап., лінорит, 5,3x4,3 см., 6,2x5,5 см.

Зворот – внизу посередині олівцем напис: Бібл. В. Сімовича.

НОРМАН /НОРМАНД/ ЄВГЕН

1891 – ? Бухарест, Румунія

Від 1922 р. жив у Ризі, з початку 1930-х років – у Празі. Навчався в УСПМ (клас проф. К. Стаховського). Наприкінці 1930-х років виїхав до Бухареста.

Скульптор (портрет Карла Крамаржа), графік, карикатурист, співпрацював з низкою празьких часописів. Учасник празьких виставок.

Література

1. С. Наріжний І – с. 192.
2. С. Наріжний – "Мистецький відділ Музею Визвольної Боротьби України" – НАЧР, папка 2, інв. № 12, с. 265, 267, 274.
3. С. П. Постников – Русские в Праге. 1918-1928 гг. Прага, 1928 г., с. 292.
4. Лейкинд О. Л., Махров В. К., Северюхин Д. Я. – Художники русского зарубежья. 1917 – 1939. Биографический словарь. Санкт Петербург, издательство "Нотабене", 1999 г., с. 444.
5. Антонович Дмитро – Українська культура. Курс лекцій. Регенсбург – Берхтесгаден. Український технічно-господарський інститут в Регенсбургу. 1947 р., с. 245.

Євген Norman – Чоловік. Дружній шарж
1928 р. (1)

Твори

1. **Чоловік.** Дружній шарж. 1928 р.
Пап., офорт, акватинта, 22,4x17 см., 25x17,2 см.
Зворот - написи: внизу справа - Е. Норман,
вгорі зліва - Preg - Re Mares / Zeptom Akvatinta/
15/II 928.
2. **Жіночий портрет.** Дружній шарж. 1929 р.
Пап., кольорові олівці, 30,1x22 см.
Внизу справа авторський підпис і дата:
Eugen Norman 929.
Зворот: рисунок олівцем – голова жінки.
3. **Голова чоловіка. Шарж.**
Калька, туш, перо, 13x10 см.

Євген Норман – Дружній шарж
(голова чоловіка) (5)

4. **Дружній шарж.** /голова жінки/.
Калька, туш, перо, 25x25,5 см.
5. **Дружній шарж.** /голова чоловіка/.
Пап., олівець, туш, перо, 30x22 см.
Внизу справа авторський підпис: Eugen Norman
Зворот: дружній шарж /голова чоловіка/,
напис „České slovo“.
6. **Чарлі Чаплін.**
Калька, туш, перо, 15x10 см., 14,8x10,5 см.
Зворот: Футболіст – туш, перо.

ОСІНЧУК МИХАЙЛО

1890, с. Голошинці, Тернопільщина –
1969, Нью-Йорк, США

В 1910–1914 рр. навчався в Краківській АМ (клас Ю. Панькевича). Вивчав іконопис в Національному музеї у Львові, музеях та храмах Кракова, потім 2 роки студій в Італії, Греції. Член АНУМ у Львові. В 1939 р. прийнятий до

Спілки художників України. В 1941–1944 рр. був директором ХПШ у Львові. У 1945 р. емігрував спочатку до Німеччини, згодом – до США. Був членом ОМУА, учасником його виставок.

Маляр, художник-монументаліст, іконописець. Автор розписів та ікон для церков у Галичині (до 1939 р. разом з П. Ковжуном), після війни – у США та Канаді. Учасник виставок у Львові, Кракові, Празі, Відні, Нью-Йорку, Торонто.

Література

1. Митці України. Енциклопедичний довідник. За редакцією А. В. Кудрицького. Київ, "Українська енциклопедія" імені М. П. Бажана. Київ, 1992 р., с. 437.
2. Art Deco у Львові. Львівська картина галерея. Концепція виставки та каталогу Анни Банцекової. Львів, видавництво Аз-Арт, 2001 р., с. 38.

Твори

1. **Екслібрис Антона Крушельницького.**
Пап., дереворит, 6,7x5,9 см., 8,9x7,3 см.
Зворот – внизу зліва олівцем підпис: М. Осінчук, Львів

Михайло Осінчук –
Екслібрис Антона
Крушельницького (1)

2. Екслібрис Ірини Дереш.

Пап., лінорит, 7,5x5 см., 10,3x8,5 см.

Зворот – внизу зліва олівцем підпис: М. Осінчук.

3. Екслібрис Олега Ковжуна.

Пап., цинкографія, 4,9x4 см., 9x7,8 см.

Зворот – вгорі зліва олівцем підпис: М. Осінчук.

4. Екслібрис Мирона Луцького.

Пап., цинкографія, 5,1x4 см., 8,2x7,3 см.

Зворот – внизу зліва олівцем підпис: М. Осінчук.

5. Екслібрис Петра Дорошенка.

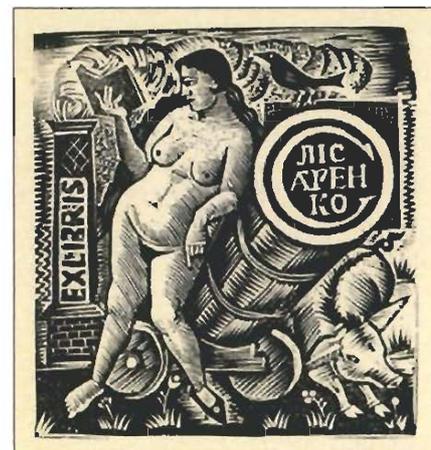
Пап., лінорит, 2,8x3,3 см., 7,5x6,5 см.

Зворот – вгорі зліва олівцем підпис: М. Осінчук.

6. З книжки Анни Степанович.

Пап., лінорит, 8,2x7,5 см., 11,5x10,5 см.

Зворот – внизу зліва олівцем підпис: М. Осінчук.

**Іван Падалка
– Екслібрис
Олекси
Слісаренка.
1927 р. (1)**

ПАДАЛКА ІВАН

27. 10. 1894, с. Жорнокльови, Черкащина
– 13. 07. 1937, Київ, розстріляний

Навчання розпочав у ХПШ ім. Гоголя в Миргороді (1909–1912 рр.), де його вчителем був О. Сластьон. У 1913–1917 рр. навчався в Київському художньому училищі (клас І. Селезньова). У 1917–1922 р. навчання

продовжив у класі М. Бойчука в Українській АМ в Києві. Викладач Миргородського (1920–1921) та Межигірського (1921–1925) керамічних технікумів. Разом з М. Байчуком та В. Скалярам у 1926–1927 рр. здійснив студійну подорож до Фронції та Італії. В 1929 р. обраний головою Харківської філії АРМУ. В 1925–1934 рр. викладав у Харківському художньому інституті, в 1934–1936 рр. – в Київському ХІ. В 1936 р. репресований, наступного року в Києві розстріляний. Реабілітований в 1958 р.

Маляр, майстер монументального мистецтва, графік, книжковий ілюстратор, педагог. Автор розписів у Луцьких казармах у Києві (1919 р.), Червонозаводського театру в Харкові (1933–1934 рр.), проектів декоративних тематичних килимів.

Учасник виставок у Києві, Празі, Афінах,

Філадельфії, Кошіце (Словацька Республіка), Гельсінкі.

Література

1. Л. Соколюк – Графіка бойчукістів. Видання часопису "Березіль". Видавництво М. П. Коць. Харків – Нью-Йорк, 2002 р., с. 77-156.
2. Митці України. Енциклопедичний довідник. За редакцією А. В. Кудрицького. Київ, "Українська енциклопедія" імені М. П. Бажана. Київ, 1992 р., с. 442.
3. Р. Шмагало – Словник митців-педагогів України та з України у світі. 1850 – 1950. Львів, Українські технології. 2002 р., с. 74-75.

Твори

1. **Екслібрис Олекси Слісаренка.** 1927 р. Пап., цинкографія, 1x4,7 см., 8,5x8,1 см. Зворот – вгорі зліва олівцем підпис: Падалка Ів.
2. **"Зібралися всі бурлаки". Народна пісня.** Книжкова обкладинка. Книго-спілка. Харків. Пап., дереворит, 17,2x12,7 см.

ПАЛИВОДА ІВАН

20. 03. 1885, Полтавщина, – 30. 01. 1985, м. Сомерсет, Нью-Джерсі, США

Закінчив Глухівський педагогічний інститут (1907 р.), до 1917 р. працював шкільним інспектором у Києві. Був обраний членом Центральної Ради, згодом призначений міністром пошт і телеграфу в уряді УНР. У 1919 р. емігрував до Чехо-Словаччини. Мистецьку освіту здобув в УСПМ, яку закінчив у 1928 р. Працював учителем малювання і ручної праці в Українській гімназії в м. Ржев-

Іван Паливода –
Оголена, що сидить (3)

ниці біля Праги* і адміністратором УСПМ. Після Другої Світової війни емігрував спочатку до Німеччини, потім до США. Був членом ОМУА, регулярним учасником її виставок. Від 1966 р. очолював Український музей і Архів у Баунд Бруку. Похований на цвинтарі в Баунд Бруку неподалік Нью Йорка.

Займався малярством, давав перевагу пейзажам. Твори зберігаються в державних і приватних збірках США, Чеської Республіки, Канади.

Література

1. Галя Мазуренко – Шлях творчих зусиль. Хроніка 2000. "Україна – Чехія". Частина П. С. 248.
2. Іван Паливода. – "Нотатки з мистецтва", Філадельфія, 1985 р., ч. 25, с. 65.
3. С. Наріжний І – с. 185, 192.
4. Книга творчості українських мистців поза батьківщиною. – Видавництво "Нотатки з мистецтва", Філадельфія, Пенсільванія, 1981 р., с. 392.

* ДЦАЧР, папка 9, інв. № 199 - Біографія І. Паливоди в книжці "Українська гімназія в Чехословаччині", наклад Допомогового комітету при Українській реформованій Реальній гімназії в Ржевницях. 1932 р., с. 18.

Твори

1. Натурщик.

Пап., олівець, 76,5x56 см.

Зворот: внизу зліва авторський підпис: Palyvoda

2. Оголена.

Пап., олівець, 49,4x44,5 см.

Внизу зліва авторський підпис: І. Паливода

3. Оголена, що сидить.

Пап., олівець, 49,3x44,7 см.

ПАСТЕРНАК ОНУФРІЙ

? Україна - ?

Хорунжий УГА. В 1920 р. серед інших українських вояків був інтернований спочатку в таборі в м. Ліберець, потім у Йозефові (Чехо-Словаччина). Співпрацював з редакцією "Українського скитальця".

Література

1. В. Пачовський – "Герб українського народу" – "Український скиталець", Відень, 1 квітня 1923 № 7 (29), с. 41-43.
2. В. Пачовський – Перша виставка культурно-освітніх надбань таборів УГА в Ч. С. Р. – "Український скиталець", 15 жовтня 1923, № 19-29 (41-42), с. 30.
3. О. Пастернак – Пояснення тризуба, герба Велико-го Київського Князя Володимира Святого. Київ. "Веселка", 1991 р.

Твори

1. Герб і його два слова. 1920 р.

Пап., туш, перо, 21x34,2 см.

Внизу справа підпис: Онуфрій Пастернак. / Посередині напис: Богумін двірець, дня 25 червня 1920 / Онуфрій Пастернак. Вгорі написи: І образ – рисунок / І частина. Відпис /перекреслено/. Герб і його два слова. Архів – Від. II. ч. 59 /6 / І прилога.

2. Герб і його два слова. Зображення герба України – тризуба і напис "Україна Володимира". 1920 р./?/.

Онуфрій Пастернак – Герб і його два слова. 1920 р. (1)

Пап., туш, перо, 60x87,5 см.

Внизу справа напис: Онуфрій Пастернак. Нижче нерозбірливо напис: Т. Тап...

Зворот – вгорі справа наклейка з написом: Редкол. "Українського скитальця". / Онуфрій Пастернак. Герб і його два слова. / Архів – Від. II. о. Ч. 27.

3. **Спосіб укладання слів.** 1920 р.

Пап., туш, перо, 60x87,5 см.

Внизу справа друкованими літерами підпис: Онуфрій Пастернак. Нижче нерозбірливо напис: Т. Тап...

Зворот – вгорі справа наклейка з написом на друкарській машинці: Ред. Кол. "Укр.Скитальця". Онуфрій Пастернак. Спосіб звоження букв. Архів. Від. II. о. Ч. 28.

Вгорі зліва печатка: "Український скиталець/ Редакційна колегія".

4. **Спосіб укладання слів.** 1920 р.

Пап., туш, перо, 21x34,2 см.

Внизу справа підпис: Онуфрій Пастернак. Внизу посередині напис: Богумір двірєць, дня 25 червня 1920 / Онуфрій Пастернак. Вгорі написи: II рисунок, I частина. Спосіб звоження слів. III прилога. Архів – Від. II. ч. 59/а.

ПЕРЕБИЙНІС ВАСИЛЬ

1. 01. 1896, Малі Пузирки, Волинь –
13. 11. 1966, Лондон

Розпочав мистецьку освіту в школі рисунку й малярства в Почаєві у Г. Крушевського (1910–1913). Продовжив навчання в Київському художньому училищі (класи Ф. Красицького і А. Прахової), і в АХ у Петербурзі (1915). З 1917 р. по 1920 р. служив в Укра-

їнській Армії. Навчання продовжив у Краківській АМ (клас В. Вейса), яку закінчив у 1926 р. Від 1926 р. до 1942 р. жив і працював у Парижі. Підтримував тісні контакти з митцями Львова.

Займався малярством (краєвиди і партрети) і книжковою графікою. Також є автором численних проектів декорацій і костюмів для театральних вистав у Кракові та Парижі (багата творів загинуло під час Другої світової війни).

Виставки у Львові, Парижі, Відні, Кракові, Празі, Лондоні, Філадельфії. Твори зберігаються в багатьох державних збірках і приватних колекціях в Україні, Австрії, Чеській Республіці, Польщі, Франції, Англії, США.

Література

1. Василь Перебийніс. Життя і творча праця. Власним накладом. Лондон, 1963 р.
2. Василь Перебийніс. Каталог виставки. З друкарні Української видавничої спілки в Лондоні. 1964 р.
3. Українські мистці в Парижі. – "Нотатки з мистецтва", 1973 р., ч. 13, с. 17-30.
4. Олександр Федорук – Василь Хмелюк. Київ, "Тріумф", 1996 р., с. 26, 80.
5. С. Наріжний II – с. 259.

Василь Перебийніс – Проект розпису кахлі (1)

Твори

1. Проект розпису кахлі.

Пап., акварель, 17x16,3 см.

Внизу зліва напис олівцем: Проект / кахлі V. Perebyinis.

2. Проект розпису кахлі.

Пап., акварель, 16,8x15,5 см.

ПЕТРУК ВАСИЛЬ

21. 11. 1886, Мишин, Івано-Франківська обл. – 23. 09. 1968, Гірценгайм, Німеччина

Народився в родині землеробів Михайла Петрука та Варвари з дому Ковачук. На-

вчався в різьбярській школі в Коломиї, потім у Художньо-промисловій школі у Львові (до 1905 р.) В 1906 р. навчання продовжив на малярсько-декораційних курсах у Чернівцях. Від 1910 р. і до мобілізації до австрійської армії в 1915 р. працював у Відні в майстерні М. Івасюка. Учасник визвольних змагань, старшина УГА, співпрацівник "Українського скитальця". Після поранення через Італію дістався до лазарету в м. Моравська Границя на теренах Чехо-Словаччини. У 1920–1922 рр. був учителем малювання в місцевій гімназії. В 1919 р. одружився з Софією Анною Коваржіковою, з якою в 1946 р. виїхав до Німеччини. Учасник культурно-мистецької виставки таборів УГА в таборі інтернованих осіб в м. Йозефов в 1923 р., а також виставок в Україні, Чехо-Словаччині, Австрії, Німеччині.

Художник, автор пейзажів, портретів. Твори розпорошені переважно в приватних збірках у Чеській Республіці, Німеччині, Австрії.

Література

1. В. Пачовський – Перша виставка культурно-освітніх надбань таборів УГА в Ч. С. Р. – "Український скиталець", Відень, 15 жовтня 1923 р., с. 28, 30.
2. Роман Яців – Василь Петрук: Висоти емоцій. – "Воля і Батьківщина", Львів, 1998 р., № 3, с. 118-123.
3. Ілюстрації В. Петрука в "Українському скитальці", Відень, № 7 (29) 1 квітня 1923 р.; № 9-10 (31-32) 15 травня 1923 р.; № 11 (33) 1 червня 1923 р.; № 23-24 (45-46) 15 грудня 1923 р.
4. Bohumír Indra – Hranický malíř Vasil Petruk 1886 - 1968. – Zpravodaj města Hranic a lázní Teplic nad Bečvou. 1989, únor, s. 2-4.
5. Prokor Tomáš – s. 265.
6. С. Наріжний І – с. 67.

Твори

1. В чотирикутнику смерті. 1919 р.

Пап., акварель, 48x75,2 см., 60x88 см.

Внизу посередині авторський підпис і дата: В. Петрук. 1919.

Зворот – вгорі зліва олівцем напис: В. Петрук, стр. У. Г. А. "В чотирикутнику смерті" / побільшення світлин з осени 1919 р. / Вгорі справа наклейка з написом на друкарській машинці: Редаж. Кол. "Укр. скит." / Василь Петрук, стр. У. Г. А. / В чотирикутнику смерті / Гуртовий похорон жертв п'янистого тифу серед час-

Василь Петрук – Розлука. 1919 р. (2)

Василь Петрук – В чотирикутнику смерті. 1923 р. (3)

Василь Петрук – Генерал УГА Антін Кравс. 1923 р. (4)

тин У. Г. А. Побільшення світлин з осени 1919 р. Архів – Від. II. о. Ч. 30.

2. **Розлука.** 1919 р.

Пап., туш, перо, акварель, 30x44 см.

Внизу посередині авторський підпис і дата: В. Петрук. 1919.

Зворот – вгорі зліва наклейка з написом на друкарській машинці: Редакційна колегія "Українського скитальця". В. Петрук, стр. У. Г. А. Розлука. Архів – Від. II. ч. 42.

3. **В чотирикутнику смерті.** 1923 р.

Пап., туш, акварель, 44x59,8 см.

Внизу справа авторський підпис і дата: В. Петрук 923.

Зворот – чорним чорнилом авторські написи по всій площині аркуша: ... глава з поеми... илиці в лічниці на солому... Скрипник взяв скрипку і грає і ридає - / Зриваються всі мертві з могил / підносять руки у безкрає ... / В квадраті смерті ставлять піраміду / скрипка грає. Впали в лихорадку / А з піраміди Сфінкс вегає як біль / В безкрайї степ кидає вічну гадку / Трублять сурми. Труби / В. Петрук маляр. / себто Марка горбатого проклятого / або, політиканти Укр., котрі рвались

і рвуться на чверти – мандрують зі своїми різнородними думками, ідеями / по Європі і Америці – а єдності не тримаються так як тримались упавші мільйони за ідею / держави України. Так я розумію поему поета, склав **Єму во вік!** / В. Петрук.

4. **Генерал УГА Антін Кравс.** 1923 р.

Пап., туш, 59, 8x44 см.

Внизу справа авторський підпис: В. Петрук.

Зворот – внизу зліва чорним чорнилом і хім. олівцем напис: 24. VIII. 923. / П. Генерал У. Г. А. Кравс. В. Петрук. Вгорі зліва наклейка з написом на друкарській машинці: Редакційна колегія "Українського скитальця". Василь Петрук, стр. У. Г. А. Антін Кравс, генчетар У. Г. А. Архів – Від. II. о. ч. 35.

5. **Генерал У. Г. А. Греків.** 1923 р.

Пап., акварель, туш, 59,8x44 см.

Внизу справа авторський підпис і дата: В. Петрук / 1923.

Зворот – вгорі зліва олівцем неразбірливо напис: П. Генерал Греків / ... старався кращий вираз... намалювати / ... світлина... краще острі / трук... Нижче наклейка з написом на друкарській машинці: Редак. Кол.

"Укр.Скит" / Василь Петрук, стр.У. Г. А. / Греків ген. Пор.У. Г. А. / Архів – Від. II. о. ч. 33.

6. **Генчетар Осип Микитка.** 1923 р.

Пап., туш, перо, 59,8x44 см.

Внизу справа тушшю авторський підпис: В. Петрук.

Зворот – вгорі зліва олівцем напис: Портрет п. генерала Йосифа Микитки /трохи лиш подібний/. Другий вишло пізніше. Маляр В. Петрук / 4. VIII. 923. Вгорі справа наклейка з написом на друкарській машинці: Редакційна колегія "Українського скитальця". Василь Петрук – стр.У. Г. А. Осип Микитка, генчетар У. Г. А. Архів – Від. II. о. Ч. 38.

7. **Генчетар Осип Микитка.** 1923 р.

Пап., туш, перо, 59,8x44 см.

Вгорі зліва авторський підпис і дата: В. Петрук. 923.

Зворот – внизу зліва чорним чорнилом і хім. олівцем написи: 24. VIII. 923. / П. Генерал У. Г. А. Й. Микитка. В. Петрук. Вгорі зліва наклейка з написом на друкарській машинці: Редколегія "Українського скитальця". Василь Петрук, стр.У. Г. А. / Осип Микитка, генчетар У. Г. А. /з молодших літ/. Архів – Від. II. о. ч. 39.

8. **Най живе Вільна Україна.** 1923 р.

Пап., туш, перо, акварель, 59,8x44 см.

Внизу справа тушшю авторський підпис і дата: В. Петрук, 1923.

Зворот – напис чорним чорнилом по лівому краю аркуша: Як подобаєсь, прошу ласкаво о зворот. Як також прошу о критику з огляду на те, що я приготую більший образ цієї самої комп. на репрод. Карток. Забороню використовувати сю саму композицію иньшим малярам поза як я цей образ обдумав ще 192... у Італії і дві такі самі комп. оден рисунок й другий маль. є вже в Америці. В. Петрук.

9. **Спадок стрільця.** 1923 р.

Пап., акварель, 44x59,8 см.

Внизу справа авторський підпис і дата: В. Петрук / 1923.

Зворот – вгорі зліва чорним чорнилом напис - "трета /перекреслено/ один маль. є у Гр.. другий у Ам. рис... поновано в 1919 році /В. Петрук". Нижче олівцем напис: "Я так намалював, як Ви мені писали - сей образок як віддрукуєте в час. Скит. буде мені рекляма. Як непридасьтєся, то продайте на пресовий фонд "Укр.Скит". Розумілі !!! З побажанням гаразду Петрук". Нижче штамп редколегії "Українського скитальця".

10. **Ольга з Левицьких Бесараб.** 1924 р.

Пап., акварель, 59,8x44 см.

Внизу зліва напис, авторський підпис і дата: Ольга з Левицьких Бесарабова/ + 1889 р.в Щуровицях Сх. Галичина/ +13. II. 1924 замучена в польській тюрмі у Львові.

Зворот – вгорі зліва наклейка з написом на друкарській машинці: Петрук Василь стр. У. Г. А. Ольга з Левицьких Бесарабова – жертва озвірілої польської в'язничної служби у Львові, вул. Яновича ч. 6. Архів – Відділ II. о. ч. 78.

11. **Віктор Курманович, генеральний четар, при праці.** Пап., туш, олівець, акварель, 44x59,8 см.

Внизу справа авторський підпис: В. Петрук.

Зворот – вгорі справа наклейка з написом на друкарській машинці: Редакційна колегія "Українського скитальця". / Василь Петрук, стр.У. Г. А. / Віктор Курманович, генчетар У. Г. А. при праці.

12. **Генчетар Віктор Курманович.**

Пап., туш, 59,8x44 см.

Внизу справа тушшю авторський підпис: В. Петрук.

Зворот – вгорі зліва наклейка з написом на друкарській машинці: Редакційна Колегія "Українського скитальця". Василь Петрук, стр.У. Г. А. Віктор Курманович, генчетар У. Г. А. Архів – Від. II. о. Ч. 36.

13. **Генчетар У. Г. А. Мирон Тарнавський.**

Пап., акварель, 59,8x44 см.

Зворот – вгорі зліва чорним чорнилом напис: П. ген.

Тарнавський після дуже слабкої невиразної знимки / світлини/ відмал. aquatell –єю чорною В. Петрук. Зліва вгорі наклейка з написом на друкарській машинці: Редакційна Колегія "Українського скитальця". Василь Петрук, стр.У. Г. А. Мирон Тарнавський, генчетар У. Г. А. Архів – Від. II. о. Ч. 46.

14. **Ілюстрація до поеми В. Пачовського "В чотирикутнику смерті".**

Пап., акварель, 43,8x60 см.

Внизу справа авторський підпис: В. Петрук.

15. **Полковник Гнат Стефанів.**

Пап., акварель, 59,8x44 см.

Внизу справа авторський підпис: В. Петрук.

Зворот – внизу зліва напис олівцем: полк. Г. Стефанів / В. П. Вгорі зліва наклейка з написом на друкарській машинці: Ред. Колегія Укр.Скитальця. Василь Петрук, стр.У. Г. А. / Гнат Стефанів, полк. У. Г. А. – архів – Від. II. о. Ч. 45.

16. **Портрет Гриця Коссака.**

Пап., туш, акварель, 29,9x22 см.

Внизу справа монограма автора: В. П.

Зворот – вгорі напис олівцем: П. – Полковн. Коссак, здаєсь мені, що ліпший/ зрештою, побачу, що відпиште, але тяжко їй Бору! / В. Петрук. Вгорі зліва наклейка - Редакційна Колегія "Українського скитальця" з написом на друк. машинці : Василь Петрук, стр.У. Г. А., Гриць Коссак, полк. У. Г. А.

17. **Портрет полковника Дмитра Вітовського.**

Пап., туш, акварель, 59,8x44 см.

Внизу справа авторський підпис: В. Петрук.

Зворот – вгорі зліва олівцем напис: Портрет погіблого міністра війни полк. У. Г. А. Дмитра Вітовського, першого міністра війни ЗУНР.

18. **Хорунжий Павленко - Омелянович.**

Пап., акварель, 44x28,7 см.

Зворот – вгорі напис чорним чорнилом: П. генерал Павленко. Після слабкої світлини /невиразної/ як міг так відмалював. Стрілець Василь Петрук.

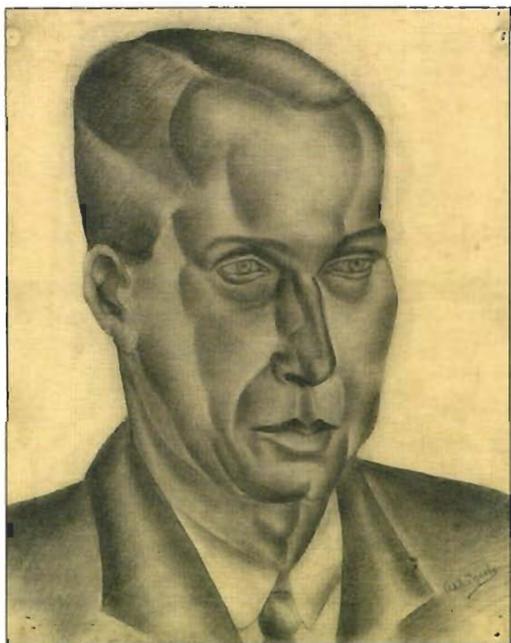
РУСОВА ОЛЬГА

1908, Лейпциг, Німеччина –
? Монреаль, Канада

Онука Олександра та Софії Русових, донька Михайло Русова. Навчалась в УСПМ.

Література:

1. Аркадій Жук – Михайло Русов і його батьки. "Сучасність", 1963 р., № 10.

Ольга Русова – Чоловічий портрет /Олександр Олесь ?/ (2)

Твори

1. Портрет хлопчика.

Пап., олівець, 45,5x37 см.

Внизу справа авторський підпис: О. Russova/
Зворот: портрет хлопчика – етюд олівцем.

2. Чоловічий портрет /Олександр Олесь ?/

Пап., олівець, 51,5x43,8 см.

Внизу справа авторський підпис: Оля Русова.

САРДЕН І. (Іван ?)

?

Графік, ілюстратор. Співпрацював з редакцією часопису "Український скиталець". Четник УГА. У 1920-х роках створив ілюстрації до поезії В. Пачовського, з яким підтримував тісні особисті й творчі стосунки.

Література

1. "Український скиталець" – 1923 р. № 6, с. 5, № 8, с. 3, № 9-10, с. 10, № 19-20, с. 15

Твори

1. На вічну пам'ять Остапові Нижанковському.

1923 р. Картон, вугіль, 71,7x47 см.

Внизу справа авторський підпис і дата: Сарден 923.

Зворот – вгорі зліва олівцем напис: На вічну пам'ять

О. Нижанковському. Внизу справа наклейка з написом

на друкарській машинці: Сарден І. Четар У. Г. А.

На вічну пам'ять Остапові Нижанковському. / Архів

-Відділ II. о. ч. 73.

2. Марко Проклятий. 1923 р.

Пап., туш, перо, акварель, білила, 43,4x30,5 см.

Внизу справа підпис і дата: Сарден. 1923.

Зворот: наклейка - Редакційна Колегія "Українського скитальця"

з написом на друк. машинці: Сарден чет. У.Г.А. /

Марко проклятий. Ілюстрація до поеми Пачовського Василя п. з.

Марко Проклятий/ Архів – Від. II. о. ч. 48.

3. Воїн з рушницею. 1924 р.

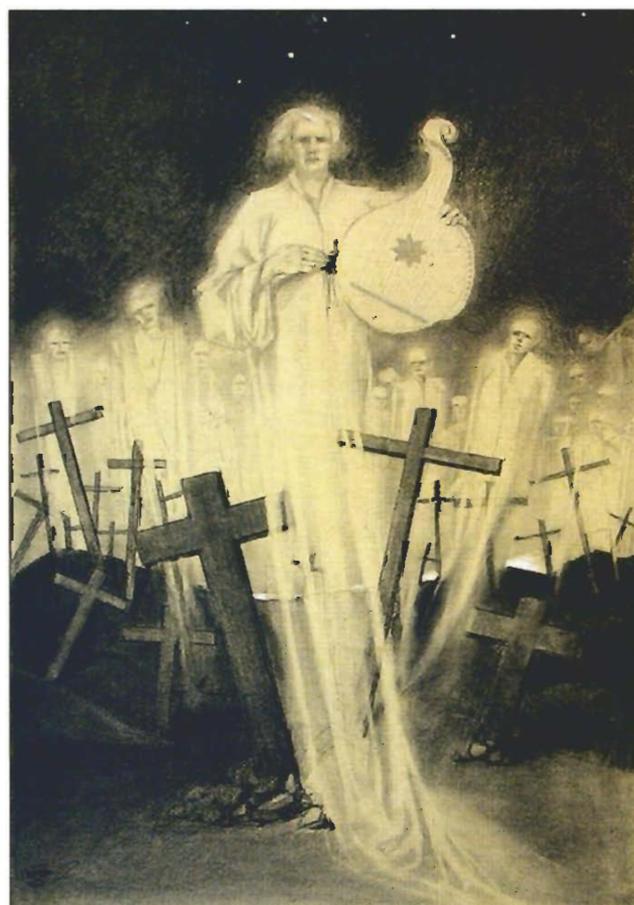
Пап., туш, перо, акварель, 47,7x24 см.

Внизу справа дата і підпис: Сарден – 24.

Зворот - напис тушшю: Арх. – Від. II. ч. 82.

4. На вічну пам'ять Остапові Нижанковському.

Пап., олівець, 42,2x28,5 см., 60,3x42,5 см.

І. Сарден – На вічну пам'ять Остапові Нижанковському. 1923 р. (1)

І. Сарден – Марко Проклятий. 1923 р. (2)

Внизу зліва підпис автора: Сарден.

Зворот - внизу зліва напис олівцем: І. Сарден, чет. У. Г. А. / На вічну пам'ять О. Нижанковському. Вгорі справа наклейка Редакційної Колегії "Українського скитальця" з написом на друк. машинці: Сарден, чет. У. Г. А. / На вічну пам'ять Нижанковському Остапові / Архів - Від. II. о. ч. 49.

5. На вічну пам'ять українським мученикам.

Пап., олівець, 41,7x26,6 см.

Зворот: наклейка – Редакційна Колегія "Українського скитальця" з написом на друк. машинці: Сарден. Чет. У. Г. А. / На вічну пам'ять українським мученикам: Василеві Крупі й Романові Луцейкови, розстріляним польською окупаційною владою у Львові, - Галичина, дня 30. листопада 1923. за оборону прав українського народу. / Архів - Від. II. о. ч. 51.

САХНОВСЬКА ОЛЕНА

15. 05. 1902, Київ – 28. 03. 1958, Москва

У 1929 рр. закінчила Київський художній інститут (майстерня С. Налепінської-Бай-

чук та І. Плещинського). Член АРМУ. Від 1932 р. жила в Москві. Графік, книжковий ілюстратор. Учасниця виставок в Києві, Москві, Празі.

Література

1. Л. Соколюк – Графіка бойчукістів. Видання часопису "Березіль". Видавництво М. П. Коць. Харків – Нью-Йорк, 2002 р., с. 63-69.
2. Митці України. Енциклопедичний довідник. За редакцією А. В. Кудрицького. Київ, "Українська енциклопедія" імені М. П. Бажана. Київ, 1992 р., с. 517.
3. О. Ріпка – У пошуках страченого минулого. Ретроспектива мистецької культури Львова ХХ століття. Львів, "Каменяр", 1996 р., с. 273.

Твори

1. Екслібрис.

Пап., лінорит, 4,6x6,7 см., 7,5x10 см.

Зворот – вгорі зліва олівцем підпис: О. Сахнов...

2. Екслібрис.

Пап., цинкографія, 4,4x3 см., 8,9x6,5 см.

3. Екслібрис А. Дмитрієва.

Пап., лінорит, 5,1x4,2 см., 8,1x8,6 см.

Зворот – вгорі зліва олівцем підпис: О. Сахновська

4. Екслібрис Макаренка.

Пап., цинкографія, 5,7x5,1 см., 9,9x7,6 см.

Зворот – вгорі зліва олівцем підпис: О. Сахновська.

5. Екслібрис Н. Зеленської.

Пап., лінорит, 3,3x4,3 см., 7,5x7 см.

Зворот – вгорі зліва підпис: О. Махновська.

6. Екслібрис Синячевського.

Пап., цинкографія, 5,4x4,4 см., 8x6,7 см.

Зворот – вгорі зліва олівцем підпис: Сахновс...

СЕМЕНІВ І.

? Україна - ?

Перебував у таборі інтернованих українських вояків у м. Раштадт у Німеччині.

Твори

1. Краєвид з костелом.

Пап., акварель, 25,6x18 см.

Внизу справа олівцем авторський підпис:

І. Семенів. Під зображенням кругла печатка Музею в Раштадті, Німеччина.

2. Старий бандурист.

Пап., акварель, 47,5x39,4 см.

Внизу справа авторський підпис:

І. Семенів. Під зображенням кругла печатка Музею в Раштадті, Німеччина.

СІЧИНСЬКИЙ ВОЛОДИМИР

24. 06. 1894, м. Кам'янець-Подільський –

25. 06. 1962, м. Петерсон, штат Нью-Джерсі, США

Народився в родині православного священика. Спочотку закінчив середнє технічне училище в Ком'янці-Подільську (золота медаль, 1912 р.), потім Інститут цивільних інженерів у Петербурзі (золота медаль, 1917 р.).

В Петербурзі був обраний головою Української громади. Після жовтневого перевороту спочатку виїхав до Львова, брав участь у виставках ГДУМ. До Праги прибув у 1923 р. Викладав перспективу і рисунок в УСПМ (1923-1942) та історію мистецтва в Українському Високому педагогічному інституті ім. Драгоманова (1924–1933). В 1927 р. здобув звання доктора філософських наук за процю “Архітектура Крехівського монастиря по деревориту 1699 р.” Цього ж року здобув стипендію Міжнародного Інституту інтелектуальної співпраці в Женеві. В 1920–1925 рр. створив низку знаків для українських видавництв і періодичних видань, що виходили у Львові й Празі (в-во “Червона калина”, Львів, 1922 р., в-во “Українсько архітектуро”, Прага, 1924 р.). Був професором українського краєзнавства в Українській реальній гімназії в містах Ржевнице та Модржони, що поблизу Праги (1936-1940). В 1934 р. був обраний головою Українського Товариства прихильників книги в Празі, співпрацював із Слов'янським Інститутом у Празі. В 1941 р. працював художником Української драматичної студії в Празі. Дійсний член НТШ (від 1930 р.). На початку 1945 р. Січинський з родиною спочатку дістався до Німеччини, а в 1949 р. переїхав до США. Похований на цвинтарі Баунд Брук поблизу Нью-Йорка.

Архітектор, графік, мистецтвознавець, автор проектів церков та меморіальних па-

м'ятників в Україні, Словаччині, США, Бразилії, Канаді. Низка праць з історії українського дерев'яного будівництва та архітектури, народної творчості, підручників з історії українського мистецтва, в тому числі – й виданих у Празі (“Архітектуро сторокнязівської доби”, 1926 р., “Олександр Антоній Тарасевич”, 1934 р., “Дерев'яні будівлі Карпатського регіону”, 1940 р., “Чужинці про Україну”, 1942 р.). Активний організатор та учасник мистецького життя в середовищі української еміграції в колишній Чехо-Словаччині та США.

Твори зберігаються в державних музеях та приватних збірках України, США, Німеччини, Словаччини, Чеської Республіки.

Література

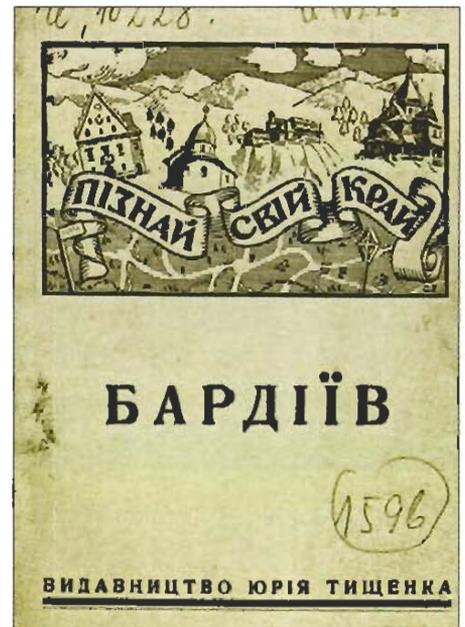
1. С. Наріжний І – с. 61, 131, 186, 208, 417, 597, 724.
1. Микола Мушинка – Володимир Січинський і русини-українці Східної Словаччини. Союз русинів-українців Словацької Республіки. Пряшів, 1995.
2. Микола Мушинка – Місце Володимира Січинського в історії української науки та культури – Науковий збірник Державного музею українсько-русинської культури у Свиднику. Пряшів, 1995 р., № 20, с. 49-66.
3. Роман Липка – Володимир Січинський /до 100-річчя з дня народження/. Альманах - 94. Львівська Академія мистецтв. Мистецький науково-популярний ілюстрований щорічник. Львів, 1995 р., с. 64-67.

Твори

1. **Богдан Барвінський. Історія українського народу.** Львів, 1921 р. Книжкова обкладинка. Пап., кол. дереворит, 23,5x15 см.
2. **Екслібрис Української вypoжичальні книжок.** 1921 р. Пап., цинкографія, 4,5x7 см., 7,9x9,5 см. Зворот – вгорі зліва олівцем підпис: В. Січинський. 1921.
3. **Афіша до виставки діячів українського мистецтва у Львові.** 1922 р. Пап., кол. дереворит, 42x29 см., 68x52,7 см. /відбиток з літографської майстерні А. Андрейчина у Львові/.
4. **Календар на 1923 рік.** Приятель українського жовніра. Накладом видавництва “Червона калина”. Львів, 1922 р. Пап., кол. дереворит, 23,5x15 см.
5. **Клим Поліщук.** “Світ червоний”. Львів. 1922 р. Книжкова обкладинка. Пап., дереворит, 16x10,8 см.

Володимир Січинський – Виставка української книжкової графіки в Празі. Плакат. 1924 р. (8)

Володимир Січинський – Бардіїв. Серія "Пізнай свій край". Видавництво Юрія Тищенка. Прага, 1939 р. Книжкова обкладинка (13)

Володимир Січинський – Грамота др. медицини Степана Загребельного. 1941 р. (15)

6. **Екслібрис І. К.** /Івано Крип'якевича 2/. 1923 р. Пап., цинкографія, 6,8x6,8 см., 10,5x8,9 см.

Зворот – вгорі зліва олівцем підпис: В. Січинський
7. **Афіша до мистецької виставки Гуртка діячів українського мистецтва у Львові.** 1924 р.

Пап., кол. дереворит, 54,5x42,5 см., 64,5x49,8 см.

8. **Виставка української книжкової графіки в Празі.** Плакат. 1924 р.

Пап., кол. дереворит, 63x78,3 см. /відбиток з друкарні Л. Кауцого в Празі III/.

9. **Я. Ярема. Вступ до філософії.** Прага, 1924 р. Книжкова обкладинка

Пап., дереворит, 21,8x15,5 см.

10. **Є. Січинський. Українська архітектура.**

Муровані церкви на Поділлі. Обкладинка. Львів – Кам'янець-Подільський, 1925 р.

Пап., цинкографія, 27x14 см.

11. **Календар "Просвіти" на 1935 рік.** Львів, 1934 р. Обкладинка

Пап., кол. дереворит, 21x13,5 см.

12. **О. Пеленський. Українська пісня в світі.** 1934 р. (?)

Пап., кол. дереворит, 22,5x15,3 см.

Зворот - дата олівцем: 1934. Штамп автора чеською мовою "V. Sičynskij".

13. **Бардіїв. Серія "Пізнай свій край".** Видавництво Юрія Тищенка. Прага, 1939 р. Книжкова обкладинка.

Пап., цинкографія, 14,5x10,5 см.

14. **Грамота др.медицини Михайла Гончаренка.** 1941 р.

Пап., кол., дереворит, туш, 33x43 см. Власноручні підписи Августина Волошина, О. Мицюка, Юрія Шерегія. Вгорі зліва червоним олівцем напис: забраковано.

Зворот: кругла печатка "Української установи Довіри в Празі" й напис: "Правдивість грамоти і зложених підпи-

сів завіряється. Прага, 13 червня 41" і підпис /нерозбірливо/.

15. **Грамота др. медицини Степана Загребельного.** 1941 р.

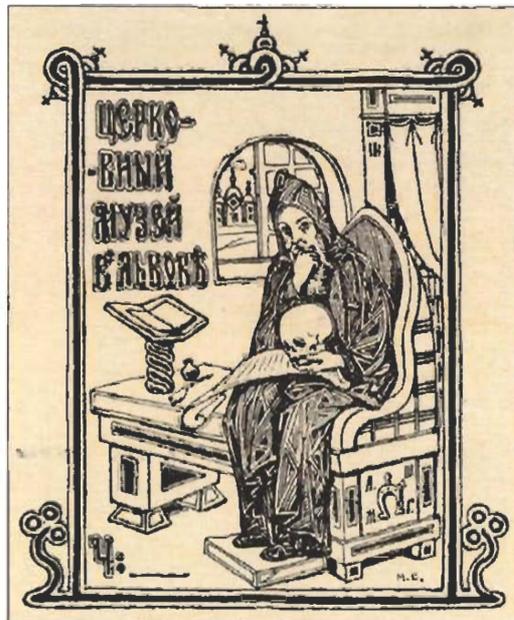
Пап., кол. дереворит, туш, 33x42 см. Власноручні підписи Августина Волошина, О. Мицюка, Івана Горбачевського, Юрія Шерегія.

Вгорі зліва червоним олівцем напис: забраковано. Зворот: печатка "Української установи Довіри в Празі" й напис: Правдивість грамоти і зложений підписів завіряється. Прага, дня 13 червня 1941" і підпис /нерозбірливо/.

16. **Заставка для книжки "Українська архітектура"**. Приватне видання. Львів, Замкова 8.

Картон, туш, перо, акварель, 8,5x37,4 см.

Зворот - внизу зліва чорним чорнилом підпис: В. Сичинський.

Модест Сосенко – Екслібрис Церковного музею у Львові (2)

СОКИРА І.

? Володимир Волинський - ?

Воїн УГА. Перебував серед інтернованих українських вояків у таборі в м. Йозефов, Чехо-Словаччина. Займався графікою.

Література

1. С. Наріжний – с. 263, 271.
2. С. Наріжний – "Мистецький відділ музею Визвольної Боротьби України" – НАЧР, папка 2, інв. № 12.

Твори

1. **Вигляд Йозефова вночі.** 1922 р. Пап., туш, 30,1x44 см. Внизу справа напис: №1. І. Сокира. 10/1 1922 р. Йозефів.

СОСЕНКО МОДЕСТ

23. 04. 1875, с. Пороги, Івано-Франківщина – 4. 02. 1920, Львів

Навчання розпочав у Краківській художній школі (1896–1900 рр.), в 1901-1902 рр. навчався в Мюнхенській АМ (клас О. Зайца), в 1902-1905 рр. продовжив навчання в Національній школі мистецтв у Парижі. Від 1905 р. жив і працював у Львові. У 1906 р., 1908–1913 рр. здійснив студійні подорожі до Палестини, Греції, Єгипту, Італії.

Маляр, майстер монументального мистецтва,

мистецтвознавець, педагог. Розписи в приміщенні Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка у Львові (1915 р.). Учасник виставок у Львові, Кракові, Варшаві, Празі.

Література

1. О. Ріпка – У пошуках страченого минулого. Ретроспектива мистецької культури Львова ХХ століття. Львів, "Каменярь", 1996 р., с. 275.
2. Митці України. Енциклопедичний довідник. За редакцією А. В. Кудрицького. Київ, "Українська енциклопедія" імені М. П. Бажана. Київ, 1992 р., с. 346.

Твори

1. **Знак чи заставка для митрополита Андрея Шептицького.**

Пап., цинкографія, колю – діаметр 7,7 см., 9,3x9,1 см. Зворот – внизу справа чорним чорнилом підпис: Модест Сосенко.

2. **Екслібрис Церковного музею у Львові.**

Пап., цинкографія, 9,7x7,3 см., 10,7x9 см. Зворот – вгорі штамп АНУМ /українською та французькою мовами/. Вгорі зліва штамп "Павло Ковжун". Внизу справа підписи олівцем і чорним чорнилом: Модест Сосенко.

УСАЧОВ ОЛЕКСА

1891, Москва – 1957, там само

Навчання розпочав у майстерні Мишкова і Михайлівського в Москві (1907–1908 р.).

Олекса Усачов - 350 років українського друкарства. Афіша. 1925 р. (1)

Закінчив МУЖСА (1908–1912 рр.). Навчався у ВХУТЕМАС (1921–1924 рр., майстерня В. Фаворського), одночасно відвідував майстерню І. Павлова. У 1925–1930 рр. викладав у Київському художньому інституті. В 1931 р. повернувся до Москви, де завідував відділом графіки одного з видавництв.

Графік, книжковий ілюстратор. Учасник виставок УНУМ у Львові, а також виставок у Києві, Москві, Празі.

Література

1. Митці України. Енциклопедичний довідник. Київ, 1992, с. 596.
2. Енциклопедія українознавства. Видання ІТШ у Львові. 1994 р., с. 3468.
4. Сильванський С. – Олекса Усачов. "Мистецтво", 1932 в. Зошит 2-3, с. 44-46.

Твори

1. 350 років українського друкарства. Афіша до виставки стародруків, організованої Українським науковим інститутом книгознавства. 1925 р. Пап., дереворит, 71,5х53 см., 76х55,5 см.

2. Книгозбірня Григорія Тисячинка. 1928 р.

Пап., дереворит, 5,7х5,8 см., 7,9х7,4 см.

Зворот – вгорі зліва олівцем підпис: Усачов - Київ.

3. Книгозбірня Ярослава Стешенка. 1928 р.

Пап., цинкографія, 3,3х3,2 см., 6,6х6,5 см.

Зворот: вгорі справа олівцем літера "Р". Вгорі зліва олівцем підпис: Усачов. Внизу зліва олівцем: Usačov.

4. Екслібрис А. Бенінга.

Картон, дереворит, 5,3х3,8 см., 9,8х6,8 см.

Зворот – вгорі посередині олівцем підпис: Усачов.

5. Екслібрис А. С.

Пап., дереворит, 5,6х4,4 см., 9,8х6,8 см.

Зворот – вгорі посередині олівцем підпис: Усачов.

6. Екслібрис В. С. Резникова.

Картон, дереворит, 3,3х2,8 см., 9,8х6,8 см.

Зворот – вгорі справа олівцем підпис: Усачов.

7. Екслібрис М. Іванченка.

Пап., цинкографія, 3,8х5,7 см., 9,7х7 см.

Зворот: вгорі справа олівцем літера "Р". Вгорі зліва олівцем підпис: Усачов. Внизу зліва олівцем підпис: Usačov.

8. Екслібрис П. Короля.

Пап., цинкографія, 4,2х3,8 см., 6,7х7,1 см.

Зворот – вгорі зліва олівцем підпис: Усачов – Київ.

9. Екслібрис Українського бібліологічного товариства Всеукраїнської Академії наук.

Пап., дереворит, 5,8х6,3 см., 9,8х7,1 см.

Зворот – вгорі посередині олівцем підпис: Усачов.

10. Екслібрис УНІК.

Картон, дереворит, 4,4х3,1 см., 9,7х6,7 см.

Зворот – вгорі посередині олівцем підпис: Усачов.

11. Екслібрис UNIK.

Пап., дереворит, 5х4,7 см., 9,7х6,8 см.

Зворот – вгорі посередині олівцем підпис: Усачов.

12. Екслібрис Ф. Ернста.

Пап., дереворит, 4,8х4,3 см., 9,6х6,7 см.

Зворот – вгорі справа олівцем підпис: Усачов.

ФАРТУХ - ФІЛЕВИЧ ЯРОСЛАВ

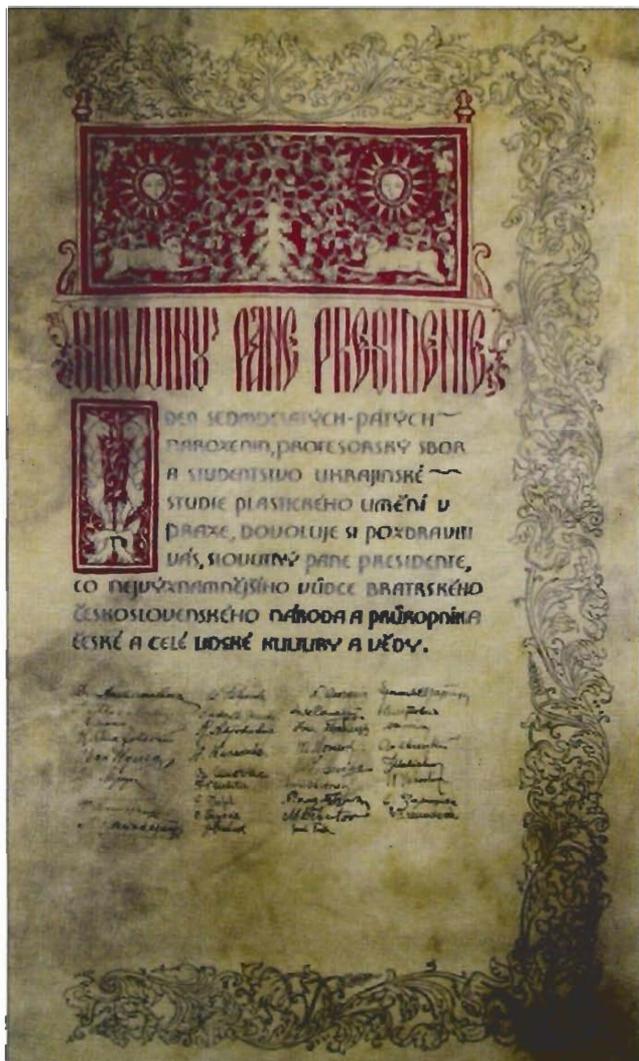
5. 02. 1897, с. Лучиці, Львівщина –

21. 01. 1979, Львів

Народився в родині греко-католицького священника. Четар УГА, учасник першої виставки таборів УГА в таборі інтернованих осіб в м. Йозефов (Чехо-Словаччина) в 1923 р. Навчався в політехнічному інституті в Празі (1921–1926) і одночасно в УСПМ (клас І. Кулеця). Працю-

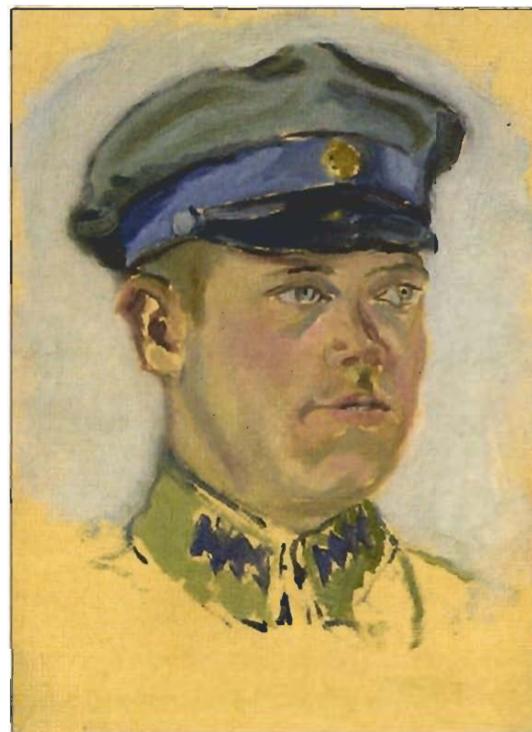
ю-

Ярослав Фартух – Вітальна грамота президентові Чехо-Словаччини Томашові Масарикові з нагоди 75-річчя від дня народження від професорів і студентів УСПМ. 1925 р. (1)

вав в архітектурному бюро Франтішка Ройта (1876–1942) в Празі. Наприкінці 1930-х років повернувся до Львова. Один із засновників Спілки архітекторів України та ініціаторів створення Музею народної архітектури та побуту у Львові. Перша персональна виставка творів відбулась в 1987 р.

Автор реалізованих проектів житлових та громадських будинків і церков в Україні та Польщі, графічних творів, переважно книжкових ілюстрацій та архітектурних мотивів. Значна частина творів не збереглась, невелика кількість розпорошена по приватних збірках і музеях в Україні, Польщі, Чеській Республіці.

Ярослав Фартух – Старшина Свищ (2)

Література

1. Наталка Філевич – Архітектор Ярослав Фартух-Філевич – "Будуємо інакше". Львів, 2001, № 1, с. 24-25.
2. В. Пачовський – "Перша виставка культурно-освітніх надбань таборів УГА в Ч. С. Р. – "Український скиталець", Відень, 15 жовтня 1923, № 19-20 [41-42], с. 30.
3. С. Наріжний I – с. 67, 192.
4. С. Наріжний – "Мистецький відділ Музею Визвольної Боротьби України" – НАЧР, папка 2, інв. № 12, с. 261, 26, 268, 273.

Твори

1. **Вітальна грамота президентові Чехо-Словаччини Томашові Масарикові з нагоди 75-річчя від дня народження від професорів і студентів УСПМ. 1925 р.**

Пергамент, перо, чорне і червоне чорнило, 58,4x39,7 см. Внизу справа підпис автора: Jaroslav Fartuch pinx. Внизу автентичні підписи 34 осіб – викладачів і студентів УСПМ: Д. Антоновича, І. Мозалевського, К. Стаховського, І. Кульця, Д. Мірчука, В. Паливоди, К. Антоновича, А. Кислякова, С. Зарицької, Л. Ясинської, Я. Фартуха, А. Левицького, І. Іванця /частина підписів нерозбірливо/.

2. **Старшина Свищ.**

Картон, олія, 40,4x33,2 см.

Зворот – вгорі зліва напис червоною олівцем: Малюнок П – Фартуха /Свищ/ і наклейка з написом: Малюнок Фартуха /Студія голови стр.Свища/. Архів – Від. II, о. ч. 3.

ХАРКІВ ОЛЕКСАНДР

1. 03. 1897, Кременчук – 14. 09. 1939,
Стрий, Львівська обл., застрілений

В 1921-1926 рр. навчався в АМ в Кракові (учителі з фаху – С. Дембіцький, Ф. Коварський, Я. Войнарський). Співзасновник музею "Яворівщина", працівник музею "Верховина" в Стрию.

Графік, художник-монументаліст, автор іконостасів, розписів церков в Галичині. Займався реставрацією поліхромії приміщень замку Вавель в Кракові й фресок краківської Ягеллонської бібліотеки. Учасник виставок у Львові, Кракові, Празі. Твори митця майже не збереглися, близька 30 робіт вдалось синові вивезти до США. Екслібриси з празької збірки передав МВБУ, ймовірно, В. Січинський, якому їх дарував М. Маковський.

Література

1. О. Ріпка – У пошуках страченого минулого. Ретроспектива мистецької культури Львова ХХ століття. Львів, "Каменярь", 1996 р., с. 280.

Твори

1. **3 книг Миколи Маковського.** 1937 р. /5 однакових відбитків/.
Пап., дереворит, 6,1x4,7 см., 10,4x6,8 см.

ХИЖИНСЬКИЙ ЛЕОНІД

3. 1. 1896, с. М'ястівка /нині с. Городівка/
на Вінниччині – 1972, Петербург

В 1918 р. закінчив Київський художній інститут. В 1921–1922 рр. навчався в Українській АМ (майстерня Г. Нарбути), потім у ВХУТЕІН в Петербурзі (1922–1927 рр.).

Література

1. О. Ріпка – У пошуках страченого минулого. Ретроспектива мистецької культури Львова ХХ століття. Львів, "Каменярь", 1996 р., с. 280.

Твори

1. **Екслібрис Ф. Ернста.** 1923 р.
Пап., дереворит, 7,5x5,5 см., 10,9x8 см.
Внизу зліва авторський підпис і дата: Л. Хижинс... 23.

Зворот – посередині олівцем підпис і дата: Роб. Л. Хижинського, 1923 / Київ, дереворит.

2. **Екслібрис Ф. Ернста.** 1923 р.
Пап., цинкографія 5x3,8 см., 7,8x6,2 см.

Зворот – вгорі зліва олівцем підпис: Хижинський.

3. **Екслібрис Юрія Меженка.** 1926 р.
Пап., дереворит, 6,4x4,6 см., 8,7x6,1 см.

Зворот – внизу посередині олівцем підпис: Хижинський.

4. **Екслібрис.**

Пап., лінорит, овал, висота 4,8 см., 7,8x6 см.

Зворот – вгорі зліва олівцем підпис: Хижинський.

5. **Екслібрис С. Титаренка.**

Пап., дереворит, 3,6x2,2 см., 7,2x8 см.

Зворот – вгорі зліва олівцем підпис: Хижинс...

6. **Книгозбірня Ярослава Тешенка.**

Пап., дереворит, 6x5 см., 11,4x7,8 см.

Зворот – вгорі зліва олівцем підпис: Л. Хижинськ...

ХОЛОДНИЙ ПЕТРО Старший

18. 12. 1876, Переяслав, Полтавщина –
7. 06. 1930, Варшава, Польща

Навчався в Рисувальній школі М. Мурашка в Києві. Закінчив прирадаознавчий ф-т Київського університету, де потім викладав. Міністр освіти УНР (1921). Від 1922 р. у Львові. В 1922–1927 рр. – голова ГДУМ. Автор про-

ектів вітражів для Успенської церкви у Львові (1924–1929) і церкви в с. Мразниця на Львівщині, автор розписів каплиці Богословської академії у Львові, низки ікон для церков Львова. 1931 р. – пасертна виставка творів у Львові. Значна частина творів митця на поч. 1950-их років була в Україні знищена.

Художник, монументаліст, книжковий ілюстратар. Твори зберігаються в музеях і приватних збірках в Україні, США, Канаді, Чеській Республіці, Німеччині.

Література

1. Енциклопедія українознавства. Перевидання в Україні. Львів, 2000 р., т. 10, с. 3621-3622.
2. Історія української культури. Під загальною редакцією д-ра Івана Крип'якевича. Видання Івана Тиктора. Львів, 1937 р., с. 647-648.

Петро Холодний Старший - Українське кооперативне свято. Плакат. 1926 р. (1)

Твори

1. **Українське кооперативне свято.** Плакат. 1926 р. Пап., кол. ліногравюра, 89x62,8 см., 100x70 см. Відбиток з літографської майстерні А. Андрейчина у Львові.
2. **Володимир Січинський. Будівництво міста Потелича.** Обкладинка. Львів, 1928 р. Пап., кол. дереворит, 24,6x16,4 см.

ХОЛОДНИЙ ПЕТРО Молодший

22. 07. 1902, Київ – 1990, Нью Йорк, США

Син Петра Холодного. В 1922 р. з рештками Української армії дістався до Чехо-Словаччини. Спочатку поступив до Української Господарської академії в Подєбрадах, звідки на раду С. Мака поступив до УСРМ (1924-1928 рр.).

У 1928–1934 рр. навчався в Варшавській АМ. Від 1934 р. – професор АМ у Варшаві. Член гуртка "Спокій". У 1950 р. емігрував до США. Автор ікон для церков у Нью Йорку, Нью-Джерсі, Баунд Бруку, в Гантері (США). Член ОМУА, учасник її виставок.

Маляр, графік, автор вітражів, іконописець. Виставки у Львові, Варшаві, Празі, Берліні, Відні, Брюсселі, Нью Йорку. Твори зберігаються в державних музеях і приватних збірках в Україні, Австрії, Німеччині, США, Чеській Республіці.

Література

1. Книга творчості українських мистців поза батьківщиною. "Нотатки з мистецтва", Філадельфія, Пенсільванія, 1981 р., с. 460.
2. Святослав Гординський – Петро Холодний, мол. – традиціоналіст і новатор.– "Нотатки з мистецтва", 1990, № 30, с. 8 – 13.
3. О. Ріпко - У пошуках страченого минулого. Ретроспектива мистецької культури Львова ХХ століття. Львів, "Каменяр", 1996 р., с. 281.

Твори

1. **Екслібрис Петра Холодного.** Пап., цинкографія, овал, висота 4,2 см., 7x6,8 см. Зворот – вгорі зліва олівцем підпис: Петрусь Холодний.
2. **Екслібрис Юрія Липи.** Пап., цинкографія, 6x3,9 см., 9,5x7,5 см. Зворот – вгорі зліва олівцем літера "Р". Внизу зліва олівцем підпис: P. Cholodnyj.
3. **Екслібрис Юрія Липи.** Пап., цинкографія, 6x3,9 см., 9,5x7,6 см. Зворот – вгорі зліва олівцем підпис: Петрусь Холодний.

Петро Холодний Молодший – Екслібрис Юрія Липи (2)

ЦИМБАЛ ВІКТОР

01. 05. 1902, с. Ступична на Київщині –

28. 05. 1968, Нью-Йорк, США

Народився в родині вчителя. Закінчив Київську гімназію. Мистецьку освіту розпочав у проф. В. Менка в Київській художній школі. В рядах Армії УНР пройшов усю воєнну кампанію. Через табори інтернованих українських вояків

у Польщі в 1922 р. дістався до Праги. Навчався в УСПМ (класи І. Мозалевського та С. Мака). У 1928 р. закінчив пражську Художньо-промислову школу (проф. К. Машек, Й. Шуссер). В 1926 р. вивчав театральне мистецтво в Національному театрі в Празі, того самого року – студійна подорож до Італії. У 1925 р. здобув I премію в національному конкурсі на графічний портрет Ф. Палацького. У 1928 р. виїхав до Аргентини. Займався переважно книжковою ілюстрацією і промисловою графікою. Працював також як театральний художник. Автар

ікон для церков у Буенос Айресі. Один з засновників Конгресу українців та Українського дому в Аргентині. Золоті медалі за кращі роботи в ділянці графіки і промислової реклами в Аргентині (1948 р., 1949 р., 1955 р., 1957 р.). В 1960 р. переїжджає до Нью Йорка, потім до Дітройта. Учасник виставок ОМУА. Похований на цвинтарі в Баунд Бруку поблизу Нью Йорка.

Графік, маляр, організатор культурно-громадського життя українців за кордоном. Виставки в Празі, Брюсселі, Парижі, Берліні, Римі, Неаполі, Буенос Айресі, Нью Йорку, Детройті, інших містах. Твори зберігаються в державних музеях і приватних збірках в Україні, Чеській Республіці, США, Аргентині, Франції.

Література

1. С. Гординський – Віктор Цимбал. Маляр і графік. Українська Вільна Академія Наук. Нью-Йорк, 1972.
2. Петро Мегик – Віктор Цимбал. – "Нотатки з мистецтва", 1970 р., № 10, с. 47 – 52.

Твори

1. **Світ дитини.** Обкладинка. 1926 р., травень, число 5. Пап., дереворит, 20,8x14 см.

Віктор Цимбал – Світ дитини
Обкладинка. 1926 р. (1)

ЧУМАК СТЕПАН

? - Швейцарія

До Чехословаччини дістався з відділами військових УГА. В таборі для інтернованих в м. Йозефов був директором таборового театру (1921 р.). Після Другої світової війни емігрував до Швейцарії.

Література

1. С. Наріжний I – іл. 251
2. С. Наріжний II – с. 173.

Твори

1. **Тарас Шевченко.**
Пап., туш, 83,8x62,5 см.
Внизу справа авторський підпис: С. Чумак.
2. **Тарас Шевченко.**
Пап., пастель, 70,5x50,7 см.
3. **Тарас Шевченко.**
Пап., вугіль, 83,5x63,5 см.

ЯЦЕНКІВ ВОЛОДИМИР

? Україна - ?

Воїн УГА, перебував у таборі інтернованих у м. Йозефов, Чехо-Словаччина. В таборі навчався рисунку в І. Іванця. Учасник першої виставки таборів УГА в таборі інтернованих осіб в м. Йозефов в 1923 р.

Література

1. В. Пачовський – Перша виставка культурно-освітніх надбань УГА в Ч. С. Р. – "Український скиталець", Відень, № 19-20 (41-42), с. 30.

Твори

1. **З недавньої конференції в Лозанні.** Політична карикатура. 1923 р.

Пап., туш, перо, 46х63 см.

Внизу зліва дата і монограма автора: 23. III. 923.

В. Я. Внизу справа олівцем напис: Рисував Волод. Яценків, учень пор. І. Іванця.

Зворот – рисунок олівцем "Атака". Вгорі справа чорним чорнилом напис: Відділ III – число 75.

2. **Табір. Бараки за огорожею.** 1923 р.

Пап., акварель, 33,7х29,6 см.

Внизу справа авторський підпис і дата: Яценків Волод. УСС 1923.

3. **У поході.** 1923 р.

Пап., олівець, 30х44,2 см.

Внизу справа авторський підпис і дата: Яценків Волод. 1923.

4. **Художня афіша до вечора, присвяченого пам'яті бою під Крутами, в залі таборового театру в м. Йозефов.** 14 лютого 1924 р.

Пап., акварель, 90,5х62,8 см.

Справа вгорі чорним чорнилом шифр МВБУ: Відділ II. ч. 7.

5. **Портрет Івана Франка /незакінчений/.** 1924 р.

Пап., акварель, 65х53,5 см., 87,5х60,2 см.

Внизу справа підпис автора і дата: Яценків Володимир / Йозефів / 27. V. 1924.

Зворот – вгорі справа напис: Відділ II. ч. 5/ Іван Франко намальований В. Яценкою на улаштуванні академії в день смерті дня 28/5. 1924. Внизу справа напис: Йозефів. 27. V. 1924.

6. **Свято Тараса Шевченка в таборі інтернованих у Йозефові, Чехо-Словаччина.** Плакат. 1924 р.

Пап., акварель, 118,6х87,8 см.

Зворот – внизу справа напис: Володимир Яценків

7. **У парку.**

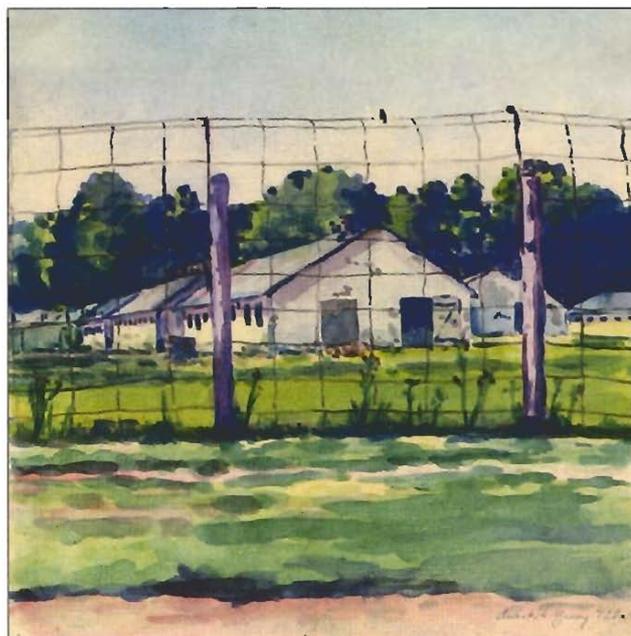
Пап., акварель, 23,5х37 см.

ЯЦЕНКІВ ВОЛОДИМИР /?/

1. **Афіша до Шевченківського свята в таборі інтернованих у Йозефові, Чехо-Словаччина.** 1924 р.

Пап., акварель, 60,2х85,5 см.

Вгорі справа напис чорним чорнилом: Відділ II. ч. 915.

Володимир Яценків – Табір. Бараки за огорожею. 1923 р. (2)

2. **Афіша до Шевченківського свята в таборі інтернованих у Йозефові, Чехо-Словаччина.** 1925 р.

Пап., олівець, акварель, 60х88,5 см.

Вгорі справа чорним чорнилом напис: Архів. Від. II. ч. 199/6.

3. **Літній пейзаж.**

Пап., акварель, 25,2х35,8 см.

4. **Табір. Бараки за огорожею.**

Пап., акварель, 29,9х44 см.

МОНОГРАМІСТ "М. Д."

/Михайло Дмитренко ?/

Твори

1. **Художня афіша до вечора, присвяченого**

111-літтю від дня народження Т. Шевченка. Прага, 10 березня 1925 р. Посередині портрет Т. Шевченка / 23,2х20 см. / Пап., олівець, кол. чорнило, 89,7х62,2 см. Під зображенням олівцем монограма: М. Д.

2. **Іван Мазепа. 1689–1709.**

Пап., 69,3х55,7 см.

Внизу справа монограма: М. Д.

Видавництво шкільних підручників у Білій Церкві по замовленню Товариства "Вернигора".

МОНОГРАМІСТ "Р. С."

Твори

1. **Голгофа України.** 1924 р.

Пап., пастель, 89,8х63 см.

Внизу справа підпис і дата: Йозефів, 11. IV. 924. / P.C. Зворот – вгорі справа напис: Архів – Від. II. ч. 61.

2. **Пейзаж з вежею.** 1924 р.

Пап., пастель, 43,8x59,8 см. Внизу справа напис і монограма: Йозефів. 8. IV-924. P.C. Зворот – вгорі справа чорним чорнилом напис: Архів Від. II. ч. 62.

НЕВІДОМИЙ АВТОР

Твори

1. **Художня афіша до вечора, присвяченого 2-ій річниці української влади в Галичині.** Зала "Schulzenhaushaus", Берлін, Німеччина. 31 жовтня 1920 р.

Пап., туш, перо, акварель, 90x62,5 см.

Вгорі справа чорним чорнилом шифр МВБУ: Відділ I, число 154.

2. **В таборі.** 1921 р.

Пап., туш, перо, акварель, 1921.

Внизу справа монограма автора (нерозбірливо) і дата: сп. 28. IX. 21

На паспарту вгорі справа шифр МВБУ: архів – від. II. ч. 98.

3. **Художня афіша до вистави таборового театру "Соколики Цеглинського".** 17 липня 1921 р.

Пап., акварель, 90x63,5 см.

Вгорі справа шифр МВБУ: Відділ I, число 26.

Зворот – вгорі посередині олівцем число: ч. 234/7.

4. **Вітальна грамота.** 1923 р.

Пап., туш, перо, акварель, 44,3x37,2 см.

Текст вітання: Високоповажаний Федоре Івановичу! Ми, члени Драматичного Товариства ім. М. Садовського, в цей день Ваших театральних іменин сердечно вітаємо Вас, як невтомного працівника на полі театрального мистецтва і щиро бажаємо сил та енергії для продовження Вашої праці на розвиток рідного нам театру. За цю ж працю Вашу на добробут дорогого нам Товариства приносимо найщирішу подяку і від цілого серця проголошуємо "Слава Вам!" Табір Щипіорно, серпня дня 23, Року Божого 1923. Під текстом чорнилом 20 підписів включно з підписами Голови та Секретаря Товариства.

5. **"Поланений".** Художня афіша до вистави Аматорського Українського театру при Прапорі Українських воїнів у м. Міловице в залі "Сокола" в Нових Бенатках, Чехо-Словаччина. 1923 р.

Пап., акварель, 70x54 см.

Внизу зліва чорним чорнилом дата і підпис: v Milovicích. 1923. 25 Dubna. Kreslil Ukr. vojín A. M. Nykun.... (далі нерозбірливо) Зворот – кругла печатка "Аматорський кружок імені Карпенка. Міловице. Вгорі зліва підписи голови, секретаря і керівника гуртка.

6. **Грамота "Просвіти" у Львові для Української Академічної громади Технологів-хіміків у Празі.** 24 квітня 1926 р. Число грамоти 49639.

Пап., літографічна майстерня А. Андрейчина у Львові, 25,6x18 см., 35,2x24,8 см.

7. **Двоє за столом.** 1927 р.

Пап., акварель, 32,2x24,3 см.

Внизу зліва олівцем нерозбірливо напис: 16/28 Августа 27 г. Вид Nauheim. G. Glink...

8. **"Мені тринадцятий минуло".** Художня афіша до шкільного свята на честь Т. Шевченка, організованого в Шалеті, Франція. 13 березня 1932 р.

Пап., туш, перо, акварель, 63,8x49 см.

9. **Художня афіша до концерту з нагоди 20-ї річниці смерті М. Лисенка в залі Mozarteum в Празі.**

6 листопада 1932 р.

Пап., акварель, 100x62,5 см.

10. **Було і буде наше.** 1938 /з/ р.

Пап., дереворит /твір розрізаний по вертикалі: ліва частина – 21,7x13,5 см., права частина – 21,7x16,5 см. /.

11. **Голова чоловіка.**

Пап., олівець 28,3x20 см.

12. **Гурток філософський та природничий при Українській Академічній Громаді в Празі. Проект заставки чи лога.**

Картон, акварель, лак, 28x53,3 см.

Зворот – напис синім олівцем нерозбірливо: Відділ с. с. неприйнятих ще до... Ст... П.

13. **Дві текстові заставки.**

Пап., олівець. I - 20x15 см., II - 20x21,3 см.

14. **3 книг С. Сильванського.**

Пап., лінорит, 4,8x3,1 см., 6,4x5 см.

15. **Заговорять і Дніпро, і гори.** 1918 – 1938.

Калька, олівець /твір розрізаний по горизонталі: верхня частина – 18,5x21,9 см., нижня частина – 15,8x21,9 см. /.

16. **Екслібрис С. Чикаленка.**

Пап., дереворит, 3,9x4 см., 5,3x7,6 см.

Зворот – вгорі посередині олівцем підпис: К. Во/ло/шин.

17. **Екслібрис Т. Йорка.**

Пап., цинкографія, коло, діаметр 4,3 см., 5,6x5,6 см.

18. **Козак Мамай (автар перебував серед інтернованих українських вояків у таборі в Раштаді, Німеччина) ***

Пап., кол. дереворит, 25x33,7 см., 31x43 см.

19. **Краєвид.**

Пап., гуаш, 26,2x42,6 см.

20. **Митрополит Андрей Шептицький.**

Пап., олівець, 50,8x36,4 см.

Зворот – посередині чорнилом напис: Митрополит Др. Андрій Шептицький.

21. **О. Олесь. "Земля обітована".** 1935 р. Проект обкладинки.

Пап., туш, перо, акварель, 20,8x15,3 см.

22. **Плакат Українського Студентського Видавничого Товариства при Українській Господарській Академії в Подебрадах.**

Пап., туш, перо, акварель, 70,4x47 см.

23. **Полиця з рушником і народною керамікою.**

Пап., туш, перо, акварель, 13x6 см.

Внизу справа тушю нерозбірливо підпис: М. Ст. Рак...

24. **Портрет голови Українського Допомогового**

Комітету Святослава Шрамченка. 1941 р.

Пап., туш, перо, 49,7x44,6 см.

Внизу справа дата і підпис: Nmentch... koff. 3. 11. 41.

Cholm. Внизу посередині чорним чорнилом напис: Голова УДК. Холм Капітан-лейтенант Святослав Шрамченко.

25. Почате довершимо.

Пап., олівець, акварель /твір розрізаний по вертикалі: ліва частина – 43,5x16 см., права частина – 43,5x18,8 см. /.

26. Почате довершимо /частина плакату/.

Калька, кол. дереворит /твір розрізаний по горизонталі: верхня частина – 17,8x25 см., нижня частина – 18,8x25 см. /.

27. Проект орнаменту.

Пап., чорний і кольорові олівці, 22,5x42,5 см., 24,5x45 см.

28. Святий Климент.

Пап., кол. дереворит, 46x22,5 см., 93x31,5 см.

29. Сердак /ілюстрація/.

Пап., туш, перо, 35,8x24,1 см.

30. Табір у Ліберці.

Пап., акварель, 13,5x23,2 см.

Зворот - напис олівцем: Фрагмент табору в Ліберці. / в Ліберці.

31. Тарас Шевченко.

Пап., літографія, 68, 3x54 см.

Літографічна майстерня І. Соколова в Києві.

Зворот – вгорі зліва наклейка з написом: Ukrajinska brigada.

32. **“Запорожець за Дунаєм”**. Художня афіша до вистави, поставленої в Берліні 29 травня 19... /далі нерозбірливо/.

Пап., акварель, 59,5x41,5 см.

Справа під зображенням козаків нерозбірливо авторський підпис: E. Sch..

33. **Художня афіша до вечора, організованого Українською ротою** /місце проведення вечора не вказане, текст чеською мовою/.

Пап., акварель, пастель, вугіль, 91x62 см.

Вгорі справа чорним чорнилом шифр МВБУ: Відділ I, число 85.

34. Чоловічий портрет.

Пап., вугіль, 46,3x38,4 см.

Внизу справа підпис: Хомич...

*С. Наріжний – “Мистецький відділ Музею Визвольної боротьби України” - НАЧР, папка 2, інв. № 12, с. 263.

Внизу справа підпис /нерозбірливо/ і дата: Gui...3...

920. Вгорі справа шифр МВБУ: Відділ II. ч. 6.

2. Карта бою під Крутами.

Невідомий автор

Пап., туш, перо, червоне, синє чорнило, 44x58,5 см.

Зворот – вгорі справа олівцем напис: Музей.

ВІЙСЬКОВІ КРЕСЛЕННЯ, КАРТИ**1. Схема розміщення підрозділів Хирівського полку.** 1920 р. Невідомий автор

Картон, туш, перо, 55,5x86,4 см., 59x87,3 см.

**IV.
ДОДАТКИ**

1.

БІБЛІОГРАФІЯ

Автобіографія Дмитра Антоновича. – “Сучасність”, 1961 р., № 1

Антонович Дмитро – Скорочений курс історії українського мистецтва. Прага, Український університет, 1923 р.

Антонович Дмитро – Триста років українського театру. 1619 – 1919. Прага, Український громадський видавничий фонд, 1925 р.

Антонович Дмитро – Культ Нарбута і мистецтво нової української книги. – “Книголюб”, Прага, 1927 р., книга I, с. 22-25.

Антонович Дмитро – Українська культура. Курс лекцій. Регенсбург – Берхтесгаден. Український технічно-господарський інститут в Регенсбургу. 1947 р.

Антонович Дмитро – Український театр. Прага, Берлін, “Нова Україна”, 1923 р.

Антонович Катерина – 3 моїх споминів. Накладом УВАН, Канада, Вінніпег, 1973 р.

Асеева Н. Ю. – Украинское искусство и европейские художественные центры. Конец XIX – начало XX веков. Киев, “Наукова думка”, 1989 г.

Art Déco у Львові. Львівська картинна галерея. Концепція виставки та каталогу Анни Банцекової. Видавництво Аз-Арт, Львів, 2001 р.

Беднаржова Тетяна – Софія Русова. Український вчений-педагог, літературознавець, громадсько-політичний діяч. Тернопіль-Прага, 2001 р.

Беднаржова Тетяна – Степон Сірополко – подвижник українського шкільництва. Видавництво “Вільна Україна”, Львів, 1998 р.

Беднаржова Тетяна, Янчик Федір – Українські могили в Чехії. Прага, 2002 р.

Бирич Я. – Сторінка з чесько-українських взаємин. (Український музей у Празі). Slavistica. Ч. 5. Накладом видавництва “Тризуб”, Вінніпег, 1949 р.

Бойцов Дмитро, Шмагало Ростислав – Іван Мозалевський. Львів, 1996 р.

Віктор Цимбал маляр і графік. Монографія за редакцією Святослава Гординського. Нью Йорк, 1972 р.

Галина Мазепа. Передмова Святослава Гординського. Вступна стаття Володимира Поповича. – Український Вільний Університет. Мюнхен, 1982 р.

Галя Мазуренко – Вибране. Київ, видавництво ім. Олени Теліги, 2002 р.

Гапак Степан – Скульптор Михайло Бринський. Словацьке педагогічне видавництво в Братиславі, відділ української літератури в Пряшеві. 1971 р.

Гніздовський Яків – Василь Кричевський та українське мистецтво. – “Сучасність”, 1973 р., № 1.

Голубець Микола – Сучасне малярство Наддніпрянської України. – Ілюстрований календар Товариства «Просвіта» з літературним збірником на переступний 1920 рік. Львів, 1919 р.

Голубець Орест - Між свободою і тоталітаризмом. Мистецьке середовище Львова другої половини ХХ століття. Львівська Академія мистецтв. "Академічний експрес". Львів, 2001 р.

Горинь Богдан – У пошуках берега. Життя і творчість скульптора Івана Севери. Інститут українознавства Національної Академії наук, Львів, 1995 р.

Горняткевич Дам'ян – Українські мистці в автобіографіях. Накладом Української видовничої спілки. Лондон, 1958 р.

Грімстед Патриція Кеннеді – Доля українських культурних цінностей під час Другої світової війни: винищення архівів, бібліотек, музеїв. Львів, 1992 р.

Данилюк М. – Оксана Лятуринська. - "Нотатки з мистецтва", Філадельфія, 1971 р., ч. 11.

Дрбал Олександр, Кріль Михайло, Моторний Володимир – Українсько-чеські культурно-громадські взаємини. Львівський державний університет. Львів, 1992 р.

Дугаєва Тетяна – Скульптор, доктор медицини Опанас Шевчукевич. Чернівці, "Зелено Буковино", 2002 р.

Животко Аркадій – Десять років Українського Історичного Кобінету (1930 – 1940). Прага, 1940 р.

Іван Кулець. Каталог виставки - Національна галерея в Празі. Музей української культури в Свиднику. Пряшів, 1980 р.

Історія української культури. Під загальною редакцією др. Івона Крип'якевича. Видання Івано Тиктора. Львів, 1937 р.

Книга творчості українських мистців поза батьківщиною. Видавець – "Нотатки

з мистецтва". Філадельфія, Пенсільванія, 1981 р.

Королів-Старий Василь – Провідник для українців у Чехословаччині. Український громадський комітет в Ч.С.Р. Прага, 1923 р.

Краєзнавчий словник русинів-українців. Пряшівщина. Союз русинів-українців Словацької Республіки. Пряшів, 1999 р.

Ладжинський В. – Українські мистці в Парижі. "Нотатки з мистецтва", Філадельфія, 1973., ч. 13.

Лейкинд О. Л., Махров В. К., Северюхин Д. Я. – Художники русского зарубежья. 1917 – 1939. Биографический словарь. Санкт Петербург. Издательство «Нотабене», 1999 р.

Мистецтво української діаспори. Повернуті імена. Випуск I. Київ, «Тріумф», 1998 р.

Мірчук Іван – Зогально естетико. Прага, Українсько студія пластичного мистецтва. 1926 р.

Мазуренко Галя – Скит поетів. Збірка звичайних та сюрреалістичних поезій. Лондон, 1971 р.

Маланюк Євген – Книга спостережень. Прозо. Том другий. Накладом Видавництва «Гомін України». Торонто, Онторіо, Канада.

Митці України. Енциклопедичний довідник. Зо редокцією А. В. Кудрицького. Київ, "Українська енциклопедія" імені М. П. Божана. Київ, 1992.

Міжнародна наукова конференція "Від Наукового Товариства ім. Шевченка до Українського Вільного Університету" (Пряшів, Свидник, 12-15 червня 1991 р.).

Матеріали. Київ-Львів-Пряшів-Мюнхен-Париж-Нью-Йорк-Торонто-Сідней, 1992 р.

Мушинка Микола – Володимир Січинський і русини-українці Східної Словаччини. Союз русинів-українців Словацької Республіки. Пряшів, 1995 р.

Мушинка Микола – Колеса крутяться... Книга I. Спогади. Фундація "Карпати", Пряшів, 1998 р.

Мушинка Микола – Колеса крутяться... Книга II. Бібліографія. Фундація "Карпати", Пряшів, 1998 р.

Мушинка Микола – Музей визвольної боротьби України та доля його фондів. Університет ім. Монаша. Відділ славістики. Мельбурн, 1996 р.

Мушинка Микола – Українська галерея в Чехо-Словаччині. «Нотатки з мистецтва». 1989 р., № 29.

Наріжний, Симон – Українська еміграція. Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами. Частина перша. Прага, 1942 р.

Наріжний, Симон – Українська еміграція. Культурна праця української еміграції. 1919-1939. Матеріали, зібрані С. Наріжним до частини другої. Видавництво імені Олени Теліги. Київ, 1999 р.

Наріжний Симон – Шевченкіана в Музеї Визвольної Боротьби України (1936-1941). Прага, «Пробоем», 1941 р.

Наріжний Симон – Як рятували музей ВБУ. Цюрих, 1959 р.

Нога Олесь, Ірина Кодлубай, Тарас Девдюк, Богдан Савицький, Ярослав Бобош – Три всесвітньо невідомі

постаті українського авангарду. Євген Сагайдачний. Михайло Гаврилко. Наталія Давидова. Львів, «Лагос», 1994 р.

Образотворче мистецтво русинів-українців Словаччини ХХ століття. – Державний музей українсько-русинської культури у Свиднику. Квітень-травень 1995 р.

Павленко Микола – Українські військовополонені й інтерновані у таборах Польщі, Чехословаччини та Румунії: ставлення влади і умови перебування (1919-1924 рр.). Національна Академія наук України. Інститут історії України. Київ, 1999 р.

Поданы Вацлав, Барвікова Гана и коллектив авторов – Русская и украинская эмиграция в Чехословацкой Республике. 1918-1938. Путеводитель по архивным фондам и собраниям в Чешской Республике. Прага, "Euraslavica", 1995 г.

Павловський Вадим – Українська державна Академія мистецтв. «Нотатки з мистецтва», 1968 р., ч. 7.

Пастернак Ярослав – Пояснення герба великого київського князя Володимира Великого. Прага, «Пробоем», 1941 р.

Попович Володимир – Ніна Левитська. (1902 – 1974). Накладом відділу ОМУА у Філадельфії, 1976 р.

Попович Володимир – Сергій Мако (1885-1958). «Нотатки з мистецтва», Філадельфія, 1982., ч. 22.

Попович Володимир – Софія Зарицька. Мюнхен, 1967 р.

Попович Володимир – Софія Левицька. Накладом Відділу ОМУА у Філадельфії. 1968 р.

Ріпко Олена – Мистецтво Львова першої половини ХХ століття. Каталог виставки. Львів, “Каменярь”, 1996 р.

Ріпко Олена – У пошуках страченого минулого. Ретроспектива мистецької культури Львова ХХ століття. Львів, “Каменярь”, 1996 р.

Роберт Лісовський (1893-1982). Каталог виставки творів, присвяченої 100-річчю з дня народження художника. Львів. Накладом Інституту народознавства АН України. 1993 р.

Розумний Максим – Українська ідея на тлі цивілізації. Київ, “Либідь”, 2001 р.

Русская, украинская и белорусская эмиграция в Чехословакии между двумя мировыми войнами. Международная конференция. Сборник докладов. Славянская библиотека при Национальной библиотеке Чешской Республики. Славянский институт АН ЧР. Общество по изучению Восточной и Средней Европы в Чешской Республике. Часть 1, Часть 2, Прага, 1995.

Савка Мар'яна – Українська еміграційна преса у Чехословацькій Республіці (20 – 30-ті рр. ХХ ст.). Львів, 2002 р.

Семчишин Мирослав – Тисяча років української культури. Історичний огляд культурного процесу. Наукове товариство ім. Шевченка. Бібліотека Українознавства. Том 52. Нью Йорк – Париж – Сідней – Торонто, 1985 р.

Січинський Володимир – Катедра історії мистецтва в Українському педагогічному інституті в Празі, її організація та діяльність. Прага, «Сіач», 1927 р.

Соколюк Людмила – Графіка бойчукістів. Видання часопису “Березіль”. Видавництво

М. П. Каць. Харків – Нью-Йорк, 2002 р.

Стрілецька Голгофа. Спроба антології. Львів, “Каменярь”, 1992 р.

Трач Ігор – Стежки українські. – “Зерна”, 1994 р., ч. 1.

Трощинський В. П., Шевченко А. А. – Українці в світі. Том 15. Видавничий Дім «Альтернативи», Київ, 1999 р.

Українська Господарська Академія. – Прага – Подєбради. Накладом Української господарської Академії. 1931 р.

Українська еміграція. Історія і сучасність. (Матеріали міжнародних наукових конференцій, присвячених 100-річчю еміграції українців до Канади). Львів, “Каменярь”, 1992 р.

Український музей в Празі. (1659) 1925-1948. Опис фонду. Упорядкувала Раїса Махаткова. Київ-Прага, 1996 р.

Українці для світу. Коротка енциклопедія “Просвіти”. Уклав Роман Пляцко - Просвіта. Альманах-календар. Львів, 1995 р.

Федорук Олександр – Василь Хмелюк. Тріумф, Київ, 1996 р.

Федорук Олександр – Микола Бутович. Життя і творчість. (Повернуті імена). Київ – Нью-Йорк, видавництво М. П. Коця, 2002 р.

Ханко Віталій – Осередок мистецької освіти на Полтавщині. –Україна в минулому. Випуск 6. Національна Академія наук України. Інститут української археографії. Львівське відділення. Київ – Львів, 1994 р.

Хроніка 2000. “Україна – Чехія”. Частина II. Фонд сприяння розвитку мистецтв України. Київ, 1999 р.

Шмагало Ростислав – Словник митців-педагогів України та з України у світі. 1850 – 1950. Львів: Українські технології. 2002 р.

Ярема Яким – Україна в таборі. Огляд культурно-просвітної діяльності від червня 1919 р. до червня 1920 р. в таборі Української Бригади (Німецьке Яблонне). Чехо-Словацька Республіка. Списав сот. Я. Ярема. Просвітний кружок. 1920 р.

Ярмо Роман – Новітня українська графіка: інтерпретаційний досвід В. Січинського. – Альманах – 94. Мистецький науково-популярний щорічник. Львівська Академія мистецтв. Львів, 1995 р.

Яців Роман – Український інтелект на мистецькій карті Європи 1900-х – початку 1920-х років. – Записки НТШ. Том 136. Праці Комісії образотворчого та ужиткового мистецтва. Львів, 1998 р.

Авангарда: vztah české a ruské avantgardy. – Národní knihovna České republiky- Slovanská knihovna. Praha, 2002

Bednářova, Tetjana – Fedir Steško: pedagog a hudební teoretik Ukrajinské vysoké školy pedagogické M. Drahomanova v Praze. Praha, 1999

Bystrov Vladimír – Z Prahy do Gulagu, aneb, Překáželi. Edice Žaluji, sv. 1. Vydává nakladatelství Bystrov a synové. Praha, 1999

Dandová Marta, Zahradníková Marta – Ruská a ukrajinská meziválečná emigrace ve fondech Literárního archivu Památníku národního písemnictví / Soupis výtvarných děl... – Rumjona Dačeva. Praha, 1999

Deset let Ukrajinského historického kabinetu (1930-1940). Sestavil Arkadij Žyvtok. Vydalo Ministerstvo vnitra v Praze. Praha, 1940

Grimsted Patricia Kennedy – Trophies of War and Empire. The archival Heritage of Ukraine, World War II, and the International Politics of Restitution. Distributed by Harvard University Press for the Harvard Ukrainian Research Institute. 2001

Novák Arthur – Ukrajinská grafika. Hollar. Sborník grafické práce. Ročník X. Vydal "Hollar". Sdružení českých umělců o grafiků v Praze. 1934

Kopřivová Anastasie – Ruská, ukrajinská a běloruská emigrace v Praze. Adresář. Národní knihovna České republiky. Praha, 1999

Kopřivová Anastasie – Střediska ruského emigrantského života v Praze. /1921-1952/. Národní knihovna České republiky. Slovanská knihovna. Praha, 2001

Nový slovník československých výtvarných umělců. Sestavil Dr. Prokop Toman. Díl I. A – K. Nakladatelství Rudolf Ryšavý v Praze, 1947

Nový slovník československých výtvarných umělců. Sestavil Dr. Prokop Toman. Díl II. L – Z. Tvar. Nakladatelství Svazu čs. výtvarných umělců v Praze, 1950

Dodatky ke slovníku československých výtvarných umělců. Dr. Prokop Toman, Dr. Prokop H. Toman. Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění. Praha, 1955

Práce ruské, ukrajinské a běloruské emigrace vydané v Československu 1918-1945. /Bibliografie s biografickými údaji o autorech/. Díl 1, svazek 1, 2, 3. 1996

Praha. Osobnosti národnostních menšin. Komise Rady hl. m. Prahy pro oblast národnostních menšin na území hl. m. Prahy. Praha, 2000

Russian, Ukrainian and Belorussian Emigration between the World Wars in Chechoslovakia. Results and Perspectives of Contemporary Research. Holdings of the Slavonic Library and Prague Archives. Prague, August 14-15, 1995. Proceedings. 1st, 2nd part. Prague, 1995

Sen o říši krásy. Sbírka Jiřího Karáska ze Lvovic. Obecní dům, Praha, 2001

Šišková Tatjana za spoluautory – Menšiny a migranti v České republice. Portál, s.r.o., Praha, 2001

Taras Ševčenko v české kultuře. Bibliografie. Sestavili Eva Velinská a Orest Zilynskyj. Státní knihovna ČSSR. Slovanská knihovna. Praha, 1962

The Phenomenon of the Ukrainian Avant-garde. 1910-1935. The Winnipeg Art Gallery. 2001

Ukrajinska avagarda. 1910-1930. Muzej suvremene umjetnosti. Zagreb. 16.12.1990 – 24.2. 1991

Ukrajinská svobodná univerzita /1921–1996/. Vědecký sborník z konference, věnované 75. výročí založení univerzity. Praha, 29.-30. listopadu 1996. Praha, 1998

Václav Veber, Zdeněk Sládek, Miluša Bubeníková, L'ubica Harbul'ová – Ruská a ukrajinská emigrace v ČSR v letech 1918–1945. Seminář pro dějiny východní Evropy při Ústavu světových dějin FF UK v Praze. 4. sv. Praha, 1993–1996

Výstava Ukrajinské grafiky. Katalog. 12.- 26. března 1933. Praha, 1933

Zilynskyj Bohdan – Ukrajinci v Čechách a na Moravě /1894/ 1917–1945 /1994/. Nakladatelství X-EGEM pro výbor "Oni byli první". Praha, 1995

2.

УКРАЇНСЬКІ ПАМ'ЯТНИКИ І ПАМ'ЯТНІ МІСЦЯ В ЧЕСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ

1. **БРНО** – центральний цвинтар. Пам'ятник українцям, які померли в м. Брно протягом Першої світової війни. Відкритий 1 листопада 1921 р. Автор проекту невідомий.

2. **ЙОЗЕФОВ**, район Наход – монумент пам'яті українських інтернованих вояків у таборі Йозефов. Відкритий на кошти україн-

4. **МЕЛНІК** – міський цвинтар. Поховання подружжя Королівих – Наталени Королеви і Василя Короліва Старого.

5. **НІМЕЦЬКЕ ЯБЛОННЕ** /сьогодні м. Яблонне в Под'єштеді, район Ческа Ліпа/ – пам'ятник бійцям Української Бригади на місцевому цвинтарі /поблизу кладовища

ської еміграції в 1941 р. на міському цвинтарі як останній пам'ятник на чеських теренах у період між двома світовими війнами. Автор проекту невідомий.

3. **ЛІБЕРЕЦ** – пам'ятник українським воякам на військовому цвинтарі в Рупрехтіцях (Ruprechtice) - нині частина м. Ліберець. Урочисто відкритий 5. 06. 1927 р. Автор проекту В. Касіян.

російських полонених у Першій світовій війні/. Пам'ятник відкритий 20 жовтня 1921 р. Автор проекту Михайло Бринський.

6. **ПАРДУБИЦЕ** – військовий цвинтар. Пам'ятник воїнам армії УНР. Відкритий у 1932 р. Автор проекту Оксана Лятуринська.

7. **ПОДЕБРАДИ** – колумбарій на центральному міському цвинтарі. Зведений в 1933 р.

на кошти професорів і студентів Української Господарської Академії в Подєбрадах. Напис на стелі: "Дорогим товаришам, яким доля не судила повернутись на Батьківщину". Урни з прахом Д. Антоновича, М. Бринського, О. Віленського, С. Володимиріва, М. Косюри, Р. Ляшенка, К. Мацієвича, Є. Чикаленка, Г. Шияніва та інші. Автор проекту невідомий.

8. **ПРАГА** – пам'ятник на могилі Івана Кобизського (1891-1933) – директора Української гімназії в м. Ржевнице поблизу Праги. Встановлений на Ольшанському цвинтарі в Празі. Автор проекту Оксана Лятуринська.

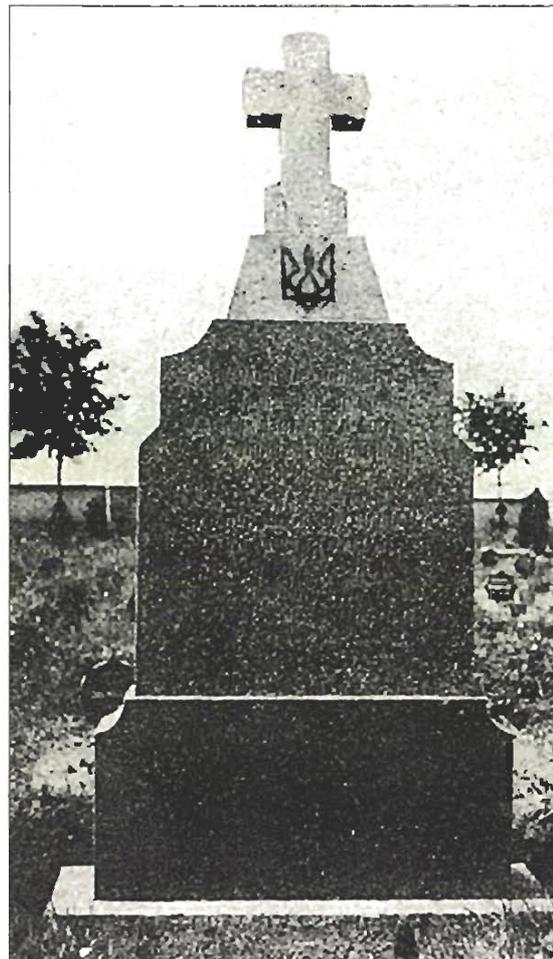
9. **ПРАГА** – пам'ятник на могилі Іванка Білика (1936-1940) – сина лікаря Нестора Білика (1901-1974). Встановлений в 1941 р. на цвинтарі Мальвазинки в Празі. Автор пам'ятника – Оксана Лятуринська.

10. **ПРАГА** – пам'ятник на могилі Олександра Олеся (1878-1944) на Ольшанському цвинтарі. Автор проекту невідомий.

11. **ПРАГА** – нагробний пом'ятник лікареві Ярославу Гакенові. Ольшанський цвинтар у Празі. Встановлений у 1947 р. Автор проекту Михайло Бринський.

12. **ПРЖІБРАМ** – пам'ятник студентові Гірничої Академії в м. Пржібрам Миколі Шемардякові (1899-1922). Встановлений у 1926 р. на кошти Товариства Українських студентів-гірників. Автор проекту Михайло Бринський.

13. **ТЕРЕЗИН** – пам'ятник українським воякам. Відкритий у 1923 р. на пожеврти українських старшин, підстаршин і стрільців вартового куреня в Терезині. На чолі куреня стояв спочатку сотник Рудницький, потім сотник Варивода. На стелі рядки з Т. Шевченка "Слава не поляже..." та їхній переклад чеською мовою, а також прізвища стрільців, які там поховані: Михайло Столярчук, Іван Ла-

Пам'ятник українським воякам у м. Терезин. 1923 р.

ган, Онуфрій Бучок, Роман Бойчук, Василь Григорошук. Автор проекту невідомий.

14. **ШТЕРНБЕРК**, район Оломоуц – міський цвинтар. Численні поховання українських вояків. Намір встановити пам'ятники на могилах не реалізований.

15. **ХЛУМ** поблизу м. Градец Кралове – місцевий цвинтар. Пам'ятник українським воякам. На стелі напис: "Ц.И.К. Батальйон стрільців № 30 своїм упавшим друзам". Ім'я автора проекту і дата встановлення пам'ятника не встановлені.

МЕМОРІАЛЬНІ ТАБЛИЦІ

Михайло Грушевський – вул. Добровського 28, Прага 7 – Голешовіце (Dobrovského 28,

Praha 7 – Holešovice). Пам'ятна таблиця на будинку, в якому в 1920 р. жив М. Грушевський.

Іван Горбачевський – вул. Катержінська 32, Прага 2 (Kateřinská 32, Praha 2). Пам'ятна таблиця на будинку Інституту медичної біохімії Карлового університету в Празі, який учений заснував і в якому працював у 1884-1930 рр.)

Іван Пулюй - вул. Преслово 13, Прага XVI – Сміхов (Preslova 13, Praha XVI - Smíchov). Пам'ятна таблиця на будинку, в якому жив і 31 січня 1918 р. помер український учений і дослідник праф. Іван Пулюй.

Іван Франко – палац Жофін на Слов'янському острові в Празі I – Старе Место (Slovanský ostrov, Praha I- Staré Město). Пам'ятна таблиця на палаці, в якому

Пам'ятна таблиця Івана Пулюя в Празі. Встановлена 22 червня 1930 р. на кошти української громади в Чехо-Словаччині.

в 1896 р. на Слов'янському з'їзді виступив І.Франка.

Тарас Шевченко – вул. Оплеталова 22, Прага I – Нове Место (Opletalova 22, Praha I – Nové Město). Пам'ятна таблиця на будинку, в якому в 1876 р. побачило світ перше нецензуроване видання "Кобзаря" Т. Г. Шевченка.

3.

АДРЕСИ ХУДОЖНИКІВ, ПОЕТІВ, ГРОМАДСЬКИХ ДІЯЧІВ, УКРАЇНСЬКИХ НАВЧАЛЬНИХ І ГРОМАДСЬКИХ УСТАНОВ, РЕДАКЦІЙ ТА ВИДАВНИЦТВ У МІЖВОЄННІЙ ЧЕХО-СЛОВАЧЧИНІ

Анісімов Іван – вул. Главні 571, Прага-Бранік (Hlavní č. 571, Praha-Braník)

Антонович Дмитро – 1925-1937 рр. – Прага - Нусле 245 (Praha - Nusle, 245), березень 1938 р. – лютий 1945 р. – вул. Горимірова /сьогодні Штеткова 1007/6, Прага XIV – Нусле (квартира № 2 в партері) - (Horymírova/нині Štětkova č. 1007/6, Praha XIV - Nusle, přízemní byt č. 2)

Битинський Микола – вул. У Єзерки 1017, Прага XIV (U Jezerky 1017, Praha XIV), від 1941 р. - вул. Летецька 17, Прага – Дейвіце (Letecká 17, Praha - Dejvice)

Бринський Михайло – до 1937 р. - вул. Чехова 29, Прага - Бубенець (Čechova 29, Praha – Bubenec), потім – вул. Ходська 16, в. 12, Прага XII (Chodská 16, byt č. 12, Praha XII)

Вировий Євген – Корунні просп. 57, Прага XII – Краловске Віногради (Korunní třída 57, Praha XII - Královské Vinohrady)

Вовк Юрій – вул. Аненська 9, Прага I – Старе Мєсто (Anenská 9, Praha 1 - Staré Město). Працював у майстерні свого товариша - чеського маляра Франтішка Прохазки на вул. Ліліювій 8, Прага I – Старе Мєсто (Liliová 8, Praha 1 - Staré Město)

Горбачевський Іван – вул. Кралавська 68/III, Прага – Карлін (Královská 68/III, Praha – Karlín) (станом на 25.10.1927 р.)

Громницький Павло – вул. Велеславінова 4, Прага I (Veslavínova 4, Praha 1)

Касіян Василь – до 1923 р. – вул. Маліржска 403, Прага - Бубенець (Malířská 403, Praha – Bubenec), потім – вул. Рудольфова 49, Прага (Rudolfova 49, Praha)

Колесса Олександр – Корунні просп. 61/III, Прага II - Краловске Віногради (Korunní třída č. 61/III, Praha II - Královské Vinohrady)

Корнійчук Артемій – вул. Вікторінова 3, Прага – Панкрац (Viktorínova č. 3, Praha – Pankrác) - станом на 31.05.1937 р.

Кулець Іван – спочатку вул. Легерова 4, Прага XII (Legerova č. 4, Praha XII), в 1945–1952 рр. – вул. Гавлічкова 4, Прага II – Краловске Віногради (Havlíčková č. 4, Praha II – Královské Vinohrady)

Левитська Ніна – Корунні просп. 48, Прага II (Korunní 48, Praha II), в 1969–1974 рр. – вул. Вільгельма Піка 48, Прага 2 (Wilhelma Piecka 48, Praha 2)

Лісовський Роберт (майстерня) – вул. На Гутіх 285-1, Прага – Дейвіце (Na Hutích č. 285-1, Praha – Dejvice)

Лятуринська Оксана – вул. Подліпного 1186, Прага IV (Podlipného 1186, Praha IV (сьогодні вул. На бітевні плані – Na bitevní pláni)

Мазепа Галина – вул. Руска 1039, Прага III (Ruská 1039, Praha III), астання адреса – Собєславська 2249, Прага 5 (Soběslavská 2249, Praha 5)

Мако Сергій – вул. Булгарска 7, Прага – Вршовице (Bulharská 7, Praha – Vršovice)

Михалевич Михайло – Корунні просп. 30, Прага – Краловске Віногради (Korunní 30, Praha – Královské Vinohrady)

Мірний Іван, Мірна Зінаїда – вул. Ходска 22, кв. 12, Прага XII (Chodská 22, byt č. 12, Praha XII)

Наріжний Симон – вул. Гутенштейнска 1007/6, Прага – Панкрац (ul. Gutenštejnská č. p. 1007/6, Praha – Pankrác, від березня 1938 р. до 14.02.1945 р. в будинку МВБУ – вул. Горимірова 6 (нині вул. Штеткова), Прага XIV – Нусле (Horymírova 6 (nyní Štětкова), Praha XIV – Nusle).

Олесь Олександр – в 1928-1934 рр. – Горні Черношіце поблизу Праги (Horní Černošice u Prahy), потім Ржевнице поблизу Праги (Řevnice u Prahy), від січня 1934 р. – в Празі XI. В 1939 р. – вул. За Зеленоу лішкоу 181, Прага – Крч (Za Zelenou liškou 181, Praha - Krč)

Сірополко Степан – Прага – Лібень 1315 (Praha – Libeň č. 1315), в 1946-1959 рр. – вул. Люксембурзька 5, Прага XII – Віногради (Lucemburská 5, Praha XII – Vinohrady)

Сичинський Володимир – до 1934 р. – Ржевнице – З. Тржебань 128 (Řevnice – Z. Třebáň 128), потім – Добржіховице поблизу Праги 102 (Dobřichovice u Prahy, č. 102). Від січня 1938 р. – вул. Над Студанкоу 1104, Прага XIV (Nad Studánkou č. 1104, Praha XIV)

Славінський Максим – вул. У Рігрових саду 14, Прага – Краловске Віногради (U Riegrových sadů č. 14, Praha - Královské Vinohrady)

Слюсаренко Федір – Горні Черношіце поблизу Праги 161 (Horní Černošice u Prahy č. 161)

Смаль-Стоцький Степан – вул. Крале Олександра 11, кв. 23, Прага – Дейвіце (ul. Krále Alexandra č. 11, byt č. 23, Praha – Dejvice)

Стаховський Кость – помешкання й майстерня – вул. Югославських партизану 17, Прага 6 – Дейвіце (ul. Jugoslávských partyzánů 17, Praha 6 – Dejvice)

Шешко Федір – вул. Влтавско 3, Прага – Сміхов (Vltavská č. 3, Praha – Smíchov)

Хмелюк Василь – вул. Напрсткова 9, Прага I (Náprstkova 9, Praha I)

Щербаківський Вадим – 1938-1943 рр. – вул. Дворжакова 9/21а, Прага – Жіжков (Dvořáková 9/21а, Praha – Žižkov)

Яковлів Андрій – вул. Зелена 7, Прага – Бубенеч (Zelená 7, Praha – Bubeneč)

Українські навчальні й громадські установи, редакції і видавництва

Архів МВБУ – від 1.04.1928 р. – вул. Белеградска 97, Прага – Краловске Віногради (Bělehradská č. 97, Praha - Královské Vinohrady)

Ательє, де відбулась перша виставка професорів УСПМ (25.10. – 17.11. 1924 р.) – Народні просп. 25, Прага II (Národní třída 25, Praha II)

Вісті Музею Визвольної Боротьби України – редакція часопису, який видавало Товариство "МВБУ" у Празі в 1925-1938 рр. – вул. Лазенька 11, Прага III (Lázeňská č. 11, Praha III)

Інтернат українських студентів у Празі (поч. ХХ ст.) – вул. Шведска 737, Прага XVI – Сміхов, в Будинку сліпих (Švédská 737, Praha XVI – Smíchov, budova Slepeckého ústavu)

Місія ЗУНР – вул. Штепанска 49, Прага II (Štěpánská 49, Praha II) (1920-1921 рр.)

Музей Визвольної боротьби України в Празі – перше приміщення (від травня до листопада 1925 р.) – велика зала Фолькенштейнського палацу на Лазенській вулиці 11, Прага – Мала Страна (Lázeňská 11, Praha – Malá Strana). Листопад 1925 р. – квітень 1926 р. – 3 кімнати на вул. Кармелітській 12, Прага – Мала Страна (Karmelitská 12, Praha – Malá Strana). У 1926-1929 рр. – вул. Штепанска 49, Прага II, приміщення УВУ (Štěpánská 49, Praha II). Грудень 1929 р. – лютий 1938 р. – 3 кімнати і 2 гаражі на Карловому просп. 14, Прага XI – Жижков (Karlova třída 14, Praha XI – Žižkov), березень 1938 р. – лютий 1945 р. – Горимірова 6 (нині вул. Штеткова), Прага XIV – Нусле (Horymírova 6 /nyní Štětкова/, Praha XIV - Nusle)

Місія Української Народної Республіки в Чехо-Словаччині – перше приміщення від 2 лютого 1919 р. до грудня 1919 р. – готель “Централ” („Central“) на вул. Гибернській, Прага I (Hybernská ul. Praha I), потім тимчасово в Будинку глухонімих на вул. Голечкової 104, Прага – Сміхов (Holečkova 104, Praha – Smíchov), у 1921 – 1922 рр. – вул. Шержікова 4, Прага III – Мала Страна (Šeříková 4, Praha III - Malá Strana)

Союз Українських журналістів і письменників на чужині, 1931-1939 рр. – Прага VIII – Лібень 1315 (Praha VIII - Libeň 1315)

Товариство “Музей Визвольної Боротьби України” – вул. Штепанска 49, Прага II (Štěpánská 49, Praha II)

Товариство “Просвіта” (1934-1939 рр.) – вул. На Перштине 11, Прага I – Старе Место (Na Perštýně 11, Praha I – Staré Město)

Українська Академічна Громада в Празі – вул. Поштовні пршіградка 37, Прага – Сміхов (Poštovní příhrádka 37, Praha – Smíchov)

Українська Господарська Академія в м. Подєбради (1922 – 1939) – канцелярія - готель “У крале Їржіго” (U krále Jiřího), аудиторії, бібліотека, навчальні лабораторії – замок Подєбради (zámek Poděbrady)

Українська Громада в Чехо-Словаччині (1928 – 1939 рр.) – вул. На Плані 2056, Прага XVI – Сміхов (Na Pláni 2056, Praha XVI – Smíchov)

Українська їдальня (поч. XX с.) – вул. Лазенька 7, Прага III – Мала Страна (Lázeňská 7, Praha III – Malá Strana)

Українська реальна гімназія – м. Ржевнице поблизу Праги (Řevnice u Prahy)

Українська Студія пластичного мистецтва (1923–1932 рр.) – Народні просп. 25, Прага II (Národní třída 25, Praha II), в 1932 – 1945 рр. – вул. Конвіктска 5, Прага I – Старе Место (Konviktská 5, Praha I - Staré Město)

Українська хата УГК (1923 р., під її дахом працювали Громадський клуб, читальня, книжковий кіоск) – ресторан “У Таборіті”, Козі пл., Прага I – Старе Место (restaurace U Tábority, Kozí náměstí, Praha I - Staré Město)

Українське студентське Товариство “Громада” (1923–1932 рр.) – вул. Лазарска 8, Прага II – Нове Место (Lazarská 8, Praha II - Nové Město)

Українське Товариство прихильників книги (1928–1939 рр.) – Прага VIII – Лібень 1315 (Praha VIII - Libeň 1315)

Український Вільний Університет (1921–1933) – канцелярії на вул. Штепанській 47, Прага II – Нове Место (Štěpánská 47, Praha II - Nové Město), від 1934 р. – вул. Ве Смечках 27, Прага (Ve Smečkách 27, Praha). Аудиторії в приміщеннях Карлового університету і Клементинуму в Празі I – Старе Место (Karolinum, Klementinum – Praha I – Staré Město)

Український Громадський Комітет (1922–1925 рр.) – вул. Шержікова 4, Прага III – Мала Страна (Šeříková 4, Praha III - Malá Strana)

Український Історичний Кабінет - перше приміщення (1931–1942) Тосканський палац, Гродчанська площа, Прага VI – Градчани (Hradčanské náměstí, Praha VI – Hradčany), в 1942–1945 рр. – Лоретанська пл. 109, Прага IV (Loretánské nám. 109, Praha IV)

Український Педагогічний Інститут ім. М. Драгоманова – перше приміщення концелярії –

вул. Жітна 14, Прага II (Žitná 14, Praha II), потім – вул. Малатова 19, Прага – Сміхов і вул. Школська 8 (Malátova 19, Praha – Smíchov a Školská 8). Від 1932 р. – в приміщеннях Будинку Хліборобської освіти в Празі (Dům zemědělské osvěty v Praze). Аудиторії – Клементинум, Прага I (Klementinum, Praha I)

“Український тиждень” (1932-1933 рр.) – редакція часопису вул. Лондинська 76, Прага XII (Londýnská 76, Praha XII), від 1934 р. – вул. Шумавська 16, Прага XII (Šumavská 16, Praha XII)

4. ПРИЙНЯТІ СКОРОЧЕННЯ

Арт. – артист
б. – бувший
б-во – братство
бібл. – бібліотека
в-во – видавництво
від. – відділ
губ. – губернія
др. – доктор
друк. – друкарська
іл. – ілюстрація
ім. – імені
інв. – інвентарний
інж. – інженер
карт. – картина
кін. – кіннота
кмдр – командир
кмдч – командувач
Кол. – колегія
кол. – кольоровий
комп. – композиція
напр. – наприклад
м. – міста
маль. – малюнок
мгр. – магістр
Мін-во – міністерство
муз. – музейний
О. – Отець
о. – опис
обл. – область
пап. – папір
побл. – поблизу
полк. – полковник
Поль. – польський
пор. – поручик
пр. – примірник
просп. – проспект
проф. – професор
р. – рік
Ред. – редакційна
репрод. – репродукція
робітн. – робітничка

рис. – рисував
рр. – роки
с. – село
см. – сантиметр
сот., сотн. – сотник
стр. – старшина
сх. – східна
т. – том
т. зв. – так звана
таб. – таборовий
т-во, Т-во – товариство
тон. – тонований
укр. – український
ф-т – факультет
хім. – хімічний
ч., чис. – число
чет. – четар
четн. – четник

щ. – число
ѕ. – сторінка
sv. – том

АМ – Академія мистецтв
АН – Академія наук
АНУМ – Асоціація незалежних українських митців у Львові
АРМУ – Асоціація революційних митців України
ВХУТЕІН – Вищий художньо-технічний інститут у Ленінграді
ВХУТЕМАС – Вищі художньо-технічні майстерні в Москві
ГДУМ – Гурток діячів українського мистецтва
ДРАН – Державний регіональний архів м. Німбурк в м. Лиса над Лобою
ЗУНР – Західно-Українська Народна Республіка
КСУТ – Культурний Союз українських трудящих у Пряшеві

КУ – Карлів університет у Празі
ЛАМ – Львівська Академія мистецтв
МВБУ – Музей визвольної боротьби України в Празі
МЗС – Міністерство закордонних справ
МПНП – Музей-пам'ятник національної писемності в Празі
МУЖСА – Московське училище живопису, скульптури та архітектури
НАН – Національна академія наук
НАЧР – Національний архів Чеської Республіки в Празі
НТШ – Наукове Товариство імені Т. Шевченка
ОМУА – Організація мистців – українців Америки
ОУН – Організація Українських Націоналістів
РУП – Революційна Українська партія
СБ-НБ – Слов'янська бібліотека (Національна бібліотека Чеської Республіки в Празі)
СВУ – Спілка визволення України
СВХЛ – Словацьке видавництво художньої літератури
СУГУФ – Спілка українських громадян у Франції
СУОМ – Спілка Українських образотворчих митців
УАМ – Українська Академія мистецтв у Києві
УАН – Українська Академія наук
УВАН – Українська Вільна Академія Наук
УВУ – Український Вільний Університет
УГА – Українська Галицька Армія
УГАП – Українська Господарська Академія в м. Подєбради
УГК – Український Громадський Комітет
УІФТ – Українське історико-філологічне товариство в Празі
УНР – Українська народна Республіка
УСПМ – Українська студія пластичного мистецтва в Празі
УСС – Українські Січові Стрільці
ХІ – художній інститут
ХПШ – Художньо-промислова школа
ЦДАВО - Центральний Державний Архів Вищих Органів Влади і Управління України в Києві

ЧР – Чеська Республіка
Ч.С.Р., ЧСР – Чехо-Словацька Республіка

SUA – Státní ústřední archiv v Praze (Державний Центральний Архів Чеської Республіки у Празі)

С. Наріжний I – Симон Наріжний. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами. Частина перша. Прага, 1942 р.
С. Наріжний II – Симон Наріжний. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції. 1919 – 1939. Матеріали, зібрані С.Наріжним до частини другої. Київ, видавництво імені Олени Теліги. 1999 р.

Prokop Toman I – Nový slavník československých výtvarných umělců. Sestavil Dr. Prokop Toman. I. A – K. Nakladatelství Rudolf Ryšavý v Praze, 1947.

Prokop Toman II – Nový slovník československých výtvarných umělců. Sestavil Dr. Prokop Toman. II. L – Z. Tvar. Nakladatelství Svazu čs. výtvarných umělců v Praze, 1950.

Dodatky – Dodatky ke slovníku československých výtvarných umělců. Dr. Prokop Toman, Dr. Prokop H. Toman. Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění. Praha, 1955.

У назвах творів, підписах і написах на них, а також у цитатах з вибраних архівних та інших друкованих і рукописних матеріалів збережено правопис і стиль викладу авторів.

За принцип написання назви країни – Чехо-Словаччина – взята оригінальна назва цієї країни від часу її заснування в 1918 р. до 1945 р., після цього в чеських джерелах вживається назва “Чехословаччина”.

Цифра в круглих дужках під ілюстраціями відповідає порядковому номеру авторського каталогу книги.

5.

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

А

Авраменко Василь 14, 43, 94, 137
 Аксентович Т. 131
 Алексєєв М. 41, 65
 Андрейчин А. 157, 158, 177, 183, 186
 Андрієвський Дм. 45
 Андрієнко-Нечитайло Михайло 119
 Андріївський Віктор 75
 Анісімов (Анісімів) Іван 16, 86, 114, 119, 120, 200
 Антонович Дмитро 11, 16, 18, 19, 24, 25, 26, 28, 30, 37, 40, 44, 46, 47, 50, 52, 54, 56, 57, 58, 60, 61, 64, 65, 66, 69, 77, 94, 107, 115, 118, 133, 160, 190, 198, 200
 Антонович Катерина 16, 18, 26, 32, 34, 39, 44, 45, 54, 58, 59, 61, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 89, 94, 95, 96, 97, 102, 114, 120, 121, 154
 Антонович Марина 44
 Антонович Марко 44, 66
 Антонович Михайло 44, 45
 Антончук Д. 45
 Аркас М. 45
 Артемович А. 45
 Архипенко Олександр 21, 88, 92, 108, 139, 153, 157
 Асєєва Н. Ю. 191
 Асєєва Наталія 17

Б

Бабій Іван 63
 Бабка Лукаш 4
 Бабюк А. 45
 Багалій Дмитро 63
 Бажан М. П. 192
 Базилевський О. 61
 Балавенський Федір 56, 67
 Бандрівська Дарія 166
 Банцекова Анна 190
 Баранецький Петро 79, 116, 122
 Барвикова Гана 192
 Барвінський Богдан 177
 Барвінський Василь 14

Бардах Томаш 114, 150
 Басараб (Бесараб, Бесарабова) Ольга 157, 174
 Батовський Качор 144, 155
 Бачинський Володимир 135
 Бачинський Е. (Бачинський Євген) 45, 63
 Башмаков М. 123
 Беднаржова Тетяна 109, 191
 Безкровний К. 45
 Безпалко Калина 97
 Бендзар Г. 45
 Бек де, Моріс 58
 Бекетов О. 152
 Бенінг А. 180
 Береза-Кудрицький Д. 45
 Березняк, Березняк Петро 65, 67
 Березовська Віра 16
 Бергр Вірослав 33
 Бернсон Бернард 121
 Бирич Я. 191
 Битинський Микола 34, 45, 54, 64, 65, 66, 68, 76, 94, 96, 114, 115, 118, 122, 200
 Бич Л. 63
 Біберович Ярослав 135
 Біднов Василь 36, 39, 45, 65, 97
 Білецька Ніна 32, 98, 154
 Білецький Леонід 39
 Білик Іванко 107, 158, 198
 Білик Нестор 107, 198
 Білінкевич Богдан 145
 Білібін Іван 29, 119, 165, 166
 Біляк П. 124
 Бірчак Володимир 48
 Блавацький 145
 Блажек Франтішек 32
 Блакитний Євген 152
 Бобош Ярослав 193
 Бобринський Володимир 128, 129, 150
 Бобров С. 62
 Богданович С. 45
 Богун І. 164

Бойцов Дмитро 190
Бойчук Михайло 61, 120, 157, 169
Бойчук Роман 105, 198
Бокшай Й. 153
Бондарук Леся 157
Бордюк Юліан 165
Борковська Ірина 166
Борковський Іван 11, 15, 45, 63, 94, 96, 118
Борковський Ольгерд 96
Боровиковський 62, 63
Бортнянський Дмитро 62, 63
Боршош-Кумятський Ю. 164
Борщак Ілько 165
Братковський Р. 155
Братовник Омелян 132
Бринський Михайло 16, 19, 56, 72, 73, 74,
75, 76, 79, 80, 81, 89, 104, 105, 106, 107,
109, 117, 128, 191, 197, 198, 200
Бунцельман М. Г. 119
Бурдель Еміль Антуан 21, 116, 134
Бутович Микола 16, 17, 21, 32, 45, 54, 61,
62, 64, 65, 76, 96, 114, 129, 194
Бухгольц Ф. 165
Буцманюк Юліан 64, 72, 73, 78, 79, 80, 81,
114, 117, 131
Бучок Онуфрій 105, 198

В

Вагилевич К. 65, 130
Ванькова А. 130
Варивода 105, 198
Вассерман К. 154
Ватта 54
Вацек Їржі 53, 113
Ващук Кирило 145
Ведмідь Є. 77, 116, 132
Вейс В. 153, 171
Веселий Й. 130
Виговський В. 65
Винників І. 157
Винниченка Володимир 29, 160
Вировий Євген 35, 39, 45, 47, 62, 65, 66,
68, 200
Вишневецька Роксана 60, 159
Віднянський Степан 10, 15
Віленський О. 107, 198
Вілімек І. Р. 31, 87, 90

Вікул О. 136
Вітовський Дмитро 174
Вовк Володимир 133
Вовк Федір 133
Вовк Юрій 15, 16, 19, 21, 31, 32, 35, 54, 62,
64, 86, 87, 90, 91, 94, 95, 96, 98, 108, 114,
117, 133, 154, 200
Вовчок Марко 159
Войнарський Я. 182
Володимир Великий 193
Володимирів Сергій 107
Волошин Августин 35, 86
Волошин Любов 140
Волощук Роман 145

Г

Габріел Карел 32
Гавлікова Вера 32
Гаврилко Михайло 19, 54, 67, 116, 134, 192
Гакен Ярослав 106, 198
Галдиш П. 125
Галицька Ліна 150
Галицький Микола 150
Гансен Оскар 167
Гапак Степан 106, 128, 133, 149, 191
Гарлас Франтішек 33
Гелитович Микола 31
Геник-Березовський Роман 140, 151
Герітесова-Червінкова Зденька 33
Геркен Анна 136
Геркен Леон 136
Геркен Н., Геркен-Русова Наталія 14, 19, 34,
54, 62, 64, 91, 94, 95, 108, 113, 115, 136
Гец Лев 100, 138
Гішко М. 164
Глінка М. 161
Глуценко Микола 98, 138
Гніздовський Яків 191
Гоголь Микола 157, 169
Годачова Л. 90
Годунов Барис 136
Гойя Ф. 86
Головко А. 90
Голота Яків 74, 78, 145
Голоша 166
Голубець Микола 56, 77, 139, 190
Голубець Орест 192

- Гонта Іван 141
 Гончаренко Михайло 178
 Горбачевський Іван 11, 37, 38, 44, 62, 108, 128, 179, 199, 200
 Гордаш-Дяченкова Ніна 123
 Гординський Святослав 9, 17, 26, 32, 53, 65, 66, 144, 139, 150, 159, 183, 184, 191
 Горинь Богдан 60, 149, 192
 Горняткевич Дам'ян 152, 192
 Горова М., Горова-Мишанич Марія 15, 141
 Гоффстатер Бедржіх 33
 Гошовський Пилип 74, 75, 105
 Грабар І. 165
 Грегр Є. 68
 Греків 173, 174
 Грешлик Владислав 59
 Григорошук Василь 105, 198
 Гриневичева Катерина 150
 Грімстед Патриція Кеннеді 192
 Грінченко Борис 149
 Громницький Павло 19, 32, 35, 62, 79, 80, 89, 91, 114, 116, 140, 141, 154, 200
 Гранець М. 128
 Грушевський Михайло 11, 121, 152, 153, 159, 198
 Гузар Ольга 45
- Д**
 Давидова Наталія 193
 Данилюк М. 159, 192
 Данченко Л. 125
 Дараган Юрій 15, 158
 Дачева Рум'яна 86, 161, 195
 Дворжак Карел 158
 Девдюк Тарас 135, 193
 Дембіцький Станіслав 182
 Деревляний (Дерев'яний) Іван 145, 146,
 Дереш Ірина 169
 Дереш Петро 140, 166
 Десятовський Йосип 77, 116, 141, 142
 Дзидз Степан 54, 72, 73, 77, 79, 108, 116, 142
 Дзюба Іван 9
 Діц Макс 161
 Длоуги Вацлав 32
 Дмитренко Михайло 185
 Дмитрієв А. 176
 Добриловський Микола 48
- Добровольський Валерій 14, 52, 91, 98
 Добужинський М. 166
 Довбуш Іван 130
 Дольницько Морія 90
 Донцов Дмитро 61, 71, 81
 Дорошенко Володимир 47, 150
 Дорошенко Д., Дорошенко Дмитро 37, 39, 68, 118, 130
 Дорошенко Михайло 60
 Дорошенко Петро 65, 166, 169
 Драган Михайло 140
 Драгоманов М. 12, 14, 15, 60, 68, 122, 177, 203
 Дрбал Олександр 192
 Дугаєва Тетяна 57, 192
 Духнович О. 141
 Дюрер А. 86
 Дядинюк Андрій 142
 Дядинюк Василь 142, 143
 Дядинюк Григор 142
 Дядинюк Олександр 142
 Дядинюк Ольга 143
 Дятлов П. 135
- Е**
 Егльман Алоїз 155
 Екстер Олександра 21, 90
 Енгельмюллер Фердинанд 34, 140
 Ернст Ф. 180, 182
- Є**
 Єлінек Людвіг 32, 154
 Єременко Д. Н. 125
 Єфремов Сергій 153
- Ж**
 Жемчужников Лев 62
 Животко Аркадій 192
 Жижка 123
 Жук Андрій 135
 Жук Аркадій 175
 Жуковська Наталія 48
- З**
 Загаров Олександр 14, 58
 Захаров Олександр 63
 Загребельний Степан 179
 Зайц О. 179
 Зайцев О. 168
 Залізник Максим 60
 Заньковецька Марія 159

Зарицька Софія (Зарицька-Омельченко Софія) 18, 21, 32, 53, 113, 143, 144, 154, 193
Зеленка Ярослав 32
Зеленсько Н. 176
Зілінський Богдан 10, 35, 48, 70, 89
Зілінський Орест 35, 50
Зленко Петро 43, 109, 162
Зозуленко Лесько 95

І

Іванець Іван 19, 32, 39, 53, 58, 61, 62, 64, 72, 73, 76, 78, 79, 80, 81, 102, 117, 144, 145, 146, 147, 154, 181, 185
Іванець Йосип 144
Іванець Михойлина 144
Іванець Роман 63, 147
Іваницький Борис (Іваницький Б.) 13, 63, 98, 99, 160
Іваницький Сократ 146
Іванов С. 161
Іванова Т. 166
Івасюк Іван 64
Івасюк М. 78, 172
Іванченко М. 180

Й

Йорк Т. 186

К

Калинович Іван 150
Кальнишевський Петра 60
Кальченко О. 162
Кандиба Віра Антонівна 90, 95
Кандиба Олег 16, 66
Карабут Андрій 162
Карасек Їржі 86, 87, 196
Карел Едвард 29, 30, 32
Касіян Василь 16, 17, 31, 32, 54, 59, 61, 62, 64, 65, 66, 67, 68, 72, 79, 80, 86, 89, 90, 91, 92, 106, 109, 114, 147, 154, 197, 200
Качор-Батовський С. див. Батовський Качор
Кашченко А. 130
Кедрин Іван 150
Кейван Іван 152
Кириленко А. 125
Кирнарський М. 65
Кисляков А. 181
Кисела Людвік 119
Кішка Самійло 60

Клімт Г. 86
Клочурок Степон 35
Княгиницька Тетяно (Княгиницько-Душенко Тетяна) 54, 115, 147, 148
Коберевський Осип 146
Кобизський Івон 107, 158, 198
Кобринський Володимир 17, 19, 72, 75, 79, 80, 149
Коваленко Олександр 63, 99
Коваржікова Софія Анна 172
Коварський Ф. 182
Кавачук Варвара 172
Ковжун Левко 130
Ковжун Олег 130
Ковжун Павло 32, 54, 61, 62, 65, 66, 114, 117, 129, 130, 140, 149, 150, 151, 157, 168, 169, 179
Кодлубай Ірина 135, 193
Козак Едвард (Еко) 65, 151
Кокодинський А. 166
Кокошка Оскар 159
Колесса Олександр 11, 12, 14, 37, 39, 61, 66, 86, 118, 135
Коллард Юрій 121
Колядинський Степан 16, 19, 21, 32, 54, 56, 57, 60, 62, 64, 66, 94, 96, 114, 151, 152, 154
Коновалець Є. 158
Конавалець Мирон 39
Копржівова Анастасія 35, 195
Корнилович З. 62
Корнійчук Артемій 16, 21, 35, 45, 46, 55, 56, 68
Королева Наталена 197
Королів Старий Василь 91, 96, 103, 192, 197
Король П. 180
Косар Сергій 63
Косач Ю. 65, 140
Косач-Кривинюк Ольга 94
Косинка Григорій 57, 89
Коссак Гриць 100, 174
Коссак І. 62
Косюра Микола 198
Котляревська Марія 152
Котляревський Іван 159
Коць М. П. 169, 176, 195
Кошиць О. 43, 65

- Кравс Антін 173
 Крамарж К. 115, 167
 Красицький Фотій 67, 171
 Кратохвіл Зденек 91, 159
 Краттнер Карел 32, 143
 Кремлічка Зденек 32, 33
 Кремлічка Рудольф 32
 Крип'якевич Іван 155, 178, 182, 192
 Крип'якевич Петро 155
 Кричевський Василь 53, 65, 67, 94, 95, 100, 114, 120, 134, 152, 153, 157, 191
 Кричевський Микола 19, 21, 32, 58, 59, 61, 62, 63, 64, 89, 114, 153, 154
 Кріль Михайло 192
 Кропивницький Микола 159
 Крук Григорій 67
 Крупа Василь 176
 Крушевський Г. 171
 Крушельницька Лариса 22
 Крушельницький Антін (Антон) 134, 168
 Крушельницький Іван 139, 140
 Крюков Б. 65
 Кугутяк Микола 12
 Кудрик Борис 166
 Кудрицький А. В. 138, 147, 149, 153, 155, 157, 165, 168, 169, 176, 179, 192
 Кулець Іван 16, 18, 25, 27, 28, 36, 53, 88, 89, 91, 108, 153, 154, 155, 192, 200
 Куліш Пантелеймон 97
 Кульчицька Олена 54, 67, 155
 Кульчицький Юрій 157
 Кундрюцький Б. 122
 Курах Іван 66, 68, 96, 115, 156
 Курах Михайло 115
 Курманович Віктор 174
 Кушнір Галина 96
- Л**
- Лаган Іван 105, 198
 Ладжинський В. 135, 192
 Левинський Іван 138
 Левитська Ніна 17, 32, 50, 52, 61, 67, 68, 85, 86, 89, 90, 96, 193, 200
 Левитський Степан 140
 Левицька Софія 157, 193
 Левицька-Холодна Н. 46, 85
 Левицький Кость 135
- Левицький Модест 157
 Леже Фернан 28, 139
 Лейкінд О. Л. 97, 120, 121, 159, 160, 161, 167, 192
 Леонтович-Лошак Марія 30, 33
 Лепкий Богдан 46, 58, 59, 64, 65, 67
 Липа Юрій 46, 183
 Липка Роман 177
 Лисенко Микола 136, 159, 179, 186
 Лиско Зиновій 138
 Лисюк Григорій Каленик (Лисюк Каленик) 42, 43, 46, 48
 Лісовська Зоя 157
 Лісовський Роберт 15, 16, 21, 27, 30, 32, 34, 65, 90, 96, 113, 157, 158, 194, 200
 Лобаз Матвій 107
 Лондон Джек 149
 Лоський Ігор 61
 Лот А. 165
 Лотоцький Олександр 39
 Лошак Іван 30, 154
 Луцейко Роман 176
 Луцький В. 166
 Луцький Мирон 169
 Любаревич Е. 135
 Лятуринська Ганна 158
 Лятуринська Оксана 11, 16, 17, 21, 26, 30, 32, 34, 46, 57, 58, 61, 65, 67, 89, 95, 96, 106, 107, 108, 109, 154, 158, 159
 Лятуринський Михайло 158
 Ляшенко Р. 107, 198
 Ляшка К. 134
- М**
- Маврогордато Павло 67
 Магалевський Юрій 159
 Мазепа Галина 15, 16, 17, 21, 32, 34, 65, 91, 100, 101, 103, 154, 159, 191, 200
 Мазепа Іван 143, 185
 Мазепа Ісаак 159
 Мазепа Тетяна 32
 Мазуренко Галя (Мазуренко Галина) 16, 26, 27, 28, 29, 30, 46, 117, 154, 157, 160, 170, 191, 192
 Макаренко 176
 Макаренков О. 152
 Мака Олександр 160

- Мако Сергій 12, 13, 19, 28, 29, 30, 63, 89, 91, 97, 98, 99, 160, 161
 Маковський Микола 182
 Маланюк Євген 10, 14, 15, 26, 29, 30, 46, 71, 81, 143, 158, 192
 Мальчевський Ян 86, 131
 Марковський Микала 140
 Мартос Борис 63
 Мартос П. 125
 Марців 132
 Масарик Томаш, Масарик Т. Г. 10, 11, 18, 63, 91, 118, 122, 158, 181
 Маслов Сергій 153
 Масляк Степан 61
 Масютин Василь 56, 59, 60, 65, 67, 90, 161
 Мате В. 165
 Матисак Михайло 150
 Матісс Анрі 116, 140
 Матюшенко 63, 99
 Махаткова Раїса 53, 96, 194
 Махновська Олена 65, 67, 176
 Махров В. К. 97, 120, 121, 159, 160, 161, 167, 192
 Мацієвич Кость 107, 198
 Машек Карел Вітєзслав 119, 184
 Мегик Петро 184
 Медвецька Марія 33, 154
 Меженко Юрій 182
 Мельничук М. 125
 Менк В. 184
 Мижович Олександра 130
 Микитка Осип (Йосип) 174
 Милорадович Д. 152
 Михайлівський 179
 Михалевич Михайла 53, 54, 63, 65, 66, 94, 95, 101, 108, 114, 115, 117, 124, 159, 161, 162, 163, 164, 165
 Мицюк О. (Мицюк) 63, 99, 160, 178, 179
 Мишков 179
 Мірна Зінаїда 201
 Мірний Іван 201
 Мірчук Іван 16, 18, 30, 31, 45, 181, 192
 Міяковський Володимир 47, 69
 Мовчан Марія Григорівна 97, 160
 Могила Петро 60
 Могиляка Раїна 60
 Мозалевський Іван 18, 19, 29, 30, 61, 91, 113, 165, 181, 184
 Морська Марія 63
 Масендз Леонід 16
 Москалик Микола 79, 132
 Моторний Володимир 192
 Мудрак Мирослава 16, 27, 28, 30, 32, 33
 Мудрий Василь 150
 Музика Максим 151
 Музика Ярослава (Музикова Ярослава) 54, 114, 164, 165, 166
 Мунк Едвард 21
 Мурашко М. 182
 Мурашко О. 152
 Мусатов Григорій 98
 Мухин Михайло 61
 Мушинка Микола 15, 16, 32, 36, 42, 43, 46, 48, 49, 50, 51, 52, 88, 90, 144, 154, 177
- Н**
 Нагірна С. 65
 Налепінська (Налепінська-Бойчук Софія) 61, 67, 176
 Нарбут В. 58, 167
 Нарбут Георгій (Нарбут Юрій Іванович) 53, 58, 114, 149, 157, 166, 167, 182
 Наріжний Олександр 200
 Наріжний Симон 12, 14, 15, 16, 17, 24, 25, 32, 34, 40, 46, 47, 48, 50, 53, 54, 59, 60, 61, 62, 63, 67, 68, 71, 77, 79, 94, 96, 121, 122, 128, 129, 131, 132, 133, 135, 136, 141, 142, 144, 147, 149, 150, 153, 155, 157, 159, 160, 161, 167, 170, 171, 172, 177, 179, 181, 184, 187, 192, 200
 Неруда Ян 128
 Нехлеба Вратіслав 149
 Нижанківський Нестор 14, 16
 Нижанковський Остап 175, 176
 Новак Артур 16, 92, 195
 Новак Вілем 34, 158
 Новаківський Олекса 32, 58, 59, 62, 64, 79, 96, 138, 139, 143, 150
 Нога Олесь 193
 Норман (Норманд) Євген 16, 32, 61, 114, 115, 167, 168
- О**
 Обровський 146

- Огієнко І. 50
 Оглоблин О. 50
 Огоновський Омелян 56
 Озанфан А. 139
 Олексик Я. 65
 Олесницький Євген 135
 Олесь Олександр 15, 46, 85, 89, 90, 95, 96, 118, 141, 175, 186, 198, 201
 Ольжич О. 46, 158
 Омелянович-Павленко Михайло 38, 39, 61, 94
 Омелянович-Павленко Михайло Мол. 63
 Омельченко Петро 32, 34, 61, 62, 64, 67, 143
 Онацький Є. 156
 Орлик П. 65
 Орлов Олександр 86, 98, 133
 Осінчук Михайло 54, 65, 140, 149, 168, 169
 Острозький Костянтин 60
- П**
 Павленко Микола 10, 38, 70, 74, 76, 104, 105, 193
 Павленко-Омелянович 174
 Павлов І. 180
 Павловський Вадим 152, 193
 Падалка Іван 152, 169
 Палацкий Франтішек 91
 Паливода Іван 32, 34, 86, 90, 114, 115, 169, 170, 181
 Палій Семен 60
 Панкевич Й. 153
 Панкова Людмила 53, 113
 Панчишин Бусько 165
 Панчишин Юрко 165
 Панькевич Іван 12, 86
 Панькевич Ю. 168
 Паращук М. 65, 66, 77
 Пастернак Онуфрій 16, 116, 117, 170, 171
 Пастернак Северин 72, 81
 Пастернак Ярослав 16, 192
 Паур Яромір 32
 Пачовський Василь 73, 78, 79, 80, 101, 116, 128, 131, 141, 142, 147, 170, 172, 174, 175, 181, 185
 Пашківський Роман 150
 Пеленська Оксана 4, 6
 Пеленський О. 178
 Перебийніс Василь 54, 65, 171, 172
 Петлюра Ольга 45
 Петлюра Симон 34, 60, 61, 122, 127, 158, 161, 162
 Петрик Іван 45
 Петрикевич 142
 Петрів В. 125
 Петрійчук Орест 150
 Петров Всеволод 61
 Петрук Василь 59, 72, 73, 78, 79, 80, 89, 96, 102, 116, 117, 172, 173, 174
 Петрук Михайло 172
 Петрушевич Євген 142
 Печеніг О. 46, 159
 Пильний 146
 Пікассо П. 86, 140
 Платон 123
 Плещинський І. 176
 Пляцко Роман 194
 Погрібняк Микола 159
 Поданы Вацлав 193
 Подоляк К. 125
 Поліщук Валерій
 Поліщук Клим 177
 Полуботко Повло 152
 Попович Володимир 29, 52, 97, 98, 119, 133, 143, 149, 153, 157, 159, 160, 161, 191, 193
 Постников С. П. 167
 Прахова А. 171
 Простаченко Д. 125
 Прохазка Франтішек 91, 200
 Прохурський 145
 Пуллой Іван 15, 199
 Пушкар Ф. 62, 145
 Пушкін О. 90
 Пшеничний Гордій 49
- Р**
 Рахункова Зденька 3
 Ревуцький Дмитро 153
 Репін Ілля 67, 140
 Реріх Микола 119
 Решетило М. 64
 Ржегакова Міхаела 3
 Ржечинська-Брамборова Анежка 88, 89, 154
 Ріпко Олена 22, 119, 133, 138, 139, 143, 152, 165, 176, 179, 182, 183, 194
 Роден Огюст 21

- Рожанковська Ярина 166
 Розумний Максим 20, 194
 Ройт Франтішек 21, 181
 Россіневич М. 49
 Роубал В. 90
 Рубан Олександр 61, 65
 Руда-Тушицька Марія 27, 32
 Рудницький 47, 198
 Рудницький Михайло 62, 150
 Рудницький Ярослав 47
 Русав Михайло 175
 Русов Олександр 68, 116
 Русов Юрій 27, 31, 34, 61, 64, 67, 94
 Русова Ольга 116, 175
 Русава Сафія 16, 31, 68, 116, 123, 175, 191
 Рябавол 62
- С**
- Савицький Богдан 135, 192
 Савицький Г. 160
 Савицький К. 97
 Савка Мар'яна 15, 194
 Сагайдачний Євген 193
 Сагайдачний П. 65
 Садовський Микола 14, 121, 122, 123, 186
 Самайлович І. 65
 Самчук Улас 127
 Сарден І. (Іван ?) 72, 73, 101, 116, 175, 176
 Саттлер Іоаким 155
 Сахновська Олена 176
 Свищ 113, 181
 Севера Іван 60, 72, 149, 192
 Северюхин Д. Я. 97, 120, 121, 159, 160, 161, 167, 192
 Семенів І. 77, 117, 176
 Семенко М. 149, 150
 Семчишин Мирослав 17, 33, 135, 194
 Семчук Стефан 149
 Серебрякаві 120
 Сидорович Савина 155
 Сильванський С. 180, 186
 Сингалевич-Мазепа Наталія 159
 Снячевський 176
 Сідляр В. 65
 Сімович Василь 65, 158, 167
 Сім'янцев Валентин 91
 Сім'янцев Радомир 91
- Сірий Ю. 114, 134
 Сірополко Степан 14, 16, 37, 43, 45, 47, 65, 68, 118, 191, 201
 Сіцинський В. 170
 Сіцинський Є. 170
 Січинська О. 130
 Січинський Володимир 14, 15, 16, 19, 30, 31, 34, 37, 39, 64, 113, 129, 130, 157, 177, 178, 179, 182, 183, 194, 195, 201
 Січинський Я. 130
 Сковорода Григорій 122
 Скоропадський Д. 157
 Скоропадський Іван 60
 Скоропадський П. 60, 65
 Славінський Максим 35, 39, 201
 Славіцка Мілена 27, 28, 34
 Сластьян О. 157, 169
 Сліпий Йосип 140
 Слюсаренко Федір 31, 68, 201
 Смаль-Стоцький Степан 37, 43, 62, 68, 201
 Сокира І. 63, 73, 79, 116, 117, 179
 Соколюк Людмила 165, 176, 194
 Соколов І. 187
 Сорока Михайло 81, 157
 Сосенко Модест 179
 Софронов-Левицький Василь 140
 Станіславський Я. 153
 Старосольський Володимир 39, 147
 Стаховський Кость 19, 27, 30, 33, 56, 61, 85, 89, 108, 158, 167, 181, 201
 Степавий Яків 14
 Степанович Анна 169
 Степанович (Стефанович) Олекса 46
 Стефаник Василь 80, 89, 159
 Стефанів Гнат 174
 Стецюк Ольга 45
 Стешенко І. 158
 Стешенко Ярослав 153, 155, 180
 Стешко Федір 14, 201
 Стовбуненко Федір 57, 67
 Столярчук Михайло 105, 198
 Струтинській Михайло 134
 Сухоручко-Хозловський Борис 156
- Т**
- Тайге Карел 21, 88, 92
 Таранько Михайло 133, 151, 157, 158

- Тарасевич Олександр Антоній 177
 Тарнавська Марта 6
 Тарнавський Мирон 174
 Таубер Бланка 32
 Теліга Олена 16
 Темницький В. 135
 Терлецька Марія 150
 Тешенко Ярослав 155
 Тиктор Іван 182, 192
 Тимошенко Сергій 16, 19, 30, 46, 62
 Тисячинка Григорій 180
 Титаренко Ж. 65
 Титаренко С. 182
 Тищенко Юрій 11, 100, 159, 178
 Тищенко-Сірій Ю. 158
 Томан Прокоп 97
 Трач Ігор 194
 Третяків-Сосницький Олександр 63
 Трощинський В. П. 94
 Тургенєв І. 90
 Тушицька-Руда Марія див. Руда-Тушицька Марія
- У**
 Українка Леся 94, 159
 Усачов Олекса 179, 180
- Ф**
 Фабіанек Франтішек 61
 Фоворський В. 180
 Фалат Ю. 131
 Фартух Ярослав (Фартух-Філевич Ярослав) 16, 17, 18, 21, 32, 54, 58, 61, 62, 63, 65, 72, 73, 79, 80, 113, 116, 117, 154, 171, 180, 181
 Федоров Іван 155
 Федорук Олександр 16, 31, 129, 138, 171, 194
 Федюк М. 65
 Федькович Ю. 134
 Фіала Вацлав 91, 92
 Фідерський 146
 Філатов М. 125
 Філевич Наталка 181
 Філла Е. 86
 Франко Іван 128, 149, 151, 159, 164, 185, 199
 Фролов Михайло (Фралав М. Ф.) 124
- Х**
 Ханка Віталій 134, 194
 Харків Олександр 182
 Хасевич Ніл 19, 65
 Хижинський Леонід 65, 182
 Хмелюк Василь 16, 19, 32, 58, 59, 62, 64, 86, 87, 133, 138, 144, 154, 171, 194, 201
 Хмельницький Богдан 60, 65, 97, 142, 163
 Ходаків Іван 145
 Холодний Петро Молодший 16, 19, 32, 114, 139, 154, 156, 183
 Холодний Петро Старший 62, 64, 67, 182
 Хорунжий Юрій 22
 Храпливий Євген 151
- Ц**
 Цимбал Віктор 16, 17, 19, 21, 27, 32, 58, 59, 61, 64, 89, 91, 114, 145, 154, 184, 191
 Цястонь Євген 155
- Ч**
 Чаплин Чарлі 168
 Частухина Марія 32, 61
 Черкасенко Спиридон 94
 Черни Карел 32, 33
 Чечель Микола 118
 Чижевський Дмитро 3, 12, 14, 86, 123
 Чижович Стефанія 130
 Чикаленко Євген 16, 63, 99, 107, 160
 Чикаленко С. 186
 Чирський М. 158
 Чишко Віталій 11
 Чорний Юрій 94
 Чумак Степан 73, 74, 117, 145, 184
- Ш**
 Шаманський П. 125
 Шаповал М. 29, 31, 50, 66
 Шатківський Олекса 64
 Шашкевич М. 134
 Швабінський Макс 31, 91, 92, 147
 Шевченко А. А. 194
 Шевченко Тарас 40, 51, 56, 57, 66, 67, 68, 74, 79, 85, 89, 105, 121, 128, 134, 135, 141, 147, 152, 155, 158, 159, 162, 184, 185, 186, 187, 198, 199, 204
 Шевчукевич Опанас 56, 57, 192
 Шемардяк Микола 105, 106, 198
 Шептицький Андрей 32, 45, 58, 62, 95, 131, 143, 151, 179, 186
 Шерегій Юрій 178, 179
 Шилін 56

- Шиманська-Левитська Ніна 32
 Шиян Григорій 198
 Шиянів Г. 107
 Шіканедер Я. 129
 Шіллінг 133
 Шімон Франтішек 115, 119, 161
 Шмагало Ростислав 122, 131, 138, 139, 143, 151, 155, 162, 165, 169, 191, 195
 Шматер-Коваржова Ярослава 43, 52
 Шніцлер Артур 140
 Шовгенів Іван 12, 46, 97
 Шрамченко Святослав 187
 Штрассер А. 128
 Штук Ф. 131
 Штурса Ян 60, 128
 Шульгин Олександр 12, 39
 Шуссер Йозеф 119, 184
- Щ**
 Щербаківський Вадим 12, 14, 43, 66, 94, 95, 96, 153
 Щербаківський Данило 121
 Щербина 63, 99
 Щипайло Микола 166
 Щуровська-Россіневич Платонида 14, 16
- Ю**
 Юнгман Ян 32, 154
- Я**
 Яблонський Олекса 146
 Якименко Федір 14, 56, 60
 Яковлев Г. 32
 Яковлев Юрій 45
 Яковлева Лариса 49
 Янушевич Л. 140
 Янчик Федір 109, 191
 Ярема Яким 178, 195
 Ярмо Роман 195
 Ясинська Л. 181
 Яценків (Ясенків) Володимир 72, 73, 74, 76, 80, 81, 116, 185
 Яців Роман 16, 144, 172, 195
- Anisimov I. див. Анісімов (Анісімів) Іван
 Antonovych Kateryna див. Антонович Катерина
 Bednářová Tetjana див. Беднаржова Тетяна
 Bubeníková Miluša 25, 196
 Butovuč M. див. Бутович Микола
- Bystrov Vladimír 195
 Dačeva Rumjana див. Дачева Рум'яна
 Dandová Marta 86, 120, 161, 195
 Denis Arnošt 98, 160
 Drahomanov M. див. Драгоманов М.
 Fartuch Jaroslav див. Фартух Ярослав
 Grimsted Patricia Kennedy 195
 Harbuřová Ľubica 25, 196
 Indra Bohumír 172
 Karas Jiří 160
 Karásek Jiří див. Карасек Їржі
 Khorunžy J. 22
 Kopřivová Anastasie див. Копрживова Анастасія
 Kovžun P. див. Ковжун Павло
 Krushel'nytska L. див. Крушельницька Лариса
 Kryčevskij V. див. Кричевський Василь
 Kubijovych Volodymyr 141
 Lisovskij R. див. Лісовський Роберт
 Mako Sergej див. Мако Сергій
 Mudrak Myroslava M. див. Мудрак Мирослава
 Muzyka J. див. Музика Ярослава
 Mychalevych M. див. Михалевич Михайло
 Narbut J. див. Нарбут Георгій
 Normand Eugen див. Норман (Норманд) Євген
 Novák Arthur див. Новак Артур
 Palyvoda див. Паливода Іван
 Perebyinis V. див. Перебийніс Василь
 Petruk Vasil див. Петрук Василь
 Roubal Viktor див. Роубал В.
 Rulík Karol 162
 Russova O. див. Русова Ольга
 Rybář V. 92, 155
 Sičinskyj V., Sičynskij V.
 див. Січинський Володимир
 Sládek Zdeněk 25, 196
 Steško Fedir див. Стешка Федір
 Ševčenko Taras див. Шевченка Тарас
 Šišková Tatjana 89, 196
 Teige Karel див. Тайге Карел
 Toman Prokop див. Томан Прокоп
 Usačov див. Усачов Олекса
 Veber Václav 25, 196
 Velinská Eva 196
 Zahradníková Marta 86, 120, 161, 195
 Zilynskyj Bohdan див. Зілінський Богдан
 Zilynskyj Orest див. Зілінський Орест

RESUME

This is the first publication devoted solely to the Ukrainian artistic community in the interwar Czechoslovakia. This period in the history of Ukrainian art is to date not well-researched. The establishment and growth of the Prague art school is examined in the context of Ukrainian art, education, cultural and social institutions. An outstanding part of this process is the work of the Ukrainian Studio of Plastic Arts (1932-1952) - the only Ukrainian artistic center of higher education outside Ukraine in the interwar years. The school functioned undisturbed for a considerable period of time, particularly the painting and drawing departments developed steadily and grew in excellence. Despite the various hardships that are part of the émigré life, the permanence of this art school enabled many well-known Ukrainian artists to hone their skills there. Besides Ukrainians, many Europeans of other nationalities also received their artistic training in the Ukrainian Study of Plastic Arts, first of all Czechs and Slovaks, but also Bulgarians, Belorussians, Jews and Russians. Over the span of three decades, in the face of a multitude of social and material problems, thousands gained a thorough artistic education in the Studio. Notable among them are such artists as Mykhailo Havrylko, Mykhailo Brynskyj, Pavlo Hromnyckyj, Vasyl Khmeliuk, Ivan Ivanets, Petro Kholodnyj Jr., Viktor Cymbal and many other Ukrainian artists. While studying at the Ukrainian Studio, many of these artists simultaneously pursued further artistic studies at the Prague Artistic Industrial School and the Prague Arts Academy (Artemiy Korniychuk, Oksana Lioturynska, Mykolo Butavych, Sofia Zarycka, Stepan Koliadynskyj, Mykola Krychevskyj, Halyna Mazepa, Mykhailo Mykhalevych, Yaroslav Fartukh.) Their artistic output is analyzed in the context of evolving European artistic processes as well as the context of their interaction with Czech artistic circles.

On the basis of newly discovered archival materials, the author examines the formation of the Ukrainian Independence Movement Museum in Prague, a unique cultural and educational institution that existed solely on sponsors' contributions, without any support from the Czechoslovak government. The Museum was founded in May 1925 by a group of prominent Ukrainian academics and community leaders headed by Ivan Horbochevsky and Dmytro Antonovych. The museum quickly became the center of Ukrainian cultural life in Prague and continued in that incarnation until the end of World War II, when under pressure from the Czechoslovak communist government, the Museum was forced to close only to be completely liquidated in 1948. The author describes works of art lost during the war as well as during the post war period. As a result of diligent research the author has compiled a list of collections as well as individual works by Ukrainian artists today housed in Czech museums, or collections. This is primarily the National Literacy Museum in Prague which has more than 500 original graphic works by Yuriy Vovk, Nina Levytska and Serhiy Mako. The National Gallery is enriched by two sculptures by Oleksander Archipenko and more than 10 first rate neocubist paintings by Ivan Kulets. The Artistic Industrial Museum in Prague has graphics by Halyna Mazepa, Vasyl Mosiutyn and Vasyl Kasian.

For the first time ever the work of Ukrainian artists – soldiers interned in camps (in Nimetske Yablannne, /today Jablonne v Podjeshtiedi/, Yosefov and Liberec) is analyzed. The author scrutinizes the creative output of the "Artistic sheaf": Mykhailo Brynskyj, Ivan Ivanets, Julian Bucmaniuk, Vasyl Petruk, I. Sarden, Stepan Dzydz, Severyn Pasternak. Those interned artists in uniform,

writers, poets, painters, wrote the last page of the history of the Ukrainian Galician Army. The monuments and memorial plaques these artists created in the then Czechoslovakia provide us with a deeper insight into their creative potential.

An important part of this book is the catalog of a collection of works by Ukrainian artists, which in 1998 was discovered in the archives of the Slavic Section of the Czech National Library in Prague. There is reason to believe that this discovery is one of the largest preserved artistic collections outside Ukraine. These works, as evidenced by special markings, were part of the Ukrainian Independence Movement Museum Movement in Prague. Thanks to the catalog of this collection, some 1,000 works of art by 68 artists who worked in Prague or simply passed through the city are now part of academic art history. Among them are works by such well known artists as Vosyl Krychevskyj, Heorhiy Narbut, Sviatoslav Hordynskyj, Pavlo Kovzhun, Vasyl Perebyjnis, to lesser known artists such as Serhiy Mako, Vasyl Petruk, Natalia Gerken-Rusova, Yevhen Normand, to the completely unknown painters such as I. Sarden, Onufriy Pasternak, Vasyl Yacenkiv, Ye. Vedmid, Olha Rusova, I. Semeniv. The catalog also provides us with previously unknown but much needed details about the lives of many artists. In the Czech National Archives in Prague and the Regional Branch in Nymburk the author discovered unique materials, which greatly expand our knowledge of the creative community in interwar Czechoslovakia.

The author discusses Czech Ukrainian creative cooperation, community and personal contacts and relations and the moral and financial support, which the government of president Tomas Masaryk offered Ukrainians. The place and role of the Ukrainian Prague school, the work of Ukrainian émigré artists in Czechoslovakia and their output is placed into the context of the European avant-garde of the first half of the 20th century.

RESUMÉ

Předkládaná kniha je první publikací, jež se věnuje ukrajinskému výtvarnému umění meziválečného Československa, této dosud málo probádané stránce v historii ukrajinského umění první poloviny 20. století. Proces vzniku a rozvoje pražské umělecké školy je zde sledován v kontextu činnosti ukrajinských uměleckých, vzdělávacích a kulturně společenských institucí. Zvláště pak, jako jedinečný jev tohoto vývoje, je představena činnost Ukrajinského studia výtvarných umění (1923–1952), v meziválečném období jediné ukrajinské vysoké umělecké školy za hranicemi Ukrajiny. Poměrně dlouhá doba trvání i stabilita vzdělávacího procesu, přinejmenším co se týče základů malířství a kresby, vysvětlují skutečnost, že značný počet významných ukrajinských umělců, ale i výtvarníků jiných národností, především Čechů a Slováků, dále Poláků, Bulharů, Bělorusů, Židů a Rusů, spojilo osobní i tvůrčí životní cestu s touto institucí. V průběhu tří desetiletí, navzdory složitým materiálním i sociálním podmínkám emigrantského života, získali v Ukrajinském studiu výtvarných umění odborné vzdělání Mychajlo Havrylko, Mychajlo Brynskyj, Pavlo Hromnyckyj, Vasyl Chmeljuk, Ivan Ivanec, Petro Cholodnyj ml., Viktor Cymbal a řada dalších ukrajinských výtvarníků. Někteří z nich, jako Artemij Kornijčuk, Oksana Ljaturynska, Mykola Butovyč, Sofija Zarycka, Stepan Koljadynskyj, Mykola Kryčevskyj, Halyna Mazepa, Mychajlo Mychalevyč a Jaroslav Fartuch, již v průběhu studia, nebo po jeho ukončení, studovali i na dalších pražských uměleckých školách, především na Uměleckoprůmyslové škole a Akademii výtvarných umění. Jejich tvorba byla analyzována z hlediska rozvoje evropských uměleckých procesů i v kontextu spolupráce s českým uměleckým prostředím.

Na základě nově objevených archivních materiálů se předkládaná monografie prvně obrací k historii formování a skladbě sbírky výtvarného umění Muzea osvobozenického boje Ukrajiny v Praze, jakožto unikátní kulturně-osvětové instituci, vykonávající svou činnost výhradně na principu dobročinnosti, bez jakékoliv finanční podpory československé vlády. Muzeum bylo založeno v květnu 1925 skupinou významných ukrajinských vědců a společenských činitelů v čele s Ivanem Horbačevským a Dmytrem Antonovyčem. Záhy se stalo důležitým centrem kulturního dění ukrajinské Prahy a zůstávalo jím až do konce války, než bylo pod tlakem komunistického režimu v roce 1945 uzavřeno a o tři roky později zlikvidováno. V publikaci uvádíme přehled uměleckých děl, ztracených během války i v poválečném období. Zároveň předkládáme jako výsledek naší badatelské práce seznam systematizovaných sbírek i jednotlivých děl ukrajinských umělců z kolekcí českých muzeí a archivů. Jedná se zejména o Památník národního písemnictví v Praze, který uchovává kolem půl tisícovky kusů originální grafiky Jurije Vovka, Niny Levytské a Serhije Maka. Chloubou Národní galerie v Praze jsou dvě sochařská díla Oleksandra Archypenka a desítky prvotřídních neokubistických obrazů Ivana Kulce, zatímco Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze vlastní grafické práce Halyny Mazepové, Vasyly Maljutyna a Vasyly Kasijana.

Prvně jsou zde též publikovány výsledky badatelské práce týkající se umělecké činnosti ukrajinských vojáků z internačních táborů na českém území – z Německého Jablonného (nyní Jablonné v Podještědí), Josefova a Liberce. Za unikátní jev pokládáme tvorbu členů Umělecké hrstky – Mychajla Brynského, Ivana Ivance, Juliana Bucmanjuka, Vasyly Petruka, I. Sardena, Stepana Dzydze a Severyna Pasternaka. Tito internovaní umělci ve stejnokrojích, spisovatelé, básníci, výtvarníci, psali závěrečnou stránku historie Ukrajinské haličské armády. O rozsahu a podobách

umělecké činnosti ukrajinských umělců vypovídají i jimi vytvořené pomníky a pamětní znaky na území tehdejšího Československa.

Za velmi důležitou pokládáme tu kapitolu publikace, kde představujeme katalog sbírky děl ukrajinských umělců, objevené roku 1998 v Národní knihovně v Praze. Sbíрка se zde nyní nachází, je součástí fondu Slovanské knihovny. Tento pražský nález představuje jednu z nejrozsáhlejších dochovaných sbírek ukrajinského výtvarného umění za hranicemi Ukrajiny a mapuje činnost ukrajinské akademie v Praze. Jak dokládají signatury, patřily tyto umělecké práce do sbírky Muzea osvobozenického boje Ukrajiny v Praze. Zpracovaný katalog předkládá vědeckému světu téměř tisícovku děl 68 ukrajinských výtvarníků, kteří tvořili větší či menší část svého života v Praze. Jsou mezi nimi jak práce dobře známých umělců, jakými byli Vasyl Kryčevskij, Vasyl Kasijan, Heorhij Narbut, Svjatoslav Hordynskij, Pavlo Kovžun, Vasyl Perebyjnis, tak práce méně známých tvůrců, např. Serhije Maka, Vasyla Petruka, Nataliji Gerken-Rusovové, Jevhena Normanda, i těch dosud neznámých, mezi kterými najdeme jména I. Sarden, Onufrij Pasternak, Vasyl Jacenkiv, E. Vedmid', Olha Rusova, I. Semeniv. Studium archivních fondů (především v Národním archivu v Praze, Státním okresním archivu Nymburk se sídlem v Lysé nad Labem) byla zásadním způsobem doplněna tvůrčí biografie mnoha umělců. Jedná se o řadu unikátních archivních materiálů a originálních děl, umožňujících rozšířit dosavadní poznatky o ukrajinském uměleckém prostředí v meziválečném Československu.

Monografie se dotýká otázky ukrajinsko-české spolupráce v rovině tvůrčích, společenských i osobních vztahů, morální podpory a finanční pomoci ze strany československé vlády, především prezidenta T. G. Masaryka. V uměleckých a historických souvislostech určuje místo a úlohu pražské ukrajinské umělecké školy, obecněji ukrajinských umělců-emigrantů v meziválečném Československu; zřetelněji zaznamenává jejich hlas na poli evropské avantgardy 1. poloviny dvacátého století.

ЗМІСТ

Вступ

1. Вступне слово директора Слов'янської бібліотеки
в Празі др. Лукаша Бабки 3
2. Вступне слово Голови Видавничої Комісії НТШ
в Америці др. Марти Тарнавської 5

I. Українське мистецьке середовище на чеських землях у період між двома світовими війнами

1. Українська творча еміграція в процесі
становлення прозкої художньої школи 11
2. Українська Студія пластичного мистецтва в Празі 24
3. Музей Визвольної Боротьби України в Празі.
Втрати і знахідки 37
4. Культурно-мистецьке життя в таборах
інтернованих українських вояків
(Німецьке Яблонне, Ліберец, Йозефов) 70

II. Українське мистецтво у збірках чеських і словацьких музеїв та архівів

1. Твори українських митців у збірках
чеських і словацьких музеїв 85

2. Образотворча україніка у збірці
Національного Архіву Чеської Республіки в Празі
та в Державному Регіональному Архіві м. Німбурк **93**
3. Українські монументи на чеських теренах **104**

III. Нові відкриття

1. Твори українського образотворчого мистецтва
та архів МВБУ у збірці Слов'янської бібліотеки
(Національна бібліотека Чеської Республіки в Празі) **113**
2. Каталог творів **119**

IV. Додатки

1. Бібліографія **191**
2. Українські пам'ятники і пам'ятні знаки
в Чеській Республіці **197**
3. Адреси художників, поетів, громадських діячів,
українських навчальних, культурних і громадських установ,
редакцій та видавництв у міжвоєнній Чехо-Словаччині **200**
4. Прийняті скорочення **204**
5. Іменний покажчик **206**
- Резюме (англійською та чеською мовами) **216**

Publikace Slovanské knihovny – 51

Řídí Lukáš Babka

Оксана Пеленська

Український портрет на тлі Праги

Українське мистецьке середовище в міжвоєнній Чехо-Словаччині

Oksana Pelenska

Ukrajinský portrét na pozadí Prahy

Ukrajinské výtvarné umění v meziválečném Československu

Recenzenti:

prof. Miroslava Mudrak

doc. PhDr. Bohdan Zilynskyj

Redakce: Dagmar Petišková

Grafická úprava: Ondřej Huleš

Tisk: Integraf Náchod

Reprodukce na obálce: Natalija Gerken-Rusova – Kompozice s vějířem

Vydala Národní knihovna ČR – Slovanská knihovna
za finanční podpory Ševčenkovy vědecké společnosti v USA

1. vydání

Praha 2005

Distribuce:

Národní knihovna ČR – Slovanská knihovna

Klementinum 190

110 00 Praha 1

Email: jindriska.hybsova@nkp.cz

Oddělení odbytu NK ČR

Email: Mirosovsky.Ivo@cdh.nkp.cz

ISBN: 80-7050-469-2

